

EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM
Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
Társadalomtudományi Tanszék

**A beilleszkedési, tanulási, magatartási
nehézség**
**- Helyzetkép Tatabánya és kistérsége településein –
2010**

Készítette:
Balogh-Bartus Anikó
Gyógypedagógia szak
Gyógypedagógia terápia szakirány
Levelező tagozat

Témavezető:
Dr. Szücs Marianna
Főiskolai docens
Társadalomtudományi
Tanszék

2010.

Tartalomjegyzék

1. A kutatás előzményei	3. o.
1.1. Bevezetés	3. o.
1.2. A témaválasztás indoklása	5. o.
1.3. A probléma aktualitása	6. o.
1.4. Tatabánya és kistérsége bemutatása	9. o.
2. Beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézségek	12. o.
2.1. A fogalmi meghatározás dilemmái	12. o.
2.2. A diagnosztizálás színtere	14. o.
2.3. A diagnosztizálás problematikája	15. o.
2.4. Törvényi háttér	17. o.
2.5. Az intézményes ellátás lehetőségei	17. o.
3. A kutatás bemutatása	19. o.
3.1. Tudományos háttérkutatások	19. o.
3.2. A szerző korábbi tudományos háttérkutatásai a témában	20. o.
3.3. A célcsoport kiválasztása	26. o.
3.4. A kutatás módszere	27. o.
3.5. Kutatási hipotézisek	31. o.
4. A kutatási eredmények és hipotézisek értékelése	32. o.
4.1. Kutatási eredmények	33. o.
4.2. Kutatási hipotézisek értékelése	76. o.
5. Összefoglalás, következtetések, javaslatok	79. o.
Felhasznált szakirodalom	83. o.
Mellékletek	86. o.

1. A kutatás előzményei

1.1. Bevezetés

Immár 20 éve annak, hogy az ENSZ gyermekjogi egyezménye elfogadásra került. Célja a gyermekek jólétének biztosítása érdekében az államok aktív szerepvállalásra készítése, valamint az egyes államok jogi rendszerének harmonizációja révén a gyermekjogok egységbe foglalása volt. A Magyar Köztársaság jogrendjében a gyermekjogi egyezmény az 1991. évi LXIV. törvényben került kihirdetésre.

A közoktatási rendszer az elmúlt évtizedekben a végbemenő társadalmi, politikai, gazdasági változások következtében folyamatos változáson, megújuláson megy keresztül. Az 1993. évi LXXIX törvény a Közoktatásról hatalmas mérföldkő volt a végbemenő változások elindításában. Az Európai Unióhoz való csatlakozás újabb lendületet hozott, új követelmények elé állítva országunkat – ezen belül a közoktatás rendszerét is.

Többek között a pedagógia/gyógypedagógia tudomány és a társtudományok dinamikus fejlődése kényszerítette ki a pedagógiai megújulási folyamatot. Felismerésre került, hogy napjaink gyermek populációjának megváltozott szükségletei vannak, amelyek az eddigi, hagyományos oktatási módszerekkel nem teszik lehetővé e nemzedék legteljesebb személyiségfejlődését. A közoktatási intézményhálózatban végbemenő változások (pl. hat- és nyolcosztályos gimnáziumok, integráció-inklúzió), új pedagógiai koncepciók (pl.: Zsolnai-módszer) bevezetése mellett a különböző, speciális ellátást igénylő gyermekpopuláció differenciáldiagnosztikai és – ellátási területnek a megújulása is szükségessé vált (pl.: WISC-IV. intelligenciateszt standardizálása, EGYMI intézmények létrejötte). A speciális nevelést/oktatást/fejlesztést/terápiát igénylő gyermekek/tanulók ellátása egyrészt komplexebb ismeretekkel rendelkező szakemberek segítségét követeli meg, másrészt a különböző szak specifikus kompetenciák közötti együttműködésen alapuló, teamekben történő feladatvégzést teszi szükségessé.

Az 1993. évi LXXIX törvény a közoktatásról hatalmas lépést tett a gyermekjogi egyezményben foglaltak deklarálására. Hosszú utat tett meg hazánk, a már említett törvény is több módosítást követően igyekezett (igyekszik) az aktualitásoknak megfelelően széles alapokra helyezni a gyermekek/tanulók közoktatásával

kapcsolatos teendőinek meghatározását. E módosítások következtében, a gyógypedagógia, mint tudomány legújabb vívmányainak felhasználásával alakult ki a mai közoktatási rendszer. A hagyományos oktatásban-nevelésben részesülő gyermekekre vonatkozó törvényi szabályozásban helyet kapott a sajátos nevelési igényű gyermekek/tanulók mellett a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küszködő gyermekek/tanulók ellátása is, amely alapján a gyermekpopuláció oktatása-nevelése törvényileg szabályozott formában valósulhat meg.

Összességében elmondható, hogy a többségi pedagógia és a gyógypedagógia közötti éles határvonal elmosódni látszik, hiszen a hagyományos pedagógiai tevékenység színterén megjelenő gyógypedagógiai szemlélet, a gyógypedagógus tevékeny részvétele az óvoda, iskola életében szoros együttműködést feltételez a szakemberek részéről.

A jogszabályok a gyermeküket nevelő családok – sőt maguk, az érintett gyermekek - részére is megállapítanak jogokat, valamint kötelezettségeket is. A szülői kompetencia szélesedésével az elvi lehetőség, hogy a gyermek az adottságainak, képességeinek megfelelő nevelésben, oktatásban vegyen részt – mindenki számára adott és elérhető. Ezáltal válik biztosítottá, hogy a tanulóévek alatt különböző nehézségeket megélt gyermekek, megfelelő segítségnyújtás mellett legyenek képesek új kompetenciákat kialakítani, illetve meg lévő jó képességeikre alapozva, számukra megfelelő szakmát és hivatást választani.

Jelen szakdolgozat készítése során keresztlányom elolvasta a már elkészült kéziratot. Nagyon megérintette a téma, mivel általános és középiskolás korában a matematika tantárgy elsajátítása és alkalmazása során sok-sok problémát és kudarcot élt meg. Immár felnőtt, grafikusként dolgozik. Az érintett személy bölcsességével készített illusztrációit dolgozatomban felhasználtam. Rajzai segítségével szeretném alátámasztani azt, hogy az iskolai kudarcokkal küszködő gyermekekből is sikeres és boldog felnőtt ember válhat, ha megtalálja önmagában azokat az értékeket, amely mentén céljait sikerül megvalósítani!

1.2. A témaválasztás indoklása

Pedagógiai pályafutásom, nevelési tanácsadóban végzett tevékenységem során sok olyan családdal kerültem kapcsolatba, akik segítséget kértek gyermekük otthoni, óvodai, iskolai neveléséhez-oktatásához. Ezen gyermekek és fiatalok közös jellemzője, hogy átlagos, vagy éppen afölötti értelmi képességeik mellett a követelményeknek nem tudnak eleget tenni, nehézségeik különböző mértékben és formában nehezítik a tananyag elsajátítását és alkalmazását, és/vagy magatartási, beilleszkedési nehézséggel küszködnek.

Az elmúlt években a fenti problémákkal küszködő gyermekek nagy létszámú megjelenése aktuálissá teszi a téma mélyebb kutatását. Több kérdés is felmerül, amely felöleli a diagnosztizálás, a fejlesztés, a felzárkóztatás és az ellátórendszer kiépítettségének, elérhetőségének témakörét. Érdekes téma lenne annak feldolgozása is, hogy mi alapján kerül be valamely gyermek a szakszolgáltatás, szakmai szolgáltatás rendszerébe, és mi alapján maradnak sokszor évekig „rejtve” a problémákkal küszködő gyermekek.

Jelen dolgozatomban azt kívánom vizsgálni, hogy korai életkorban megjelennek-e olyan jelzések, amelyek előrevetítik a probléma későbbi aktualizálódását, a probléma jelentkezését követően milyen lehetőségek állnak rendelkezésre, az érintett családok ismerik-e és élnek-e a segítségnyújtás különböző fajtáival, kérnek és kapnak-e segítséget, hogyan élik meg a mindennapi küzdelmeket, amelyeket gyermekükkel, a pedagógusokkal, nem ritkán önmagukkal és a családdal, valamint a szűkebb és tágabb környezetükkel vívnak.

Mivel tevékenységemet Tatabányán végzem, ezért dolgozatomban Tatabánya és kistérsége településeire vonatkozó kutatásra vállalkozom. Remélem azonban, hogy gondolataim, és a feltárt kutatási eredmények az ország más területén élők számára is hasznos információkkal szolgálnak, ez által segítséget nyújthatok a témában érintett gyermekek/fiatalok, családjaik, pedagógusaik számára.

1.3. A probléma aktualitása

A tanulási, beilleszkedési, magatartási nehézséggel küszködő gyermekekről országosan rendelkezésre álló nyilvántartással nem rendelkezünk. Helyi adatgyűjtéseken alapuló statisztikai paraméterek elszórtan megjelennek, ezekben azonban főként az SNI, a hátrányos helyzet és a halmozottan hátrányos helyzet feltárásával foglalkoznak a kutatók (például Csányi Yvonne, 2009.)

Az átfogó statisztika hiányának oka több dimenzió mentén is megközelíthető. Egyrészt az oktatási intézmények oldaláról megközelítve a kérdést elmondható, hogy különböző tanulás-módszertani és nevelési elvekkkel, különböző attitűddel viseltetnek a problémát jelentő diákjaikkal szemben. Meghatározó a pedagógiai kultúra és klíma, így nagyon eltérő, hogy az adott tanulási vagy magatartási problémákat helyben, saját kompetenciájuk keretein belül szeretnék csökkenteni, megszüntetni, vagy szakember segítségét kérik. Gyakori megoldási módként jelentkezik, hogy évismétléssel, korrepetálással vagy felzárkóztatással próbálkoznak a tanulási nehézségek esetén. A magatartási problémák jelentkezésekor a hagyományos büntető módszerek (pl.: beírások, óráról kiküldés), illetve a más iskolába irányítás is jellemző.

Tatabányán és a kistérségi településeken intézménylátogatások során nyert tapasztalat, hogy a városi, a város egyes kerületei, illetve a községi iskolák között eltérések tapasztalhatóak a tekintetben, hogy milyen megoldási móddal élnek. A pedagógiai szakszolgálatok és más segítő szervezetek (pl. családsegítő, pályaválasztási tanácsadó) elérhetősége is meghatározó abban, hogy milyen segítséget vesz igénybe az adott intézmény. Az egyes segítő intézmények tevékenységének ismerete szintén befolyásolja a döntést. A szakvéleménnyel rendelkező gyermekek/fiatalok, bár a törvény által meghatározottan 2 főnek számítanak, rájuk azonban (ellentétben az SNI diákokkal) emelt szintű normatíva nem vehető igénybe, ezáltal megsegítésük, fejlesztésük az iskola gazdálkodásától, az egyéb tevékenységekre szánt órakeretből (pl.: tehetséggondozás) nehezen, vagy egyáltalán nem valósítható meg.

A közoktatási intézményekben csekély számban találunk speciális ismeretekkel rendelkező, státuszon foglalkoztatott szakembereket. A sajátos nevelési igényű tanulók ellátását – a normatív támogatás pozitív hatásának köszönhetően – jobb színvonalon biztosítja az intézmény: EGYMI szakember, illetve óraadó sérülés-specifikus szakember foglalkoztatásával. Ez a lehetőség azonban csak azon települések iskoláiban vehető igénybe, ahol az EGYMI-k már megalakultak. Dolgozatomban feltérképezett települések viszonylatában Tatabányán 2008/2009 tanévtől kezdődően működik az EGYMI által biztosított utazó gyógypedagógiai szolgáltatás, a kistérségi települések ellátása az EGYMI keretein belül azonban jelenleg még nem megoldott. A beilleszkedési-, tanulási-, magatartási nehézség diagnosztizált eseteiben az tapasztalható, hogy a szakvéleményben, szakértői véleményben meghatározott, fejlesztési órakeret biztosítása nehezített.

A szülők részéről is meghatározó, hogy a probléma iránt mennyire érzékeny, illetve toleráns a család, illetve a tanulási, magatartási, beilleszkedési nehézséget egyáltalán problémaként élik-e meg, szükségesnek tartják-e a kivizsgálást, speciális megsegítést. Fontos tényező még a segítség kérése és igénybevétele szempontjából az iskolával, nevelési tanácsadóval való kapcsolat, valamint az, hogy a szülők munkavállalása, a család anyagi helyzete lehetővé teszi-e a rendszeres fejlesztésen, foglalkozásokon való részvétel biztosítását.

A gyermekek részéről a motiváció szerepét emelném ki, hiszen az iskolai miliőben gyakori kudarcélményeket megtapasztalva ifjúkorra már belefásulnak a tehetetlenségbe, kamaszkori személyiségükkel háríthatják a feléjük nyújtott segítő kezet is.

A már diagnosztizált esetekben nehézséget jelent az adott gyermek/tanuló nyomon követése arra vonatkozóan, hogy a szükséges különleges ellátásra való jogosultság megállapítását követően milyen jellegű megsegítésben részesül. Sem az oktatási intézmények, sem a szakértői véleményt kiállító szerv (adott esetben a nevelési tanácsadás) nem rendelkezik ugyanis olyan kompetenciával, amely a szakvéleményben foglaltak megvalósulására kötelező jellegű előírást tehetne, mindössze javaslatokkal élhet.

A segítség felajánlását követően csupán egyetlen kényszerítő jellegű intézkedés megtételét lehet érvényesíteni, amely a törvény által biztosítja bizonyos ellátási formák igénybe vételét: a közoktatási intézmény nevelőtestülete kötelezheti a szülőt arra, hogy vizsgálatra, fejlesztésre, terápiás gondozásra elvigye gyermekét a nevelési tanácsadóba, illetve a szakértői bizottsághoz. (Közoktatási törvény 13-14§)

A tanulási, beilleszkedési, magatartási nehézséggel küszködő gyermekek/tanulók ellátásának maradéktalan megvalósulásához ritkán igénybe vett lehetőségét kínálja ez a törvényi szabályozás. Az iskola nem szívesen konfrontálódik a gyermek családjával, valamint a szülők – már a fentiekben is említett – munkavállalással kapcsolatos elfoglaltsága, illetve anyagi helyzete is gyakran gátolja, hogy a törvényben előírt kötelezettségnek eleget tudjon tenni. A közoktatási intézmények feladatellátását pedig nagymértékben meghatározzák a gazdálkodás és a szakember ellátottság területén egyaránt jelentkező nehézségek. A nevelési tanácsadás jelenlegi kapacitása szintén kérdésessé teszi, hogy minden rászoruló gyermek számára tudna-e megfelelő ellátást biztosítani, ha azt mindenki igénybe szeretné venni.

A probléma aktualitásához tartozik, hogy az országos és a helyi demográfiai mutatók alapján, évek óta a gyermeklétszám csökkenése jelentkezik, a különleges gondozásra jogosult gyermekek/tanulók létszáma viszont emelkedést mutat. A közoktatási rendszer reagálása az adott változásokra gyakorta nem megfelelő, amely magyarázatára a gazdasági helyzet bizonytalanságát nem tarthatjuk elfogadhatónak.

Az érintett családok közül még mindig szép számmal akadnak, akik problémáikkal viaskodva egyedül maradnak. Kiutat nem látva vagy egyéni megoldásokat keresnek: anyagi ellenszolgáltatásért cserébe akár megkérdőjelezhető szaktudással rendelkező „szakemberek”-hez járnak, hosszú időn keresztül, vagy lemondással szemlélik gyermekük iskolai kudarcait, és alig várják, hogy végre véget érjenek a tankötelezettség – ebben az esetben – igen hosszú tanulóévei.

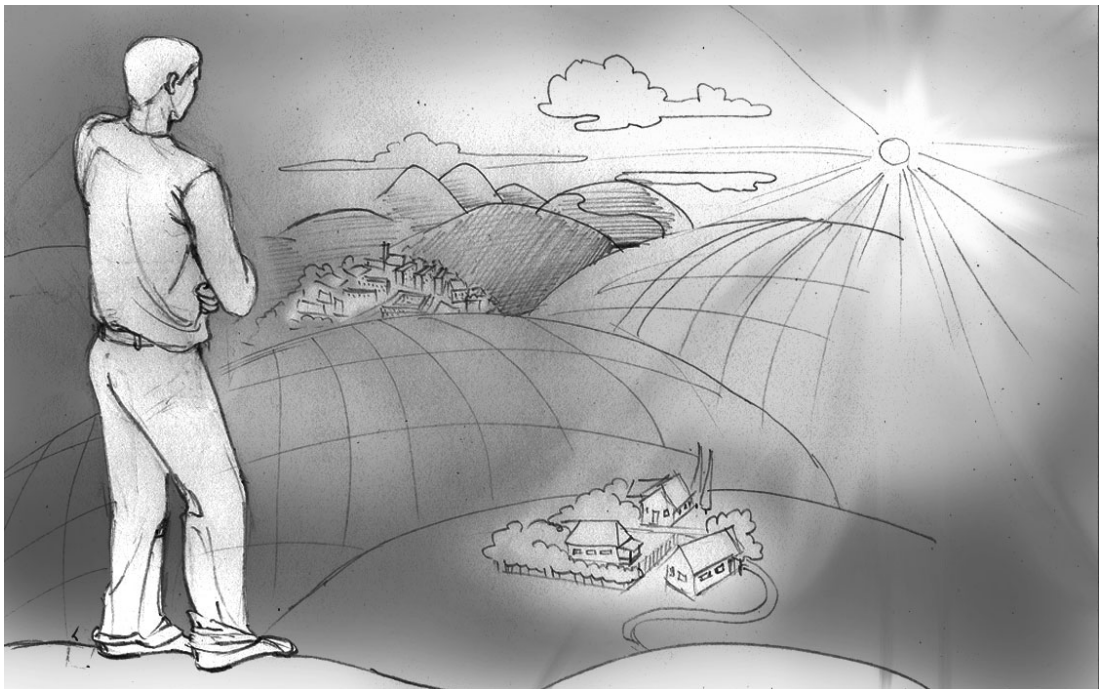
1.4. Tatabánya és kistérsége bemutatása

Az 1996. évi XXI. törvény alapján Tatabánya és 8 környező település önkormányzata Tatabánya és Környéke Területfejlesztési Társulás néven területfejlesztési önkormányzati társulást alapított és működtet. Az alapítás óta új község is csatlakozott a Társuláshoz, illetve az egyes közoktatási intézmények társulásával újabb két település is bevonódott az ellátási körbe.

A kistérség kiterjesztette együttműködését a területfejlesztésen túl

- az egészségügy,
- a szociális ellátás,
- több gazdaságfejlesztő és kommunális területen,
- a humánszolgáltatások körében.

A társulás alapító települései 2005 tavaszán alakították meg a Tatabányai Többcélú Kistérségi Társulást. A társulás többek között a közoktatási feladatellátás összehangolását, közös fejlesztését is megcélozta. /in.: Tatabányai Többcélú Kistérségi Társulás közoktatási feladat-ellátási, intézményhálózat-működtetési, fejlesztési és intézkedési terve 2010-2018; p. 6./

A demográfiai adatok az 1990-es évektől kezdődően a lakónépeség folyamatos csökkenését mutatják. 2009. december 31-i adatok alapján Tatabánya és kistérsége lakosság száma 88.454 fő, ebből Tatabányán 70.324 fő él.

Kistérség neve		TATABÁNYAI KISTÉRSÉG
KSH azonosító		4107
Központja		Tatabánya
Területe		332 km ²
Lakónépesége		88454
Népsűrűsége		266 fő/km ²
Települések száma		10
Ssz.	A kistérség települései	Tagja-e a többcélú társulásnak (I/N)
1.	GYERMELY	I
2.	HÉREG	I
3.	KÖRNYE	I
4.	SZÁRLIGET	I
5.	SZOMOR	I
6.	TARJÁN	I
7.	TATABÁNYA	I
8.	VÁRGESZTES	I
9.	VÉRTESSOMLÓ	I
10.	VÉRTESSZŐLŐS	I
*11.	VÉRTESTOLNA	Intézményfenntartói társulás
*12.	MÁRIAHALOM	Intézményfenntartói társulás

1.sz táblázat

Forrás: Tatabányai Többcélú Kistérségi Társulás közoktatási feladat-ellátási, Intézményhálózat-működtetési, fejlesztési és intézkedési terve 2010-2018; p.4.

Vizsgálatom tárgyát képező településeken elvégzett adatgyűjtés alapján az általános iskolás tanulók 2009/2010. tanévre vonatkozó létszámadatait a 2. számú táblázat tartalmazza.

Település	Évfolyamok	Általános iskolai létszám	SNI/b tanulók létszáma	BTM tanulók létszáma
GYERMELY	1-8	143	8	22
KÖRNYE	1-8	295	4	6
SZÁRLIGET	1-8	118	2	32
SZOMOR	1-8	122	1	2
TARJÁN	1-8	232	2	23
HÉREG	1-4	40	2	5
VÉRTESTOLNA	1-4	15	0	0
TATABÁNYA	1-8	5354	133	557
VÉRTESSOMLÓ	1-8	135	5	3
VÁRGESZTES	1-4	8	0	0
VÉRTESSZÖLŐS	1-8	138	3	7
ÖSSZESEN		7223	160	657

2. sz. táblázat

Országos adatok tekintetében elmondható, hogy a 2007/2008 tanévben az általános iskolások 8,19%-a vette igénybe a nevelési tanácsadást. Ezen gyermekpopuláció 4,61%-a küzd beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel.

Komárom-Esztergom megye adatai szintén erre a tanévre vonatkozóan: sajátos nevelési igénnyel bír az általános iskolás tanulók 2,87%-a (SNI/a és SNI/b összesen). BTM tanulók aránya 5.54%. /forrás: okm.gov.hu/statisztika 2008./

Saját adataim a 2009/2010 tanévre vonatkoznak, és a Komárom-Esztergom megyei adatok tekintetében csupán rész-adatokkal szolgálnak, mivel Tatabánya és kistérsége számadatait tartalmazzák, de összehasonlításként jó alapot adnak. E szerint egy tanévvel később a dolgozatom vizsgálati populációját tekintve a tanulók 10,99%-a BTM tanuló.

2. Beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézségek

2.1. A fogalmi meghatározás dilemmái

Maga az elnevezés: beilleszkedési/tanulási/magatartási nehézség nehezen definiálható kategória, bár a közoktatási törvényben, a sajátos nevelési igénnyel bíró gyermekek elnevezés mellett megjelenik. A gyűjtőfogalom meghatározásához az egyes vezető tünet mentén haladva juthatunk el. A vonatkozó szakirodalmak tanulmányozása során az alábbi, jelenleg elfogadott fogalmi meghatározásokkal találkozhatunk:

Tanulási nehézség:

- „... normál osztálytermi körülmények között az általánosan alkalmazott módszerekkel nem képes tanulni, lemarad az elsajátításban.” (*Kósáné-Porkolábné-Ritoókné, 1984. p.460.*)
- „A tanulási nehézségekkel küzdő gyerekek tehát azok, akik általában korosztályuknál szerényebb szellemi képességekkel rendelkeznek. A tény, hogy nem tudnak a társak többségével azonos szinten teljesíteni, az iskola előtti, alatti, és az állás- és pályakeresés éveiben teljesítményük minden területét áthatja.” (*Montgomery, 1990. p.23.*)
- „Tanulási zavarnak, illetve specifikus tanulási zavarnak tekintjük az intelligenciaszint alapján elvárhatónál lényegesen alacsonyabb tanulási teljesítményt, amely neurológiai deficit vagy funkciózavar talaján jön létre, sajátos kognitív tünet-együttessel. Ezek a részképességzavarok alapvetően nehezítik az iskolai tanulás során az olvasás, írás és/vagy matematika elsajátítását. A teljesítményzavarok gyakran másodlagos neurotizációhoz vezetnek. A tanulási zavar a legkorábbi időszakban alakul ki, és tünetei a felnőttkorban is fellelhetők.” (*Zsoldos-Sarkadi, 1991. p.4.*)
- „A tanulási nehézségekkel rendelkező tanulók – akik valamilyen oknál fogva elmaradtak a tanulásban, de rendelkeznek a fejlődés potenciális lehetőségeivel. Speciális bánásmód esetén lemaradásuk behozható, a tanulmányi teljesítmény emelhető.” (*Porkolábné-Gergencsik, 1989. p.126.*)

Beilleszkedési, magatartási nehézség:

- „A problematikus vagy nehezen nevelhető gyermekek azok, akik magatartása nem megfelelő, jelentősen eltér az adott életkorban megkívánható helyes magatartástól, általános pedagógiai módszerekkel nem lehet náluk eredményt elérni” (Kelemen, 1981, p.547.)
- „az iskolai inadaptáció magatartási stílus, amely a gyermek attitűdjét fejezi ki azzal a környezettel, amivel szembe került” (Kósáné,1984, p.21.).
- „Szociális inadaptáción a személyiség szociális viszonyainak zavarára épülő különböző típusú viselkedési rendellenességeket értünk, amely normál értelmi képességű gyerekeknél elsősorban iskolai környezeti ártalmakban nyilvánul meg, és optimális pedagógiai tevékenység útján korrigálható” (Kósáné,1989, p. 21.)
- A viselkedési nehézségekkel rendelkező gyerekeknek a legkisebb az önértékelésük. A viselkedési problémának széles a skálája a visszahúzódtástól, izolációtól egészen a figyelemfelkeltésig és rendbontásig terjedhet, különböző súlyossági fokkal.

Megjelenhet a tanulási, a magatartási, beilleszkedési nehézség izolált formában, de az egyes megnyilvánuló tünetek gyakran összefüggésben állnak egymással. Még a szakember számára sem egyszerű feladat annak eldöntése, hogy mi az ok, és mi a következmény. A problémák jelentkezésekor a szülőt és a többségi pedagógust azonban nem az foglalkoztatja igazán, hogy mi a vezető tünet alapján meghatározható diagnózis elnevezése, hanem az, hogy milyen módon lehetne minél előbb megszüntetni a nem kívánatos viselkedést, tanulási lemaradást.

A tanulási, beilleszkedési, magatartási nehézségek és a zavar, valamint a tanulási gyengeség elkülönítése gyógypedagógiai/pszichológiai szakmai kompetencia. További nehézséget jelent a diagnosztikai kategóriák elkülönítésében, hogy a klasszikus pszichológia a nehézséget is zavarként értelmezi, definiálja.

A gyakorló pedagógusok számára, a tanítási feladat megoldása azonban jellegében nem sok különbséget jelent, hisz mindegyik kategória differenciált pedagógiai módszerek alkalmazását követeli meg tanórán és a tanórán kívüli feladatok végzése során egyaránt.

2.2 A diagnosztizálás színtere

A Pedagógiai Szakszolgálat új kategóriaként jelent meg a közoktatás rendszerében az 1993. évi LXXIX. közoktatási törvény megjelenésével. Ezáltal az 1950-60-as években szerveződött nevelési tanácsadók egy új szervezeti formában nyújthattak /nyújthatnak szolgáltatást a rászoruló gyermekek/tanulók számára.

- A törvény 2007. évi módosítása új fogalmakat léptetett életbe a különleges gondozás, a sajátos nevelés igényű gyermekek/tanulók ellátása során: a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra vissza nem vezethető, illetve organikus okra visszavezethető tartós és súlyos rendellenességét. A nevelési tanácsadás illetékessége a tanulási, magatartási és beilleszkedési nehézségekkel (BTM) kapcsolatos teendőkön és az iskolakezdesre való alkalmasság vizsgálatán túl az organikus okra vissza nem vezethető (SNI/b) rendellenességekkel kapcsolatos fejlesztés.

A mai magyar közoktatási rendszer hierarchikus rendjében jelenleg a Nemzeti Erőforrás Minisztérium államtitkára alá rendelődnek a közoktatási intézmények, valamint a közoktatási intézmények működését különböző formában támogató egyéb szervezetek, köztük a pedagógiai szakszolgálatok és szakmai szolgálatok is.

A különböző intézmények vertikális és horizontális tagozódása a társadalmi munkamegosztásban felvállalt szerepek szerint igen szerteágazó. Szolgáltatásaik, amelyek a társadalom makro- és mikrokönyezetének ellátását vállalják fel, gyakran átfedik egymást, ezáltal a szakmai együttműködés megteremtése kiemelt jelentőséggel bír.

Gyakorló gyógypedagógusként gyakran tapasztalom, hogy a szakmai terminológiák és az egyes intézmények kompetenciáinak ismerete egyaránt nehézséget jelent mind a szülők, mind a többségi pedagógusok körében. A fogalmakat nehezen képesek elkülöníteni egymástól, a probléma jelentkezését követően tanácstalanok a tekintetben, hogy kihez, milyen problémával fordulhatnak. Emiatt tartom lényegesnek, hogy dolgozatomban idézzem a vonatkozó jogszabályokat, illetve azok egyes kiemelt, a téma szempontjából fontos részeit, amelyek az 1. számú mellékletben megtalálhatóak.

2.3. A diagnosztizálás problematikája

A diagnosztizálás meghatározott vizsgálóeljárásokkal történik, melyek a pedagógiai szakszolgáltatás keretében érhetők el. „A nevelési tanácsadók és a szakértői rehabilitációs bizottságok munkaterületét, feladatellátását és kompetenciáit a törvény azzal választja szét, hogy az előbbieket hatáskörébe utalja a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek problémáinak feltárását, a Szakértői és Rehabilitációs Bizottságok hatáskörébe pedig a sajátos nevelési igény fogalomkörébe tartozó fogyatékoságok megállapítását, a különleges gondozás keretében történő ellátást. „A két kategória egyértelmű, egzakt módon meghatározható elkülönítése szakmailag nagyon nehéz. Ehhez nincsenek számszerűsíthető vagy konkrét tényekben megragadható, pontos ismérvek.” (in.: *(Gyógy)pedagógiai diagnosztika és tanácsadás*, 2006, p.11)

Talán ez lehet az oka annak, hogy az ország különböző megyéi, régiói eltérő számadatokat mutatnak a sajátos nevelési igényű gyermekek/tanulók létszámát illetően.

A diagnosztikai tevékenység során fontos a jelenleg használatos terminológiák tekintetében elkülönülő három kategória megkülönböztetése. A gyermek/tanuló további megsegítése ugyanis különböző szintereken történik.

Mivel minden eset egyedi, ezért csak általánosságban írhatók le az egyes kategóriák ismérvei:

- A sajátos nevelési igény átlagos, vagy a fölötti, egyenetlen részképesség-profil mutató gyermekekre vonatkozó diagnosztikai kategória, amely két alcsoportra osztható a szerint, hogy organikus háttér kimutatható-e, vagy sem. A feltárt hiányosságok a zavar jeleit mutatják és maradványtünetei az életkor előrehaladtával is megmutatkoznak, ezáltal nehezítve, illetve egyes tantárgyak elsajátítását lehetetlenné téve a kortárscsoportnak való megfelelő teljesítmény elérését. A rehabilitáció általában gyógypedagógus, pszichológus, ritkábban fejlesztőpedagógiai kompetencia.
- A beilleszkedési, tanulás, magatartási nehézség átlagos intellektus mellett fellépő nehézség, amely megfelelő fejlesztőpedagógiai ellátás, felzárkóztatás hatására jelentős javulást mutat. Ellátása fejlesztőpedagógus, ritkábban gyógypedagógus kompetencia.
- A tanulási gyengeség a normál intellektus alsó határában elhelyezkedő gyermekek tanulási problémája, általában egyenletes intelligenciaprofil mellett fellépő tanulási sikertelenség. Ellátása többségi pedagógiai kompetencia: felzárkóztatás, korrepetálás, egyéni differenciálás.

A gyakorlatban a diagnosztizálás során gyakran hosszú hónapok telnek el, mire végre megfelelő ellátásban részesül a gyermek.

Első lépésként a szülő önként, vagy az óvodával, iskolával közösen kezdeményezi a nevelési tanácsadás vizsgálatát. Ez is időt vesz igénybe attól függően, hogy a várakozók létszáma mekkora.

A vizsgálatok megtörténte után készül el a szakvélemény, amelyben vagy fejlesztésre, vagy további, szakértői bizottság általi vizsgálatra történik javaslat.

Jó esetben a fejlesztés megkezdődik azonnal, de gyakorta a szakértői bizottság vizsgálatáig nem történik semmi a gyermekkel. Sem fejlesztésben, sem órai differenciálásban, sem egyéb különleges bánásmódban nem részesül. Ismét hosszú hetek, akár hónapok telnek el, ami lényeges idővesztés a gyermek szempontjából. A kálvária tovább is folytatódhat azzal, ha a sajátos nevelési igény nem igazolódik be, és a szakértői bizottság visszautalja a gyermek ellátását a nevelési tanácsadás hatáskörébe. Ismét értékes időt veszítünk, a megsegítés késik.

2.4. Törvényi háttér

Magyarország 2004 óta tagja az Európai Uniónak. A csatlakozás feltétele volt a jogharmonizáció, amely során önálló tagállamként a tradicionális értékek mellé rendelődött a tagállamok oktatáspolitikai tevékenysége, valamint összhangba hozása is.

A legfontosabb törvényi paraméterek a végrehajtásukról szóló rendeletekkel egységesen szabályozzák az oktatási, közoktatási feladatokat. A 2. számú melléklet tartalmazza a jelenleg hatályos, diplomamunkám szempontjából releváns jogszabályok gyűjteményét.

2.5. Az intézményes ellátás lehetőségei

Születésétől kezdődően minden gyermek részesévé válik szűkebb és tágabb társadalmi környezetének nevelő-oktató közegének. Az első életévekben a család színterén történő nevelés preferenciája érvényesül. Első intézményes ellátás ebben az életkorban a bölcsődei nevelés, ami még nem a közoktatási, hanem a szociális intézményrendszer keretein belül valósul meg. Tatabányán három önkormányzati fenntartású, és két családi bölcsőde működik, közülük egy bölcsődében integrált formában nyílik lehetőség a sajátos nevelési igényű gyermekek gondozására. Kistérségben egy óvodában működik bölcsődei részleg, jelenleg 12 fő bölcsődés korú gyermeket gondoznak.

Az életkor előrehaladtával a gyermek a közoktatás rendszerébe kerül, a családi szintér mellett az intézményes nevelés, oktatás és nevelés segíti személyiségfejlődését. Tatabányán jelenleg 16 önkormányzati, 1 egyházi és 1 alapítványi fenntartású óvoda működik. A különleges gondozás minden óvoda alapító okiratában szerepel, az alapítványi óvoda pedig kifejezetten logopédiai óvodaként funkcionál. A kistérségi települések mindegyikén működik óvoda, ezáltal biztosított a 3-7 éves korú gyermekek óvodai ellátása.

A tankötelezettség teljesítése Tatabányán jelenleg 16 önkormányzati fenntartású és 1 egyházi általános iskolában történhet. Kistérségben minden településen működik általános iskola, de egyes kisebb lakosságszámú településen 1-4 évfolyammal látja el feladatát, a felső tagozatosok oktatását-nevelését intézményi társulás keretében valósítja meg.

Az általános iskolák alapító okiratában szintén szerepel a különleges gondozás, kifejezetten 5 tatabányai és egy kistérségi iskolában pedig a tanulásban akadályozott tanulók integrált oktatására is lehetőség van. Szegregált formában 1 összetett célú intézmény lát el tanulásban akadályozott általános iskolai és speciális szakiskolai feladatokat.

Tatabányán a középfokú képzés 7 iskolában történik, melyek közül 2 gimnázium. 5 középfokú iskola szakmai orientációjú képzést ad, melyben helyet kapnak a szakmunkásképzés mellett az érettségit adó, valamint közép- és felsőfokú OKJ-s képzések is. A kistérségi településeken középfokú oktatás-nevelés nem folyik, az itt élő gyermekek ellátása szintén Tatabányán, vagy más városi településen működő középfokú intézményben történik. A bejárás nehezítettsége esetén kollégiumi ellátás szintén biztosított Tatabányán.

A nevelést/oktatást segítő intézmények

- Pedagógiai Szakszolgálat: Tatabányán több mint 30 éve működik nevelési tanácsadás és logopédia. Jelenleg a gyógytestneveléssel együtt, kistérségi társulás keretében látja el feladatát.
- EGYMI: A sajátos nevelési igényű gyermekek/tanulók ellátása mellett a fejlesztő felkészítés, a korai gondozás és a konduktív ellátás területeken nyújt szolgáltatásokat.

Egyéb, ellátást segítő intézmények:

- Tanulási Képességeket Vizsgáló Rehabilitációs és Szakértői Bizottság: megyei feladatokat ellátó intézmény, a KEMÖ Pedagógiai és Gyermekvédelmi Szakszolgálati Intézmény tagintézménye
- Pedagógiai és Gyermekvédelmi Szakszolgálati Intézmény: átmeneti nevelést és szakszolgáltatást nyújtó feladatkörrel működik.
- Családsegítő Szolgálat
- Pályaválasztási tanácsadást nyújtó intézmény a Munkaügyi Központ Humánszolgáltató Irodája.

3. A kutatás bemutatása

3.1. Tudományos háttérkutatások

Dolgozatom témájaként megjelölt beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küszködő gyermekek, fiatalok témakörben releváns, országos méretű tudományos háttérkutatás nem áll rendelkezésre.

A hazai szakirodalom érintőlegesen foglalkozik a témával, többnyire a gyógypedagógia és a fejlesztőpedagógiai kompetencia témakörében lelhetőek fel tudományos jellegű munkák. Ezek azonban csupán egy-egy eset bemutatásán, illetve egy-egy adott település, régió vonatkozásában közelítik meg a kérdést, összefoglaló, az ország egészére vonatkozó tudományos háttérkutatás publikált formában – a vonatkozó szakirodalmi ismereteim alapján - nem jelent meg. A témával különböző megközelítések mentén, annak részeként találkozhatunk, amelyek a teljesség igénye nélkül az alábbi kulcsszavak mentén kereshetőek: az iskolai kudarcok, az évismétlések, a hátrányos helyzet és a halmozottan hátrányos helyzet, a részképesség-zavarok, a diszfunkciók. Az ELTE Gyógypedagógiai Karon végzett hallgatók által készített szakdolgozatok szintén egy-egy térség, település ilyen vonatkozású kutatási témáit dolgozzák fel.

3.2. A szerző korábbi tudományos háttérkutatásai a témában

Munkahelyemen, a tatabányai Éltes Mátyás Egységes Pedagógiai Szakszolgálat nevelési tanácsadásának keretein belül, rendszeres kapcsolatot tartunk fenn a város és a kistérség közoktatási intézményeivel.

A törvényi és jogszabályi előírásoknak megfelelően 2008 szeptemberétől ellenőrzési feladatkör keretében kérünk be információkat arra vonatkozóan, hogy a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel diagnosztizált gyermekek/tanulók ellátása hogyan valósul meg az adott intézményben. Intézménylátogatások keretében, mintegy mentori szerepben segítjük a többségi pedagógiai szintéren történő feladatellátást, illetve fogadóórák keretében nyújtunk segítséget a pedagógusoknak az egyéni fejlesztési tervek elkészítéséhez, az órai differenciálás lehetőségeinek feltérképezéséhez és megvalósításához. A nevelési tanácsadók feladatköre a 2010/2011 tanévtől kezdődően kiterjed az SNI/b gyermekekkel/tanulókkal kapcsolatosan egy sokkal intenzívebb munkakapcsolatra, amely a pedagógus – szülő – gyógypedagógus triász szorosabb együttműködését követeli meg.

Az elmúlt két tanév során sokrétű tapasztalatokkal gazdagodhattunk. Feltártuk a helyi adottságokat, megismertünk jó gyakorlatokat, és kevésbé színvonalas ellátást is. Számszerű adatok támasztják alá, hogy a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küszködő gyermekek/tanulók ellátásának terén bőven van még tennivaló.

A diagnosztizált, szakvéleménnyel, szakértői véleménnyel rendelkező tanulók részére minden esetben javasoljuk a tantárgyi korrepetálást, felzárkóztatást, az órai differenciálást, a fejlesztést intézményében, és heti 1 vagy 2 alkalommal a nevelési tanácsadóban. Ezen felül az otthoni tanulás, gyakorlás, fejlesztés vonatkozásában is meghatározunk feladatokat, amelyek megvalósulásában a szülői együttműködésre alapozhatunk.

A téma tudományos háttérkutatása immár két tanévre vonatkozóan tartalmaz adatokat. Ezen adatok egy része táblázatos formában megkért adatszolgáltatáson alapul. Az ellátásra vonatkozó szakember ellátottság tekintetében személyes megkeresésen alapuló adatszolgáltatás történt. A közoktatási intézményekben, a

helyszínen történt konzultációk, beszélgetések alapján tártam fel a helyi sajátosságokat.

Az általam feltárt mutatók mellett felhasználtam az Éltes Mátyás Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény (továbbiakban EGYMI) működési adatait is, mivel az ellátási térkép elkészítéséhez fontos információkat tartalmaz, az SNI és BTM tanulók ellátásának összehasonlítási alapját adják.

Az ellátás megvalósulásának összehasonlító elemzését Csányi Yvonne hasonló témában elvégzett kutató munkája alapján készítettem el.

A már fentebb említett Nógrád megyei OECD kutatás részeként a szerző azt állapította meg, hogy az SNI tanulók 81%-a számára biztosított a törvényi kiegészítő támogatás, valamint a rehabilitációs-rehabilitációs foglalkozás. A beilleszkedési-, tanulási-, magatartási nehézséggel diagnosztizált tanulók egyéni vagy kiscsoportos fejlesztése viszont csak 38%-ban valósul meg! „Nem nehéz feltételezni, hogy a gyenge tanulók e csoportjánál a segítségadás további elmaradása mellett előbb-utóbb felmerülhet s meg is valósulhat az SNI csoportba történő átsorolás.” /in.: Csányi Yvonne, 2009./

Kíváncsi voltam arra, hogy Tatabánya és kistérsége településein milyen adatokat kapok a különleges gondozásra jogosult gyermekpopuláció tekintetében.

A rendelkezésre álló információk alapján Tatabánya város általános iskoláinak BTM tanulóira vonatkozó jellemzőit az alábbi táblázat tartalmazza:

Intézmény neve	BTM 2008-2009	BTM 2009-2010	Korrepetálás 2009-2010	Fejlesztés 2009-2010	Intézmény által biztosított szakember
Bolyai János Általános Iskola	38	49	alsó tagozat: 2,2 illetve 2,5 felső tagozat: tanulószoba	Csak az SNI/b kap BTM: 0	Gyógyped: 8óra
Dózsa György Általános Iskola	25	26	BTM	SNI/b: 16 fő kap ellátást BTM: 0	Gyógyped:5óra, fejl.ped.: 5 óra
Herman Ottó Általános Iskola	18	34		0	0

Jókai Mór Általános Iskola	28	27	nincs adat	SNI - óraadóval BTM: 0	0
József Attila Általános Iskola	31	49	felső: kevés kap korrepetálást	BTM: 20	SNI - 5 óra, BTM - 5 óra Fel.ped. által
Kodály Zoltán Általános Iskola	-	27	alsó: kötelező	0	gyp.: 6 óra, SNI A/B ellátásra
Kölcsey Ferenc Általános Iskola	37	50		SNI/b: 10 BTM: 50	?
Kőrösi Csoma Sándor Ált. Isk.	70	59	alsós mind 5.o. kevesen, 6.o. 2 fő	68 fő vegyesen	68 gyerek vegyesen, 1 x 21 óra gyp. + 8 óra túlóra
Móra Ferenc Általános Iskola	16	25	alsós kevés, felső: nincs	SNI/a: 11 SNI/b: 11 BTM: 21	gyp: heti 24 óra
Ságvári Endre Általános Iskola	17	39	lehetőség szerint	SNI/b: 4 fő BTM: 0	SNI/b: 2 óra, BTM 0
Sárberki Általános Iskola	62	80	alsó: 10 osztály 9 óra, felső: 1 óra		
Szent Margit Általános Iskola	12	26	alsó: kötelező, felső: részben	0	fejl.p.: 0, SNI → EGYMI
Széchenyi István Általános Iskola	7	14	BTM mind		fejl.ped. 0, (most végez)
Váci Mihály Általános Iskola	20	39	korrep. kevés	SNI/b BTM 0	gyp. 0, fejl.ped. 2 óra
Remédium	3	13	BTM heti 4 óra	SNI/b 9	gyp. 8+4 óra, képz.gyp. 6 óra pszich. 2 óra
Összesen	384	557		BTM: 141	

3. számú táblázat

A 3. számú táblázat adatai alapján megállapítható, hogy Tatabányán a BTM tanulók létszáma egy tanév alatt 384-ről 557-re nőtt. Ennek okát nem vizsgáltam, de mindenképpen nyilvánvaló, hogy a nevelési tanácsadás új feladatai között szereplő intézményellenőrzés is hatással lehetett a növekedésre. A többségi pedagógusokkal gyakoribbá váló kapcsolat során a figyelem fókuszába kerülhettek olyan tanulók, kiknek kivizsgálását az intézmény célszerűnek tartotta. A szakvéleménnyel rendelkező BTM tanulók intézményben történő ellátása a 2009/2010 tanévben viszont csak 25,3%-ban valósult meg. A szakvéleményekben előírt fejlesztésekben ezek szerint csak az érintettek negyede részesül!

Az ellátás során nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt sem, hogy a fejlesztést végző pedagógus kompetenciája gyakran nincs összhangban a tanuló szükségleteivel.

Az iskolák eltérő helyi gyakorlatot alakítottak ki arra vonatkozóan, hogy korrepetálásra kötelezik-e az érintett tanulót. Egy-egy iskolában kötelezővé tették a korrepetáláson való részvételt, de ezekben az intézményekben is csak az alsó tagozatra vonatkozik az előírás. A felső tagozatos tanulók ellátása rosszabb, mint az alsó tagozatos tanulóké, pedig a felső tagozatba lépés a már meglévő problémákat felerősíti, elmélyíti, illetve a felső tagozatba való áttérés kihívásai felszínre hozhatnak addig megbúvó nehézségeket is.

Korrekció nélkül a gyermek teljesítményében javulás nem várható, tüneteinek felerősödése, másodlagos tünetek megjelenése valószínűbbé válhat.

A közoktatási intézményekben kevés a státuszon foglalkoztatott fejlesztőpedagógus, gyógypedagógus. Iskolapszichológiai hálózat jelenleg áll tervezés – szervezés alatt. Az iskolákban fejlesztőpedagógiai végzettséggel (is) rendelkező pedagógusok csak 2 intézményben végzik teljes munkaidőben a fejlesztő tevékenységet. A többi intézményben csupán részmunkaidőben látják el ezt a feladatot. Olyan iskola is van, ahol bár van megfelelő kompetenciával bíró szakember, azonban fejlesztést nem végez, osztálytanító, illetve napközis feladatokat lát el. A különleges gondozáshoz való jog érvényesülése a tanórai differenciálás vonatkozásában szinte ellenőrizhetetlen. A BTM tanulók többségének számonkérése azonos módon, ugyanazokkal a paraméterekkel történik, mint tanulási nehézséget nem mutató társaiké.

Az adatszolgáltatáson alapuló, valamint személyes megkeresésre épülő kutatómunkát a 2009/2010 tanévben Tatabánya kistérségi településeire vonatkozóan is kiterjesztettem. Kíváncsi voltam arra, hogy a kisebb településeken élő és közoktatási kötelezettségeinek a községekben eleget tevő gyermekek ellátása miként alakult a városi ellátáshoz képest.

A kistérség településeinek 2009/2010 tanévre vonatkozó adatait tartalmazza az alábbi táblázat:

ISKOLA	SNI/a	SNI/b	BTM	Gyp/fejlp óraszám
Kézdi-Vásárhelyi Imre Általános Iskola és Napköziotthonos Óvoda	6 fő (iskolás)	1 fő (iskolás)	2 fő (óvodás) 5 fő (iskolás)	Gyp 13+6 óra Fejl.p 3 óra
Kisfaludy Mihály Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Int.	2 fő	4 fő	6 fő	Gyp 22 óra
Gyermelyi ÁMK Általános Iskolája	-	8 fő	22 fő	Gyp 15 óra
Tarjáni ÁMK Héregi Általános Iskolája	-	2 fő	5 fő	Gyp 7 óra
Tarjáni ÁMK Általános iskolája	3 fő	2 fő	23 fő	Gyp 24 óra Gyp 9 óra
Tima Endre Általános Iskola Szárliget	-	2 fő	32 fő	Gyp 24
Vértesszőlősi Általános Iskola	-	3 fő	7 fő	Gyp 2 óra Fejl p. 3 óra
Várgesztesi Német Nemzetiségi Általános Iskola	-	-	-	Gyp van
Német Nemzetiségi Általános Iskola és Óvoda	-	5 fő (iskolás)	3 fő (iskolás) 2 fő (óvodás)	Gyp 9 óra szakv. fejl p. 4+9
ÖSSZESEN	11 fő	27 fő	103 fő iskolás	SNI és BTM teljes ellátás

4. számú táblázat

A 4. számú táblázatban a kistérségi települési adatok alapján látható, hogy az ellátás megvalósulása a tatabányaihoz képest lényegesen jobb mutatókkal bír. Az előírt óraszámokban megvalósul a különleges gondozás. Az SNI tanulók esetében rehabilitációs tevékenység keretében, a BTM tanulók esetében fejlesztés és korrepetálás egyaránt megillette az érintett tanulókat.

Az EGYMI által szolgáltatott adatok Tatabánya város általános iskoláiról:

ISKOLA	2009/2010		2010/2011		Változás az előző tanévhez képest	
	Lét-szám	rehab. órasz.	létszám (SNIa)	rehab. órasz. (EGYMI)	létszám	rehab. órasz.
Dózsa Gy. Ált. Isk.	13	11	20 (2 fő)	17 (3)	7	6
Dózsa th.:Móra F. Ált. Isk.	21	19	23 (13 fő)	20 (2)	2	3
Kodály Z. Ált. Isk.	8	8	11 (6 fő)	12 (3)	3	4
Kodály th.: Herman O. Ált Isk.	11	16	10 (1 fő)	12 (5)	-1	-4
Ságvári E. Ált. Isk.	16	14	18 (10 fő)	19 (6)	2	5
Ságvári th.: József A. Ált. Isk.	5	5	6 (2 fő)	6 (0)	1	1
Sárberki Ált. Isk.	27	33	36 (19 fő)	41 (21)	9	8
Váci M. Ált. Isk.	8	7	9 (3 fő)	8 (5)	1	1
Bánhidai Szlovák ÁMK Jókai M. Ált. Isk.	15	20	17 (7 fő)	19 (5)	2	-1
Német Nemzetiségi Széchenyi Ált. Isk.	5	8	5 (3 fő)	5 (3)	0	-3
Kertvárosi ÁMK Bolyai Ált. Isk.	5	7	8 (2 fő)	6 (0)	3	-1
Kertvárosi ÁMK Kölcsey F. Ált. Isk.	13	10	12 (3 fő)	11 (0)	-1	1
Kertvárosi ÁMK Körösi Cs. S. Ált. Isk.	25	28	32 (17 fő)	29 (5)	5	1
Tb. Ált. Isk. Füzes út	3	5	5 (3 fő)	6 (3)	2	1
ÖSSZESEN	170	191	212 (91 fő)	209 (61)	42	18

5. számú táblázat

Tatabányán az SNI/a és SNI/b tanulók ellátása a 2009/2010 tanévben teljes mértékben (100%) megvalósult. Az ellátást főként az EGYMI utazó gyógypedagógusai látják el, illetve az általános iskolák saját szakemberrel, vagy óraadó gyógypedagógusok megbízásával tesznek eleget a feladatnak.

3.3. A célcsoport kiválasztása

Dolgozatomban a helyi közoktatási rendszer alapkutatásából kiindulva, szülői interjúkon keresztül próbálom meg feltárni azokat a válaszokat, amelyek a hipotézisekben megfogalmazásra kerülnek.

A kiválasztás során arra törekedtem, hogy olyan érintett családokat, szülőket keressek meg és kérjek fel az interjúra, kiknek gyermekei az általános iskola legalább hetedik osztályába járnak, vagy középiskolások. Feltételezem, hogy tapasztalataik - már hosszabb időintervallum áttekintésével – segítséget nyújthatnak arra vonatkozóan, hogy korrekt képet kaphassunk e családok mindennapjairól. Kiválasztási szempont volt az is, hogy mind Tatabánya város egyes kerületeiben, mind a kistérségi településeken élők egyaránt megkeresésre kerüljenek. Törekedtem arra is, hogy a családstruktúra szempontjából megkérdezzek teljes és egyszülős családokat, valamint kerüljön a mintába olyan család is, ahol válást követően nevelőszülőkkel egészült ki a család. A gyermekekre vonatkozóan fontos szempont volt, hogy a mintában legyenek „egyék” és testvérrel, testvérekkel rendelkezők is. Az interjúalanyok gyermekei mindannyian jártak már a nevelési tanácsadóban, szakvéleménnyel rendelkeznek. Két gyermek esetében a nevelési tanácsadás javaslatára megtörtént a szakértői vizsgálat, és idő közben SNI/b kategóriát kaptak. Őket is bent hagytam a mintában, mivel érdekes és értékes e családok beszámolója is arra vonatkozóan, hogy milyen tapasztalataik vannak gyermekük nevelésével – oktatásával kapcsolatosan.

Igyekeztem az eltérő szociokulturális környezet adta információkat is rögzíteni, az interjúra vállalkozók közül két család roma származású, két család pedig német nemzetiségű. A szülők iskolázottságára vonatkozóan is törekedtem arra, hogy teljes körű palettát tudjak nyújtani, ezért a mintában találhatunk 8 általános iskolát végzett, szakmunkás, szakközépiskolai végzettségű és egyetemet végzett szülőket is.

Az anonimitás biztosítása érdekében az elemzés során megváltoztatott monogramokkal jelöltem az egyes szereplőket.

3.4. A kutatás módszere

A kutatás személyes találkozásokon, strukturált interjúkérdésekre történő válaszadással történt. Az interjúkérdések támpontot adtak a beszélgetések során, de az egyes válaszoknak megfelelően szabad kérdezési lehetőséget is biztosítottak számomra.

Az interjú felvétele változó helyszíneken történt, a szülő döntése alapján, munkahelyemen a nevelési tanácsadóban, vagy a család otthonában. Az interjúk rögzítése diktafonnal valósult meg, az anonimitást minden esetben biztosítottam.

A kérdéssor elkészítésekor három fő csoportot alkottam. Elsőként a családra vonatkozó kérdésekkel igyekeztem feltárni az adott család jelenlegi helyzetét. A kötetlenebb beszélgetés biztosította számomra azt, hogy a kezdeti felszűlttség feloldását követően nagyobb bizalommal nyíljanak meg a szülők a gyermekekre vonatkozó és a problémára fókuszáló kérdéseknél, amely a kérdéssor második és harmadik részét alkotta.

Az interjúkérdések vázlata:

Családdal kapcsolatos kérdések:

- Kikből áll a család?
- Mi az Ön legmagasabb iskolai végzettsége?
- Hol dolgozik?
- Mi a munkája?
- Mi a házastársának a legmagasabb iskolai végzettsége?
- Hol dolgozik?
- Mi a munkája?

- Testvér(ek)re vonatkozó kérdések:
  - o Nagyobb testvér hova jár iskolába? (Legmagasabb iskolai végzettsége, munkahelye, munkája)
  - o Kisebb testvér hova jár óvodába/iskolába?
  - o Milyennek tartja a gyermekek kapcsolatát?

- Van a gyermek(ek)nek külön szobája?
- Nagyszülőkre vonatkozó kérdések:
  - Milyen gyakori a kapcsolattartás a nagyszülőkkel?
  - Önök miben számíthatnak nagyszülői segítségre?
- Van-e olyan tevékenység, amit a család együtt végez?
- Ha igen: mi az, és milyen gyakran kerül rá sor?

A gyermek élettörténetére vonatkozó kérdések:

- Tervezett gyermek volt e?
- Volt-e valamilyen probléma a terhesség alatt?
- Kellett gyógyszert szednie?
- Szedett vitamint?
- Cigaretta-t fogyasztott?
- Ha igen: naponta mennyit?
- Szeszes italt vagy kábítószer, esetleg altatót, nyugtatót fogyasztott-e?
- Veszélyeztetett terhes volt-e?
- Ha igen: mi miatt?
- Kellett-e kórházba feküdni?
- Valamilyen stressz érte-e terhesség alatt?
- Időre történt-e a szülés?
- Milyen volt a lefolyása?
- Mennyi ideig tartott?
- Felsírt-e a gyermek a születés után?
- Kellett-e inkubátorba tenni?
- Igényelt-e gyermekgyógyászati ellátást?
- Besárgult-e?
- Mennyi volt a születési súlya, hossza?
- Fejlődési rendellenességről tudnak-e?
- Mikor jöhettek haza a kórházból?
- Tudott-e szoptatni?
- Mennyi ideig?
- Jó evő baba volt-e?
- Előfordult-e olyan, hogy a szopás-nyelés nem volt szinkronban?
- Jó alvó baba volt-e?

- Mivel lehetett megnyugtatni?
- Volt-e komoly megbetegedése az első életévben?
- Meséljen a mozgásfejlődésről!
- Mikor mondta az első szavakat? (Volt-e olyan szó vagy kifejezés, amit hónapokon keresztül ismételt?)
- Mikortól beszél folyékonyan?
- Volt-e beszédhibája?
- Ha igen: logopédus foglalkozott-e vele?
- Mikorra lett szobatiszta?
- Élete során milyen megbetegedései voltak?
- Volt-e kórházban?
- Ha igen: mikor és miért?
- Szed(ett)-e rendszeresen gyógyszereket?
- Ha igen: mit?
- Járt-e bölcsődébe?
- Ha nem: ki gondozta óvodás koráig?
- Járt-e óvodába?
- Hány éves kortól?
- Milyen volt a beszoktatás?
- Hány évet járt óvodába?
- Szeretett óvodába járni?
- Óvodáskorban volt-e lakóhelyváltás/intézményváltás?
- Hány éves korban kezdte az iskolát?
- Volt-e előtte iskolaérettségi vizsgálaton?
- Mit tud mesélni az alsó tagozatos tanulmányokról?
- Volt-e a gyermeknek konfliktusa tanárával, nevelőjével?
- Tudott-e arról, hogy a gyermek fél (tart) valamitől vagy valakitől az iskolában?
- Napközi otthonos volt?
- Korrepetálásra járt-e? (ha igen: miből?)
- Segítettek neki az itthoni tanulásban?
- Ha igen: meséljen róla, hogyan tanultak?
- Most is segítenek neki?
- Ha igen: hogyan segítenek most neki?

- Meséljen gyermeke barátairól!
- Mi a kedvenc időtöltése?
- Milyen jó tulajdonságai vannak gyermekének?

A problémára fókuszáló kérdések:

- Mikor kezdődtek a problémák?
- Miben nyilvánultak meg ezek a nehézségek?
- Ki vette először észre, hogy gondok vannak?
- Mit próbáltak ekkor tenni?
- Hol voltak először vizsgálaton?
- Hány éves volt ekkor a gyermek?
- Mi történt azután?
- Kapott fejlesztést az iskolában?
- Jártak-e rendszeresen a nevelési tanácsadóba?
- Szeretett-e fejlesztésre járni?
- Más jellegű kivizsgáláson voltak-e?
- Magánúton próbáltak-e segítséget kérni?
- Tudják-e, ezzel a problémával még hova lehetne fordulni?
- Tudja Ön, hogy milyen jogai vannak gyermekének a feltárt problémával kapcsolatosan?
- Tudja Ön, hogy milyen kötelezettségei vannak gyermekének/a családnak a feltárt problémával kapcsolatosan?
- Önnek volt-e hasonló problémája fiatal korában?
- Házastársának volt-e hasonló problémája fiatal korában?
- Van-e a családban olyan személy, aki hasonló nehézséggel küszködik?
- Van-e az ismeretségi/baráti körükben hasonló problémával küszködő személy?
- Hogy ítéli meg a segítségnyújtás sikerességét?
- Mit hiányol a gyermek megsegítése érdekében?
- Kire számíthat a problémák megoldásában?
- Mi jelenti jelenleg a legnagyobb problémát?
- Milyen jövőt gondol gyermekének?

3.5. Kutatási hipotézisek

Dolgozatomban négy fő kérdéskörre fókuszálva az alábbiakat vizsgálom:

1. Feltételezem, hogy a gyermek élettörténetében fellelhetők olyan veszélyeztető tényezők, amelyek már a terhesség alatt, vagy a korai életévek alapján előrevetítik a probléma kialakulásának lehetőségét.
2. Úgy gondolom, hogy a probléma fellépését követően a pedagógusok segítséget nyújtanak az érintett családoknak arra vonatkozóan, hogy közösen milyen megoldásokat keressenek
3. Feltételezem, hogy a szülők nem ismerik saját és gyermekük jogait, kötelezettségeit, lehetőségeit, amelyek gyermekük nevelése-oktatása-fejlesztése során megilletik őket.
4. Úgy vélem, hogy a sajátos nevelési igényű, valamint a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel bíró gyermekek/tanulók ellátása, jogainak érvényesülése között különbség van, a BTM tanulók különleges gondozáshoz való joga jobban sérül.

4. A kutatási eredmények és hipotézisek értékelése

A strukturált interjúk alapján betekintést nyerhettem a megkérdezett családok életébe. A 10 interjú felvétele nem nyújt szignifikáns mintát a dolgozatom témájaként megjelölt populáció tekintetében, azonban a kiválasztási szempontokban felsorolt ismervek alapján feltételezhető, hogy a kapott válaszok nagy része egyezést mutatna egy nagyobb, reprezentatív mintában végzett kutatás eredményeivel. Megállapításaimat azonban csak e családok által nyújtott információk felhasználásával áll módomban elkészíteni, ezért eredményeim inkább jelzés értékűnek, és nem tényeknek számítanak. Ennek ellenére úgy érzem, hogy hasznos információkkal szolgálnak minden érintett szülő, pedagógus, és az ellátás iránt érdeklődőknek egyaránt.

Az interjúk a szakdolgozat formai elemeinek megfelelően elkészített gépelt formában 260 oldalnyi szöveget tartalmaznak. A szakdolgozat mellékleteként a terjedelem nagysága miatt csupán öt interjúanyagot, normál sortávolsággal csatoltam.

4.1. Kutatási eredmények

Az interjút szolgáltató személy kilenc esetben az édesanya volt, egy családnál volt jelen az anya és az apa is. Az interjúk felvétele négy esetben az adott család otthonában, hat esetben munkahelyemen, a tatabányai Egységes Pedagógiai Szakszolgálat nevelési tanácsadásán történt.

Az elemzés során az egyes kérdésköröknek megfelelően összevontam a hasonló témát felölelő kérdéseket, ezáltal főbb témacsoportok köré rendezve végeztem el a kiértékelést.

Lakókörnyezet

A megkérdezett családok mintegy kétharmada Tatabányán él, a hat család közül kettő családi házban, egy társasházban, három pedig a város lakótelepi lakásaiban. A vidéki településen élők (kissé több mint a megkérdezettek harmada) mindannyian családi házban élnek. A válaszadók közül kilencen elégedettek lakókörnyezetükkel, egy válaszadó bizonytalan hangsúllyal, de szintén elégedettségről számol be. A lakáskörülmények vizsgálata során feltárt adatok alapján, az interjú alanyaként szolgáló gyermek vonatkozásában elmondható, hogy 6 gyermeknek van külön szobája és 3 gyermek osztja meg szobáját testvérével. Ez nagyon jó körülményeket feltételez, ami a gyermekek/ fiatalok egészséges személyiségfejlődéséhez pozitív módon járulhat hozzá. Fontos tényező továbbá az is, hogy minden megkérdezett család jelenleg saját tulajdonú otthonában él, ami biztonságos nevelő környezetet biztosíthat, és az országos átlag feletti színvonalat mutat. Dolgozatom szempontjából ez lényeges, hiszen a megkérdezett családok az életszínvonal tekintetében nem tartoznak a hátrányos helyzetűek közé.

Egy válaszadó család esetében a gyermek halmozottan hátrányos helyzetűnek számít amiatt, hogy apai részről félárva, valamint édesanyja csupán 8 általános iskolai végzettséggel rendelkezik.

Családstruktúra

A családszerkezet tekintetében két család mondható a szó szoros értelmében teljes családnak, hiszen a gyermek/gyermekek nevelését édesanya és édesapa látja el. Újabb párkapcsolatban szintén két család él, amely a családstruktúra szempontjából

mindkét esetben édesanyát és nevelőapát jelent. Ezekben a családokban anyai ágon féltestvér, vagy féltestvérek is vannak. Az édesanyák beszámolója alapján az interjú alanyául szolgáló gyermek kapcsolata a nevelőszülővel nem problémamentes. A feszültségek a problémák jelentkezését követően mindkét esetben fokozódtak.

„Hát, hogy a családon belül így nem akarja elfogadni a nevelőapát. De ez is sok mindennek köszönhető, mert az ő kapcsolatuk nagyon jó volt, ugye jött az, hogy nem tanul. Akkor jött ilyen is, hogy az ember akárhányszor megcsinálta, hogy az ember ég, csak ég vele. Meg hát: „nem igaz, hogy nem tudod magad összeszedni, meg legalább minimálisan tanulni!” Persze, hogy ez mind-mind konfliktus. Ugye, utána jött a többi.” /V.R. édesanyja, 38 éves, gyes-en/

„Hát, (sóhaj) jó a kapcsolata, jónak mondható. De hát sok probléma van, ugye a szigorral. Kicsit szigorúbb ugye a G. (nevelőapa) vele, mint az édesapja. Hát vannak feladatok, vannak kötelező dolgok, amiket meg kell csinálni, ami neki nem tetszik, meg hát ugye a tanulás. Ami, ugye „neccesebb”.” /Z.K. édesanyja, 41 éves, roma származású, műköröm építő/

A konfliktusokkal terhelt családban a gyermek könnyen peremhelyzetbe kerülhet, ha a felnőttekkel nem sikerül közös nevezőre jutnia. Feltételezhető azonban az is, hogy a nevelőapa egyes megnyilvánulásait az édesanya nehezen éli meg, párkapcsolati konfliktus könnyebben alakulhat ki, ami tovább mérgezheti a már amúgy is nehéz helyzetet.

„A gyerekekkel való konfliktus kihatott a jelenlegi párkapcsolatára?

Persze, persze. Nem csak a gyerekekre, persze. Amúgy, úgy tudom, hogy igaza van, mert tudom, hogy igaza van – az isten áldja meg, igaza van. De: mégis más, ha én hülyézem le a gyereket, meg más, ha ő hülyézi le a gyereket. Tehát, én... Nehéz. /V.R. édesanyja, 38 éves, gyes-en/

Nem könnyebb azonban az egyszülős családok helyzete sem. Az interjúban szereplő családok kivétel nélkül azt a szerkezetet mutatták, hogy a gyermeket az édesanya neveli. Ebből a szempontból mintám nem tekinthető reprezentatívnak, viszont feltételezem, hogy a gyermeküket egyedül nevelő apák is hasonló nehézségekkel küszködnek, mint megkérdezett interjúalanyaim.

Az egyszülős családban a több szerepnek való megfelelés nagyon sok energiát kíván meg a felnőttől és a gyermektől egyaránt. Az apával való kapcsolattartás rendkívüli változatosságot mutat: mintámban a nevelésbe történő bevonódástól a teljes elutasításig minden előfordult. Az interjú adók közül négy esetben találtam egyszülős családmódellet. Közülük két családnál az édesapa a válást követően is kapcsolatot tart fenn a gyermekkel, segíti az édesanyát a gyermeknevelésben. Egy édesapa elhunyt. Egy esetben az édesapa teljesen elhatárolódott előző családjától, még a kapcsolattartás hagyományos módjával sem él. Évek óta nem látta gyermekét, nem is kíváncsi rá.

„Hát, az apuka nem akarja vele felvenni a kapcsolatot. Úgyhogy, évente talán egyszer, ha ír neki. Tavaly, tavaly kijelentette, hogy őnéki nem kell, ha úgy gondolom, adjam be intézetbe.”/U.S. édesanyja, 50 éves, rokkantnyugdíjas/

A családszerkezet befolyással bír arra vonatkozóan is, hogy míg a teljes, vagy új párkapcsolatban élők kivétel nélkül önálló családként funkcionálnak, addig a négy egyszülős család közül három a nagyszülővel közös háztartásban él. Ezekben a családmódellekben, két esetben a nagyszülő egészségi állapota miatt gondozásra szorul, egy esetben az aktív, testileg és szellemileg frissebb nagyszülő besegít unokája nevelésébe.

„Hát az én édesanyám, ugye Ő az, aki velünk él, a lehető legjobb, nagyon sokat segít. Másfél éve, hogy ide költöztettük, addig én foglalkoztam zömmel a gyermekkel, most pedig már Ő az, aki átvette a tanulást. Reggel közösen indítjuk iskolába, de mivel én délután is dolgozom, ezért Ő az, aki várja haza a gyereket, és ő tanul délután a gyerekkel együtt.” /O.Gy. édesanyja, 41 éves, jogász/

A családstruktúra alapján említést érdemel, hogy egy gyermek örökbefogadás útján került nevelőszüleihez.

„Viktor egy nagyon speciális volt, hogy hogy került hozzánk. Mert, ugye beadtuk a jelentkezést mind örökbefogadásra, mind nevelőszülőségre, és akkor mindig mondták, hogy éveket kell várni a gyermekre. És akkor 1,5 – 2 éve volt bent a jelentkezésünk, amikor mondtuk a Tamással (nevelőapa), hogy bemegyünk érdeklődni, hogy hátha van valami fejlemény, és mondta a nevelőszülő felügyelő, hogy ő talált egy gyermeket az egyik faluba, és akkor, hogy ne kerüljön vissza

intézetbe, jó lenne, ha egyből hozzánk kerülne. Csak hát még meg kell kérdezni a főnökeit. Pénteken még hívjuk fel, és akkor szombaton mehetiünk a gyerekért. És akkor hát annyit tudtunk a Viktorról, hogy 2 éves, meg hogy szőke. Úgyhogy akkor pénteken telefonáltunk a nevelőszülő felügyelőnek, hogy jó, rendben van, lebeszélte, a főnökök is engedték. A családdal is lebeszélte, akik rátaláltak az utcán (szünet) a Viktorra. Úgyhogy akkor szombaton mentünk érte.” /T.V. szülei, 44 és 47 évesek/

A szülők később még egy lány gyermeket is magukhoz vettek, a gyermekek testvérként kötődnek egymáshoz. Mindkét gyermek különleges gondozást igényel, ezért a szülők tanulmányokat folytattak, hogy minél kompetensebbek legyenek gyermekeik nevelésében. Erre vonatkozóan több szakirodalomban is található információkat, e tekintetben mintám is alátámasztja a gyógypedagógiai és gyermekvédelmi érdeklődés preferenciáját.

Egy család esetében maguk a szülők voltak állami gondozottak.

A jelenlegi felsőoktatás hiányosságát jelzi, hogy még az orvosi egyetemet végzett interjúalanyom sem kapott ismereteket a gyógypedagógiáról.

„Én is elvégeztem úgy az egyetemet, hogy fogalmam sem volt róla, hogy mi az a gyógypedagógia. Tehát amikor Viktorral kezdtünk rájönni a problémákra 4 éves korában, akkor kezdett nekem kivilágosodni, hogy nahát, van ilyen, hogy gyógypedagógia.” /T.V. nevelőanyja, 44 éves/

A megkérdezett családok nemzeti és etnikai szempontból szintén heterogén mintát adnak: a tíz család közül hat magyar, kettő roma származású, kettő pedig német kisebbséghez tartozó.

Szülők életkora, végzettsége

Életkor tekintetében elmondható, hogy minden megkérdezett édesanya középkorú: 38 és 51 év közöttiek. Az apák/nevelőapák koreloszlása hasonló: 38 és 52 év közöttiek. Ez alapján megállapítható, hogy az adott gyermek születésekor a reprodukciós életkor vonatkozásában veszélyeztető tényező egyik esetben sem állt fenn.

Az édesanyák közül jelenleg egy édesanya gyes-en van, hét dolgozik, ketten pedig rokkantnyugdíjasak. Végzettség szerinti megoszlásuk alapján megállapítható, hogy

egy édesanya 8 általános iskolát végzett, szakmai képesítése nincs. Jelenleg már nem dolgozik, rokkantnyugdíjas. Négy anyuka szakmunkás bizonyítványt szerzett, eladóként, dajkaként, illetve műkörmösként dolgoznak. Három édesanyának van érettségije és szakmája, közülük a gyēs-en lévő anyuka irodavezető, egy fő technikumot is végzett. Két édesanyának egyetemi végzettsége van, jogászként, illetve röntgen orvosként dolgoznak.

Az apák tekintetében elmondható, hogy sem az édesapák, sem a nevelőapák között nincs csak 8 általános iskolával, illetve főiskolai vagy egyetemi végzettséggel rendelkező. Kivétel nélkül szakmunkás végzettségűek (négy fő), érettségivel és szakmával (három fő), illetve felsőfokú OKJ képzettséggel rendelkeznek (két fő), és mindegyik dolgozik. Egy édesapa elhunyt.

Az országos adatokat ismerve ez a kétkeresős, illetve egyszülős családokban az egykeresős, de stabil és kiszámítható anyagi színvonal biztosítását nyújtó minta kivételesnek számít. Dolgozatom szempontjából azonban fontos, hiszen a megkérdezett családok anyagi színvonala átlagosnak mondható, ami feltételezi, hogy gyermekükre vonatkozóan a problémák kialakulásában kevésbé, vagy egyáltalán nem játszott szerepet.

Nagyszülői szerepvállalás

A nagyszülőkkel való kapcsolattartás szintén változatos. Bonyolítja a helyzetet, hogy esetenként már nincs egyik vagy másik részről nagyszülő. Az értékelésnél a kora gyermekkori és a jelenlegi helyzetet is feltérképezve az alábbi eredményeket kaptam: A családok közül három nem számíthatott korábban sem, és most sem nagyszülői segítségre. Ennek oka a nagyszülői elutasítás, távolságtartás, vagy az idős életkor és a betegség volt. A fennmaradó hét család közül öten számoltak be arról, hogy gyermekfelügyeletben segítettek, közülük jelenleg hat család tart fenn gyakori, szinte napi kapcsolatot a nagyszülőkkel. Egy családnál anyagilag is támogatást nyújtottak, két esetben pedig a nevelésbe is besegítettek a nagyszülők. Egy családnál a gyermekkel való tanulást is felvállalta a nagymama. Egy másik anyuka arról számolt be, hogy a gyermeknevelésbe az anyai nagymama olyan módon folyt bele, amellyel gyakorlatilag átvette lányától a nevelési szerepet.

„Hogyha a férjem oldaláról nézzük, akkor egyáltalán nem. Mert a volt anyósoméék elhatárolták magukat Robitól. Mert ne, nem igazán volt a szíve csücske. Hát sajnos igen, az anyu. Tehát az anyu, ugye, mivel két lánya van anyunak, mindig is fiúra vágyott. Megszületett az első fiú unoka, mert a tesómnak is 3 lány van. Nos, megszületett az első fiú unoka. Teljesen a sajátjaként kezelte, én úgy gondolom. S ennek is iszom a levét. Mert következetesség, határozottság soha nem volt rá jellemző.” /V.R. édesanyja, 38éves, gyes-en/

Testvérkapcsolatok

Meghatározó azonban a családban felnövekvő testvérek kapcsolata is egymással. A megkérdezett családok közül két gyermeknek nincs testvére. Három családban nevelnek két gyermeket, kettő családban hármat és szintén két családban négy gyermek van. A testvérsorban elfoglalt hely alapján öt gyermek a kisebb vagy a legkisebb, egy gyermek középső, egy-egy pedig a négy testvér közül a második, illetve a harmadik a sorban.

A szülői beszámolók alapján a testvérrel/testvérekkel rendelkező gyermekek felének jó a testvérkapcsolata, három gyermek pedig kifejezetten konfliktusos kapcsolatban

van testvérével/testvéreivel. A testvérek közötti kapcsolat alakulásában feltételezésem szerint szerepet játszik az anyai elfogadó attitűd, valamint az is, hogy a problémás gyermek mindennapjai során megtapasztalja-e azt, hogy jól teljesítő, jól viselkedő testvérével összehasonlítják.

„.... Mert könnyű azt mondani, hogy dicsérni és magadhoz húzni, de könnyörgöm: X év után már kinek van erre... (nem fejezi be). Amikor szíve szerint kitekerné a nyakát! Amellett én szeretem! De, hogy lenne már ahhoz energiám, hogy én még annyi rossz után, amikor gátlástalanul átvert, megvezetett, hülyére vett, kibeszélt. Volt anyósoméknál, a volt férjeméknél megcsinálta a bonyodalmat, hogy... (nem fejezi be). Akkor ezt a kicsi jót megtalálni benne. Persze, az ember próbálkozik. Nagyon nehéz. Nagyon nehéz. És ráadásul, ugye elveszi, mert ugye nekem van még két kicsi. Teljesen, tehát az ember energiáját teljesen leköti. Elveszi az életkedvét. Én nagyon sokat köszönhetek a Dezsőnek, az én, az a fiam. Olyan, olyan önálló. Tehát az a gyerek! 9 és fél éves, az a gyerek, de túltesz a Robin. Nem szeretik. Érdekes módon a lányom sem szereti, a Robi sem szereti, a lányom azt mondta, hogy – őszinte azért, mert nagyon az apja.” /V.R. édesanyja, 38 éves, gyes-en/

Szabadidős tevékenységek

Érdekes azonban, hogy bár a családok a fentebb felvázoltak alapján egzisztenciálisan jó, de legalább megfelelő helyzetben vannak, ennek ellenére a közösen töltött szabadidő szervezésre nem fektetnek nagy hangsúlyt. A megkérdezettek több mint kétharmada számol be közös tevékenységekről, de ezek nagy része is a háztartással, ház körüli munkákkal, takarítással kapcsolatos tevékenységek. Közösen szervezett programokon rendszeresen csak két család vesz részt, ami főként családi összejövetelek, közös vásárlás, illetve a gyermek szabadidős tevékenységében való aktív közreműködés. Egy család említett mozi, színház vagy koncertlátogatást, illetve szintén egy család számolt be közös nyaralásról. A családi programokat a megkérdezettek fele önmaga is ritkának tartja, két család pedig egyáltalán nem tud közös tevékenységről beszámolni. A magyarázatban egyaránt szerepel a munkahelyi elfoglaltság és az anyagi források hiánya is, valamint az, hogy a kamaszodó gyermek már nem szívesen vesz részt a szüleivel közös programon.

„Hogyne! Sütiünk, főziünk, takarítunk. Minden hétvégén együtt takarítunk. Este kikérdezem a tanulásban. Úgyhogy minden nap... Mozit nem tudunk, mert az nagyon

drága, sajnós. Kirándulásban megint kimaradtunk, mert az idén nem volt rá pénzünk, sajnós. De, azért el szoktunk menni ide-oda-amoda, ha úgy van pénzünk.” /U.S. édesanyja, 51 éves, rokkantnyugdíjas/

„Úgyhogy voltak közös programok. Csak ugye már mind a kettő, az Ildikó is ilyen kicsi – nyolcadikos kora után már, már nem. Addig még a Danika jött velünk. Bocsánat: nem Danika, a Dani ☺ jött velünk. De aztán ő is, most már, hogy a nyolcadikat kijárta, utána már ő is így leszakadozott. Inkább megy a saját kis útja, kezdi élni a saját kis életét.” /L.D. édesanyja, 39 éves, óvodai dajka/

A gyermekvállalás tervezése

A problémás gyermekek elfogadása nagymértékben befolyásolja azt, hogy milyenné válik önértékelésük, hogyan alakul önbizalmuk, tehát fontos személyiségformáló tényezőként értékelendő. Ebből a szempontból nem érdemtelen annak vizsgálata, hogy az adott gyermek születése kívánt és előre eltervezett módon történt-e.

Interjúalanyaim fele számolt be arról, hogy gyermekük születését előre tervezték. Ide soroltam az örökbefogadó házaspárt is, hiszen esetükben egy meddő párkapcsolat hosszú, várankozással teli éveit követően történt a gyermek/gyermekek adoptálása. A szülők felénél azonban a válaszokból az derült ki, hogy nem tervezték előre a gyermekáldást, közülük ketten erősen mérlegelték az abortusz lehetőségét, három pedig mintegy beletörődve „sorsába”, végül is a gyermek megszületése mellett döntött. Az aggályok között szerepelt a párkapcsolati bizonytalanság, az anyagi, illetve a lakáskörülmények nem megfelelő volta egyaránt.

„Hát az első reakció, én, én éreztem, mikor ugye terhes lettem, (szünet) és bebizonyosodott, hogy, nem mondta a doktornő, 90%-ra biztosan mondta, hogy valószínű terhes vagyok. (hangsúly fel) Hát el voltam keseredve. úgyhogy nekem az első felindulásom az az, hogy elvetetem. (szünet) Szóval én nagyon, nagyon sokat sírtam, és mondtam én hazamegyek és jelentkezem, én elvetetem, én ezt nem; nem fogom bírni, és hát végül is a férjem mondta azt, hogy na, nem, hát azért nem megyünk neki fejfel a falnak, igenis majd lesz valahogy.” /C.E. édesanyja, 38 éves, eladó/

A várandósság időszaka

A terhességre, a szülésre, valamint az első évekre vonatkozó kérdések során az örökbefogadott gyermek szülei nem tudtak információval szolgálni, ezért kilenc értékelésre nyílt módomban.

A várandósság időszakában öt édesanya jelzett problémát, ám a későbbiekben részletesen feltett kérdések alapján megállapítható, hogy az elsőként problémamentesnek ítélt terhesség további két esetben szintén terheltnek mutatkozik. Jelzés értékűnek ítélem e két válaszadást, hiszen ez alapján az édesanya nem tulajdonított nagy jelentőséget a méhen belüli történéseknek, illetve a későbbi életkorokban jelentkező problémákat nem hozta azokkal összefüggésbe. A terhesség alatti problémák különbözőek voltak: magas vérnyomás, terhességi cukorbetegség, toxémiás terhesség, nyitott méhszáj, vérezgetés, valamint gyulladásszerű megbetegedések egyaránt előfordultak. A kilenc válaszadó közül tehát hét esetben feltárhatóak veszélyeztető tényezők a méhen belüli fejlődés vonatkozásában. Közülük három esetben történt említésre méltó gyógyszeres kezelés: két esetben inzulin, egy esetben visszér-gyulladásra felírt gyógyszer és gél. Kórházi kezelésre négy kismama szorult, esetükben feltételezhető, hogy szorosabb orvosi felügyelettel kívánták biztosítani a magzat megfelelő fejlődését.

Kíváncsi voltam arra is, hogy a várandósság időszaka alatt az édesanyák milyen életmódot folytattak. A kismamák közül csupán négyen számoltak be arról, hogy rendszeresen vitamint szedtek. Egy anyuka a terhességet megelőző időszakban dohányzott, de a terhesség idejére leszokott róla. Két személy azonban a várandósság ideje alatt is fogyasztott cigarettát: az egyik kismama kis mennyiségről (napi egy szál), a másik nagyobb, napi 10-15 szál fogyasztásáról számolt be. Szeszes italt, kábítószerrel senki sem fogyasztott. Kávét négy, teát egy anyuka ivott.

„ Igen, szedtem vitamint, mert sajnos (szünet) semmi mást nem kívántam, csak a cigarettát, és én egész őszinte ember voltam, és mindig mondtam, megmondtam az orvosnak, hogy nekem ilyen problémám van, hogy én tudom, hogy nem lehet cigizni. Próbáltam csökkenteni, és volt egy időszak, amikor semmi más nem kellett, csak a cigi. És hát felkerestem, és akkor ő írt különböző vitamint, ami ugye nem jó, hogy cigizek, de ugye nem tud ellene tenni semmit. És akkor kaptam különböző vitamint, hogy nehogya probléma legyen a gyerekkel.”/R.Á. édesanyja, 38 éves, eladó/

Stresszről, lelki problémáról három anyuka számolt be. Ezek a már említett anyagi problémák, illetve párkapcsolati nehézségek, az apai életvitel miatti gondok voltak.

„Hát, megmondom őszintén, nekem nagyon rossz életünk volt a, vagyis rossz életem lett a Józsi mellett. Mert szerette az italt, meg nem nagyon szeretett dolgozni se, akkor nem nagyon dolgozott, nem volt munkahelye se, úgyhogy ezáltal igen, eléggé rossz életvitelt folytatott. Úgyhogy, igen, elég ideges voltam.” /Z.K. édesanyja, 41 éves, műkötő építő/

Szülés

A szüléssel kapcsolatos kérdéskör során hat szülő számolt be arról, hogy a szülés időre történt. Három esetben korábban, jött világra a gyermek, túlhordás a válaszadók között egy esetben sem volt. A korábban szülők esetében egy anyukánál a cukorbetegség miatt a nyolcadik hónapban császármetszés történt, a másik két esetben egy, illetve két héttel előbb indult be spontán a szülés.

A kilenc édesanya közül hét hüvelyi úton, kettő pedig császármetszéssel hozta világra gyermekét. Hat esetben spontán indult, három esetben beszélhetünk indított vagy programozott (császármetszés), illetve gyógyszeresen indított (Oxitocin injekció) szülésről. Érdekes adatokat tárt fel azonban maga a szülés lefolyása. A hét

spontán beindult, hüvelyi úton történő szülés során öt anyuka számolt be arról, hogy az időbeli lefolyás gyors, már-már rohamosnak mondható volt! Csupán két esetben beszélhetünk normál vajúdási időszakról, elhúzódó szülést egy esetben sem tártam fel.

„Hát, hamar. Reggel bementem, és már 10 óra 10-kor meglett. Igazából nem vajúdtam, mert jött a gyerek hamar. Nem tudok mit mondani, szóval semmi gond nem volt akkor. Reggel 7 óra felé elkezdődtek a fájások, és akkor utána gyorsan bementünk a kórházba, és olyan 10 óra 10-kor, ja! Nem, bocsánat, 9 óra 9-kor, mert a Béla lett meg 10 óra 10-kor. 9 óra 9 perckor.” /Z.K. édesanyja, 41 éves, műköröm építő/

„Tehát sima volt és elég gyors. Szóval...(nem fejezte be a mondatot).

Mit jelent ez, hogy elég gyors, időben?

- Hát az azt jelenti, hogy, hogy tényleg negyed óra volt az egész. Tehát épp, hogy fölfeküdtem, épp hogy jött az orvos, és megvolt.

Előtte a vajúdás?

- Semmi.” /R.Á. édesanyja, 38 éves, eladó/

„Hú, nagyon könnyű volt. G. doktor, G.-nál szültem, Tatán. A Robi, mint a kő, mint az izé, a gőzmozdony. Én, én nem is, talán (nem fejezi be). Jó, mondjuk erre talán oxitocint kaphattam este, de azt mondta a szülésznő, hogy ez egy kiegészítő, tehát indító. Én utána se, soha ilyet nem, mint a Robinál. És tény és való, hogy én hajnalban úgy keltem, és mire kiértem, szülhettünk.” /V.R. édesanyja, 38 éves, gyese-

A szülések zömének gyors lefolyása feltételeznél, hogy az előfordulható komplikációk megjelenése – mint például a baba vállának elakadása –jelzett. Azonban egy szülő sem számol be ilyen jellegű problémákról. Az életjelek tekintetében mindegyik anyuka emlékszik arra, hogy gyermeke azonnal felsírt. Négy anyuka nem tudta az Apgar-értéket, aminek oka lehet az is, hogy szülészetenként eltérő eljárásrend van az érték közlésére, illetve maga a szülés kapcsán fellépő már-már eufóriás érzelmi állapot feledteti az elhangzott információt. Azok az anyukák, akik emlékeztek az Apgar-értékre mindannyian megfelelő vagy jó értékeket adtak meg, a szórás 7-10 közötti. Mindenesetre megnyugtató, hogy mindössze két újszülött

került inkubátorba, közülük egy a hideg idő miatt, egy pedig csupán egy óra időtartamra.

Születési adatok

Az újszülöttek súlya egy esetben, a nyolcadik hónapban született újszülött esetében nem érte el a kívánt súlyt (2440 gr), azonban ez a csecsemő egy hónap múlva már közel 3500 gr súlyával behozta lemaradását. A többi újszülött súlya 3350gr és 5050gr közötti volt. A születési hossz tekintetében a legkisebb újszülött szintén a nyolcadik hónapban világra jött gyermek volt 46 cm-rel, a többiekénél 51-57 cm hosszúságot mértek születéskor. Ez alapján megállapítható, hogy mindegyik – az általam meginterjúvolt – család esetében a születési súly és hossz tekintetében kapott eredmények átlagos méhen belüli fejlődést mutatnak. A postnatalis időszak fontos mutatója, hogy az anyukák gyermekükkel a kórház saját szokásainak megfelelő időben (6-8 nap) térhettek haza otthonukba gyermekükkel.

Szoptatás

Az otthoni gondozás fontos része az újszülött táplálása. Mind a kilenc anya beszámolt arról, hogy gyermekét megpróbálta szoptatni. Az anyák harmada azonban csak rövid ideig (0-2 hónap) tudta így táplálni gyermekét. Az indok az anyatej tápértékének illetve mennyiségének csökkenése volt, ezt követően tápszerrel, illetve „feles tejjel” történt a csecsemők táplálása. Egy anya szoptatott 3 hónapig, három anya pedig 5-7 hónapig. További két anya hosszú időn keresztül: kilenc, illetve tizenhét hónapos koráig táplálta anyatejjel gyermekét. Egy interjúalany számolt be arról, hogy az anyatej-elválasztás segítésére homeopátiás szerekkel próbált hatni. A megkérdezettek egyöntetűen arról számoltak be, hogy a szopás-nyelés reflex megfelelően működött. Érdekes azonban a cumit, illetve cumisüveget használók aránya. Itt ismét teljes minta, tíz adat állt rendelkezésre, mivel az örökbefogadott gyermek szintén cumizott. Tehát a megkérdezettek válaszaiból megállapítható, hogy hét gyermek cumizott, illetve cumisüveghez ragaszkodott. A cumizást legkorábban abbahagyó gyermek is másfél éves volt, a legidősebb pedig négy éves!

Csecsemőkori jellemzők

A napirend kialakulása szintén fontos információkat tartalmaz. Kilenc esetben a szülők arról számoltak be, hogy gyermekük hamar felvette a család ritmusát, nem

cserélte fel a nappalok és éjszakák rendjét, jó alvó csecsemő volt. Egy esetben alakult másként az éjszakai alvás rendje, amit a szülő egy megbetegedés utáni elkényeztetésnek vél.

„...Viszont egy olyan két éves kor környékén jött, hogy akkor éjszakánként fölkel, és akkor ki kellett venniünk magunk közé. De aztán ezt is megoldottuk: egyszer-kétszer ugye nem vettük ki, aztán – úgy előttem van, hogy felállt a kiságyban, üvöltött, nem reagálunk, és egyszer csak így leült a fenekére és így nézett ki a fejéből (nevet, és mutatja). És egyszer csak eldőlt, és onnantól kezdve végig aludta az éjszakát. Egyébként most is nyugtalanul alszik. Bár ez is sokat javult, mióta különböző terápiákra járunk”. /O.Gy. édesanyja, 41 éves, jogász/

A csecsemő megnyugtatóását hagyományos módon végezték: kézbe vették, ringatták, hason fekvé paskolgatták. Egy esetben a megnyugtatóás a csecsemő fürdetésével volt igazán hatásos, egy szülő számolt csak be arról, hogy az apával közös ágyba vették gyermeküket.

Egészségi állapot csecsemő és kisgyermekkorban

A gyermekek fejlődésmentét nagyban meghatározza, hogy az első életévben komolyabb megbetegedés előfordult-e. A megkérdezettek fele számolt be különböző problémákról. Leggyakrabban többször visszatérő náthás, orrfolyásos, köhögéses megbetegedés fordult elő. Egy esetben pár hetes korban tüdőgyulladás volt a csecsemőnek. Egy másik szülő vesemedence gyulladásról, hasfal sérvről és ennek korrekciós mütétjéről, valamint a mütétet követő fertözésről számolt be. Egy gyermeknél sorozatos könnycsatorna elzáródás, és ennek elhárítására négy mütét történt igen korai életszakaszban.

Fejlődési rendellenességről senki nem tudott, de a további feltáró kérdések alapján véleményem szerint két esetben veszélyeztető tényezőként értékelhető adatot kaptam. Az egyik esetben újszülött korban észrevett bokaízület befelé fordulást diagnosztizáltak, melynek következtében rendszeres ortopédiai ellenörzéseken és gyógytornán kellett részt venniük. A másik esetben a húgycső megbetegedésére derült fény, a sipoly megszüntetésére későbbi életkorban, négy évesen került sor. Az anyukák terhesség alatti egészségi állapotának elemzése mindkét esetben pozitív,

ami esetleg összefüggésbe hozható gyermeküknél a későbbiekben megtapasztalt problémával.

Egészségi állapot gyermekkorban

A későbbi életkorokban előforduló betegségek tekintetében elmondható, hogy lázgörcse egy gyermeknek sem volt, viszont eszméletvesztéssel (ájulással) járó tünet két esetben is előfordult. A későbbi vizsgálatok egyiküknél sem tártak fel szervi eltérést. Nagyobb, kórházi kezelést igénylő megbetegedése 4 gyermeknek volt.

Gyakori panaszként fordult elő a felső légúti hurutok, arcüreggyulladások, esetleg fülgyulladások, valamint az orrmandula túltengés miatt műtét (a megkérdezettek harmadánál). Két esetben fordult elő rendszeres gyógyszeres kezelés: allergiás problémákra, illetve egy esetben a pszichés problémák kezelésére. Mindkét esetben a hagyományos szintetikus szerek felváltása, illetve kiegészítése történt homeopátiás szerekkel.

Jelenleg a fiatalok egészségi állapota átlagosnak tekinthető, egy esetben kell a fiatalnak rendszeresen gyógyszert szednie, ami pszichés problémák javítását szolgálja.

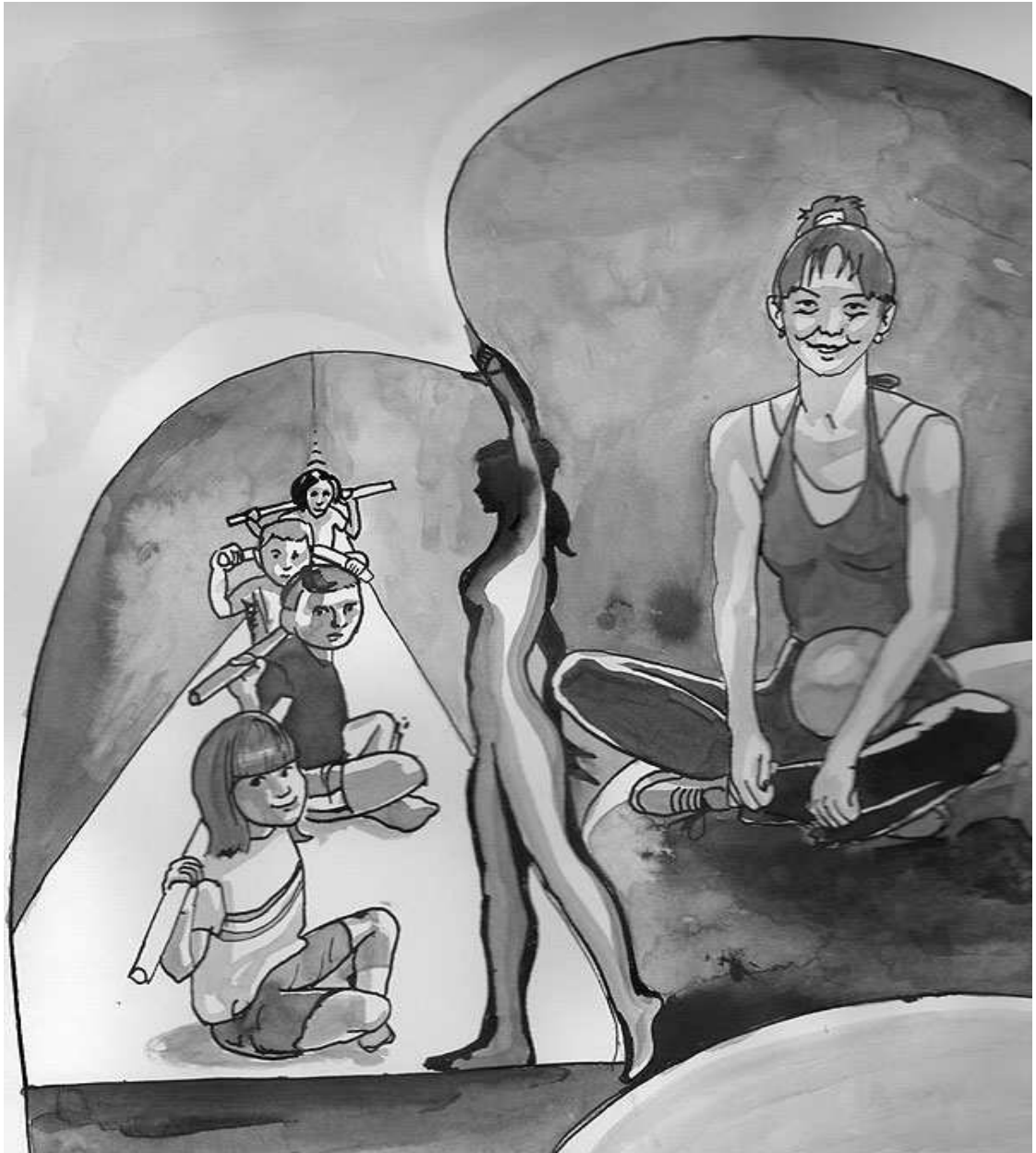
Fejlődési paraméterek: mozgásfejlődés

A mozgásfejlődésre irányuló kérdések során megállapítható, hogy hét gyermek tipikus fejlődésmentet mutat. Mindannyian elsajátították és a megfelelő időben alkalmazták az egyes mozgásmintákat, időben történt a felállás és járás elsajátítása. Két eset mutat eltérő fejlődésmentet: egy csecsemő nagyon korán, négy hónaposan (!) állt fel, egy pedig a mászás mozgásfázist kihagyta.

A tipikus fejlődésmentet mutató gyermekek közül kettőnél volt megfigyelhető az egyensúly-érzék instabilitása, amelyet a gyakori elesések, valamint a kétkerekű kerékpáron való közlekedés megtanulásának nehezítettsége jelzett, illetve egy esetben az még a mai napig is problémás.

„ Tehát a háromkerekűn nagyon hamar megtanult, előtte volt motor, tehát ezt is úgy fokozatosan végigjártuk. De magát a – nekem azt mondta a szakember, hogy aránylag ilyen hat-hét éves lehetett, amikor kétkerekűn megtanult biciklizni, akkor viszont azért küszködnünk kellett, tehát a gyakorlás volt. Mai napig nem engedem egyedül biciklizni, úgy, hogy ki az utcára felügyelet nélkül. Egy két éve van az, hogy

most már ki merek menni vele az utcára úgy, hogy én megyek mellette, de nehezen tanultuk meg. Volt rá példa, hogy vettem biciklit, s Ő ment az én biciklimmal, én meg az apja biciklijével, s a vadi új biciklimet „gallyra vágta” egy ilyen közös kirándulás alatt ☺. Elesett vele, nem tudja, tehát nem tudta megtartani az egyensúlyt rendesen. Tehát, ha a kezében van, mondjuk a bicikli, akkor egészen egyszerűen eldőlt a biciklivel együtt.” /O.Gy. édesanyja, 41 éves, jogász/

Fejlődési paraméterek: szobatisztaság

A szobatisztaság kialakulása enyhe szórást mutat. Két esetben másfél évesen alakult ki, az interjúban szereplő gyermekek felénél két éves korban, egy esetben két és fél éves korban és szintén egy esetben három éves kort követően. A legkésőbb szobatisztává vált gyermek az örökbefogadott fiú, esetében feltételezhető, hogy nem szervi, hanem pszichés alapokon nyugszik a késői szobatisztaság kérdése. A későbbi életkorokban előforduló éjszakai ágybavizelésről senki nem számolt be.

Fejlődési paraméterek: beszéd

A beszéd elsajátítására és alkalmazására irányuló kérdéskör elemzése során szintén figyelemre méltó eredményeket kaptam. A legújabb logopédiai meghatározás az önálló beszéd kialakulásának időpontját másfél éves korra teszi. A kapott válaszok alapján elmondható, hogy mindegyik gyermek később kezdett el beszélni, két éves kora körül kezdte mondani az első szavakat!

Beszédsvizsgálaton egy gyermek vett részt rekedtes hangszín miatt, de esetében hangszalag elváltozást nem tártak fel.

Hét gyermeknek volt beszédhibája, közülük három gyermeket szülei is nehezen, szinte alig értettek meg.

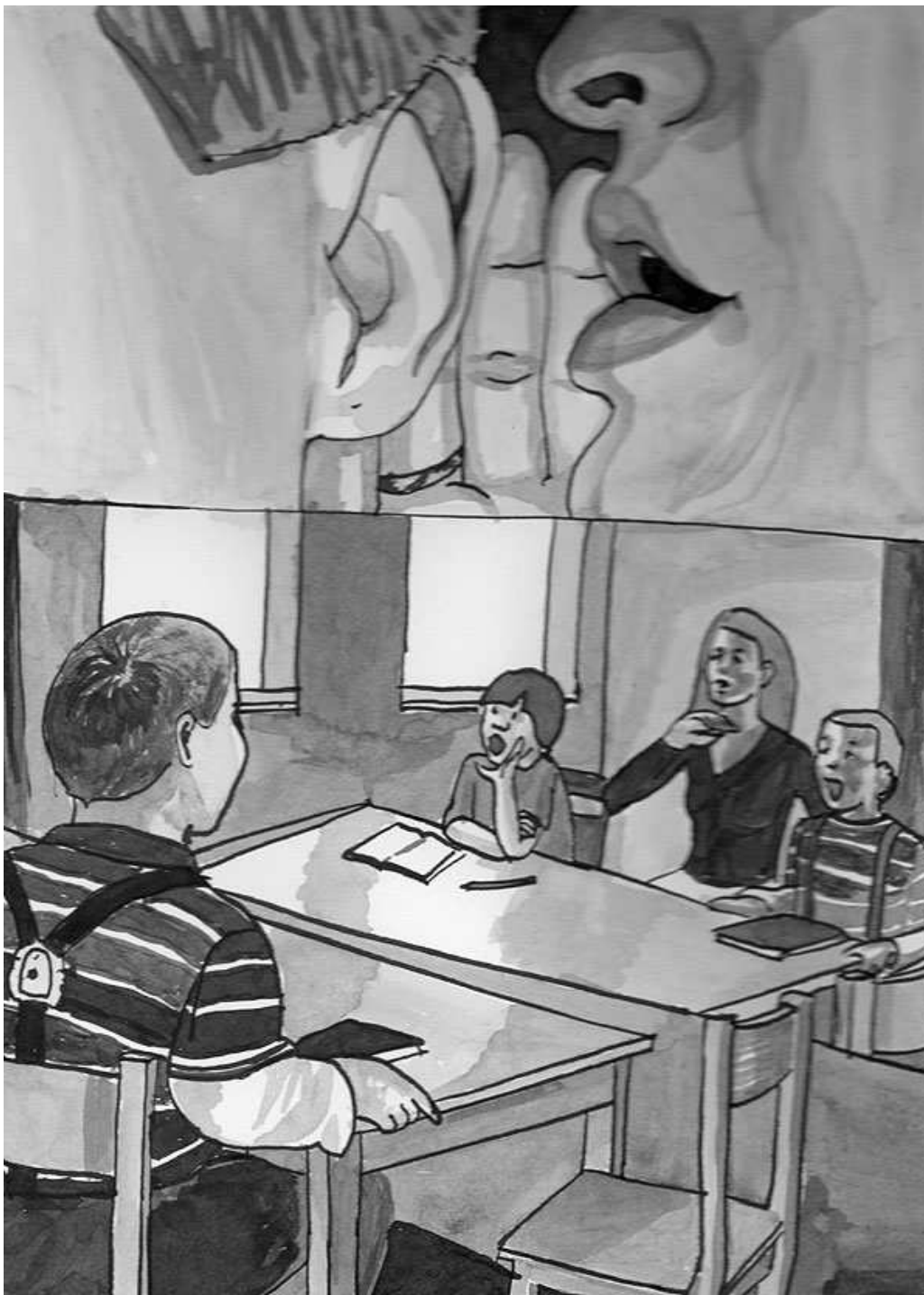
„Hát azt nagyon későn, nagyon későn beszélt, (szünet) Hát, amikor óvodába került akkor sem beszélt érthetően, a nővére fordított az óvónőnek, mert már sokszor én sem értettem meg.” /B.D. édesanyja, 38 éves, eladó/

A beszédhibás gyermekek közül öten kaptak logopédiai ellátást, kettőnél pedig otthoni gyakorlás illetve fogszabályzást követően megszűntek a torz hangejtések. Kivétel nélkül mindegyik gyermek artikulációs nehézséggel küszködött, a logopédiai terápia minimálisan két évig tartott. Három gyermek esetében az óvodáskort követően még iskolás korban is kellett logopédiai fejlesztésre járni. A gyermekek közül négy szívesen végezte az otthoni gyakorló feladatokat, csak egy gyermek utasította el azt.

A feltártak alapján megállapítható, hogy a beszéd kialakulási időpontja vonatkozásában a jelenlegi terminológia szerint hét gyermek megkésett beszédfejlődésűnek számított. Az intenzív logopédiai terápia és fejlesztés

maradványtüneteinek később, az olvasás és írás elsajátításának időszakában megjelenő tünetei mindenképpen összefüggésbe hozhatóak a feltártakkal.

A korai életévek nevelési színterei: a család és a bölcsőde

Az intézményes nevelést feltáró kérdések során elsőként a bölcsődei gondozást-nevelést vizsgáltam. A szülők elmondása alapján három gyermek járt bölcsődébe. Mindannyian egy évet jártak oda. Egy esetben maga a szülő utólag rossz döntésként ítélte meg, hogy az akkor közel három éves gyermekét bölcsődébe és nem óvodába íratta.

A bölcsődébe nem járó hét gyermek közül érdekes annak a megoszlása, hogy a család milyen megoldási módot alakított ki a gyermek ellátására. Egy esetben az édesanya volt a gyermekkel annak egy éves koráig, Egy-két éves kora között az édesapa, majd kettő-három éves kor között bébiszitter vigyázott a gyermekre. Egy esetben egy és két éves kora között a nagymama látta el a gyermeket, majd ezt követően került bölcsődébe. Egy másik családnál az anyának munkába kellett állnia, ezért fél éves korától másfél éves korig a gyermek a keresztanyjával volt, majd a GYES rendszerének változása miatt másfél éves kortól az édesanyja gondozta tovább óvodába lépésig. Az örökbefogadott gyermek ebben az életkorban még a gyermekvédelem intézményeiben volt, két éves korát követően az anyával volt otthon. A későbbi személyiségfejlődést nagymértékben meghatározhatta ez a terhelt, állami gondoskodásban, szülői kötődés nélkül eltelt időszak, ami miatt a fiatal még jelenleg is pszichés sérülés jeleit mutatja.

„Az első két évben is úgy volt, hogy hol az utcán volt, hol intézetbe. Csak annyit tudunk, hogy az édesapja időnként kikérte, hogy megkapja a családi pótlékot, de aztán amikor az utcán rátaláltak, akkor ugye bevitték. És akkor így ingázott ide-oda.”/R.K. anya, 44 éves, röntgen orvos/

A bölcsődébe járó gyermekek beilleszkedését a szülők megfelelőnek ítélték, ám egy szülő beszámolt arról, hogy gyermekük nem szeretett oda járni. Bölcsődeváltás, lakóhelyváltás egy esetben sem történt.

Ebben a korai életszakaszban meghatározó a gyermekkel gyes-en lévő anyuka közérzete, esetleges mentális problémái. Egy édesanya számolt be arról, hogy depressziós időszakot élt át, ami befolyásolta anyai szerepkörének ellátási minőségét.

„Hát, (szünet) nem volt semmihez sem kedvem, a TV se érdekelt, a Tv-ben bármi olyan volt, akkor azt, azt, szóval felidegesített. Halálfélelmem volt, hogy most úristen,

nem tudom. Hogy valahogy úgy tudatosult bennem, hogy felnőttem, úristen. Szóval most megszülettünk, most van két gyerekem, és majd előbb-utóbb meg fogunk halni. És, hogy ettől, ettől félni, félttem, vagy, hogy nem is tudom. Szóval ilyen halál, mindentől, ha rosszul nyeltem. Úristen, most! Szóval bepánikoltam minden ilyesmitől. Úgyhogy inkább sötétben, ne halljak semmit se. Hogyha sírt a gyerek az is egy kicsit, ugye, idegesített. Nem tudtam úgy megvigasztalni. Gondolom érezte ő is rajtam, hogy valami nem stimmel” /L.D. édesanyja, 39 éves, óvodai dajka/

Az óvodai nevelés időszaka

Óvodai nevelésben mindegyik gyermek részesült, négy gyermek három évig, hat gyermek pedig négy évig. A szülők közül hatan problémamentesnek, átlagosnak, ketten könnyűnek és szintén ketten nehéznek ítélték az óvodai beszoktatás időszakát. A gyermekek közül nyolcan szívesen jártak óvodába, a társakkal és a felnőttekkel jó szociális kapcsolatot alakítottak ki. Három gyermek esetében óvodaváltás történt. Ennek okaként két esetben a lakóhelyváltást jelezték, egy esetben pedig a szülő nem tartotta megfelelőnek az óvoda helyi szokásait, kevésbé látta megfelelőnek gyermeke fejlődését az adott óvodában. Utólag egy szülő gondolja úgy, hogy gyermeke optimális fejlődése érdekében óvodát kellett volna váltania, amit elmulasztott.

„Több probléma is volt az óvodával. Először is maga a szemlélet. Tehát most már teljesen másképp látom a dolgokat, és hogyha egy hasonló gyermekkel rendelkező anyukával beszélgetnék, akkor nagyon sok mindenre fel tudnám a figyelmét hívni.” /O.Gy. édesanyja, 41 éves, jogász/

Az óvodát váltó gyermekek közül egy esetben három óvodaváltás is történt, valamint a gyermek biztonságérzete válás és lakóhelyváltás miatt is sérülhetett. Az interjú során később feltárt nehézségek tekintetében kiemelhető, hogy a fiatal jelenleg súlyos fokú magatartásproblémákkal és kötődési nehézségekkel küzd. Valószínűsíthető ezek alapján, hogy a korai életkorokban megtapasztalt beilleszkedési, magatartási nehézségek meghatározóak, a későbbi életévekben nehezíthetik az iskolai bevalást. Ez alátámasztja azt a feltevésemet is, mi szerint a stabil és állandó személyi és környezeti tényezők kedvezően alakíthatják a gyermek személyiségfejlődését.

A beiskolázás körülményei

Az interjú alanyaül szolgáló gyermekek közül egy gyermek kezdte meg tanulmányait a hagyományosnak mondható hat éves korban. Esetében azonban az első évben olyan fokú lemaradások jelentkeztek, ami miatt az általános iskola első évfolyamát meg kellett ismételnie. Kilenc gyermek hét évesen kezdte meg tanulmányait, ami jelzi, hogy bizonyos fokú nehézségek már az óvodai nevelés során megfigyelhetőek voltak, akár kimondásra kerültek ezek a problémák, akár nem. Öt esetben a beiskolázást megelőzően iskolaérettségi vizsgálat történt, melynek eredményeként egy gyermek kapott BTM kategóriát, négy gyermek pedig további egy évig óvodai nevelésben maradt, óvodai nevelésbe ágyazottan történt felkészítése az iskolára. Ezt követően normál osztálylétszámú beiskolázásuk hét éves korban történt meg. Ahol az óvoda nem javasolta a gyermek iskolaérettségi vizsgálatát, ott a szülők és az óvodapedagógusok közös döntése alapján maradt még egy évet óvodában a gyermek. Egy szülő kért magánúton segítséget, egy közeli város – tehát nem a lakóhely szerint illetékes – szakemberétől, aki szintén hét évesen, iskolaérettnek nyilvánította a gyermeket, bár a különleges gondozás lehetőségére tett utalást.

„Akkor közben volt kint egy logopédus kollega, mármint egy logopédus kollega, aki megállta..., azt mondta a gyerekekről, hogy autista. Innentől kezdve én elvittem a gyereket maszekba pszichológushoz, aki azt mondta, - és ezt az óvoda arra alapozta, hogy nem, valami nem kerek a gyerekekkel, mert nem vett részt a csoportjátékokban. Ő elvonult, ő eltologatta a kisautóit, ő jól elvolt akkor is magának. És azt mondta a pszichológus, hogy semmi baja nincs ennek a gyerekeknek, egyszerűen nem „tizenkettő egy tucat”, és soha nem is lesz „tizenkettő egy tucat”. És inkább legyek rá büszke, hogy egyéniség, és ha nem akar beállni, szó szerint idézem „a hülye körjátékokba”, akkor nem fog beállni.” /O.Gy. édesanyja, 41 éves, jogász/

Arról, hogy a gyermekek várták-e az iskolakezdést, hiányos adataim vannak. Öt válasz alapján négyen várták, egy pedig nem. Arra a kérdésre viszont, hogy az első években szeretett-e iskolába járni a gyermek, a megkérdezettek fele nemmel felelt. Ez nagyon fontos és jelzésértékű információ, hiszen az alsó tagozatos tanulmányok alapozzák meg a későbbi életévek tanulmányi sikerességét, végső soron pedig az individuum társadalmilag hasznos tevékenységének elsajátításával a sikeres közösségi integráció megvalósulását teszik lehetővé.

Az alsó tagozatos tanulmányok tapasztalatai

Az iskolában jelentkező problémák tekintetében hárman tanulási, ketten figyelmi és egy szülő hiperaktivitás jellegű nehézségeket jelzett. Mindegyik gyermek normál létszámú osztályban kezdte meg tanulmányait, de sajnos közülük négyen már alsó tagozatban iskolát váltottak.

A már említett kisgyermeken kívül még egy gyermek ismételte az első osztályt, ő az örökbefogadott kisfiú volt. Többszörösen összetett problémáját jelzi a tanulásban akadályozottak általános iskolájába történő át- majd visszahelyezés is, valamint, hogy a későbbiekben, már alsó tagozattól kezdődően magántanulói státuszba került. Ennek okaként figyelemkoncentrációs nehézsége mellett az átlagostól kissé gyengébb, illetve szórt intelligenciaprofilit jelezte a szülő.

A szülők eltérően ítélték meg az alsó tagozatos tanulmányok színvonalát is. Azokban a családokban, ahol a problémák már korán jelentkeztek, többen problematikusnak ítélték a pedagógusokkal való kapcsolattartást, illetve úgy érezték, hogy gyermeküket valami miatt megbélyegezték.

„Na, most ez (értsd: tanárváltás) egy normál gyereknek sem jó első osztályban, nem hogy egy (szünet) problémás gyereknek. Hát volt olyan, hogy felhívott az igazgató,

hogy engem – Újpestre jártam dolgozni – hogy csináljak valamit, vagy mit csináljon Ő? Mert, hogy a Viktor a fejét veri a padba, meg a karját a radiátorba, mert (szünet) hát ugye mindegyik tanár úgy ment be az órára, hogy na, most, na, majd én megmutatom ennek a rossz gyereknek, hogy (szünet) kutyafittyet, és... (nem fejezte be a mondatot).” /T.V. szülei, 44 és 47 évesek/

„Megmondom őszintén, hogy a Robi, egyedül a Robim kis kreol bőrű kisleány. És, ugye első nap a suliban, az évnnyitón, egy szem cigány kisleány volt az osztályban, megmondom őszintén, és hát a Robi leült mellé. És én úgy gondolom, és, és ez utána igazolódott is, őt megbélyegezték. A gyereket. Az osztályfőnök, és ez rajta is maradt. Tehát, a szülők is. Megkapta a gyereket, hogy mert fél – fél cigány. Holott, nem fogok senkivel leállni, vitatkozni. Ráadásul, aki – mindegy, teljesen mindegy, és utána Ő nem pártolta a kisleányt. Én csak rosszat tudok mondani, tényleg. Én jót nem tudok. Nem. Most nem tudom, nevet mondhatok-e, vagy nem, de Ő az E.-né tanárnő. Én, én nagyon elítélem. Nagyon elítélem. Mert a Robi (szünet) hozzáállását, illetve az iskola szeretetét, a tanuláshoz való hozzáállását részben neki köszönhetem, hogy idáig jutottunk. És ezt a Robi a mai napig nem, a mai napig – tehát... (nem fejezi be), és ez volt az oka. /V.R. édesanyja, 38 éves, gyes-en/

A problémás helyzetek nem csak a szülő és pedagógus közötti kapcsolatra, hanem a gyermek – pedagógus-gyermekközösség kapcsolatrendszerére is többnyire rá nyomta bélyegét. Talán ezzel magyarázható, hogy a szülők közül négyen döntöttek az iskolaváltás mellett, ám a későbbiekben sajnos ez a megoldási mód sem vezetett önmagában eredményre, hiszen két esetben a jelenleg kilencedik évfolyamos tanuló már a hatodik, illetve hetedik intézményben tanul!

A beilleszkedés egy esetben alakult úgy, hogy a gyermek kifejezetten félt az intézményben előforduló diák-brutalitás elszenvedésétől, illetve egy esetben a pedagógus irányából érkező testi bántalmazás lehetőségét említette a szülő.

„Emlékszem, első osztályos volt, amikor az első nap ötödikes gyerekek bezárták a WC-be. És nem engedték ki. (hosszú szünet) Hát, ezzel kezdődött. Aztán olyan is előfordult az iskolában, hogy – ugye gondozónőként dolgoztam – és mentem az iskola előtt el, és látom: ütök-verik a gyereket. Elkaptam a gyereket a grabancát és vittem az igazgató nőhöz. És mondta a gyerek, hogy: Hát, nem a Sanyit akartuk bántani,

csak a Sanyi megvédte a barátját, és ezért bántottuk a Sanyit. /U.S. édesanyja, 51 éves, rokkantnyugdíjas/

„Valami biztos lehetett nála, amit nem akart. (szünet). Meg hát elmesélt olyanokat, hogy a tornatanár (szünet) félrevitte a szertárba, és akkor labdával dobálta, meg minden, szóval azért (szünet) konfabulált mindig is világ életében, de az, azért valami alapja biztos volt.” /T.V. szülei, 44 és 47 éves/

Az alsó tagozatban folytatott tanulmányok során feltártam, hogy a tíz gyermek közül kettő iskolaotthonos rendszerben tanult. A szülők véleménye alapján elmondható, hogy nem tartják megfelelőnek ezt a tanítási formát, mivel gyermekük előrehaladásáról kevés információt nyújtott a számukra.

„És akkor ugye az volt a fő elvük, hogy kérdezzem meg én a gyereket, hogy mi újság az iskolában. Tehát én a tanárokat nem kérdezhettem, hogy mi történt. Mert azt mondták, hogy nem, kérdezzem meg a gyerektől. De hát mondom, egy hiperaktív gyerek nem fogja elmondani, hogy belerúgtam a másikba. És hiába magyaráztam ezt nekik, hogy hát a Viktor is speciális, az már nem... (nem fejezte be a mondatot).” ...

„Igen, és egyszerűen nem be a fejükbe. Ők nem mondanak semmit, úgyhogy gőzünk nem volt, hogy most a Viktor előrehaladt-e a tanulásban? Mi van vele? Milyen a viselkedése? És akkor karácsony előtt három nappal vagy nem tudom mennyivel, szünet előtti nap, izé, közölték velünk, hogy (szünet) többet ne vigyük oda a Viktort (szünet). Így (szünet), képzeld el!” /T.V. szülei, 44 és 47 évesek/

„Hát nem napközi otthonos, hanem iskola otthonos volt. Amit nagyon sérelmeztünk. Bár úgyse ment, mert tudtuk, hogy a gyerek ott nem csinál semmit, és amikor hazajött, 4 órákor, akkor kellett mindent újra kezdeni, és, és gyakorolni estig.” /O.Gy. édesanyja, 41 éves, jogász/

Tapasztalatok a tanórán kívüli oktatásról

A hagyományos iskolarendszerű oktatásban részesülő gyermekek fele volt napközi otthonos, négy gyermekkel pedig otthon tanult a szülő.

A napközi otthonban elkészített házi feladatok minőségével azonban egyik szülő sem volt megelégedve. Elmondásuk alapján otthon ismételtén át kellett nézni, akár újra el is kellett készíteni azokat.

Alsó tagozatban korrepetálásban részesült a gyermekek mintegy kétharmada, felső tagozatban ez csupán egyharmadukat érintette, annak ellenére, hogy nehézségeikre ekkor már fény derült. Ez az adat egyezést mutat az általános iskolákban végzett korábbi kutatási eredménnyel. A válaszadók lakóhelyét is figyelembe véve elmondható, hogy a településszerkezeti megoszlás, illetve a város és a kistérség településeinek ellátottsága is egyezést mutat, tehát a város közoktatási intézményekben tanuló gyermekek közül kevesebb kapott dokumentálhatóan kimutatható egyéni odafigyelést ezen a téren.

„Hát, a korrepetálás is úgy zajlott, hogy több, több korosztályból voltak gyerekek, a tanárnő nem tudott vele foglalkozni, kimondottan vele foglalkozni. Ő ezt megunt, nem tudott a tanár úgy figyelni, ő ezt nem csinálja, ő inkább hazamegy, és ebből volt akkor a konfliktusunk, és akkor a tanár mondta, hogy felesleges, úgyse figyel. Hát mondom: de, ha nem tudsz segíteni neki, meg akkor ugye egy matekon bent volt egy magyar tanár, aki a matekhoz nem értett, lelátta, hogy kész a lecke, aztán hazajött. És akkor otthon átnéztük, vagy próbáltuk megcsinálni. /B.D. édesanyja, 38 éves, eladó/

A szülő szerepe az otthoni tanulásban

A tanuláshoz nyújtott segítség tekintetében elmondható, hogy a tíz gyermek közül kilenccel (!) együtt tanult a szülő, akár kapott az iskolában korrepetálást, akár nem. Egy gyermek esetében a fő probléma az volt, és jelenleg is az, hogy a tanulást teljesen elutasítja, nem tanul. Az otthoni segítségnyújtás, a nagyobb odafigyelés tehát jellemzője volt a családok mindennapjainak, ennek ellenére a többségi populáció által nyújtott teljesítmény elérése nehezített volt a gyermekeknél.

Az otthoni tanulásban, öt esetben az édesanya, egy esetben a nagyobb testvér, három esetben pedig családi munkamegosztásban az anya-apa, anya-nagymama, illetve az anya-nagyobb testvér nyújt segítséget. Ebből is látható, hogy a hagyományos családmódelnek megfelelően az anyák nagyobb szerepet vállalnak fel a gyermek oktatásával-nevelésével kapcsolatos teendőkből. Ez a következtetés még akkor is elmondható, ha a megkérdezett családok szerkezetében egyszülős, anyai dominanciájú családok is vannak. Az esetek többségében az anyai szerepkörhöz tartozik a gyermekkel való tanulás, ott is, ahol apa vagy nevelőapa is részt vehetne ebben a tevékenységben.

Kifejezetten egy család alakította úgy mindennapjait, hogy a magántanuló fiatallal az apa van otthon, ápolási díjon, és tanulmányait is zömében ő koordinálja.

Jelenlegi iskolai státusz

A meginterjúvált családok gyermekei közül az interjúk felvételének időpontjában két fő általános iskolás, ök nyolcadik évfolyamosak. Nyolc fő középiskolás. A jelenlegi tanulással kapcsolatos tevékenységek feltárása során megállapítható, hogy a mai

napig segítséggel tanul három fő, tanulószobás két fő, korrepetáláson szintén két fő vesz részt, és magánúton kap segítséget két fő.

„Most lesz tízedikes, és most is úgy van, hogy ki kell kérdeznem. Amikor én is, nincs időm, vagy tényleg lehet, hogy száz százalékosan nem tudok odafigyelni, igen, és akkor látszik a jegyein, hogy... (nem fejezi be). Szóval, ki kell őt kérdeznem. Ki kell őt napi szinten, meg kell vele beszélnem, el kell neki magyarázni, igen és „tanulnod kell”. Ha odafigyel, akkor nagyon hamar megtanulja. De ha elmennek a gondolatai, akkor, akkor ki szoktam engedni, hagyom egy kicsit, hagy fusson, és akkor ő magától jön: „na, anya, akkor este én felmondom neked”. Vagy volt úgy, hogy reggel fölkelünk korán, és akkor ő átnézte és akkor még egyszer fölmondta.” /C.E. édesanyja, 38 éves, eladó/

„- apa: Diktafon, bizony nagyon. Diktafon, tv-n keresztüli oktatások, ilyenek.

- anya: Történelemből fölvtük a 2. világháborús dokumentumfilmeket, például az.

- apa: És mindenből sokkal többet mondtam neki, mint amennyi az anyag, és akkor úgy megmaradt az a rész, amennyi kell.

- anya: Tehát én azt mondom, hogy nálunk nagyon jól jött ez a látványos kép. De a diktafonnak nagy szerepe van, nagyon. Nagyon jó kis szerkezet.” /T.V. szülei, 44 és 47 évesek/

A nehézségek megjelenése

Az összeállított interjúkérdések során igyekeztem minél teljesebben körüljárni a problémák jelentkezésének idejét, jellegét, a megsegítési lehetőségek feltárásával pedig feltárni a jelenlegi ellátórendszer esetleges hiányosságait.

A szülők a probléma jelentkezését illetően az alábbi válaszokat adták: ketten az óvodáskorban, ketten az első osztályban, ketten a második osztályban, és négyen az általános iskola felső tagozatában jelentkező nehézségekről számoltak be. A szülők mintegy kétharmada jelezte azt, hogy a problémák jelentkezését ők vették észre. Egy esetben volt a pedagógussal közösen megtapasztalt nehézség, illetve két esetben az iskola jelezte a szülő felé a problémát. Sajnos olyan eset is volt, amikor a pedagógus nem volt partner a szülő aggodalmának eloszlatásában, a szülői kezdeményezésre elvégzett nevelési tanácsadói vizsgálatot szükségtelennek tartotta annak ellenére, hogy a vizsgálat igazolta a tanulási nehézséget.

„Én kezdtem (értsd: a vizsgálatot), én T.-ban ismertem egy hölgyet, ő régebben itt (értsd: nevelési tanácsadóban) dolgozott, és akkor őtöle kértem tanácsot, és ő hozott nekem ilyen jelentkezési lapot. És akkor így indult el, hogy én kitöltöttem, bejöttem, megbeszéltük, de én azért, hát itt mondjuk mondták is, hogy azért szóljak az iskolába, és én el is mentem az igazgatóhoz is, az osztályfőnökhöz is és mondtam, hogy ez van. És ők azt mondták, az osztályfőnök azt mondta, hogy „mire fel?”. „Minek?”. És akkor mondtam neki, nézd, ez túrhetetlen, hogy tanulunk, tanulunk, és csak kettesünk van. És, és szinte úgy éreztem, hogy a gyereket lenyomják, és semmiben nem tűnt ki, pedig ő nagyon sokszor társadalmizott, vagy papírgyűjtésnél nagyon aktívan.” /B.D. édesanyja, 38 éves, eladó/

A jelentkező problémák, jellegük szerint az alábbi eloszlást mutatták: Az óvodáskorban jelentkező nehézségek a társas viselkedés, a figyelem és aktivitás területeken jelentkező „mátság” tekintetében jelzettek. Tehát óvodás korban inkább a korcsoporttól való viselkedésbeli eltérések hívták fel a figyelmet, és jelezték előre a későbbi problémákat.

„A saját korosztályával soha nem jött ki. Az idősebbekkel rendbe van, a kicsikkel rendbe van, a kicsiket védi, a nagyokra meg ugye felnéz. Csak a saját korosztályával vannak gondok. ... Alkalmazni akarta mindig a szabályokat, tehát Ő összekeverte az Ő szerepét. Tehát, ha Ő megtanult egy szabályt, akkor azt a másiknak is (szünet) be kellett tartani.” /T.V. szülei, 44 és 47 évesek/

Az iskolai korosztálynál szintén jelzett a nehezebb beilleszkedés, illetve az, hogy az alap kultúrtechnikák elsajátításában lemaradtak, lassan és nehezen tanultak. Itt a beszámolókból egyaránt előfordulnak az olvasás, írás és a matematika elsajátításával és alkalmazásával kapcsolatos nehézségek. Mint már korábban jeleztem, a tanulási problémák jellegüket tekintve összefüggésbe hozhatóak a késői beszédindulással, megkésett beszédfejlődéssel, illetve a logopédiai terápiák során kijavított artikulációs hibák maradványtüneteiként jelentkező gyengébb beszédészlelési-beszédmegértési készséggel és az írott-olvasott nyelvi kompetenciák problémájával.

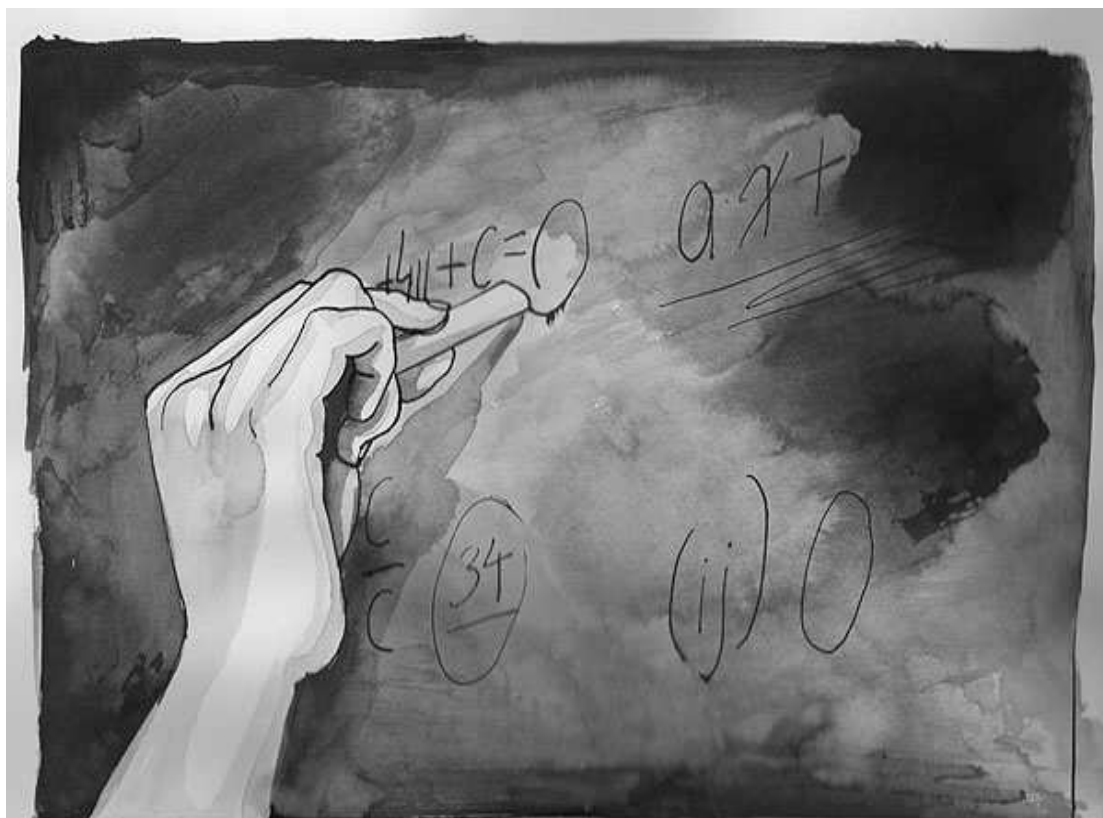
„Aztán jöttek a gondok az iskolakezdéskor, az nagyon, nagyon nehéz volt. Egyrészt magatartásba, másrészt pedig a gyerekeknek, én tanultam vele otthon, az írás rendkívül nehezen ment. Elkezdtük a vonalakat. Nagyon nehezen állt rá a keze. Én még külön vettem egy táblát, hogy nagyobb mozdulatokkal próbáltuk gyakorolni, és még mielőtt

elkezdtek az iskolát, egész nyáron hordtam egy pedagógushoz, aki, ami az óvodából kimaradt, azt megpróbálta a gyerekeknek minimum megtanítani.” /O.Gy. édesanyja, 41 éves, jogász/

Alternatív lehetőségek

A családok – anyagi helyzetüktől függően – akár magánúton is próbáltak segítséget keresni. Interjúalanyaim közül négyen fordultak ilyen módon segítségért, ami heti egy vagy két alkalmas felkészítés, fejlesztés, terápiás ellátás volt.

„És akkor így derült ki, és akkor, na, akkor keressünk valami gyógypedagógust, és akkor (szünet) egy öö (szünet) ismerősünknek, akinek Down-os kislánya volt, Ő ajánlotta fel, hogy van egy gyógypedagógus, aki nagyon jól fejleszt, a Down-os gyerek már 6 évesen olvasni tanult, és akkor megkerestük ezt a gyógypedagógust a D. utcai iskolában.” /T.V. szülei, 44 és 47 éves/

A magánjellegű útkeresések egyik okaként azonban valószínűsíthető, hogy a gyermeküket nevelő szülők nem mindig tájékozottak arra vonatkozóan, hogy milyen törvény adta lehetőségeik, és milyen speciális intézmények vannak gyermekük megsegítésére.

A szülők tájékozottságának felmérése

A feltett kérdésekre adott válaszok alapján mindösszesen négyen ismerik jogaikat és kötelezettségeiket, és szintén csak négy szülő tud alternatív lehetőségekről, mint például a családsegítő szolgálat, vagy a gyermekek fejlesztésére létrehozott egyedi szervezetek. Csupán egy család tagja civil kezdeményezésnek, ők a nagycsaládosok egyesületének tagjai.

A jogok és kötelezettségek tekintetében - bár a megkérdezettek majdnem fele nyilatkozott ismeretükről – elmondható, hogy a szakvélemények értelmezése többnyire nehézséget jelent, ami megfelelő alapot nyújthatna a családoknak arra vonatkozóan, hogy célirányos segítséget tudjanak és merjenek kérni. Ebben úgy gondolom, a szakmai kompetenciákkal rendelkező szakemberek felelőssége is megmutatkozik, a pedagógusok és gyógypedagógusok ez irányú felvilágosító tevékenységének hatékonyabbá tétele szükséges.

„Meg hát, mert annyiból rosszabb, hogy S.-ón (általános iskola) a felső iskolába, az első osztályba ott a németből fel volt mentve. És most meg kell itten. Nagy szünet. Úgyhogy ez is egy...(nem fejezte be a mondatot).

Igen, mert a szakmához kell a nyelv. Tudott-e erről az osztályfőnökkel beszélni, hogy valami megoldást keressenek?

- Hát nem igazán.

Tudott-e a némettanárral beszélni?

- Hát, nem is mentem (szünet), az az igazság.”/U.J. édesanyja, 51 éves, rokkantnyugdíjas/

A probléma jelentkezése és a kivizsgálás

A fenti adatokból kitűnik, hogy az esetek nagy részében már a korai életévekben jelentkeznek egyes tünetek, amelyek a későbbiekre vonatkozóan előrevetítik egy nagyobb probléma fennállását. Érdekes azonban annak feltárása is, hogy a már viszonylag korán – óvodás korban, első-második osztályban – észlelt nehézségek kivizsgálására először mikor került sor.

Az óvodáskorban jelentkező tünetek első vizsgálatára legtöbbször az iskolaérettségi vizsgálat keretében kerülhet sor. Az interjúban részt vevő családok esetében az iskolában, már az alsó tagozaton jelentkező problémákat azonban minden tanulónál csak a felső tagozat hatodik-hetedik osztályában történt kezdeményezésre végezte el

a helyileg illetékes nevelési tanácsadó. Hosszú, a fejlesztés szempontjából meghatározó időszak veszett így kárba. A nevelési tanácsadás vizsgálatát két esetben követte szakértői bizottság általi vizsgálat, melynek során a sajátos nevelési igény beigazolódott.

Szülők-pedagógusok együttműködése

A szülők eltérő módon ítélték meg a pedagógusok által nyújtott segítséget. A megkérdezettek harmada tartotta megfelelőnek az alsó tagozatos pedagógusok együttműködő képességét, a válaszadók fele úgy érezte, hogy nem nyújtottak kellő támogatást sem nekik, sem gyermeküknek, két szülőnek vegyes tapasztalatai voltak. A felső tagozatra vonatkozóan szintén ezt az eredményt kaptam. Jelenleg nyolc gyermek jár középiskolába, azonban négyen az idei tanévben kezdték meg tanulmányaikat. A középiskolai tanulmányaikat már korábban megkezdő négy tanuló szülei közül hárman érzik úgy, hogy a gyermeket tanító pedagógusok nagyobb odafigyeléssel viseltetnek gyermekük irányában, mint korábbi pedagógusaik.

„Hát nyolcadikban nem, most kilencedikben jártunk egy magántanárhoz matekból. Őneki, azt mondta, hogy neki jó volt, ahogy N. (magántanár) elmagyarázta, de hát ugye a jegyek nem azt bizonyították az iskolában. Mert, jó, mondjuk itt most kilencedikben, ahova most Tatára jár, itt nagyon rendes tanárnőhöz került, mert ő legalább motiválta olyanokkal, hogy házi dolgot adott neki. Szóval lehetőséget adott, hogy a gyerek bizonyítson. Adott neki szorgalmi feladatot, s ő – mi azt becsütettel mindig megcsinálta.” /C.E. édesanyja, 38 éves, eladó/

A diagnosztizálásig vezető út

A vizsgálat elvégzéséig eltelt időt három szülő „kálvária-járásként” élte meg. Jelzi kétségbeesésüket, hogy közülük került ki az a két gyermek, aki sorozatos iskolaváltásokon van már túl, illetve a harmadik gyermeknek is volt már iskolaváltása.

„Egyrészt, mi végigjártuk a magunk kálváriáját kezdve a nevelési tanácsadóval, illetve az volt a kálvária csak, amíg a nevelési tanácsadóig eljutottunk, hogy mi az eredmény. A nevelési tanácsadó, akkor az iskolaváltások, csak hogy ne ugorjak annyira előre.” /O.Gy. édesanyja, 41 éves, jogász/

Egy szülő a gyermekorvostól kapott segítséget, aki beutalta a gyermeket Vadaskert kórházba kivizsgálásra. Felmerült már ekkor is a nevelési tanácsadás, mint lehetőség, de a szülő inkább az egészségügyi ellátást választotta.

„Végül a Vadaskertbe, igen. Végül is maradt. De, hát nem – a Robi volt, hát hogy mondjam: megbeszéltük, hogy bent is marad. Befeküdt kétszer egy hetet. Hát megbeszéltük, mi lesz majd a napirend, és Ő is: jó, persze, persze, menjünk már. De amikor (hazafelé) beült az autóba, már közölte: persze, a napirend – hagyjuk a fenébe... (nevet). Tehát azért a Robi ilyen ebből a szempontból. (szünet) Ő nem, nem, a szabályokat, azt egyáltalán, egyáltalán nem tartja.” /V.R. édesanyja, 38 éves, gyese-

A diagnosztizálást követő időszak tapasztalatai

Dolgozatom alanyai mindannyian rendelkeznek érvényes, a nevelési tanácsadás által kiállított szakvéleménnyel, illetve a már említett két esetben a nevelési tanácsadás szakvéleményére épülő szakértői véleménnyel.

Az interjúkérdések sorába beillesztettem a szakvélemény elkészülését követő időszak történéseinek feltárását célzó kérdéseket, amivel azt kívántam vizsgálni, hogy mi változott a gyermek/tanuló életében a vizsgálatot követő időszakban. A közoktatási intézmények közül öt esetben nem vették figyelembe az érvényes szakvéleményt, nem történt semmi a gyermek megsegítése érdekében!

„Lett egy szakvéleményünk, aztán kezdődött a harcunk az iskolával. Én bevitettem a szakvéleményt, az elkészült január végén. És bevitettem az iskolába, hogy lám-lám, akkor mégiscsak Gyuszi teljesítménye, illetőleg hullámzó teljesítménye mögött ez van. És a toleráns iskolából rögtön nem toleráns iskola lett. ... Tehát nem fogadták el a szakvéleményt. Én konzultáltam a szakvélemény készítőjével, aki elmondta nekem, hogy – és ennek én is utána néztem, mivel jogász vagyok – hogy ezt a szakvéleményt el kell fogadni. Azt mondták, hogy ha majd voltunk szakértői bizottságnál, és megkaptuk az SNI-t, majd akkor, esetleg, megkaphatja a gyerek azokat a kedvezményeket, ami egyébként jár. Tehát itt már vita volt az iskolával.” /O.Gy. édesanyja, 41 éves, jogász/

Nyolc gyermek rövidebb-hosszabb időszakon keresztül járt a nevelési tanácsadóba fejlesztésre, illetve két gyermek az iskolában is kapott fejlesztést. A szakvéleményben foglaltak teljesítésének elmaradására gyakran olyan választ kaptak a szülők, hogy nincs lehetőség fejlesztés végzésére az intézményben, illetve kevés óraszámot tudnak biztosítani, és ezért a gyermek már nem fért be a fejlesztő csoportba.

Három gyermek esetében a szakvélemény adott tantárgy osztályozása alóli felmentést is tartalmazott. Mindhárom esetben a szülő az iskolával megbeszélte, hogy amennyiben gyermeke eléri a tantárgyi minimumszintet, akkor osztályozzák le abból a tantárgyból is. Közülük két szülő a gyermeknek nem mondta el a felmentés tényét, mivel tartott attól, hogy a gyermek ezt követően félvállról venné a tanulást. Egy fiattal a szülő megbeszélte a szakvélemény tartalmát.

„Hát most azt elmagyaráztam neki, mert, ugye ezt a véleményt, amit most kaptunk, a felmentésről, én ezt végig olvastam, úgy, hogy vele, ott ült mellettem, és mondta, hogy: anya, ez mit jelent? Elolvastam, és akkor mondtam neki, ugyanúgy kell tanulnod, ugyanúgy kell dolgozatot írnod, ugyanúgy kell felelned, és mondom, ugyanaz, ugyanúgy működik minden, mint hogyha osztályoznak, sőt most is osztályzatot kapsz. És mondjuk én egy kicsit megfenyítettem, mert mondtam neki, ha te ezzel visszaélsz, akkor még mindig az iskolának ott van a papír a kezében, hogy „köszönöm szépen, rád nincs szükségünk”. Úgyhogy én egy kicsit azért, ezzel azért egy kicsit én félemlítettem egy kicsit.” /C.E. édesanyja, 38 éves, eladó/

Pozitív példát is találtam, amikor az iskola saját hatáskörben, külön vizsgálat elvégzése nélkül már megpróbálta bevonni a gyermeket a fejlesztésbe, egyéni segítség nyújtásával próbálta felkészíteni gyógypedagógus által.

„Meg hát igazán volt is vele gond, mert meghúzták matekból, de aztán végül is átment, mert aztán nagyon sokat tanult. Sokat járt fejlesztőre, vagyis a korrepetálásra. Meg, hát mondom a Zs. (értsd: iskolai gyógypedagógus) nagyon sokat foglalkozott vele akkor.

- Tehát, mielőtt a vizsgálat megtörtént, azelőtt már az iskolai gyógypedagógus elkezdett vele foglalkozni.

- Igen.

- Ez heti hány alkalommal történt?

- Heti kettő. Hát, meg itthon is, itthon is foglalkoztunk vele. Mert fel kellett mondani a leckét, meg minden.” /Z.K. édesanyja, 41 éves, műköröm építő/

Iskolaváltás esetén azonban gyakran elmarad a befogadó iskola értesítése arról, hogy a tanuló különleges gondozásra jogosult. Az általános iskola elvégzését követően a középiskolába íratott tanulók közül három szülő nem is gondolt arra, hogy az érvényes szakvéleményből egy példányt az osztályfőnöknek átadjon. Ennek a veszélye abban áll, hogy elvárások és teljesítmények tekintetében nem kap differenciált bánásmódot a gyermek, valamint az intézmény sem tudja érvényesíteni a közoktatási törvényben meghatározott kedvezményeket, előnyöket. A gyermek kimarad a fejlesztésből, további kudarcélményeknek van kitéve.

„Tudtak-e a középiskolában arról, hogy Daninak tanulási nehézsége van?

- Nem. Nem tudtak róla. Nem tudtak róla. ... A kilencediket végül is a B.-ban elvégezte volna, ha nem bukott volna meg. De nem végezte igazából. Úgyhogy elkerült a F.-be. Úgyhogy a F. iskolába jár most jelenleg. A B.-val nem is próbálkoztunk. Mondtuk neki félévkor, mert ugye félévkor is megbukott már több tantárgyból. Olyanból, hogy például magyar irodalom, kémia, fizika, történelem. Szóval, igazából itt már nem csak a matek volt, hanem hozzá jött olyan tantárgy is, amivel általános iskolában nem volt gond, nem volt probléma.” /L.D. édesanyja, 39 éves, óvodai dajka/

Az intézményváltás dilemmája

A kutatásban részt vevő családok gyermekének felénél az általános vagy középiskola végzése során intézményváltás történt. Kifejezetten a pedagógus miatt egy esetben, a beilleszkedési problémák miatt és lakóhelyváltás miatt szintén egy-egy esetben. Több alkalommal azonban maga az intézmény mondta meg nyíltan, hogy a gyermek oktatását a továbbiakban nem kívánják, vagy nem tudják felvállalni, illetve előfordult az is, amikor a nyílt színvallás helyett olyan körülményeket teremtettek, ami nyilvánvalóvá tette a szülő számára, hogy csak az iskolaváltás jöhet szóba. A szocializációs folyamatban azonban nem mindegy, hogy a gyermek milyen megküzdési stratégiákat alakít ki problémák megoldására. A gyakori intézményváltás esetén a problémahelyzetből való kilépésre és nem a problémák megoldására készítjük a gyermeket, amelynek a felnőtt életvitel során súlyos következményei

lehetnek. Egy szülő önmaga s bevallotta, hogy a gyakori és nem átgondolt intézményváltásoknak negatív hatása lett.

„Miért volt szükség ismét egy iskolaváltásra?

(hosszú szünet) Hát, „elcsesztem”. Megmondom őszintén, hogy én nagyon „elcsesztem”, mert a H. iskolából nem kellett volna elvinnem. De akkor, nem, én úgy gondoltam, hogy átmegy alapítványosba, akkor ott: kis létszám, odafigyelnek, ó, az nagyon jó lesz! Ez volt életem egyik legnagyobb hibája.” /V.R. édesanyja, 38 éves, gy-es-en/

Az intézményváltás azonban megfelelő lehet olyan esetben, amikor nem válik gyakori megoldássá, illetve átgondolt és mérlegelt döntést követően a gyermek adottságainak megfelelő intézménytípus kiválasztására kerül sor.

„Ő volt az, akinek eldugták a tornaszájkját, a sapkáját, a táskáját eltiintették, ő volt az – ahogy az osztályfőnök megfogalmazta – teljesen mindegy az, még ott se volt a gyerek, mindig, mindenért ő volt a hibás. És ezt már negyedik év végére, sőt már harmadik év végén is teljesen nyilvánvaló volt, de az utolsó évet már nem akartam másik iskolába. Ezért, hát rendszeres beszélgetésekkel próbáltuk egy kicsit benne tartani a lelket, és mi iskolát váltottunk a felső tagozatra és az X. iskolából átvittem az Y. általános iskolába. Mégpedig az elsődleges – kettő indoka volt, hogy abba az iskolába vittem. Az egyik az az, hogy azt az információt kaptam, hogy ott a „más” gyerekeket is befogadják és tolerálják, illetve van egy alapítványi része az iskolának, a M. alapítvány, ami azt jelenti, hogy havi X összegért az osztályt bizonyos órákon, több tantárgyból is külön veszik, és kiscsoportos oktatásban részesülnek. Ezt Gyuszi meg is kapta ötödikben, illetve hatodikban. És tíz fővel zajlott főleg a nyelvóra, az irodalom, a matematika, azt hiszem a történelem és a biológia is. De az a lényeg, hogy amiből - ugye neki – a nyelvtan és a matematika, ami fontos, azokat kis csoportra bontották, tehát kis csoportban tanulta. És így több idő is jutott a gyerekekre.” /O.Gy. édesanyja, 41 éves, jogász/

A problémás gyermeket nevelő családok sajátosságainak feltárása

A problémák jelentkezése nagy terhet ró a családokra, akár anyagi, akár a szociális kapcsolatok tekintetében. Kérdésemre hat család válaszolta egyértelműen azt, hogy nem okozott számára nehézséget a gyermekkel való probléma megjelenése, ez nem

befolyásolta addigi társas kapcsolatait. Még a kisebb településen élők sem élték meg nehezebben a gyermek problémás voltát, nem szégyellték azt környezetükben.

Elfogadásuk a gyermek szempontjából lényeges eleme az otthoni körülményeknek. Négy szülő nyilatkozott azonban úgy, hogy ambivalens érzések, vagy szégyenérzet kerítette őket hatalmába, illetve úgy érezték, hogy ők maguk hibásak valamiben. Az anyák elfogadása egyértelműbb, mint az apáké, akik – az anyák szerint – nehezebben élték meg a problémás helyzetet. Kifejezetten elutasító anyai hozzáállást egy esetben tapasztaltam.

„De, azért a Robinál tudni kell azt, hogy vetít. Tehát, Ő folyamatosan. Ő leül, és elő tudja adni magát úgy, hogy én rólam például egy olyan kép alakult ki, aki nem ismer: úristen, ez egy anya? Ő ilyenre képes. Tehát, ő erre képes. Hát itt, nem tudok vele mit kezdeni. Tehát ez is egy probléma kettőnk között. Hogy, ugye évek alatt, hogy fiam, hogy fiam. Hát, amit a R.E.-nél (értsd: gyermekpszichiáter) is leművelt! Hát, komolyan mondom: azok a gomb szemek, meg az a izé, szóval... és mondtam a problémákat, mondtam a problémát, és visszakerdez a doktornő: tudok jól mondani a gyerekről? Mert csak a rosszat mondom.” /V.R. édesanyja, 38 éves, gyes-en/

Egy szülő nyilatkozott úgy, hogy véleménye szerint másként alakult volna a család élete, ha gyermeke nem küszködne tanulási nehézséggel.

„Tehát ha ez nem lenne, ez a napi tortúra – mert én annak nevezem -, akkor mondjuk, hazajön a gyerek, leül, megtanul 1-2-3 óra alatt, teljesen mindegy. Nekem csak annyi dolgom lenne, hogy leellenőrzöm, egy-két ellenőrző kérdés, mert erre már – mint mondtam az előbb – felörlődünk, mindannyian. Akik a közvetlen környezetében vannak. És ez így nagyon nehéz. És így nehéz türelmesnek lenni, pedig tudom, hogy kell hozzá. Igyekszünk is, de néha minden kiborul. Néha anyukám azt mondja, hogy: hazamegyek, nem csinálom tovább. Néha én azt mondom, hogy: menj, költözz apádhoz, élj ővele. Ami, megint tudom, hogy nem helyes. De, de már nem bírjuk idegileg. Mert egyszerűen már eljutottunk a végső utánig.” /O.Gy. édesanyja, 41 éves, jogász/

Családi halmozódás

A gyermekek elfogadását, a problémás mindennapok megélését befolyásolhatja az is, hogy a szülők önmaguk megtapasztaltak-e fiatal korukban hasonló tüneteket. A családi anamnesztikus adatok feltárásával azt vizsgáltam, hogy családi halmozódás előfordulása jellemző-e az interjú adó személyeknél.

A megkérdezett családok válaszaiból feltárható, hogy az édesanyák esetében két fő számolt be hasonló problémákról, mint amivel gyermeke is küszködik. Hét esetben nem fordult elő tanulási vagy magatartási probléma, egy esetben pedig nincs információ a vérszerinti szülők adatairól.

„Mert tudom, hogy itt voltak a nénik tollat fosztani, és akkor nagyba olvasom, hogy apróhirdetés, de nem azt olvastam, hogy apróhirdetés, hanem, hogy a próh hirdet, a próh. És nekem is egy két évvel idősebb lány, tehát mindig óra előtt, vagy hát mindig reggel oda kellett menni fél nyolcra, és akkor a Lujzival kellett olvasnunk.” /U.J. édesanyja, 51 éves, rokkantnyugdíjas/

Az édesapák vonatkozásában öt esetben tett az interjúalany említést gyengébb tanulmányi eredményről, tanulással kapcsolatos problémákról. Három esetben nem volt ilyen jellegű probléma, két esetben pedig nincs adatom az apai tanulmányokra vonatkozóan. Ez alapján jelzés értékűnek tekinthető az apai ágon gyermekkorban megjelenő hasonló problémakör.

A testvérek tekintetében megemlíthető, hogy a családi halmozódás megfigyelhető. A tíz interjúalany által nevelt gyermekek esetében nyolcuknak van testvére. A testvérek fele szintén érintett, valamely területen manifesztálódott tanulási problémák, magatartási, vagy figyelemkoncentrációs nehézségek tekintetében.

A jelenség nagyszámú megjelenését jelzi továbbá az is, hogy nyolc család számolt be arról: az ismeretségi körében előfordul hasonló problémával küszködő gyermek.

A problémamegoldás színterei

Az interjúkérdések között szerepelt a gyermek megsegítésére vonatkozó kérdéskör is. A megkérdezett családok mintegy kétharmada érzi úgy, hogy problémáik megoldásában csak önmagukra számíthatnak. Egy esetben segítséget jelent a nagyszülő is a gyermek ellátásában. Csupán három család érzi támogatónak a gyermekkel foglalkozó pedagógusokat, valamint egy személy a gyermek gyógypedagógusát is megjelölte, mint segítséget nyújtó személyt. Ez az eredmény annál is érdekesebb, mivel a meginterjúvolt tíz család közül nyolc gyermek korábban, vagy jelenleg is a szakszolgálati ellátás keretében kapott/kap megsegítést. Érdeemes lenne tovább vizsgálni, hogy mely területen kaphatna a szakellátás során nagyobb segítséget a szülő és a gyermek, illetve mi miatt érzik úgy a szülők, hogy kevésbé támogató a jelenlegi közoktatási rendszer. Mindenesetre a válaszokból megállapítható, hogy a megkérdezettek majdnem fele kifejezetten hiányolja a tanári segítséget, volt olyan válaszadó, aki a szakemberek szakértelmét kérdőjelezi meg, további interjúalany pedig az ellátórendszerben (oktatás, szociális és egészségügyi terület) tevékenykedő szakemberek tájékozottságának hiányáról számolt be. Három szülő érzi úgy, hogy a pedagógusok továbbképzése elengedhetetlenül szükséges lenne.

„Szóval, egy pár tanárnőt elküldenék egy ilyen továbbképzésre. Hogy ezekkel a gyerekekkel, hogy kell bánni. Hogy igenis, néha, hát nem tudom jól, másokat nem, nem, csak az enyémeről tudom elmondani, hogy igenis néha meg kell dicsérni. Igenis néha fel kell állni az osztályba, fel kell állítani, és azt mondani: gyerekek, ez a gyerek „máma” ezt csinálta, erre vagyunk büszkék. És ez egy mondat! És a gyereknek a lelke biztos, hogy azt mondaná: hú, de rendes volt ma a tanárnő, hát eszébe jutottam, hogy én – igaz nem matekból, de valami másból csináltam valami jót az iskolának. Szóval, jó, én, én elhiszem, hogy megterheltek a tanárnők, én elhiszem, hogy sok,

problémás gyerek van, és biztos, hogy a Dani osztálya az egy, az egy kegyetlen osztály volt. Szóval, ott aztán a magaviseletes gyerekektől kezdve a rossz tanulóig, a szóval ez tényleg egy vegyes csapat volt. Már az egyik húzta a másikat, szerintem a tanárnő sem tudott velük egyről a kettőre jutni. El volt, be volt skatulyázva, ez ilyen gyerek, az olyan gyerek, és, és nem tudunk kimozdulni. Egy párat így elküldenék egy ilyen... olyan iskolába, ahol, ahol mondjuk, ezt elemzik, vagy akár gyakorlatba is megmutatják, hogy na, igenis van egy ilyen gyerek, evvel így kell bánni.” /C.E. édesanyja, 38 éves, eladó/

Egy szülő szerint a mai oktatási rendszer hiányossága, hogy a szülői szerepre való felkészítés hiányos.

„Mindig azt mondtam, hogy gyereket nevelni: az életben – szerintem – a legnehezebb. És sajnos, ez az, amit sehol nem tanítanak. Legalábbis itt Magyarországon nem, információim szerint Németországban van már ilyen „szülők iskolája”. És tényleg olyan gyereket, amilyen – nem is az, hogy mi szeretnénk, hanem tényleg boldog, kiegyensúlyozott gyereket neveljünk, ahhoz nagyon sok minden kell. (nagy sóhaj) Nem tudom, hogy esetleg hol lehet, hol van olyan fórum, vagy, vagy akkor olyan szakembereket mondjuk, akik felismerik kicsi korban, ami javítható. Hogy akkor változtassunk. Illetve, valahogy ezt is úgy érzem, hogy a szőnyeg alá van még söpörve.” /O.Gy. édesanyja, 41 éves, jogász/

Egy másik szülőpár azt nehezményezi, hogy a jelenlegi rendszerből hiányzik a prevenció jelleg, és a már kialakult problémákra lassú a reagálás.

„Most, most mindig az jutott nekem egyébként az egész dolog körül az eszembe: mi van, ha valaki úgy dolgozik, hogy nem tud menni a gyerekkel? Mi van akkor, hogy ha nem tud utána olvasni, nem...(nem fejezte be a mondatot). Az kész. Mert sok mindent el tudtam intézni, aminek nagyon örültem, csak mindig az volt a (szünet) problémám, hogy a hasonló másiknak miért nem automatikusan jön, szóval...(nem fejezte be a mondatot). Mert azért előbb-utóbb az a baj, hogy előbb-utóbb csak mindennek mindig rohanunk utána (szünet), hogy nem utána kéne rohanni (szünet), hanem segíteni akkor azt a tanárt (szünet), amelyik csinálja. Akkor ne azért legyen jó pontja, mert mit tudom én, van öt kitűnő tanulója, hanem szerintem legalább akkora meló, ha nem nagyobb, hogy ha négyest csinál egy akármilyenből. Nem?” /T.V. szülei, 44 és 47 évesek/

Jelenlegi problémák

Az interjúk során igyekeztem feltárni, hogy mi jelenti most a legnagyobb problémát a családok életében. Érdekes módon a megkérdezettek közül négyen számoltak be arról, hogy nincs említésre méltó problémájuk. Ez a válasz jelentheti azt, hogy intézményváltás miatt, a középiskolai tanulmányok kezdetén járó gyermek esetében még nem jelentkeztek a korábban megtapasztalt nehézségek, illetve jelenthetik azt is, hogy a jelenlegi ellátás megfelelő, a problémák intenzitása nem zavarja meg a mindennapok történéseit.

„Mi jelenti jelenleg a legnagyobb problémát a Karcsi tanítatásával kapcsolatosan? (hosszú szünet) Nekünk most nincs probléma, nincsen gond semmi. Lehet, hogy majd lesz, de most még nincsen semmi.” /Z.K. édesanyja, 41 éves, műköröm építő/

„Én most ettől a papírtól, ettől a felmentéstől, én egy kicsit nagyon megnyugodtam. Én nagyon megnyugodtam, és nem az, hogy na, most „csezzünk” a tanulásra, és nem csináljuk, mert ugyanúgy fogjuk, ugyanúgy megkövetelem a gyerektől, viszont de valahol ott van egy biztonság, hogy na, ebből a két tantárgyból, mert ebből nem tudok neki segíteni.” /C.E. édesanyja, 38 éves, eladó/

Hat szülő azonban továbbra is beszámol nehézségekről, amik jellegüket tekintve különbözőek:

Egy édesanya számára nehézséget jelent, hogy egyedül neveli gyermekét, segítséget rokonai vonatkozásban sem kap, valamint egészségi állapota miatt rokkantnyugdíjas, ami bizonytalanná teszi számára, hogy megfelelően fel tudja-e nevelni jelenleg még csak általános iskolás gyermekét.

„Legnagyobb problémát? (szünet) Nem tudom megmondani. Talán az, hogy nincs az apja. Nem jelentkezik. Nem hívja fel. Azon kívül más nem. Anyagilag úgy igyekszem, próbálok mindent megteremteni neki, az ennivalótól a ruháig. Mindent...” /U.S. édesanyja, 51 éves, rokkantnyugdíjas/

A szülők beszámoltak tanulással kapcsolatos problémákról is. Az egyik szülő esetében a nehézséget a már korábban idézett nyelvtanulás alóli felmentés, valamint ezzel kapcsolatosan a szakmaszerzés bizonytalansága aggasztja. A másik szülő gyermeke hullámszó teljesítményét nevesítette meg.

„...A tanulás, mert ha Ő odafigyel, s akar odafigyelni – márpedig, hogy ha akar, akkor megtanul mindent egy óra alatt. De úgy, hogy brillírozik. És én ettől kapok „sikító frászt” – ezt, ha gondolja törli, vagy benne hagyja – tehát én ettől vagyok megütközve, hogy nekem van egy rendkívül okos gyermekem, tudom a képességeit, és ha tényleg olyan, akkor szárnyalunk. Tehát akkor van igazi tanulás. Amikor viszont kínlódunk, akkor nagyon kínlódunk. És ebbe már tönkre mentem én, - ha szabad így fogalmaznom – tehát már ilyenkor ott tartok, hogy na, akkor nem tanulod meg, engem nem érdekel...” /O.Gy. édesanyja, 41 éves, jogász/

Egy esetben a gyermek személyiségjellemezője okoz szinte megoldhatatlan nehézséget a mindennapok során. A szülő végső kétségbeesésében a gyermekvédelem segítségét kérte az antiszociális viselkedés megfékezésére.

„Mert a Robinál - azt már elkezdte, hogy megpróbál eltűnni éjszaka. Ugye, most már próbálok, mert eddig meg tudott vezetni, meg sokszor anyu (anyai nagymama) falazott neki, és ugye, sokszor éjszaka nem anyunál volt, hanem lumpolt. Tizenhat évesen. Tehát most már, most már – emiatt is, hogy kértem a segítséget, meg hogy most már valahogy, valamit csináljunk. Így, hogy ide bekerült, így most tudjuk, valahogy, valamilyen szinten szabályok közé tudjuk – úgy, ahogy – szorítani. Őhöz képest. De, attól tartok, hogy nem tudom: utána mi lesz. Mert mondom, ez pár hónap, max egy év. Ő, őrá nem is tudom, hogy mivel lehet hatni.” /V.R. édesanyja, 38 éves, gyes-en/

Jövőkép

A szülők gyermekük jövőjével kapcsolatos elképzeléseinek feltárása során azt tapasztaltam, hogy igyekeznek a fiatal érdeklődésének és képességeinek megfelelő pályára irányítással sikeres pályaválasztást, szakmaválasztást elősegíteni. A terület orientációjában többnyire szerepet játszik a szülők munkavégzése is. Gyakrabban érettségivel nem járó szakmát jeleztek (hat esetben), ami gyakorlati tevékenységet jelentene. Két esetben érettségivel járó, majd arra épülő főiskola is megjelent: képzőművész és rendőr szakma irányában. Talán a legszerencsésebb helyzetben az a gyermek van, aki édesapja családi vállalkozásába tud majd bekapcsolódni.

„Hát én bízom benne, hogy nagyon talpraesett gyerek lesz, meg nagyon jó apa lesz, biztos vagyok benne, mert nagyon jószívű. (szünet) És, (szünet) hát szerintem a

vállalkozásnak a (szünet) hát nem tudom, talán a 40%-át biztos, hogy rá lehet hárítani. Hogy ő intézni fog, és, és ha nekem úgy, úgy jön most le, ha elgondolom, hogy az apuka már nem fogja bírni, akkor ő azt fogja, hogy apa ezt bízd ide, én ezt megoldom. Vagy: add csak ide, ezt majd megoldom. S ez biztos, hogy így lesz. Biztos, hogy így lesz.” /C.E. édesanyja, 38 éves, eladó/

Egy esetben a szülő nagyon tanácstalan, egy esetben pedig kifejezetten aggódik gyermeke jövőjének vonatkozásában.

„Egy munkahelyen meg kellene állni a helyét. Tól-ig, ugye, ott kell lenni. El kell végezni a munkát. (szünet) Hogy erre milyen esélyt látok? Nem sokat. Tehát, ha azt nézzük, hogy Ő a szabályokat áthágja, be igazán nem tartja, öntörvényű, (lányához fordulva: valami még esetleg eszedbe jut?). Nem tudom. Nem tudom, hogy mi lesz, nem tudom. Tényleg nem tudom. És 18 éves elmúlik. Iskolát nem tudom, iskolában is nem tudom, hogy mi lesz. Tehát, hogy befejezi – nem fejezi be? Mit akar, mit nem. Nem tudom. Abban bízok, hogy csak elkezd változni. Én abban bízom, hogy valami jön. Nem tudom mi, de egyik pillanatról a másikra egyszerűen a Robi fordul egyet. Én ebben bízom, megmondom őszintén. Mert másban nem tudok. Nem tudok, másban nem...” /V.R. édesanyja, 38 éves, gyes-en/

A jövőre vonatkozó elképzelések elmondása alapján az körvonalazódott ki, hogy a szülők, a családok számára a tanulási nehézség nem jelent akkora problémát, mint a magatartási, beilleszkedési nehézség.

Érthető ez a fajta hozzáállás, hiszen az iskolás évek befejeztével, a tanulási jellegű direkt megmérettetés elmúltával feltételezik, hogy gyermekük hasznos tevékenységgel önellátóvá válik, családot alapít, és éli azt az életet, ami a társadalmi normáknak megfelelő. A fizikai munka, mint perspektíva, kiutat mutat az iskolapadban sínylődő gyermeknek.

„Ez érdekes, hogy én mit szeretnék és mi lesz, és hogy Ő mit akar, azt hiszem, ez három dolog. Én mit szeretnék? Kiegyensúlyozott, boldog felnőttet, stabil háttérrel. Hát, hogy legyen megfelelő, stabil munka, amit szeret. Az teljesen mindegy, hogy micsoda, ha WC pucoló, akkor WC pucoló lesz. Nem az lesz ☺, de teljesen mindegy, hogy mi. Hogy diplomához, vagy szakmához, vagy bármihez köt, teljesen mindegy. Nem. Ezt szeretném, hogy boldog, kiegyensúlyozott legyen, aki megtalálja a munkájában az örömet, tehát a hobbija legyen a munkája. Aztán azt hiszem, hogy a többi mind majd már ez hozza maga után. Tehát, ha sikeresek vagyunk, elismernek. Ha szeretjük, amit csinálunk, akkor minden téren tudok teljes egészzé válni. A családban, a munkahelyen. Ő mit akar? Most per pillanat, ő most per pillanat rendőr akar lenni. Amit én megint támogatok, ha ő így gondolja, akkor legyen.” /O.Gy. édesanyja, 41 éves, jogász/

Alakulhatott volna másképp?

A megkérdezett szülők hosszú utat jártak már be, gazdag tapasztalatokkal rendelkeznek gyermekük nevelésével kapcsolatban. Mindenképpen hasznosnak véltem feltérképezni, hogyan érznek, mit gondolnak azzal kapcsolatban, hogy ha

még egyszer előlről kezdenék, akkor változtatnának-e valamin a szülői szerepkörön belül.

Két szülő érzi úgy, hogy gyermeke nevelése érdekében mindent megtett, nem tenne másképpen akkor sem, ha újra lehetőséget kapna. Szintén két szülő érzi úgy, hogy sokkal több időt töltene gyermekével, illetve négyen nagyobb odafigyelést mutatnának.

„Hát, biztos, hogy jobban odafigyelnék. Kicsit többet foglalkoznék vele. Mert, szerintem keveset foglalkoztunk vele, sokat dolgoztam, legalábbis kevés időt töltöttem vele, azt hiszem.” /Z.K. édesanyja, 41 éves, műköröm építő/

Egy szülő fogalmazott úgy, hogy előbb odafigyelne az intő jelekre, valamint két szülő érzi úgy, hogy már előbb megfelelő intézményt keresne a problémák jelentkezését követően.

„Tehát valahogy (szünet) jobban kommunikálni erről? Tehát információkat adni? Hogy tudja esetleg a szülő, ha ilyennel találkozik, és mondjuk – esetleg – a szakember nem ismeri fel se az óvodában, se a bölcsődében, se az iskolában. Akkor tudja, hogy esetleg érdemes odafigyelni és a lépéseket előbb elkezdni? Tehát nekem ez az egy fájdalmam van, hogy ha most mi ezt 8 évvel ezelőtt elkezdjük, akkor nincs annyi keserűség, annyi kín, annyi fájdalom és annyi gyötrelém. Nem csak a mi részünkről, mert nem hiszem, hogy ez a gyereknek is jó. De nem hagyhatom, hogy, hogy, hogy elkallódjon. Illetve: hát én nem hagyom. Sok szülő hagyja azt hiszem, mert nem tudja, hogy a gyerek nem azért nem olyan, mert szimplán rossz vagy lusta, hanem egyszerűen így működik. Tehát talán meg kellene valahogy, megoldani, hogy az emberek erre is figyeljenek. Hogy ilyen gyerekek is vannak, és nem rosszak, buták. Nem figyelemzavarosak vagy hiperaktívak, hanem egyszerűen máshogy működnek. Más nevelés, más hozzáállás kell. És, hogy ez esetleg teljesen korrigálható. Hogy ne járjanak így, mint én.” /O.Gy. édesanyja, 41 éves, jogász/

4.2. A kutatási hipotézisek értékelése

Az interjúk során adott válaszok, valamint az azt megelőző saját kutatás eredményeinek felhasználásával igyekeztem a hipotézisek megválaszolására. A téma szerteágazó, az általam megfogalmazott kérdésekre fókuszálva azonban jól érzékeltethető, hogy a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel bíró gyermekek és fiatalok minél teljesebb megismerésének vonatkozásában milyen paraméterek mentén próbáltam haladni. Ismételten előre bocsátom, hogy eredményeim és a levont következtetések csupán jelzés értékűek, hiszen az esetszámok alapján mintám nem tekinthető reprezentatívnak, általános érvényűnek.

A hipotézisek mentén haladva az alábbi következtetések levonására nyílt lehetőségem:

- 1. Feltételeztem, hogy a gyermek élettörténetében fellelhetők olyan veszélyeztető tényezők, amelyek már a terhesség alatt, vagy a korai életévek alapján előrevetítik a probléma kialakulásának lehetőségét.*

A gyógypedagógiai tanulmányaim során feldolgozott szakirodalmak nagy része konkrét vizsgálatokkal támasztja alá ezt a feltevést. Fontosnak tartottam azonban annak vizsgálatát, hogy a BTM gyermekek esetében is beigazolódik-e a veszélyeztető tényezők ez irányú megjelenése.

Feltételezésem igaznak bizonyult, hiszen a feltáró jellegű kérdések megválaszolása során bebizonyosodott, hogy a gyermekvárás időszakában előforduló anyai betegségek, testi és lelki problémák befolyással bírtak a méhen belüli fejlődés során olyan, a mai vizsgálóeljárásokkal még nem kimutatható minimális eltérések kialakulásához, amelyek a gyermek későbbi személyiségfejlődése során meghatározónak bizonyultak.

A szülés körülményeinek vizsgálata során megállapítható volt, hogy az esetek túlnyomó többségében gyors lefolyásról számoltak be a szülők. A vonatkozó egészségügyi szakirodalom rohamos szülés néven illeti a gyors lefolyású, 1-2 óra alatt végbemenő szülést.

„A rohamos szülést követően az anya és újszülöttje is fokozott megfigyelést igényel. Az anyánál lágyszöveti elváltozások kialakulására, az újszülöttnél idegrendszeri tünetekre kell különös gondot fordítani.” /in.: Dr. Török Miklós, www.vitalitas.hu/

A szülői beszámolók alapján különleges bánásmódban nem részesültek, szorosabb újszülött kori megfigyelést nem tapasztaltak.

A szakirodalommal egyező eredményeket kaptam a tekintetben is, hogy a korai életévekben előforduló – főként a felső légúti szerveket érintő – megbetegedések szintén veszélyeztető tényezőként hathatnak. Meglepő volt azonban, hogy a mozgásos tevékenységek, a szobatisztaság kialakulása viszonylag tipikus fejlődésmentet tártak fel, viszont mindegyik interjúban szereplő gyermek beszédfejlődése elmaradást mutatott. Elgondolkodtató, hogy közülük heten hosszú időn át cumiztak, ami a beszédszervi érintettség miatt összefügghet a későbbi anyanyelv elsajátítási nehézségekkel. A logopédiai ellátást igénylők magas száma szintén ezt támasztja alá.

2. Úgy gondoltam, hogy a probléma fellépését követően a pedagógusok segítséget nyújtanak az érintett családoknak arra vonatkozóan, hogy közösen milyen megoldásokat keressenek

A válaszadó szülők mintegy kétharmada önmagát jelölte meg, mint a problémára elsőként felfigyelő személyt. Ez alapján az a feltevés, hogy a pedagógusok jelző funkciója a mai közoktatási rendszerben jól működik – sajnos nem állja meg a helyét. A vizsgálatban részt vevő szülők többsége saját maga kezdeményezte gyermeke vizsgálatát, illetve próbált magánúton segítséget kérni. Fontos feladatunk tehát, hogy a közoktatás különböző színterein dolgozó szakemberek ez irányú tevékenységének megerősítésére – lehetőségeinkhez mérten – felhívjuk a figyelmet. Nem elhanyagolható eredményeket kaptam a hatékony szülő-pedagógus kapcsolati rendszer feltárása során. Sajnos csak az érintettek mintegy harmada kapott megfelelőnek ítélt segítséget a gyermek pedagógusaitól, további két főnek vegyes tapasztalatai vannak, és a megkérdezettek fele érzi úgy, hogy nem sikerült a hatékony együttműködés kialakítása. Ebből a szempontból nem találtam különbséget az általános iskola alsó és felső tagozatával kapcsolatosan, a szakközépiskolával való

kapcsolattartást azonban valamivel jobbnak tartották az érintett szülők. Úgy gondolom, hogy a többségi pedagógiai szintéren a megnövekedett feladatok sem szolgálhatnak magyarázattal erre a szomorú eredményre, hiszen az érintett gyermek szempontjából lényeges, hogy a pedagógus és a szülő közösen milyen erőfeszítések megtételére képes a megfelelő ellátás biztosítása érdekében. A gyógypedagógus személyes jelenléte, szemléletformáló hatása fontos szerepet kell kapjon a jövőben az integrált oktatást/nevelést nyújtó intézményekben.

3. Feltételeztem, hogy a szülők nem ismerik saját és gyermekük jogait, kötelezettségeit, lehetőségeit, amelyek gyermekük nevelése-oktatása-fejlesztése során megilletik őket.

A válaszadók 40%-a véli úgy, hogy kellő ismeretekkel rendelkezik az adott témában, 60%-nak pedig nincsenek, vagy nagyon hiányosak az ismereteik ezzel kapcsolatban. A további beszélgetések során megtapasztaltak alapján azt kell állítanom, hogy ismereteik felületesek, ezáltal a gyermekük érdekében kifejtett érdekérvényesítő tevékenységük kevésbé érvényesül. Az intézménylátogatások, az iskolákban végzett kutatásom kapcsán a pedagógusokkal történt beszélgetések alapján elmondhatom, hogy gyakran a többségi pedagógiai munkát végzők sincsenek pontosan tisztában a gyermekre és szüleikre vonatkozó jogszabályi paraméterekkel, gyakori a félreértelmezés, a tudatlanság miatti háritás. A szülők számára szükséges lenne a pontos tájékoztatás, amelynek ki kell terjednie a hatályos jogszabályok ismertetésére is. A gyógypedagógus személyes felelőssége erre is ki kell terjedjen.

4. Úgy véltem, hogy a sajátos nevelési igényű, valamint a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel bíró gyermekek/tanulók ellátása, jogainak érvényesülése között különbség van, a BTM tanulók különleges gondozáshoz való joga jobban sérül.

Saját, a közoktatási intézményekben elvégzett kutatási eredményeim alapján megállapítható, hogy a hipotézis helytálló. Tatabánya és kistérsége vonatkozásában a rendelkezésre álló adatok elemzése során feltártam, hogy a tatabányai általános

iskolás SNI tanulók ellátása teljes mértékben megvalósul, ami az általam ismert tanulmány adataitól jobb eredményt mutat. Az ellátás biztosításának alakulásában véleményem szerint az EGYMI működésének közvetlen hatása érvényesül. Az utazó gyógypedagógiai szolgáltatás biztosításával az érintett tanulók a figyelem fókuszába kerültek, a normatív hozzájárulás segítségével a szakemberek finanszírozása is szintén biztosítottá válik.

A BTM tanulók esetében a tatabányai általános iskolások körében, dokumentáltan 25.4%-ban, a kistérségi településeken szinte teljes körűen valósul meg. A községek közoktatási intézményei által foglalkoztatott, vagy szerződéses jogviszonyban álló szakemberek lefedik a kistérségi szolgáltatást, ami nagyon jó paramétereket mutat Csányi Yvonne tanulmányában szereplő adatokhoz képest. További kutatást igényel azonban annak feltárása, hogy a városi iskolákban miként tehető hatékonyabbá az ellátás, valamint, hogy a nevelési tanácsadás keretében milyen módon nyújtható további segítség az érintett gyermekpopuláció vonatkozásában.

5. Összefoglalás, következtetések, javaslatok

Dolgozatomban arra vállalkoztam, hogy feltárjam Tatabánya és kistérsége tekintetében a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel bíró tanulók jelenlegi helyzetét, tényállás-szerűen feltárjam az esetleges hiányosságokat. Ennek érdekében a közoktatási intézményekben személyes adatgyűjtéseket végeztem, hogy teljes körűen behatároljam az érintett gyermekpopuláció nagyságrendjét. A számszerű adatok mögött azonban mindig az egyén áll, a maga problémájával és a maga lehetőségeivel. Épp ezért vizsgálatom tárgyává tettem tíz érintett családot, akik lehetőséget biztosítottak számomra, hogy életükbe betekintést nyerhessek. Tapasztalataikkal olyan hasznos információkat nyújtottak, amelyek segítségével képessé váltam megismerni és átérezni mindennapi gondjaikat. Ez a szociológiai jellegű ismeretszerzés – úgy érzem – közelebb vitt a gyógypedagógia tanulmányaim során megszerzett ismeretek integrálásához, ezáltal más szempontok szerinti megközelítéssel segíthet hozzá mindennapi tevékenységem végzéséhez.

A feltártak alapján világosan megfogalmazódott bennem, hogy a BTM tanulók különleges gondozáshoz való jogának érvényesítéséhez közös összefogásra van szükség, ami nem tűr halasztást. Fontos lépés a közeljövőben ütemterv készítése az ellátás javítására, ami szoros együttműködést feltételez a szülő-pedagógus-gyógypedagógus-fenntartó összefogásával.

Feladatunk – mely nem kevés – az alábbiak mentén képzelhető el:

- A szakemberek részéről: team-munka hatékony gyakorlati megvalósulása, párhuzamos tevékenységekkel (diagnosztika és fejlesztés egyidejű megvalósulása) a korrektebb, pontosabb diagnózis felállítása, a gyermek/ fiatal szociális kapcsolatainak (család, intézményi pedagógusok) bevonásával a folyamatos és egy irányba ható erőviszonyok kihasználása. Tájékoztató kiadványok szerkesztése, szakmai előadások, konferenciák szervezése és lebonyolítása az adott területen.
- Az intézményi pedagógusok/fejlesztőpedagógusok szempontjából: az intézményi oktatás-nevelés során tapasztalt nehézségek feltárásával, az esetek elemzésével, a vizsgálati eredmények alapján személyre szabott, konkrét segítségnyújtás lehetősége, az intézményi differenciálás és fejlesztés lehetőségeinek szélesítésével az oktatás/nevelés színvonalának emelése.

- A fenntartó részéről: a szükséges személyi és tárgyi feltételek biztosításával, a továbbképzések és szakképzések finanszírozási lehetőségeinek feltérképezésével és esetleges biztosításával a közoktatási tevékenység színvonalának emelésében való közreműködés.
- A család, a szülők szempontjából: a probléma hátterének pontos feltérképezése, konkrét nevelési tanácsok adása, a megkezdett tevékenységekkel kapcsolatos folyamatos konzultációs lehetőség, ezáltal egységes nevelési/fejlesztési attitűd biztosítása.
- A gyermek szempontjából: széleskörű diagnosztikai tevékenységben való részvétel, a problémák feltárása mellett a terápiás/fejlesztő tevékenység elindítása a probléma jelentkezésének időpontjában. Aktivitás fokozása, motiváció a hatékony együttműködés érdekében. Személyre szabott fejlesztési koncepció, a család és a gyermek/fiatal intézményének bevonásával egységes szemléletmód biztosítása a pozitív változások elérése érdekében.

Ha hajót akarsz építeni, ne azzal kezd, hogy a munkásokkal fát gyűjtetsz, és szó nélkül kiosztod közöttük a szerszámokat, és rámutatsz a tervrajzra.

Ehelyett először keltsd fel bennük az olthatatlan vágyat a végtelen tenger iránt.

Antoine de Saint-Exupéry

Köszönetemet szeretném kifejezni mindazon személyeknek, akik segítő tanácsaikkal, észrevételeikkel megtámogattak szakdolgozatom elkészítésében.

Köszönöm feletteseim, munkatársaim segítségét, amivel lehetővé tették tanulmányaim végzését, a kutatómunka során nyújtott támogatásukkal, hasznos javaslataikkal elősegítették e szakmai munka elkészülését.

Köszönettel tartozom témavezető tanáromnak, Dr. Szücs Mariannak, aki tanulmányaim során végig biztatott és tanácsaival segítette jelen szakdolgozat végleges formájának kialakítását.

Köszönettel tartozom a megkeresett intézmények vezetőinek az adatszolgáltatásban nyújtott segítségért, valamint az interjúkat felvállaló családoknak, akik őszinte megnyilatkozásaikkal segítettek a téma minél szélesebb körű megismerésében.

Végül köszönettel tartozom családomnak, akik sok-sok terhet levettek a vállamról, míg én a tanulmányaimmal voltam elfoglalva.

A dolgozat illusztrációinak elkészítéséért köszönet illeti keresztlányomat, Eisemann Zsuzsannát.

Felhasznált szakirodalom

Könyvek:

- Szerk.: Robin, *Anderson* – Anna, *Dartington*: A serdülés vihara klinikus szemmel, Animula Kiadó, 2007, ISBN 963 975 104 9
- *Boreczky* Ágnes: A szimbolikus család, Gondolat Kiadó, Bp., 2004., ISBN 963 9567 42 6
- Dr. *Buda* Mariann: Tehetünk ellene? – A gyermeki agresszió, Dinasztia Tankönyvkiadó, 2005., ISBN 963 657 400 6
- Dr. *Csernus* Imre: Ki nevel a végén?. Jaffa Kiadó, Bp., 2008, ISBN 978 963 9604 70 4
- *Erőss* Gábor (2008): Különbség és szórás. Kategorizációs és szelekciós finommechanizmusok az oktatásban: SNI-k, lóköttők és társaik. In.: Erőss Gábor- Kende Anna szerk.: Túl a szegregáción. Kategóriák burjánzása a magyar közoktatásban. L'Harmattan, Budapest., ISBN 978 963 236 143 7
- Susan, *Forward*: Mérgező szülők, Háttér Kiadó, Bp., 2000, ISBN 978 963 9365 834
- Andrew, *Fuller*: Nehezen kezelhető gyerekek, Scolar Kiadó, 2009, ISBN 978 963 244 101 6
- *Havas* Gábor – *Kemény* István – Liskó Ilona: Cigány gyerekek az általános iskolában; Oktatókutató Intézet Új Mandátum Könyvkiadó, Bp., 2002., ISBN 963 9336 94 7
- *Héra* Gábor-*Ligeti* György: Módszertan; Bevezetés a társadalmi jelenségek kutatásába, Osiris Kiadó, Bp., 2006., ISBN 963 389 788 2
- John, *Holt*: Iskolai kudarcok, Gondolat Kiadó, Bp., 1991., ISBN 963 282 631 0 (szerk.: Simon Miklós)
- *Jámbori* Szilvia: Hogyan tervezik a serdülők a jövőjüket?, SZEK JGYF Kiadó, Szeged, 2007., ISBN 978 963 7356 69 8
- Szerk.: *Nahalka* István – *Torgyik* Judit: Megközelítések, Roma gyerekek nevelésének egyes kérdései; Eötvös József Könyvkiadó, Bp., 2004, ISBN 963 9316 84 9
- Daniel, *Pennac*: Iskolabánat, M-érték Kiadó Kft, Bp., 2009, ISBN 978 963 9889 68 2

- **Ranschburg** Jenő: Nyugtalan gyerekek; Hiperaktivitás és agresszió a serdülőkorban, Saxum Kiadó, 2009, ISBN 978 963 248 085 5
- Szerk.: **Szabó** Ákosné dr.: Tanulmányok a tanulásban akadályozottak pedagógiája és határtudományai köréből, Educatio Társadalmi Szolgáltató Kht., Bp., 2008, ISSN 1789-2554
- Jürgen von Buer/**Venter** György és Steffl Badel/**Márton** Sára: Az iskolai terhelés túlélése, Stúdium Kiadó, 2000, ISBN 963 7988 86 6
- Charlotte, **Zillmann**: Iskolai kudarcok, Akkord Kiadó Kft., 2002, ISBN 978 963 9429 086

Folyóiratok:

- **Császár** Ildikó: A nevelési tanácsadás helye a közoktatás rendszerében, működésének jogszabályi háttere, in.: Fejlesztő Pedagógia szakfolyóirat, 12 évfolyam, 2001/6.
- **Duró** Zsuzsa: Rejtett gyermekvédelem, in.: Fejlesztő Pedagógia szakfolyóirat, 17 évfolyam, 2006/2.
- **Kende** Anna (2004): Együtt vagy külön? A szegregált iskolarendszer és a speciális oktatási szükségletek. Iskolakultúra. I. szám, 3-13.
- **Kőpatakiné** Mészáros Márta: Hazai pályán a nemzetközi tapasztalatok alapján, in.: Fejlesztő Pedagógia szakfolyóirat 16. évfolyam, 2005/2-3.
- **László** Ágnes: A tanulók eltérő képességeihez való alkalmazkodás problémái az iskolarendszerben, in.: Új Pedagógiai Szemle, 2004/1.
- **Lányiné** dr. Engelmayer Ágnes: Szakmaközi együttműködés lehetőségei és terepei a gyógypedagógia új feladatai között, in.: Fejlesztő Pedagógia szakfolyóirat 15. évfolyam, 2004/3.
- **Novák** Gábor (2002.): Mérlegen a nevelési tanácsadók munkája. Köznevelés, 58. évf. 8. szám. 7-8.
- **Novák** Gábor (2006.): Létszámhiány a tanácsadóknál. Köznevelés, 62. évfolyam, 6. szám. 7-8.
- **Novák** Gábor (2008.): „Képességeink alatt teljesítünk” Negyvenéves a nevelési tanácsadói hálózat. Köznevelés, 64. évf. 32. szám. 4-5.

- **Szvatkó** Anna, Kiss B. Gyöngyi, Nagyné Győry Mária, Székely Balázsné: Mit tehetünk értük a nevelési tanácsadóban, in.: Fejlesztő Pedagógia szakfolyóirat, 12 évfolyam, 2001/6.
- **Szilágyi** Klára: Munka-pályatanácsadás, mint professzió. Kollégium Kft, Bp., 2000. Szakszolgálatok és szakmai szolgáltatások a többcélú kistérségi társulásokban (cikk, www.oki.hu, 2006)
- **Vargáné** Mező Lilla(2006): Inkluzív nevelés – Az integrált oktatás jogi háttere. Kézikönyv a pedagógusképző intézmények számára, SuliNova, Bp.
- **Virágné** Katona Zsuzsa: Kihívások és átalakulások a pedagógiai szakmai szolgáltatások és szakszolgálatok működésében (Új Pedagógiai Szemle, 2004. 6. szám)

Internetes források:

- www.apaczaizeg.hu , *A nevelési tanácsadás története*
- **Balogh** László: Tanulási nehézségek – segítő pedagógiai tevékenység, mek.niif.hu/.../balogh_pedpszich0027.html, letöltve: 2010. július 04.
- **Csányi** Yvonne (2009): Helyi adatgyűjtés a sajátos nevelési igényű gyermekek körében egy OECD-projekt keretében, Új Pedagógiai Szemle. Letöltve: 2010. aug. 28. <http://www.ofi.hu/tudastar/helyi-adatgyujtes>
- **Metzger** Balázs (2004): A sajátos nevelési igényű tanulók integrált neveléséről – fenntartó önkormányzatoknak. Új Pedagógiai Szemle, március. <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=egyuttnevelés-Metzger>, letöltve: 2008. december 12.
- **Szűgyi** Jerne (2009): Nevelési tanácsadók, közoktatás, szegénység, www.gyerekesely.hu, letöltve: 2010. szeptember 12.
- Dr. Török Miklós, www.vitalitas.hu/, letöltve 2010. október 24.

Statisztikai források:

- Tatabányai Többcélú Kistérségi Társulás közoktatási feladat-ellátási, intézményhálózat-működtetési, fejlesztési és intézkedési terve 2010-2018;
- Statisztikai Kiadvány, 2008, www.okm.gov.hu

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet

Az 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról az alábbi determinációt adja:

„A pedagógiai szakszolgálatok

34. § A szülő és a pedagógus nevelő munkáját és a nevelési-oktatási intézmény feladatainak ellátását pedagógiai szakszolgálat segíti. Pedagógiai szakszolgálat

- a)* a gyógypedagógiai tanácsadás, korai fejlesztés és gondozás;
- b)* fejlesztő felkészítés;
- c)* a tanulási képességet vizsgáló szakértői és rehabilitációs tevékenység, továbbá az országos szakértői és rehabilitációs tevékenység;
- d)* a nevelési tanácsadás;
- e)* a logopédiai ellátás;
- f)* a továbbtanulási, pályaválasztási tanácsadás;
- g)* a konduktív pedagógiai ellátás;
- h)* a gyógytestnevelés.

35. § (1) A gyógypedagógiai tanácsadás, korai fejlesztés és gondozás feladata a sajátos nevelési igény megállapításának időpontjától kezdődően a gyermek korai fejlesztése és gondozása a szülő bevonásával, a szülő részére tanácsadás nyújtása. Ha a gyermek harmadik életévét betöltötte, akkor vehet részt korai fejlesztésben és gondozásban, ha nem kapcsolódhat be az óvodai nevelésbe.

(2) A fejlesztő felkészítés feladata, hogy azoknak a gyermekeknek, akik tankötelezettségüket sajátos nevelési igényük miatt nem tudják teljesíteni, biztosítsa a fejlődésükhöz szükséges felkészítést, a szülő bevonásával, a szülő részére tanácsadás nyújtásával.

(3) A tanulási képességet vizsgáló szakértői és rehabilitációs tevékenység vagy az országos szakértői és rehabilitációs tevékenység keretében kell

- a)* a fogyatékoság szűrése, vizsgálata alapján javaslatot tenni a gyermek, tanuló különleges gondozás keretében történő ellátására, az

ellátás módjára, formájára és helyére, az ellátáshoz kapcsolódó pedagógiai szakszolgálatra,

b) vizsgálni a különleges gondozás ellátásához szükséges feltételek meglétét.

(4) A nevelési tanácsadás feladata annak megállapítása, hogy a gyermek, a tanuló beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzd, ennek alapján szakvélemény készítése, valamint a gyermek fejlesztő foglalkoztatása a pedagógus és a szülő bevonásával. A nevelési tanácsadás az óvoda megkeresésére szakvéleményt készít az iskolakezdéshez, segítséget nyújt a gyermek óvodai neveléséhez, a tanuló iskolai neveléséhez és oktatásához, ha a gyermek, tanuló egyéni adottsága, fejlettsége, képessége, tehetsége, fejlődésének üteme indokolja. A nevelési tanácsadás segítségét kérheti a szülő, továbbá a szülő egyetértésével az óvoda, az iskola és a kollégium. A nevelési tanácsadás e feladatai körében pedagógiai, pszichológiai támogatást, fejlesztést, terápiás gondozást nyújt a gyermeknek, a tanulóknak, illetve támogatja a pedagógus nevelő és oktató munkáját, segíti a családdal való kapcsolattartást. A nevelési tanácsadás elláthatja az iskolapszichológiai szolgáltatás feladatait is. Az óvodai nevelés, iskolai nevelés és oktatás, kollégiumi nevelés és oktatás keretében a fejlesztő foglalkozás, ha a gyermek, tanuló beilleszkedési, magatartási nehézséggel küzd, a nevelési tanácsadás keretében készített szakvéleményben meghatározottak alapján folyhat. A nevelési tanácsadást ellátó intézmény ellenőrzi a szakvéleményben foglaltak végrehajtását. A nevelési tanácsadás feladata továbbá, hogy a szakértői és rehabilitációs bizottság által készített és a nevelési tanácsadó részére megküldött szakvélemény alapján segítse azoknak a gyermekeknek, tanulóknak az óvodai, iskolai, kollégiumi ellátását, akik a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra vissza nem vezethető tartós és súlyos rendellenességével küzdenek. Az e körbe tartozó tanulók részére az e törvény 52. §-a (6) bekezdésének b) pontjában meghatározott időkeret terhére kell az iskolai fejlesztő foglalkozást biztosítani.

A nevelési-oktatási intézmény vezetője felelős a fejlesztő foglalkozások - e bekezdésben előírt - szakvéleményekben meghatározottak szerinti megszervezéséért.

(5) A logopédiai szolgáltatás feladata a beszédindítás, beszédhibák javítása, nyelvi-kommunikációs zavarok javítása, dyslexia megelőzése és gyógyítása.

(6) A továbbtanulási, pályaválasztási tanácsadás feladata a tanuló adottságainak, tanulási képességének, irányultságának szakszerű vizsgálata, és ennek eredményeképpen iskolaválasztás ajánlása.

(7) A konduktív pedagógiai szakszolgálat feladata a központi idegrendszeri sérültek konduktív nevelése, fejlesztése és gondozása.

(8) A gyógytestnevelés feladata a gyermek, a tanuló speciális egészségügyi célú testnevelési foglalkoztatása, ha az iskolaorvosi vagy szakorvosi szűrővizsgálat gyógy-, vagy könnyített testnevelésre utalja.

(9) A továbbtanulási, pályaválasztási tanácsadás a munkaerő-piaci tanácsadással közösen is megszervezhető, együtt is ellátható.”

2. számú melléklet

Magyarországon jelenleg hatályos, a szakdolgozat témájában érintett szabályozási rendszer elemei:

Törvények:

- 1993. évi LXXIX Tv. a közoktatásról
- 1993.évi LXXVI. Tv. a szakképzésről
- 1997. évi XXXI. Tv. a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
- 2005. évi CXXXIX. Tv. a felsőoktatásról

Rendeletek:

- 138/1992. (X.8.) Kormányrendelet A közalkalmazottakról szóló 1992. évi XXXIII. Tv. Végrehajtásáról a közoktatási intézményekben
- 10/1994. (V.13.) MKM rendelet a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat ellátó intézményekről és a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokban való közreműködés feltételeiről
- 11/1994. (VI.8.) MKM rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről /1.sz. melléklet – a könnyített és a gyógytestnevelés szervezésének és a tanulók könnyített vagy gyógytestnevelési órára történő beosztásának rendje/
- 4/2010. (I.19.) OKM rendelet A szakszolgálatokról (korábban: 14/1994. (VI. 24.) MKM rendelet A képzési kötelezettségről és a pedagógiai szakszolgálatokról)
- 20/1997. (II.13.) Kormányrendelet a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. tv. végrehajtásáról
- 277/1997. (XII.22.) Kormányrendelet a pedagógus-továbbképzésről, a pedagógus-szakvizsgáról, valamint a továbbképzésben részt vevők juttatásairól és kedvezményeiről /A továbbképzés teljesítése 4§(1)/
- 41/1999. (X.13.) OM rendelet a pedagógus-szakvizsga képesítési követelményeiről
- 42/1999. (X.13.) OM rendelet Az Országos szakértői és Országos vizsgáztatási névjegyzékről és a szakértői tevékenységről

- 3/2002. (II.15.) OM rendelet A közoktatás minőségbiztosításáról és minőségfejlesztéséről
- 2/2005. (III.1) OM rendelet a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve kiadásáról.

3. számú melléklet

A hanganyagon rögzített interjúk írott formája

1. interjú

Készült: 2010. június 30.

Helyszín: Egységes Pedagógiai Szakszolgálat, Tatabánya;

Interjúalany: C. Erik édesanyja, 38 éves, foglalkozása: eladó

Az anonimitás biztosítása érdekében megváltoztatott nevek szerepelnek a gépelt interjúleírásokban.

Kikből áll a család?

- *Hát van az anyuka, van az apuka, van egy tesó (kis szünet), van egy lány és van egy fiú. 17 éves a Dia, és 16 éves lesz most az Erik.*

Ha jól tudom, akkor családi házban éltek...

- *Családi házba, így van, kertés házba.*

Szerettek ott lakni?

- *Igen, igen. Jó helyen is vagyunk, közel az iskolához, bolthoz, jó helyen, csendes helyen, úgyhogy jó helyen vagyunk.*

Mesélj egy kicsit arról, hogy Te hol dolgozol, mi a végzettséged.

- *Hát nekem a végzettségem ruházati eladó. Én most jelenleg – otthon van egy családi vállalkozásunk, egy fuvarozás, belföldi-nemzetközi fuvarozás, ott én adminisztrációt végzek, számlázok, bér számfejték, 4 órában, és 4 órában dolgozom Tarjánban egy kis élelmiszerboltba, heti 2 nap. Helyettesíték.*

Ezzel már el is árultad, hogy akkor a férjed vállalkozó...

- *Igen, a férjem vállalkozó, igen. Hát családi vállalkozás van, mert a férjem is benne van, és a férjenek a testvére, ők, ők ketten, végül is ők a fők a vállalkozásban.*

Mi a férjed eredeti végzettsége?

- *Autószerelő. (szinte belevág a kérdésbe a válasszal)*

Autószerelő. És akkor a szakmájában...(ismét nem várja meg a kérdésre a választ)

- *Hát hasznosítja, hasznosítja azt. A szakmáját, igen.*

Említetted, hogy van egy lányotok is, a Diána.

- *Igen.*

Ő mennyi idős?

- *17 éves, ő most a tatai Református Gimnáziumban tanul, Tatán. (hangsúlyt felviszi) Ő most volt tízedikes. (Hangsúlyt felviszi, szünet) Hát, (szünet) alapjában véve jó tanuló, nekünk a reáltantárgyakkal van neki gondja, matematika, kémia, fizika, (hangsúly fel) de a többi tantárgyak 4-es, 5-ös. Nyelvekből nagyon jó, ott versenyeken is elég eredményesen végzett, úgyhogy ő szeret tanulni. úgyhogy ő tanuló lesz.*

Igen. Milyennek tartod a gyerekek egymással való kapcsolatát?

- *Ő, hát vannak, vannak gondok, néha azért van veszekedés, de viszont ha nincsenek, nincs otthon valamelyik, akkor keresi a másikat, hogy hol van. (hangsúly fel) Nagy az összetartozás, mondom, vannak azért viták, de ha baj van, akkor nagyon védik egymást, úgyhogy ők valahol szeretik egymást, csak nem szeretik ezt nyilvánosan létrehozni, hogy ők most ők imádják egymást, de azért szeretik egymást.*

Mennyi a korkülönbség köztük?

- *(belevág) 14 hónap.*

Az nem túl sok.

- *Az nem.*

Tehát egymás után jöttek a gyerekek ☺ Nagyszülőkkel milyen a kapcsolattartásotok?

- *Hát, mind a két részről él a nagyszülő, a mama. Jó, jó velük a kapcsolatunk, Erik, ő nagyon sokat segít fizikálisan, fűnyírástól kezdve bármi, favágás, bármi. (hangsúly fel) Úgyhogy, napi szinten kapcsolatban vagyunk.*

Ők is ott élnek a közelben?

- *Igen, igen, Tarjánban vannak, úgyhogy én ugyanúgy megyek anyósomhoz, mint az anyukámhoz, én őt ugyanúgy kezelem, mint az anyukámat.*

Mennyire tudtok rájuk számítani, vagy tudatok régebben, amikor kicsik voltak a gyerekek?

- *Hát sokat. Én, amikor kicsik voltak, én mindig csak azt kértem, hogy nem kell nekem semmi segítség, csak annyi, hogy menjenek el a gyerekekkel sétálni, ide-oda, de volt rá példa, hogy felültek a vonatra a két mama, a két gyerek, és elmentek Komáromba. Fűrödni, meg csak, hogy vonatozzanak a gyerekek, úgyhogy ilyet is megcsináltak. De ilyen szempontból nagyon sokat tudtam rájuk számítani. Amikor már ugye nyugdíjba mentek.*

Hát igen ez egy ...

- *(belevág) Előtte is, de hát ugye akkor voltak úgy kontrollok (korlátok?) Úgyhogy én mindig mondtam, hogy csak vigyék el egy vagy két órára, hogy én utolérjem magam otthon, és akkor, vagy ha úgy volt, hogy kivoltam, akkor le tudtam egy kicsit őhozzájuk passzolni. Főleg anyósom, mert ugye ő egyedül volt, és azért az, aki egyedül van, az könnyen bezárja az ajtót, és akkor jól van, jövök, és akkor segíték. De nagyon, nagyon rendesek mind a ketten, úgyhogy mind a két félről.*

Szoros az érzelmi kapcsolat a gyerekekkel.

- *Igen, igen.*

Van-e olyan tevékenység, amit együtt szoktatok végezni? Ti, mint „mikro” család?

- *(szünet) Mármint a gyerekekkel?*

A gyerekekkel valami közös programok, (szünet) szoktak-e lenni?

- *(szünet) Háááát, (szünet)*

Vagy valami, amibe bevonjátok őket?

- *Háát, ő, az Erik, ő (szünet), ő sokat segít az apukájának, ő a ház körül a kinti munkák, a fűnyírás, favágás, most az autószerelésnél is nagyon sokat segít (hangsúly fel). A Dia, az inkább a házimunkába. Nekem azóta nincs vasalásproblémám...Meg mosogatás, ő most is, hazamentem rend volt a lakásban, leszedi a ruhát, tereget, vasal, (szünet) Hát, azt megmondom őszintén, hogy együtt ritkán megyünk, most lesz jövő héten egy hosszú hétvége, amit együtt fogunk tölteni, mert hát ez a rohanó világ, ugye...*

Igen.

- *Ez a rohanó világ (hangsúly fel). De őnekik azért van barátnő, barát, akikkel úgy el szoktak menni, bizonyos (szünet) hát, még, még nem panaszkodom, mert nincs ilyen diszkrét hétvégi lumpolás meg ilyesmi. Még ilyenbe még nem vagyunk egyik gyerekkel se. Vasárnap például el szoktunk menni fagyizni. Így együtt. De úgy, úgy munkába, úgy sokat segítenek.*

Erik szívesen végzi az ilyen kerti, vagy ilyesmi munkákat?

- *Igen.*

Egy picit így most már Erikre fókuszálva, tervezett gyermek volt-e?

- *Nem. (szünet) Nem. Úgy volt, hogy két gyerek, ugye, az volt papíron leírva, hogy két gyerekünk lesz, de én szívem szerint vártam volna, szóval ő egy véletlen gyerek. (egészen halkán) Ő egy véletlen gyerek.*

Úgy indult, hogy ikerterhességnek?

- *Nem, nem. (hangsúly fel) Háát, de, de. De őnála volt az, hogy, de az még nagyon az elején volt. Nagyon az elején volt, igen.*

Ilyen többször van egyébként, hogy az egyik beinduló embrió...

- *Felmerült egyszer egy vizsgálat alapján, akkor meg is ijedtem, mert ugye a családban nincsen, de aztán utána kész, nem, nem.*

És akkor kiderült, hogy babátok lesz...

- *Igen, igen.*

És akkor mi történt?

- *Hát az első reakció, én, én éreztem, mikor ugye terhes lettem, (szünet) és bebizonyosodott, hogy, nem mondta a doktornő, 90%-ra biztosan mondta, hogy valószínű terhes vagyok. (hangsúly fel) Hát el voltam keseredve. úgyhogy nekem az első felindulásom az az, hogy elvetetem. (szünet) Szóval én nagyon, nagyon sokat sírtam, és mondtam én hazamegyek és jelentkezem, én elvetetem, én ezt nem; nem fogom bírni, és hát végül is a férjem mondta azt, hogy na, nem, hát azért nem megyünk neki fejfel a falnak, igenis majd lesz valahogy.*

Mennyi idősek voltatok?

- *Hát, várjál csak. ☺ Gyorsan egy kis matematika. 22.*

Hát azért nem lehet azt mondani, hogy tizenéves korban...

- *Igen. Én voltam 22 kettő, a Zoli volt 26.*

Gondolom, volt már egy hosszabb kapcsolatotok előtte.

- *Előtte, előtte nekünk volt, (szünet) háát, 4 évet jártunk együtt.*

Tehát akkor Erik úgy döntött, hogy szeretne megszületni.

- *Megvolt úgy már a házasság, meg én az elsővel is úgy vártam volna még, ugye, mert akkor építkeztünk, meg minden. De hát jó, akkor jött az első, a második meg úgy becsúszt.*

Később szeretted volna.

- *Később szerettem volna.*

Értem. Tehát, ugye úgy döntöttetek, hogy megtartjátok, ...

- *Igen.*

Gondolom, akkor már készültetek rá, és vártátok, ...

- *Igen.*

Volt-e valamilyen probléma a terhesség alatt?

- *Nem. Nem, össz-vissz 5 kilót híztam, s abból Erik 4,90 volt, ha jól emlékszem, de nem volt semmi problémám.*

Kellett-e valamilyen gyógyszer szedned?

- *Nem, nem kellett, a vérnyomással volt gond, de nem kellett gyógyszert szednem, hanem csak sűrűbben kellett a védőnőhöz mennem vérnyomásmérésre.*

(Vérnyomásmérésre szót egyszerre mondtuk)

- *Igen, igen.*

Cigarettaztál-e?

- *Nem cigarettáztam.*

Bármilyen más élvezeti szerrel éltél-e?

- *Hát, kávé. Kávé volt, de az is ilyen tejeskávé.*

Tejeskávé, napi...

- *Kettő.*
- Kellett-e valami miatt kórházba menni? Befeküdni?
- *A terhesség alatt?*
- Igen.
- *Nem. Nem.*
- Befeszülgetett-e a pocakod?
- *Nem.*
- A klasszikus terhességi tünetek voltak-e?
- *Hát, igen, igen, végül is (szünet), teljesen (szünet), azt hiszem július 27-re voltam kiírva és ő 24-én született.*
- Hányinger, hányás?
- *Semmi, nagyon kívántam a savanyú uborkát, az ecetes paprikát, és ezt kívántam végig, végig. ☺*
- Valamilyen stressz ért-e a terhesség alatt?
- *Nem.*
- Családban előforduló betegség, haláleset, vagy megijedtél valamitől? Vagy lelkileg valami bántott?
- *Nem.*
- Valami, ami megterhelt: építkezés...
- *Nem, mert akkor már az új házban éltünk, (szünet) és (hosszú szünet) hát annyi végül is, hogy amikor ugye májusban született a Dia, én ővele terhes lettem, s akkor a férjem munkanélküli lett. De, én ilyentől nem ijedtem meg, mert én mondtam a férjemnek, hogy jó, majd amit hozol, azt osztjuk be. És ez így is volt. Én nem ijedtem meg ettől, de ő aztán dolgozott, szóval rendeződtek a dolgok.*
- Ha visszaemlékszel a szülésre, milyen élményekről tudsz beszámolni? Hogyan folyt le?
- *Hát, nagyon hamar, nagyon fájdalmas volt és nagyon hamar lezajlott az egész. Fél 10-re bejöttem magzatvíz vizsgálatra, azt mondta a doktornő, hogy hoztam-e a cuccomat, mert 2 ujjnyira nyitva vagyok, és 12.55 perckor azt hiszem ő már meg is született.*
- Tényleg gyorsan ment.
- *Úgyhogy hamar ment.*
- Volt-e valamilyen komplikáció a szülés során?
- *Nem, nem.*
- Tehát egy spontán megindult szülés, hüvelyi (*igen*), fejbégű (*igen*). Apgar értékre emlékszel-e?
- *Arra nem.*
- Arra nem. Nem mindegyik orvos mondja egyébként. Felsírt-e, amikor született?
- *Igen.*
- Köldökszínór nem volt a nyakán?
- *Nem volt. Nem volt semmi probléma.*
- Inkubátorba kellett-e tenni?
- *Nem, nem.*
- Jó. Emlékszel-e a súlyára, hosszára?
- *Ő, azt hiszem 4,90 volt, és 57 centi.*
- Gyönyörű nagy baba volt.
- *Igen.*
- Mennyi ideig voltatok bent a kórházban?
- *Ővele 5 napig.*

Besárgult-e?

- (szünet) *Talán, mikor hazajöttünk, egy kicsit, de nem volt vészes, ezért nem kellett visszamennünk.*

Tehát nem igényelt ellátást.

- *Nem, nem.*

Tudott-e szopni?

- *Igen.*

Mennyi ideig?

- *9 hónapig.*

Jó evő baba volt?

- *Jó. Jó evő, őneki 6 hétig, 6 hétig voltunk has fájósak, és én úgy emlékszem, hogy napra pontosan betartottuk a 6 hetet, és utána mintha elválták volna, ő evett, és ha tiszta volt a pelenka, akkor őfelőle azt csináltam, amit akartam.*

Akkor nyugodt baba volt.

- *Nyugodt, nyugodt. Nyugodt gyerek volt, igen. Igen.*

Akkor, amikor valami kis nyugje-baja volt, akkor hogyan lehetett megnyugtatni?

- *Hát, azt hiszem a cumival (hangsúly fel). És olyan, olyanra jöttünk rá, hogy olyankor hasra kellett fordítani, és veregettem a fenekét. És attól ő megnyugodott, vagy elaludt, hát így pelenkán keresztül, és akkor így „lötyögött” (mutatja is) a kiságyba, és akkor úgy megnyugodott.*

Mennyi ideig cumizott, említetted a cumit.

- (szünet) *Hát a cumit, azt, azt hiszem még vittük az óvodába is, (szünet) de ott már csak mutogatta az óvó néniknek, (szünet) hát talán 3 év, mondjuk rá, hogy 3 év. De elég hamar elhagytuk, szóval ott már ő szégyellte biztos a többiekénél, hogy nála volt. Úgyhogy szépen el is tudtuk hagyni.*

Elég sokáig szoptattad. Volt-e olyan, hogy többször félrenyelt, köhögött, fulladozott, tehát hogy a szopás-nyelés reflex nem jól működött. Vagy akár sugárba is hányt.

- *Hát, nem, nem, az hogy többször le kellett venni a ciciről, mert mohó volt. Mohó volt.*

És hát gondolom, volt bőven tej...

- *Igen.*

Mesélj nekem a mozgásfejlődéséről.

- (szünet) *Hát ővele nem volt abszolút gondom, ő időben csinálta a mászást, forgolódást, (szünet) én nem emlékszem rá, hogy ővele gond lett volna.*

Mikor kezdett el járni?

- (szünet) *Olyan 11 hónapos volt, 11 hónapos. Amikor úgy már totyogtunk, és hát vagy úgy, mondjuk rá egy éves volt, amikor már szépen járt.*

Mikor mondta az első szavakat?

- *Hát azt nagyon későn, nagyon későn beszélt, (szünet) Hát amikor óvodába került akkor sem beszélt érthetően, a nővére fordított az óvónőnek, mert már sokszor én sem értettem meg.*

Miből állt ez, hogy nehezen értettétek meg? Sok hangcseréje volt? Vagy csak a szavaknak az első szótagját használta?

- *Sok betűt nem tudott kimondani. És mintha raccsolt volna.*

Ugye eleve lassabban indult a beszédfejlődés, (igen), tapasztaltok-e olyant, hogy megreked 1-1 kifejezésnél, amit sokszor ismételtet, hosszú hónapokon keresztül.

- (belevág) *Nem, nem.*

Ilyen nem volt.

- *Ilyen nem volt, nem.*

Tehát volt beszédkészítetése, csak nem értettétek, hogy mit mond.

- *Igen, igen.*

Logopédus foglalkozott-e veled?

- *Igen, az óvodába jártunk, járt akkor ki a, azt hiszem a Hajni volt, nem, nem, nem. Na, mindegy, jártak ki az óvodába, és őneki is kellett járni logopédushoz. Az „s” betű, a „sz” betű, a „t”, a „ty”, (szünet) azt hiszem a „z”, ezek a betűk nem mentek.*

Akkor tényleg, valóban több hangra kiterjedő volt. Mikorra rendeződött ez?

- *Ez szinte, mire mentünk az iskolába, nem volt problémánk.*

Jó. Szívesen gyakorolt veletek?

- *Igen, igen, mert szerette azt a tanárnőt, és az olyan játékosan foglalkozott, és ő mindig azt mondta, hogy anya ülünk le, mert ez az én leckém. És akkor, és akkor szívesen csinálta, gyakorolta.*

Említetted, hogy nagyon nyugodt baba volt. Előfordult-e a későbbiek folyamán olyan, hogy gyakran megriadt éjjel, egészen éberré is vált akár, felcserélte a nappalt-éjszakát?

- *Nem, nem. Ilyesmi nem volt, nem, nem.*

Egész picinek volt-e valamilyen komolyabb megbetegedése?

- *(hosszú, szünet, sóhaj) Könnycsatorna elzáródása volt, és ha jól emlékszem, négyszer felszúrták a szemét, abból kétszer Pesten voltunk a szemklinikán, állandóan könnyezett a csepp szeme, és a negyedik szúrásnál azt mondtam, hogy kész, befejeztük, mert azt mondta a doktor lehet, hogy kinövi, ezért hagyjam egy kicsit most békén, és így is volt, kinötte a gyerek. De úgy, komolyabb probléma... Hát, talán egyszer volt neki tüdőgyulladás, de nem volt vészes, ilyen antibiotikummal 2-3 nap alatt lezajlott.*

Az élete folyamán magas lázzal, lázgörcsrel, vagy eszméletvesztéssel járó betegsége volt-e?

- *Nem, nem.*

Nem volt, hál istennek. Jól van. Említetted ugye az óvodát, akkor ezek szerint bölcsibe nem jártatok?

- *Nem volt bölcsődébe, nem.*

Veled volt otthon?

- *Igen, igen.*

És mikor kezdete az óvodát?

- *3 évesen.*

Milyen volt a beilleszkedése?

- *Nem volt gondunk, mert ugye ott volt a nővére, egy csoportba jártak, és nekünk nem volt soha gondom. Talán jártunk két hétig, akkor még anyósom is ott dolgozott, és (szünet) bement, 2 hét után fordult az elő, hogy ott volt, és akkor délelőtt elkezdett pityeregni. De ez tartott egy vagy két napig. De ilyen, hogy most ő visszajön, vagy veszekedés, meg úgy kellett volna húznom az óvodába, ilyen nem volt. Nem volt.*

Szeretett oviba járni?

- *Szeretett. Igen.*

Hány évet járt oviba?

- *Hát, négy. Négy, mert egy évet maradtunk még.*

Tehát, akkor hét évesen kezdte az iskolát.

- *Igen.*

Oké. Végig ugyanabba az oviba járt?

- *Igen.*

És tulajdonképpen mióta megszületett, azóta ugyanott is laktok, tehát sem intézményváltás, sem lakóhelyváltás nem volt.

- *Igen. Nem volt, nem volt.*

Volt-e iskolakezdés előtt vizsgálaton, iskolaérettségi vizsgálaton?

- *(szünet) Háát, nem, nem. Nem, annyi volt, hogy ugye akkor jött be, hogy lehet választani a szülőnek, hogy egy évet még maradhat a gyerek, és ennyit mondott nekem az óvónő, hogy semmi gond nincs velem, de ha a feladatlap kitöltése és a játszás között kell választani, akkor ő a játszást válassza. Szóval soha nem ment oda önállóan az asztalhoz, na hogy most azt, olyat én is akarok csinálni. Hanem inkább elment a többi gyerekkel, és játszott. És akkor ezért döntöttem úgy, mondom jó, ha van választási lehetőség, akkor inkább maradunk még egy évet.*

Ebben közös volt az álláspont férjeddal, többi családtaggal?

- *Igen, igen. Igen, igen.*

Tehát összhang volt ebben. Mit tudsz mesélni nekem az első iskolás évekről?

- *Hát egy nagyon jó tanár nénihez kerültünk, ő akkor került oda Tarjánba, Pestről jöttek Héregre lakni, és egy nagyon, nagyon szigorú volt, de én is szerettem, a gyerek is, nagyon jó volt vele a kapcsolatunk, jól is tanított, úgyhogy nekünk semmi problémánk nem volt elsőben. Talán, akkor ugye még osztályoztak, egy vagy két négyesünk volt. Azt tudom, a matematikából a dolgozatot írták, vagy ilyen felmérést, és az volt a kérdés, hogy az autónak hány kereke van. És az én kisfiam beírta, hogy 6. és ez az egy hibánk volt, és otthon nekem elmagyarázta, az nem volt odaírva, hogy személyautó vagy teherautó, és nálunk az autó, az ugye teherautóval indul, és igen: annak 6 kereke van. És mikor ezt elmondtam ugye a szülői értekezleten, mosolygott a tanár, hát azt mondja: ő erre nem gondolt. Hát mondom, mi egy ilyen életbe élünk, és nálunk ugye az autó az csakis teherautó lehet. S annak 6 kereke van.*

Nagyon jó ☺ Tehát alsó tagozatban jól teljesített.

- *Nem volt semmi gond. Másodikban más tanár nénije volt, de ővele se volt soha semmi, se magaviselettel, semmi nem volt, semmi problémánk.*

Szívesen járt iskolába?

- *Igen.*

Napközi otthonos volt?

- *Nem. Nem.*

Tehát vége volt a sulinak, ment haza...

- *Ment haza, igen.*

Ebéd?

- *Akkor otthon voltam, ebéd volt és játszás, és utána leültünk tanulni, hát ő, ő igényelte, nagyon sok évig igényelte, hogy én ott üljek mellette, és hát nem, hogy én oldjam meg, de ott üljek mellette, ő megcsinálta, és akkor mondtam neki: figyelj oda, mert ez itt nem jó, „ja, igen-igen, igazad van anya”. De ő azt igényelte, hogy ott legyek.*

Van-e külön szobája?

- *Van, igen.*

És akkor ott is tanultatok?

- *Nem, nem. Mindig az ebédlőben tanultunk. Ebédlőben. Kihozta a kis cókómkját és akkor mutatta, hogy miből van házi feladat, és akkor ott kint tanultunk.*

Kellett-e alsó tagozatban korrepetálásra járnia valamiből?

- *Nem, nem. Otthon, otthon én korrepetáltam. Hát úgy, hogy gyakoroltuk az olvasást...*

Átvettétek a tananyagot...

- *Igen. Gyakoroltuk az olvasást, egy kicsit a matekot.*

És akkor jött a felső tagozat...

- *Igen. Ugye ott akkor már eleve az, hogy Héregről csapódtak hozzánk, meg már maga az, hogy választanod kellett, hogy intenzív, vagy nem intenzív.*

A német nyelv miatt?

- *Igen, a német nyelv miatt, akkor én, én akkor az igazgatónővel, mondtam is, hogy én ezzel nem értek egyet, hogy miért kell a német, németül tanulni a történelmet, a földrajzot, a, a, a környezetet.*

Tehát akkor ezek szerint Erik az anyanyelvi német osztályban volt?

- *Ott, ahol csak napi, vagyis heti 5 órában tanulták a németet, volt német, de külön nem.*

Tehát nemzetiségiben volt nem az anyanyelviben. Nem az emelt szintű németen volt.

- *Nem az emelt szintű németen volt.*

Hanem a normál németben.

- *Így van, így van. Ott már, hogy választanod kellett, és akkor ugye az volt, hogy na, b-sek lettek, ahol nem emelt szint volt a német, azok voltak a hülyébbek, meg...(nem fejezi be), és mondtam, soha ne törődjél ezzel, mert nekünk a némettel nem volt semmi gondunk. Ha akarsz, és jól fog menni későbbiekben is a német, akkor úgyis le fogod tenni a németet, ha meg nem, akkor meg így is jó lesz. De, hát ott ugye már Héregről is kerültek, ugye Héregről a gyerekek, a legtöbbje abba az osztályba került, ahol nem emelt szintes volt a német, és azért ott már vegyes volt a csapat, ott már azért a magaviselettel gond volt, úgyhogy, de még nem, akkor sem volt gondunk a tanulókkal sem. Hatodikban, nem, hetedikben, hetedikben ott, ott akkor éreztem, hogy...(nem fejezi be a mondatot). De azóta sem, annyit gondolkodok vissza, hogy mi lehetett, ott egy törés volt. A hetedik félévi bizonyítványunk, azok végig kettesekkel voltak tele. És ott, ott nem-nem, nem is tudom, hogy mi történhetett, vagy, vagy; nem, nem tudom, egyszerűen megmagyarázhatatlan dolog, hogy... (nem fejezi be a mondatot). Jó, volt hármassunk is hatodik év végén, volt azért, mit tudom én 3 vagy 4 hármassunk, a többi négyes-ötös, de kettes! Ahhoz, ahhoz nem voltunk hozzászokva, s úgy-úgy hetedikről, hetedikről azt mondom, hogy valami, valami, valami történt. Alsóban is éreztem annyit, hogy talán nem megy úgy az olvasás, vagy fölcserélt néha betűket, de hát azt mondta a tanárnő, hogy nem, evvel nem kell foglalkozni, ez nem vészes. Jól van, hát a jegyeink se bizonyították azt, hogy gondok lennének, hát belenyugodtam, hogy jól van, biztos, hogy nincs gond.*

És akkor hetedikben is még ott ültél mellette, és együtt tanultatok?

- *Háát, igen. Igen, ott. Már ott, ha hagytam, hogy egyedül tanuljon, akkor, akkor nem ment úgy. Ha kikérdeztem, akkor a jegyeken is lehetett látni, hogy na, igenis anya biztos elővett, és biztos kikérdezte, mert ez most jól ment. Szóval: egyedül nem.*

Tehát ebben az időszakban akkor úgy volt, hogy egyedül megtanulta, és te kikérdezted?

- *Igen, kikérdeztem.*

És ugye ezzel még egyszer átismételtétek?

- *Igen, igen.*

És jobban rögzült?

- *Igen.*

Most is így történik ez?

- *Igen. Most is.*

Most ő hányadikos?

- *Most lesz tízedikes. És most is úgy van, hogy ki kell kérdeznem. Amikor én is, nincs időm, vagy tényleg lehet, hogy száz százalékosan nem tudok odafigyelni, igen, és akkor látszik a jegyein, hogy... (nem fejezi be). Szóval, ki kell őt kérdeznem. Ki kell őt napi szinten, meg kell vele beszélnem, el kell neki magyarázni, igen és „tanulnod kell”. Ha odafigyel, akkor nagyon hamar megtanulja. De ha elmennek a gondolatai, akkor, akkor ki szoktam engedni, hagyom egy kicsit, hagy fusson, és akkor ő magától jön: „na, anya, akkor este én felmondom neked”. Vagy volt úgy, hogy reggel fölkelünk korán, és akkor ő átnézte és akkor még egyszer fölmondta.*

Zömében te foglalkozol akkor a tanulmányokkal mind a két gyermeknél?

- *Igen.*

Van-e olyan, hogy a testvérek együtt tanulnak, vagy valamiben a nővére próbál segíteni?

- *A németbe, a németbe szokott neki segíteni, (szünet) és hát a matekot mindig megbeszélik. Mert az ugye a Diánál is nehezebben megy, de van, mikor az Erik tudja neki elmagyarázni a matekot. De a németet, azt együtt szokták tanulni. Én kikérdezem, mert én is tudok németül, de a nyelvtani résszel én sem vagyok tisztában, és akkor azt zömmel a nővére szokta helyreigazítani, hogy hímnem, vagy nőnembe mondjuk, és akkor neki beugrik, hogy: hoppá, ez most die, vagy das, vagy der. Igen.*

Mennyi időt tölt körülbelül naponta a tanulással?

- *Hát ez attól függ. Ha odafigyel, akkor egy órát körülbelül. Ha nem figyel oda, akkor egész délután ott ülünk. Akkor 2-3 óra is elmegy.*

Mivel tudod motiválni?

- *(szünet, sóhaj) Számítógép, meg a bicikli. Akkor, akkor nincsen számítógépezés, a TV-t nem tiltom el, mert ő nem is nagyon tévézik, este a Barátok közt, de nagyon nem tévés, de, de számítógéppel meg tudom fogni. Akkor most nincs számítógépezés, vagy nincsenek biciklizés... (nem fejezi be)*

Említetted, hogy ritkák a családi programok, de hogy azért a baráti körben otthonosan mozog és lefoglalják magukat. Sok barátja van?

- *Igen, sok barátja van, lehet az kicsi, lehet az nagy, ő, ő nagyon elvan minden korosztállyal, szomszéd gyerekek is, ilyen negyedikes- ötödikesek, a kicsivel is elvan, az idősebbel is. Szóval ő tud, tud ő alkalmazkodni. Ő megtalálja mindig a közös nevezőt. És ő, ő mindig is így volt, hogy először úgy ódzkodott, de hamar belemelegedett a dolgokba. Ugyanúgy a karate táborban is, mikor hazajött, mutatta a fényképeket, hogy mennyi ismerőse van, meg email-eznek, meg beszélgetnek, meg telefonálnak, úgyhogy ilyesmiből soha nem is volt gondunk, hogy na, most valamelyik korosztállyal nem jött ki.*

Mi a kedvenc időtöltése?

- *(hosszú szünet) Hát, a számítógép, a számítógép, a program feltevés, a minden. Minden, és ő nagyon ügyes is, és őt, őt ez érdekli. A számítógép. Az apuka is, ha úgy meg van akadva, és akkor mondja, hogy mi. Odamegy és akkor: apa, ezt a gombot kell megnyomni. A húgomék itt laknak Tatabányán, ők is a – nem tudom, zenét akartak a múltkor hallgatni, s nem tudom, valami nem stimmelt, telefonon keresztül mondta, hogy mit csináljál, hogyan dugd*

oda, és akkor valóban működött. És mondja is a húgom, hogy ez fenomen számítástechnikából.

Miben tartod őt tehetségesnek?

- *Hát mindenképp a kézügyesség, (szünet). A szereléstől kezdve mindenbe, mindenképpen a kézügyessége.*

Milyen szakmát tanul?

- *Karosszérialakatos.*

Mik a tervei? Felnőtt korra vonatkozóan.

- *Háát, ő mindenképp a családi vállalkozásban szeretne lenni, ugye úgy is lett megbeszélve, hogy az apuka autószerelő, ő karosszérialakatos, és közben ő sofőr is szeretne lenni. Úgyhogy ő most is, így sofőrökkel eljár így nyári szünetben, segít rakodni, aztán az apukájának is ugye szerelni, megrakni az autót, lepakolni az autót, úgyhogy ő ilyenre kapható.*

Milyen rossz tulajdonsága van Eriknek, véleményed szerint?

- *Rossz tulajdonsága? (szünet) Hát, ha nagyon kihozzák a sodrából, akkor ő nagyon dühös tud lenni, és akkor az emberrel, nem is hogy olyan szavakat, hanem olyan hangsúllyal tud beszélni, hogy az bántó. De ő, ő nagyon hamar észreveszi, és aztán jön, hogy „bocs, anya, nem így akartam”. Szóval ő nem szégyell elnézést kérni. De én mindig mondtam nekik kicsi korba is, hogy, meg a most a napokban is azt papolom nekik, hogy igenis, ha valamit vállaltok, azért felelősséggel tartoztok, ha sikerül – ha nem, azért felelősséget kell vállalni, és igenis oda kell állni, hogy bocs, ez én voltam. Akár jó, akár rossz. És mindig, mindig mondom nekik, és mindig mondtam, főleg öneki, hogy ne szégyellj odaállni, és azt mondani, hogy ne haragudj. Vagy: tudnál segíteni? Vagy: bocsánatot kérni. Mindig mondtam, az, azért mert férfi vagy, soha... (nem fejezi be). Úgyhogy remélem, hogy ez, ez így is fog maradni, meg, ha lesz majd esetleg menyem, vagy gyereke, vagy akkor ugyanígy, ugyanígy ez eszébe fog jutni, hogy igenis a mai világban nem, nem szabad azt szégyellni, hogy bocsánatot kérek, elnézést kérek, köszönök, megköszönöm, satöbbi.*

A régi erkölcsi normák...

- *Igen, sokszor észre sem veszem, mert elmennek: „akkor tudod, hogy kopogsz, köszönsz, megköszönöd, kéred szépen” – Anya, nem vagyunk már kicsik! De ez úgy bennem van, ☺ és mindig mondom, hogy „tudjuk” és én mondom, jaj, mondom, bocsánat, csak tudjátok, hát ez már magától jön.*

És milyen jó tulajdonságai vannak?

- *(belevág) Hát, ő egy nagyon jószívű, nagyon segítőkész, ő, ő észreveszi, ha az embernek rossz napja van. Ő nagyon jólelkű gyerek. És szerintem néha ettől lesz a galiba is, hogy, hogy a jósága, hogy szerintem más helyett is elviszi a balhét.*

Úgy érzed, hogy kihasználják mások?

- *Biztos. Biztos, hogy lesz ilyen, igen, igen.*

Említetted, hogy hetedikes korban kezdődtek a problémák. Ugye, ami miatt én az interjút kértem az, hogy jártatok itt nálunk a nevelési tanácsadóban, mert a tanulással vannak problémák. Miben nyilvánultak meg ezek a nehézségek a kezdet kezdetén?

- *(hosszú szünet) Hát, én úgy éreztem, hogy elkezdünk csúszni lefele a lejtőn, ugye jöttek a rossz jegyek. A tanár beskatulyázta, és mi onnan nem tudtunk kimászni. Nem tudtunk kimászni. Szóval, sokszor azért volt kudarc a gyerekeknek, mert mi otthon szívvel-lélekkel felkészültünk, és a tanár azt mondta, hogy: ezzel nem eléggé foglalkoztál. És tán tudta a tanár, hogy*

mögötte állok, a gyerek mögött, és ő tudta, hogy na, majd az anya előveszi és akkor, akkor majd úgyis meg fogjátok tanulni, és ebből jött mindig a kudarcunk. És amikor a sok kudarc után azt mondta a gyerek, hogy: „anya, tudod mit, nem érdekel, úgyis csak egy kettest fog adni, minek tanuljak?” na, és akkor itt kezdtem azt, hogy uramisten mi lesz? Akkor mentem a tanárnőhöz is, meg, hát beszéljük meg, mert a gyerek ezt mondja, és sajnos a tanár is azt mondta, hogy a gyerek nem mond igazat. És akkor lett az, hogy hazudik a gyerek, és akkor ott, ott teljesen elvesztettük a fonalat. Ott akkor már abban reménykedtem, hogy csak kettesünk legyen, és az iskolából el.

Tehát a túlélésre hajtottatok?

- *Igen.*

Megfordult-e a fejetekben iskolaváltás?

- *Amikor ide jöttem, akkor itt ajánlották.*

Mikor volt ez?

- *Hetedikben. Akkor, valami Zsókiának hívták, aki foglalkozott velem.*

Tehát voltatok itt a nevelési tanácsadóban?

- *Igen. Ő mondta, hogy nem lehetne-e. és akkor én mondtam, hogy most hetedik a gyerek, most hova vigyem el? Sőt még a húgom is rajta volt az ügyön, mert azt mondta, hogy „nővérem, hozd el”. De mondom, most utolsó évre, szakítsam ki onnan, mert azt mondom, hogy ha lenne egy ötödikes, akkor minden zokszó nélkül azt mondtam volna, inkább behozom Tatabányára is, csak el, csak el az iskolából.*

Hányan jártak egy osztályba akkor?

- *(gondolkodik) Azt hiszem, hogy 21-en voltak. 21-en.*

És akkor eljöttetek ide vizsgálatra? Te vetted észre, tehát te kezdeményezted?

- *Igen. Én kezdtem, én Tarjánban ismertem egy hölgyet, ő régebben itt dolgozott, és akkor őtől kértem tanácsot, és ő hozott nekem ilyen jelentkezési lapot, és akkor így indult el, hogy én kitöltöttem, bejöttem, megbeszéltük, de én azért, hát itt mondjuk mondták is, hogy azért szóljak az iskolába, és én el is mentem az igazgatóhoz is, az osztályfőnökhöz is és mondtam, hogy ez van. És ők azt mondták, az osztályfőnök azt mondta, hogy „mire fel?”. „Minek?”. És akkor mondtam neki, nézd, ez túrhetetlen, hogy tanulunk, tanulunk, és csak kettesünk van. És, és szinte úgy éreztem, hogy a gyereket lenyomják, és semmiben nem tűnt ki, pedig ő nagyon sokszor társadalmizott, vagy papírgyűjtésnél nagyon aktívan. És mindig mondtam az osztályfőnöknek, hogy lehet, hogy nem egy „agy men”, de, hogy miért nem lehet megdicsérni, hogy na, most ő a két keze munkájával segített, mondjuk egy papírgyűjtésnél, hogy ott volt egy órától este hétig, mert ő eltakarított mindent, és egy-egy dicséretet nem kapott érte. Szóval ő, őneki kell, az ő lelkének kell az, hogy megdicsérjem, hogy elismerjem a munkáját. Jó, megszidom, szidom is, ha mondjuk, nem úgy viselkedik, de meg is dicsérem, mert őneki – de én is ilyen vagyok. Úgyhogy jól tesz a lelkemnek, hogyha valaki egy jó szót mond. Ami, amiért jól csináltam. És ez otthon, vagyis a suliban nem működött.*

És akkor megtörtént itt a vizsgálat?

- *Igen.*

Mi lett annak az eredménye?

- *Kiderült ugye, hogy a matekkal gondunk van, az olvasással gondunk van, a szövegértéssel gondunk van. De azt mondták, hogy ne is várjak többet a gyerektől, ő egy ilyen közepes tanuló, de viszont az illem IQ-ja az kimagaslóan jó. Szóval, ez szóbeli, de ezt, amikor ketten voltunk bent a*

hölgyel, és akkor mondta, hogy ha ő nem vette volna észre, nem látta volna személyesen, ő azt hitte volna, hogy egy negyedikes fiúval beszélt volna, ahogy kifejezte magát. Mert, ahogy felnézett és azt mondta, hogy „Tudna nekem segíteni?“, vagy „itt, itt elakadtam, legyen szíves segíteni” – szóval, ilyen, ilyen dolgok. Azt mondja, ő meglepődött, hogy egy hetedikes gyerek nem szégyelli azt, meg nem ilyen flegmán, hogy: na, figyeljen már ide, én ezt nem csinálom; vagy egyebek.

Tehát abszolút együttműködő volt.

- *Igen. És szeretett is ide járni.*

Tanulási nehézség lett megállapítva?

- *Tanulási nehézségünk van, igen.*

Hogy reagált erre az iskola?

- *Hát volt egy papírunk, és kész.*

Valamilyen különleges gondozást kapott-e?

- *Nem, nem vettem észre.(egészen halkán mondja)*

Többször kellett-e esetleg korrepetálásra mennie, vagy ott maradnia?

- *Hát, a korrepetálás is úgy zajlott, hogy több, több korosztályból voltak gyerekek, a tanárnő nem tudott vele foglalkozni, kimondottan vele foglalkozni. Ő ezt megunta, nem tudott a tanár úgy figyelni, ő ezt nem csinálja, ő inkább hazamegy, és ebből volt akkor a konfliktusunk, és akkor a tanár mondta, hogy felesleges, úgyse figyel. Hát mondom: de, ha nem tudsz segíteni neki, meg akkor ugye egy matekon bent volt egy magyar tanár, aki a matekhoz nem értett, leláttaozta, hogy kész a lecke, aztán hazajött. És akkor otthon átnéztük, vagy próbáltuk megcsinálni.*

Az idő is elment, s lecke sem volt jó?

- *Igen, igen.*

Próbáltatok-e mástól, vagy máshonnan is segítséget kérni?

- *Hát nyolcadikban nem, most kilencedikben jártunk egy magántanárhoz matekból. Ő neki, azt mondta, hogy neki jó volt, ahogy Norbi elmagyarázta, de hát ugye a jegyek nem azt bizonyították az iskolában. Mert, jó, mondjuk itt most kilencedikben, ahova most Tatára jár, itt nagyon rendes tanárnőhöz került, mert ő legalább motiválta olyanokkal, hogy házi dolgot adott neki. Szóval lehetőséget adott, hogy a gyerek bizonyítson. Adott neki szorgalmi feladatot, s ő – mi azt becsütettel mindig megcsinálta. És, és, hát értékelte ezt is a tanárnő, de hát kevés volt. Kevés volt.*

Miből van a legnagyobb problémája most?

- *Matek, fizika. Most kilencedikben: matek, fizika.*

Ha jól tudom, akkor történt most egy kontrollvizsgálat?

- *Igen. Hát sajnós, most ha ez a papírunk nem lett volna, hogy mi felmentést kapunk matekból meg fizikából, akkor megbuktunk volna. És ez, ő ettől nagyon padlóra került. Szóval, ő, most már nekem mondta, utolsó pillanatban, hogy anya, hülye voltam, mert nem tanultam, kellett volna tanulnom, amikor már érezte, hogy szorul a hurok, és aztán mondtam: jól van, kisfiam, más nem lesz, mondtam: nyáron tanulás. És érdekes volt, mert fizikából is 26 kérdésre kellett válaszolni, ki kellett dolgozni a 26 kérdést, ő azt megcsinálta, abból felelt is és dolgot is írt, és mégis megbuktatta volna a tanár. De ugyanez a 26 kérdés lett volna a pótvizsgán is. Ugye, most osztályt már nem kellett volna ismételnünk, de viszont pótvizsgázni kellett volna matekból, fizikából.*

De közben történt ugye egy kontrollvizsgálat, ami azt az eredményt hozta, hogy...

- *Fel lettünk mentve, fizikából és matekból. És így, ugye nem került sor arra, hogy most augusztusban pótvizsgára kell mennünk.*

Most kap-e fejlesztést az iskolában?

- *Hát igazából nincs rá lehetőség. Nincs rá lehetőség, de a továbbiakban, szeptembertől ugyanúgy fogunk menni ehhez a Norbihoz, matek korrepetálásra. Ugye, fizikából annyit tudok neki segíteni, hogy ugye azt ki kell kérdezni. Ott a számolásokat nem, ha dolgozat is van, és a számoláson elvesztünk pontokat, akkor mindig mondtam: arra igyekezzél, hogy tudjad a választ, meg tudjad a képletet. Ha már a számolásod nem is lesz jó, ha elkezded és nem is jó, de ott lesz a szöveges rész, meg ott lesz a képlet. És az már lehet, hogy kihúz egy kicsit a rosszból minket.*

Más jellegű kivizsgáláson voltak-e? Máshol.

- *Nem voltunk. Az iskolában egyszer volt egy elbeszélgetésen egy pszichológussal. És mondta is nekem, hogy kellett mennie pszichológushoz, és, hát a magaviselete végett.*

Ez még általánosban volt?

- *Nem, ez most volt. Ez most volt kilencedikben. Mert arra panaszkodott az osztályfőnöke, hogy annyira szélsőséges gyerek, hogy egyik nap szinte olyan jó gyerek, és a másik nap nem tud megülni egy percet se. És az még hagyján, hogy esetleg ő nem figyel, de ha nem hagyja a társait békén. De viszont azt mondta, nagyon központú ember, mert ha nincs iskolában, szinte az osztály beteg, hogy mi lehet az Erikkel. Mert ugyanúgy lányokkal megérti egymást, fiúkkal, úgyhogy azt mondta, nagyon központú ember. Énnekem azt mondja, szeret iskolába járni, mindennap úgy indítom, hogy: kisfiam, türtőztess magad, az indulataidat, kétszer nyeljél, nem kell mindjárt kinyilatkoztatni, hogy mi a te véleményed, se arckifejezéssel, se semmivel. És mondtam: nem rosszat szólsz Te, nem csúnyán beszélsz, hanem az, hogy a hangsúllyal, a hangsúllyal van a probléma. De 3-as lett most magatartásból is, úgyhogy...(nem fejezi be).*

Tudtok-e arról, hogy ezzel a problémával itt a környéken még hova lehetne fordulni?

- *Hát én nem, nem tudok. Nem tudok róla.*

Tudod-e, hogy milyen jogai vannak az Eriknek? A feltárt problémával kapcsolatban?

Tehát, ugye öneki van egy tanulási nehézsége, hogy ezáltal milyen jogai vannak?

- *Nem.*

És hogy milyen kötelezettségei vannak?

- *Hát most azt elmagyaráztam neki, mert, ugye ezt a véleményt, amit most kaptunk, a felmentésről, én ezt végig olvastam, úgy, hogy vele, ott ült mellettem, és mondta, hogy: anya, ez mit jelent? Elolvastam, és akkor mondtam neki, ugyanúgy kell tanulnod, ugyanúgy kell dolgozatot írnod, ugyanúgy kell felelned, és mondom, ugyanaz, ugyanúgy működik minden, mint hogyha osztályoznak, sőt most is osztályzatot kapsz. És mondjuk én egy kicsit megfenyítettem, mert mondtam neki, ha te ezzel visszaélsz, akkor még mindig az iskolának ott van a papír a kezében, hogy „köszönöm szépen, rád nincs szükségünk”. Úgyhogy én egy kicsit azért, ezzel azért egy kicsit én félemlítettem egy kicsit.*

Volt-e Neked hasonló problémád gyermekkorodban?

- *Hát, én sem voltam matematikából nagy ász, de akkor nem is voltak még ezek a követelmények. Ilyen, ilyen magas szintűen. Én is egy olyan 3-as, 4-es tanuló voltam, és én is ugyanilyen voltam, hogy bármit megcsináltam otthon, csak tanulni ne kelljen. De, ugye tanulni kellett, és, és én mindig becsülettel*

készültem minden órára, de én egy ilyen 3-as, 4-es tanuló voltam mindig is. De én is inkább a fizikális munkát, a gyakorlatot, ezeket szerettem inkább.

Férjednek?

- *Hát, ő is a szakközepet kezdte először el, először az autószerelőibe, és őneki is a matek nem volt az oldala, és akkor átment a szakmunkásba. És már ő is, ugye, azt mondta, hogy nem papírja akar lenni, ő szerelni akar, gyakorlatra akar menni, és nem papírokat” irogálni”. És akkor így átment a szakmunkásba.*

Van-e még olyan a családban, testvérednél, férjed testvérénél, unokatestvéreknél, akik hasonló problémákkal küszködnek?

- *Ilyen tanulási nehézséggel?*

Ilyen tanulási nehézséggel.

- *Háát... (szünet). Nem mondhatnám. Hát most nem tudom, a sógoromnak a kislánya, ő koraszülött lett a kislány, és, háát nem is tudom, hogy őneki most milyen lett a bizonyítványa, de ő, őnála van az, hogy kicsit lustácska, kicsit „nem akarom csinálni”, őt kell egy kicsit noszogatni, hogy már pedig tanulni kell.*

Az ismeretségi körötökben, baráti körben van-e valaki, akinek szintén így, vagy vele, vagy a gyermekének van tanulási problémája?

- *Hát, (ööö) van egy barátnőm, ott a fiú az most 18 éves lesz. Míg kisebbek voltak a gyerekek, velük összejártunk, és ő nagyon jó tanuló volt, nyolcadikig, és aztán ugye elkerült a Bárdosba (megjegyzés: gimnázium Tatabányán), és ott aztán ugye szembesültek, hogy hoppá, nem is úgy megy a gyereknek, mint kéne. Ettől ő magaviseletes problémás lett, és neki ajánlottuk, már nem tudom, talán a harmadik iskolát váltják, és őneki ajánlottam, hogy „menjél be!”, és, és, és lépjél valamerre. Én mondtam, énnekem erről az intézményről nagyon pozitív élményem van, és mondtam „menjél be, biztos, hogy találtok valami megoldást”. És akkor az anyuka avval vetette el a problémát, hogy „de, velem úgyse jön be a gyerek”. Mondom, az enyém is, az Erik is először szégyellte, hogy „anya, én nem”. És amikor ott megláttuk, hogy nagyobb, idősebbek is bejönnek, kamaszok is, és látod ő is idejön, biztos, hogy valami problémája van. Nem kell ezt szégyellni! Ezt, ezzel együtt kell vele élni, te ilyen gyerek vagy. Minden gyereknek megvan a maga kis jósa, vagy én nem, mindegyik gyerekben ott van valami, hogy valamiből ki tud tűnni. Lehet, hogy nem a tanulásban, hanem másban, de, mondom, ezt nem kell szégyellni, és mindig mondom anyukának, „menjél, még talán nem késő”.*

Hiányolsz-e valamit, másképp csinálnál-e valamit, ha újra kezdheted az egészet?

- *Mármint a tanulásban?*

Bármiben.

- *Nem hiszem. (szünet) Nem hiszem. Lehet, hogy lehet, hogy önállóbban hagynám most tanulni. Lehet, hogy ha... Ő elsőben például, a Dániel, kitűnő volt írásból. Őneki volt a legszebb írása. És, később ebből a hátrányát éreztük. Másodiktól, mert annyira lelassult a gyerek. Hogy arra ügyelt, hogy az „a” betű a két vonal között legyen, és akkor már vertem az asztalt, hogy „gyerünk, tempósan írni, mert lemaradsz” (tapsol közben ütemre), nem baj, ha kilóg az „a” betű, azt biztos, hogy nem csinálnám. Hogy elsőbe, hogy szép kerek betűk legyenek, mert jó, nem azt mondom, hogy csúnyán írjon. Írjon szépen, meg gyakorolni is kell ezt az írást, de azt már annyira nem, hogy na, szép gömbölyű legyen és tépkedtem a papírokat a füzetből, hogy ez nem jó, akkor újból írjuk, nem jó. Na, ezt biztos, hogy másképp csinálnám. De úgy,*

nem. Még, még azt se bántam meg, hogy, hogy így jöttek, hogy egymás után. Nem, nem csinálnám másképp. Nem csinálnám...

Amikor jöttek sorban már a tanulási problémák, onnantól kezdve, hiányolsz-e valamit az ellátórendszerből? Akár iskola részéről, akár nevelési tanácsadó részéről, akár bármit?

- *Igen. Szóval, egy pár tanárnőt elküldenék egy ilyen továbbképzésre. Hogy ezekkel a gyerekekkel, hogy kell bánni. Hogy igenis, néha, hát nem tudom jól, másokat nem, nem, csak az enyémről tudom elmondani, hogy igenis néha meg kell dicsérni. Igenis néha fel kell állni az osztályba, fel kell állítani, és azt mondani: gyerekek, ez a gyerek „máma” ezt csinálta, erre vagyunk büszkék. És ez egy mondat! És a gyerekek a lelke biztos, hogy azt mondaná: hú, de rendes volt ma a tanárnő, hát eszébe jutottam, hogy én – igaz nem matekból, de valami másból csináltam valami jót az iskolának. Szóval, jó, én, én elhiszem, hogy megterheltek a tanárnők, én elhiszem, hogy sok, problémás gyerek van, és biztos, hogy az Erik osztálya az egy, az egy kegyetlen osztály volt. Szóval, ott aztán a magaviseletes gyerekektől kezdve a rossz tanulóig, a, szóval ez tényleg egy vegyes csapat volt. Már az egyik húzta a másikat, szerintem a tanárnő sem tudott velük egyről a kettőre jutni. El volt, be volt skatulyázva, ez ilyen gyerek, az olyan gyerek, és, és nem tudtunk kimozdulni. Egy párat így elküldenék egy ilyen... olyan iskolába, ahol, ahol mondjuk, ezt elemzik, vagy akár gyakorlatba is megmutatják, hogy na, igenis van egy ilyen gyerek, evvel így kell bánni.*

Most elfelejtettem, hogy mit akartam, pedig egy olyan jó gondolat volt azzal kapcsolatban, amit mondtál... Ja, igen: hogy Ti azért egy kis településen éltek, ott mindenki ismer mindenkit. Mennyire okozott ez nehézséget, hogy a Te gyerekeddel probléma volt az iskolában? Hogy élted ezt meg?

- *Hát elején nagyon, nagyon rosszul. Én az elején nagyon sokat sírtam, és aztán a húgom, ő nyitotta fel a szememet, és ő mondta azt, hogy figyelj nővérem: „nem minden a tanulás”. Ebből a gyerekből, ha azt tényleg szívvel-lélekkel fogja csinálni, nagyon jó szakember lesz. És meg fogja állni a helyét, és fogadd el a gyerekedet amilyen. És most én mondom akik, ugye boltban dolgozom én is, több anyukával úgy beszélgetünk, vagy mondja, hogy probléma, hogy fogadd el a gyerekedet, amilyen. Úgyis akármilyen, az csak a te gyereked, és te tudod, mi az értéke, és fogadd el. Lehet, hogy nem kitűnő tanuló, de másban az nagyon jó. És én akkor azt mondtam, hogy én nem, semmit, én nem szégyellem, én a mai napig is mondom, hogy igaz, hogy nem egy nem egy nagymenő a tanulásban, de, de hogy, ami, ami nekem otthon segítséget nyújt, az apjának, a nagyszüleinek, nekem, az, az pótolhatatlan. Úgyhogy biztos, hogy szemléletváltás az egész, nem tudok mit csinálni, úgyhogy most akkor is az én gyerekem.*

Hiányzik-e valami, magából az ellátórendszerből szerinted?

- *(hosszú szünet) Hááát, mármint a tanítási módszer, vagy ilyesmi?*

Inkább, hogy plusz segítséget kapni, vagy külön foglalkozást biztosítani.

- *Hát a tanárok azt mondják: nincs rá idő. Nincs rá idő, pedig biztos, hogy – mert ugye az egyik tanártól megkaptam azt, hogy hát az olyanoknak van korrepetálás, akik nagyon szuper csúcsok mondjuk matekból. Igen, én mondom, aláírom, hogy ővelük egy, őket is kell segíteni.*

Igen, az a tehetséggondozás.

- *Így van. De mondom, szerintem sokkal több az ilyen problémás gyerek. És én, és én azt mondtam ugye, mert ugye most egészen meg van változtatva, hogy*

nem lehet korrepetálás, hogy sok szülő fizetett is volna, hogy ott maradjon a tanár, és esetleg van 4 gyereke, és azt mondja, hogy: na, akkor teneked mi a gondod, teneked, mert a, én ennek a Norbi nevezetűnek is fizetek. És hálás vagyok. És ő mondta, hogy: figyelj, ne izguljál, nem hülye gyerek, igaz, hogy nem fogja tudni a mit tudom én milyen módszert használni, de ami az alapok, azt mondja, ha nem is a gyorsaság, de a maga tempójában meg fogja oldani.

Jelent-e most valami nagyon nagy problémát nektek?

- *Mármint, hogy?*

A tanulással. Bármivel. Jövővel kapcsolatos félelmek. Vagy úgy érzed, hogy nagyjából a helyén vannak a dolgok?

- *Én most ettől a papírtól, ettől a felmentéstől, én egy kicsit nagyon megnyugodtam. Én nagyon megnyugodtam, és nem az, hogy na, most „cseszünk” a tanulásra, és nem csináljuk, mert ugyanúgy fogjuk, ugyanúgy megkövetelem a gyerektől, viszont de valahol ott van egy biztonság, hogy na, ebből a két tantárgyból, mert ebből nem tudok neki segíteni. A történelmet, a földrajzot ki tudom kérdezni, ennek utána tudunk nézni, ez olyan dolog, hogy ahhoz talán egy kicsit értek is. De a matek, fizikához nem értek. S érzem, hogy valahol utolsó pillanatban jött a papír, de valahol egy nagyon nagy megnyugvás. És ugyanúgy látom, a gyerek is rá van szabadulva, hogy ... és ő már megígérte, hogy: anya, jövőre több ésszel és keményebben fogok tanulni, mert mondtam, hogy: ha egyszer ezzel a papírral visszaélsz, mondom akkor, akkor, jaj, neked! És erre mondtam azt, hogy mert akkor az iskola még mindig azt mondhatja, hogy: szevasz, kereshetsz magadnak más iskolát.*

A szakvéleményekbe általában bele szoktuk írni, hogy kapjon fejlesztést az iskolában. Azt említetted, hogy erre nincs lehetőség. És hogy járjon fejlesztésre a nevelési tanácsadóba, ami mondjuk az ő esetében – az életkorából adódóan egy tanulási tréning jellegű foglalkozás. Vagy, amennyiben igényli, pszichológus konzultáció, tanácsadás. Véleményed szerint szívesen bejönne ő ide? (nevelési tanácsadóba)

- *Biztos. Biztos. Ő anno akkor is, amikor hetedikben jöttünk először, akkor járt ide, pszichológushoz is, minden, és nagyon nagy élménnyel jött haza, és egy szóval nem mondta, hogy: anya, nem megyek. Mert azt hiszem, hogy akkor még egy hasonló korosztályú fiúval volt együtt, egy foglalkozáson, és voltak sikerélményei. Nem tudom, milyen feladatok voltak, csak mondta, hogy: képzeld – azt mondta – legyőztem, én voltam a jobb. Másik feladatban ő volt a jobb. Szóval ott éreztem, hogy egyrangúak, és ez nem okoz neki problémát, nem görcsölt ezen a gyerek. Először félve jött, és mindig mondtam neki: légy nyitott, ha nem érted, nyugodtan kérdezzél rá, itt nem harapják majd le a fejedet, nem kapsz egyest sem, semmit, nyugodtan kérdezz, ha nem vagy biztos a dolgodba, nyugodtan kérdezz újra. És ő nagyon... biztos, biztos vagyok benne, hogy szívesen jönne.*

Említetted azt is, hogy ő egy központi figura ott az osztályban, tehát, hogy kedvelik. Abszolút a középpontban van. Okozott-e ez neki problémát, hogy tanulási nehézsége van? Csúfolták-e ezért?

- *Nem. Nem, mert ő...(szünet). Ugye az első szülői értekezlet megvolt, én az osztályfőnőkkel a szülői értekezlet után beszéltem, és mint utóbb kiderült, hogy hát az osztályban vagy négyen-öten problémásak, ki ebből, ki abból. Ki írásban, úgyhogy nem. És most például mikor a felmérések voltak, vagy kérdéseket kellett kidolgozni, egyre csak jön papírral, és akkor látom ott egy lánynak a nevét, s mondom: hát mi ez? És mondja, hogy hát az XY,*

megcsinálta nekem. És oda volt írva, hogy „Erikem, neked százszor megcsinálnám” – vagy valahogy így. És hát mondom. Hogyhogy? Hát mondja: ő ajánlotta fel, hogy szívesen megcsinálja. Hát mondom, és te mit, mit ígértél neki. Azt mondja: semmit, csak csípjük egymást. Kész. Úgyhogy én, én, lehet, hogy az elején szégyellte. De ugye amikor a szülőiről hazamentem, még akkor leültünk, hogy na, a tanár ezt mondta, azt mondta, amazt mondta, és ugye akkor mondtam, hogy ez a gyereknek az anyukája is, beszélgettünk a folyosón, és bizony ő is ott állt egy ilyen papírral, hogy neki ez a probléma, az a probléma – valahol a gyerek megnyugodott. Hogy na... Mert ő mindig azt mondta, hogy: mert én hülye vagyok! Mondom: nem vagy hülye, csak neked ez nehezebben megy, mint másnak. Ettől te nem vagy hülye! Csak nehezebben megy. Nehezebben érted meg.

Milyen jövőt képzelsz az Eriknek?

- *(szünet, nagy sóhaj) Mármost így az életben?*

Igen. Hogy felnőttként hogy fogja ő megállni a helyét?

- *Hát én bízom benne, hogy nagyon talpraesett gyerek lesz, meg nagyon jó apa lesz, biztos vagyok benne, mert nagyon jószívű. (szünet) És, (szünet) hát szerintem a vállalkozásnak a (szünet) hát nem tudom, talán a 40%-át biztos, hogy rá lehet hárítani. Hogy ő intézni fog, és, és ha nekem úgy, úgy jön most le, ha elgondolom, hogy az apuka már nem fogja bírni, akkor ő azt fogja, hogy apa ezt bízd ide, én ezt megoldom. Vagy: add csak ide, ezt majd megoldom. S ez biztos, hogy így lesz. Biztos, hogy így lesz. Csak akkor már lehet, hogy nem lesz tanulásunk, és akkor ugye már ezt, ezt lezártuk, és még annyi, hogy a szakmai, a szakmunkásvizsgálója az úgy jó, jó legyen. Mert mindig azt mondom, hogy: kisfiam, ha lesz egy gyereked, és azt mondják, hogy mi az apád foglalkozása? Most már manapság egy szakmunkás bizonyítvány is nem sokat ér. De legalább ott legyen: na, az apám egy karosszéria lakatos. Még ha nem is abba, nem is abba a szakmába dolgozik, de van egy szakmája. Úgyhogy remélem, hogy helyt fog állni, hát én bízom benne. Én bízom benne, hogy ő... Még olyasmitől félek, hogy például, ha egy munkahelyre be kell menni, majd elbeszélgetésre, hogy ugye nem fog tudni beszélni. Na, még ilyenektől ódzkodom egy kicsit, hogy, hogy ha oda elmehetnék vele, és az anyuka beszélhetne, az őneki is biztos, hogy megnyugvás lenne (nevet). De előtte én mindig ilyen lelki felkészítést szoktam neki adni ☺ bármikor, hogy ha megy valami idegen helyre, tehát remélem, hogy ezt, ezt le fogja küzdeni. Remélem. Meg hát addig talán... Lehet, hogy ő egy nagyon későn érő típus lesz, s lehet, hogy aztán 5-6 év múlva megfordul a kocka és lehet, hogy... s nem tudom, mi lesz. De nekem így jó, ahogy most van. Ha így, így folytatja, akkor, akkor biztos, hogy nyert ügyünk lesz.*

Van-e még valami, ami a témánkkal kapcsolatban eszedbe jut, és esetleg nem kérdeztem?

- *Hát semmi különös.*

Általános iskolában egy kis településre járt, kis közösségbe. Középiskolába most egy városba jár. Ez az átállás okozott-e valami problémát?

- *Semmit, semmit.*

Hol voltak megértőbbek a tanárok, vagy lehet-e esetleg ilyen párhuzamba állítani az általános iskolát a középiskolával?

- *Hát itt, itt Tatán, úgy látom, hogy sokkal, sokkal türelmesebbek, és sokkal segítőkészebbek. Sokkal (halkan). Főleg most, hogy ugye mondtam az osztályfőnöknek is, hogy van ez a papírunk, mondtam: bejövök személyesen*

is, és azt mondja, nem kell, fénymásoljam le. Mondom: de ez a lényege az egésznek, és akkor ő is mindjárt mondta, hogy 90%, hogy akkor a bizonyítványba az lesz beírva, hogy felmentve, de őneki ugyanúgy kell... mondom, persze. Mi ezzel tisztában vagyunk. És... De például a matek tanár is a szülői értekezleten azt mondta: anyuka, azt mondta: leemelem a kalapomat maga előtt. Azt mondta, hogy mint egy anyatigris, hogy látja, hogy harcolok, és megyek és telefonálok, és küzdök, hogy: de akkor valami feladatot, de akkor valamit találjunk ki csak, hogy, és akkor küldöm a gyereket. Azt mondja, le a kalappal, hogy maga mennyit küzd. Hát mondom: a gyerekek! Azt mondja: istenem, csak fele ennyire küszködne sok szülő a gyerekéért. Hát mondom, nem akarom azt, hogy elveszen. Mert ha elkezdi lefele csúszni, akkor, akkor vége az egésznek. De ilyen, ilyen beilleszkedési, meg semmi ilyesmi problémánk nem volt. Csináltattam nekik, ilyen ifjúsági, ilyen bankkártyát. Volt lehetőség a helyi takarékszövetkezetben. Felhívták a figyelmemet, hogy a számlavezetés csak havi 100 forint. Jó, mind a kettőnek. És mondom, mindig látni akarom, hogy mit veszel, ugye kapsz egy kis cédulát, azt hozod, azt nekem mindig leadod, hogy igenis, mondom nem marhaságokra. És ő volt a kettőjük közül a tesóval, ő volt a nyitottabb, hogy ő bátran odament és beütötte a PIN kódot és mondta: anya, ezt vettem. A nővére 2-3 hónapig, hát nem meri használni, meg gyere el velem, meg mutatom, hogy kell csinálni. És az Erik mondta neki, hogy – szóval, nyitott volt erre.

Nagyon szépen köszönöm a beszélgetést!

A diktafon kikapcsolását követően a kikísérés során még fontos információk hangzottak el, amelyeket emlékezetből jegyzek le:

- Amikor az első rossz jegyek jelentkeztek, akkor az apuka nagyon mérges volt. Mondta is a gyerekeknek, hogy „hülye vagy te fiam”. Erre én mondtam neki, na ezt meg ne halljam még egyszer, nem tűröm, hogy ilyeneket mondjal róla. Azóta nem mondja neki, hogy milyen rossz tanuló, de kerüli a tanulással kapcsolatos dolgokat. Még hallani sem szeret róla, ha mi mégis erről beszélünk.

5. interjú

Készült: 2010. június 30.

Helyszín: Egységes Pedagógiai Szakszolgálat, Tatabánya; 13.15-14-45

Interjúalany: U. János édesanyja, éves, rokkantnyugdíjas

Az anonimitás biztosítása érdekében megváltoztatott nevek szerepelnek a gépellt interjúleírásokban.

Kikből áll a család?

- *Hát én vagyok, a gyerek és a nagypapa, mert az apuka meghalt, meg a nagymama is.*

Együtt élt korábban az egész család?

- *Igen.*

Az ön szüleivel élnek együtt?

- *Igen.*

Tehát az ön apukájával?

- *Igen, igen.*

Mikor történt ez a haláleset?

- *2003. február 26 és az anyu pedig március 20-án.*

Akkor ugyanabban...(nincs befejezve a mondat).

- *2003, igen.*

...az évben. Rövid idő alatt. Hogyan sikerült feldolgozniuk ezt a veszteséget?

- *Hát nagyon nehezen. Még most is...(nincs befejezve a mondat).*

Még most is nehezen megy. Jánost is ennyire megviselte?

- *Hát szerintem igen, igen.*

Őt is. (Szünet). Tehát akkor hármásban élnek itt?

- *Igen.*

Van-e a Jánosnak testvére?

- *Hát egy, ööö, mostohatestvére. Tehát anyukáról vagyunk, vagy na, anyuról testvérek. Tehát az első férjem házasságából született a Kati.*

Igen. Ő mennyi idős?

- *Ő 30 éves. Vagyis már 31.*

És János?

- *János meg 18.*

Azt is megkérdezhetem, hogy ön hány éves?

- *51.*

Látom, hogy kis településen élnek itt a főutcán. Mindig is itt éltek?

- *Igen, igen.*

János már ide született ebbe a házba?

- *Igen, igen.*

Szeretnek itt élni?

- *Igen.*

Kellemes a környezet, gyönyörű a kilátás...(nincs befejezve a mondat).

- *Igen.*

Ahogy kinézek, szép erdő veszi körül a falvat. Ön dolgozik-e?

- *Nyugdíjas lettem.*

Előtte mi volt a munkája?

- *Tehát a gyapjúfonóban dolgoztam, mint kivarró. Akkor az megszűnt, akkor a kórházba takarítottam, akkor született János és utána itt a Villaparkba takarítottam. Most már így alkalmanként sem vállal munkát, hanem itthon a háztartást vezeti? Állatokat is tartanak?*

- *Hát tyúk van.*

És hát akkor gondolom az édesapját...(nincs befejezve a mondat).

- *Koponya-alapi törést szenvedett. Tehát ő, mint egy gyerek. 78 éves lesz november 22-én.*

Akkor őt teljesen el kell látni...(nincs befejezve a mondat).

- *Igen.*

Gondozni kell.

- *Igen.*

A féltestvére Jánosnak... Kati?

- *Kati.*

Ő mit dolgozik?

- *Ő tanító néni.*

Tanítónő.

- *Igen.*

Általános iskolában?

- *Igen. Tatabányán a Jókaiiban.*

Van már családja?

- *Három fia van.*

Akkor igazi nagycsalád lettek. Milyen a testvérek kapcsolata egymással?

- *Hát szerintem jó.*

Tartják a kapcsolatot?

- *Persze. Igen, igen. Hát én főzök. János beviszi motorral vagy biciklivel.*

Hány kilométer?

- *Hát csak Somló öt. Nem, Somlón laknak.*

Somlón laknak.

- *Somlón. Két éve Somlón. A gyerekekkel is elvan, mert elején mindig mondta, mit kezdjek velük? De aztán tíz perc múlva már másabb a János.*

Szívesen vigyáz az unokaöccseire?

- *Hát szívesen. Hogy ha viszi az ebédet, akkor még ööö, ebédelnek, ott van, meg tehát nem úgy ebéd után mennek aludni, hanem két órakor, fél háromkor. Reggel sokáig alszanak, de estig nem bírják ki. Meg kétszer nem aludtak, de akkor már öt óra, fél hatkor elaludtak. Tehát azt sem lehet.*

Az sem volt jó. És akkor így egy picit játszik velük.

- *Hát egy jó 1,5 órát. Hát meg itt szoktak lenni. Mondjuk szerda, csütörtökön itt voltak nálunk, hogy a Kati tudjon pihenni.*

Igen. Akkor ez elég szoros kapcsolat.

- *Igen, ez, ebbe tudok segíteni.*

És ön kire számíthat? Milyen segítségre számíthat vagy számíthatott miután a férje és az anyukája elhunyt?

- *Csak a gyerekeimre.*

Férjének a szüleivel...(nincs befejezve a mondat).

- *Hát a mama, ő már 80 éves lesz szeptember 21-én. Hát a mama az itt lakott. Három évig. Az nagyon jó volt. Azért, az jó volt.*

Van-e olyan közös program, amit ön együtt végez a Jánossal, vagy akár a Katival és családjával?

- *Nem.*

Kirándulás, színház, mozi, bármi, amit...(nincs befejezve a mondat).

- *Hát ilyet nem.*

Nem jellemző. Búcsúkat tartják?

- *Ja, azt igen.*

Akkor közösen gondolom, kimennek, tehát az egy olyan dolog...(nincs befejezve a mondat). (Szünet).

Tervezett gyermek volt-e a János?

- *Igen. Hát apukájának nem volt. Igen.*

Önök akkor fiatal házaspár voltatok? Amikor a Jánost tervezték?

- *Hát fia... 34 éves.*

És a kapcsolat?

- *1,5 éves.*

1,5 év után döntöttek úgy, hogy szeretnének közös...(nincs befejezve a mondat).

- *Igen.*

...Gyereket.

- *Igen, mert az az igazság, hogy én a Kati után, nem vált le az a placenta. És én azt mondtam a Pistinek (férj), hogy nekem nem lehet gyerekem. Az olyan nagyon fáj, hogy azt hittem meghalok. És annyira félttem, hogy ha lesz még egy gyerek, hogy fájni fog. És akkor mondta, jó...(nincs befejezve a mondat). Mutattam a papírt, mert rá volt írva, hogy ha, mert ő nem tudja, hogy lehet-e. És akkor azt mondta, hogy ha (szünet) nem, akkor jó, nem beszélünk már róla. Aztán nem is gondoltunk rá, és valahogy összejött.*

Értem. Szeretett volna megszületni.

- *Igen.*

Volt-e valami probléma a terhesség alatt?

- *Hát cukros lettem. De kellett diétázni. Meg ilyen picit inzulint kellett beadnom, négy egységet. És azért lett öt kiló öt deka.*

De nagy baba lett! Akkor gondolom rendszeres megfigyelés...(nincs befejezve a mondat).

- *Hát kellett menni, meg a kórházba meg kellett tanulnom, mert akkor végig bent kellett volna feküdni. Tehát ezt az injekciózást. Karomba meg a hasamba kellett adni.*

Az inzulinon kívül más gyógyszert kellett-e szednie?

- *Nem.*

Vitaminokat, vérvételeket?

- *Nem. És olyan érdekes volt, hogy egy korpás kifli elég volt, meg egy 2-3 szelet szalámi, és még (szünet) kilenc kilót híztam és visszafogytam hét kilót. Tehát az egész terhességbe csak (szünet) két kilót kilencven dekát híztam. Csak az a nagy hasam volt, és olyan sokszor gondoltam, csak mondaná egy orvos, hogy baj van, de ne csak azt mondják, hogy fogyni kéne, tehát olyan keményen, ahogy akkor. És tényleg megettem egy tányért és annyira be tudtam tartani.*

Igen, a cél érdekében...(nincs befejezve a mondat).

- *Nem, igen.*

Ugye lemondott róla.

- *De most hiába mondják. Pedig hát kéne.*

Úgy érzi, hogy egy pár kilónak lejjebb kéne menni?

- *Óóó, pár??? 20 kiló. De hát sokan azt mondják, hogy mindig ilyen voltam. Hát mindegy.*

Akkor emiatt veszélyeztetett terhes volt?

- Igen.

A cukor miatt. Kellett-e kórházba feküdnie?

- *Hát csak egy pár hetet, amíg megtanultam ezt az injekciózást, mert félidő után vették észre. Tehát vigyáz, vigyázni kellett. Hát az evéssel.*

Cigaretét, szeszesitalt fogyasztott-e?

- *Nem, soha.*

Kávét?

- *Azt se. Semmit nem szeretek ilyet.*

Időre született-e a János?

- *Igen, igen.*

Milyen volt a szülés lefolyása?

- *Hát császárral vették el*

Spontán indult vagy betervezett időpont volt?

- *Hát az az igazság, hogy annyira nagy volt már és hát nem fért el, és mindig úgy éreztem, már egy héttel előtte, hogy úgy megfojtanak. Meg mintha kilógna a lába. Így akaratom ellenére odanyúltam, és akkor mondtam az orvosnak pénteken vizitkor, és akkor mérges volt. És akkor úgy megvizsgált, mintha... (nincs befejezve a mondat). Aztán azt mondták, jól van, a műtőbe.*

Tehát a vizsgálat után... (nincs befejezve a mondat).

- *Igen, igen.*

Rögtön ment is a műtőbe? Altatták?

- *Nem, nem (szünet), ööö... (nincs befejezve a mondat).*

Gerincben érzéstelenítették?

- *Igen, igen, igen.*

Hogy emlékszik erre a szülésre? Másik szülés az normál hüvelyi úton történt... (nincs befejezve a mondat).

- *Igen, igen.*

Ez pedig császárral. Milyen élmény volt ez?

- *Hát az lehet, hogy csúnya dolog, a Katinál, én még soha nem láttam újszülöttet. És ahogy hát kibújt, megmutatták, és mondom ő az??? És ez kislány? Tehát lógott a köldökszínór, és olyan véres, habos, nyálas volt. Hát mondom, te jó Isten! És akkor elvitték megfürdetni, visszahozták. Teljesen más volt. Pólyában gyönyörű. (Szünet). És a Jánost, mikor kivették, mondom: te jó Isten! Mintha egy tejfölös hordóból vették volna ki. Gyönyörű volt. Nagyon szép. És, és utána is nagyon jó volt, mert hát mindenki úgy nézte, benyúlt a pólyába, de én nem mertem, nehogy valami baj legyen, de olyan... (nincs befejezve a mondat). Hát nagyon szép volt. De mint egy három hónapos.*

Hát ilyen nagy súllyal.

- *Igen, igen.*

Hossza mennyi volt?

- *Hát 56 centiméter. A Kati 3,60 és 51 centiméter.*

És akkor ő egy ilyen nagy... (nincs befejezve a mondat).

- *Mindenki jött gratulálni, hogy itt a „nagyapapa”. Jó volt.*

Rögtön felsírt a János?

- *Hát ööö, szerintem (szünet) ő kapott egy kis tüdőgyulladást, hát, de felsírt biztos, csak nem kapta meg a kilenc pontot, mint a Kati. Mert azt mondták, hogy tüdőgyulladás ellen valamit... (nincs befejezve a mondat).*

Emlékszik, hogy hány pontot kapott? Ilyen Apgar értéket.

- *Azt hiszem, hogy hetet.*

Inkubátorba kellett-e tenni?

- *Nem, nem, nem, nem, nem.*

Lélegeztetésre?

- *Nem, nem, nem.*

Csak megfigyelésen volt?

- *Igen.*

És gondolom akkor gyógyszert kapott.

- *Gyógyszert kapott, erre emlékszem, hogy tüdőgyulladás, hogy ne kapjon, azt hiszem.*

Tehát veszélyeztetett volt valami miatt? Besárgult-e a Jani?

- *Hát talán egy kicsit, vagy nem is? Nem tudom.*

Kékfény kezelést kapott-e? (Szünet). Vagy később jöttek-e ki a kórházból?

- *Nem.*

Akkor valószínű, hogy nem volt probléma ezzel. Valamilyen fejlődési rendellenességről tudnak-e?

- *Nem.*

Szülési komplikáció, hogy a kulcscsontja sérült volna...(nincs befejezve a mondat).

- *Semmi ilyesmi.*

Vagy a szemébe belenyúltak, ilyesmi?

- *Nem, nem.*

Tudott-e szoptatni?

- *Igen.*

Mennyi ideig?

- *Fél éves koráig.*

Jó étvágyú baba volt?

- *Igen.*

Előfordult-e olyan, hogy...(nincs befejezve a mondat).

- *És olyan érdekes, hogy se a Kati, se a Jani, teát nem kértek. És mindenki mondta, hogy hülyeség, két szoptatás között kell teázni. De hát, ha aludt, olyan jó gyerek volt. Akkor miért keltsük föl? Anyu mondta, hogy nem kell, ha alszik, nincs semmi baj. Tehát, mint az óra. Szoptak, azt aludtak. Szóval én annyira sokat csodálkozok, hogy (szünet) mindent meg tudtam csinálni mellettük. És az unokáim, hát azok teljesen más világ.*

Mennyi idősek az unokák?

- *Hát nagyon, tehát egymás után jöttek. 3,5, 2,5 és 3 hónapos.*

Gratulálok!

- *Van mit csinálni.*

Hát igen, mint az orgonasípok. És ők nem annyira nyugodtak, azt mondja Terike?

- *Hát, szerintem nem. A Zsoltikánk az, az nagyon sokat sírt ott Tatabányán (szünet), a Bálint az nagyon jó baba volt, de hát... és a Levente az tényleg nagyon jó baba. Én mindig mondtam: az tudja, hogy jónak kell lenni.*

A legkisebb?

- *A legkisebb. De most már az is kezdi, mondja a Kati, mert szerinte a fogai talán belövellnek.*

Kezdenek...(nincs befejezve a mondat).

- *De, és Zsoltika nagyon-nagyon okos, de a kakilás még nem megy neki. Pisilni most már talán...(nincs befejezve a mondat). Én, én soktól kérdeztem, hogy, hogy van ez, és akkor mondta a védőnő, hogy jaj Teri, ne is aggódj ezen. 40 éves se kakil már be. Hát, de mondom az enyimék már, már olyan hamar, János is. Hát én nem tudom.*

Ezek az új modern pelenkák.

- *Igen, ezt mondták.*

Ugye úgy vannak kitalálva, hogy nem érzi kényelmetlennek. Úgy van a felületet kiképezve.

- *Na, ezt mondtam én a Katinak. Mondom majd...(nincs befejezve a mondat). Édes gyerekem, elgondolkodnál, ha kéne mosni a pelenkát. Nem? Reggel és este.*

A textilpelenka kényelmetlen érzés a gyerekeknek is.

- *Hát a János is én tudom, mert a boltos nő mondta, jól van, nyugodjál meg, meglátod két éves...(nincs befejezve a mondat). Hát két éves volt, két hónapos, két hetes. De a Zsoltika meg már mindjárt, novemberben négy.*

Igen, a mai gyerekek később...(nincs befejezve a mondat).

- *Ja. Mondjuk most a Bálint mondta, hogy anya én is bugyit kérek, mint a Zsoltika. De hát tegnap is azt mondja, hogy anyu hát olyan nap volt, hogy kétszer köllött lemosnom. Bekakilt. Állt a szobába: anya bekakiltam. Istenem!*

Hát biztos, hogy türelem is kell, meg...(nincs befejezve a mondat).

- *Igen, igen.*

Meg kitartás ahhoz, de menni fog.

- *Hát reméljük.*

Tehát visszatérve Jánoshoz: akkor jó evő baba volt?

- *Igen, igen.*

Előfordult-e olyan, hogy a szopás-nyelés nem volt összhangban, emiatt sokat köhécselt, félrenyelt?

- *Nem.*

Jó alvó baba is volt?

- *Igen.*

Éjszakát is végig aludta?

- *Igen.*

Jó. Szobatisztaság akkor ő nála rendbe volt...(nincs befejezve a mondat).

- *Igen, az két éves...(nincs befejezve a mondat). Ó hamar, igen.*

És a beszéd?

- *Hát azt nem igazán lehetett megérteni, tehát én igen, de idegenek nem.*

Hány éves korban mondta az első szavakat?

- *Tehát a Jánossal úgy volt, hogy inkább mindent úgy húzott, és mutatta, hogy mit akar.*

Ez sokáig tartott?

- *Hát, szerintem igen.*

Tovább, mint a testvérénél?

- *Igen.*

A mozgásfejlődése...(nincs befejezve a mondat).

- *Hát az, az, minden nagyon hamar ment neki.*

Mászni is mászott?

- *Igen (szünet). És olyan érdekesen. Tehát nem így kúszott előre, hanem ült és akkor úgy. Ülve, mintha lovagolna.*

Úgy haladt tovább?

- *Igen, igen.*

Úgy hajtotta magát a kezével?

- *Olyan érdekesen, igen, igen.*

És az a klasszikus mászás?

- *Hát az nem (szünet), nem igazán.*

Mennyi idősen kezdett el járni?

(Nagy szünet.)

- *Hát úgy szerintem 1,5 évesen.*

1,5 éves korban. Akkor már így kezdett 1-1 szót mondani?

- *Hát igen, mondott, csak nem lehetett igazán...(nincs befejezve a mondat).*

Nem lehetett érteni.

- *Meg hát ő neki mindjárt, ahogy kezdett beszélni, a hangja is ilyen volt. Tehát azt hittük, hogy, hogy ott van valami. De nincs, mert elvittük Pestre. És akkor (szünet) megröntgenezték (szünet) vagy, vagy nem tudom mivel, tehát rá kellett feküdni egy ágyra, ilyen emeletes volt, és kijött az orvos és mondta, hogy gratulálok a szü, először is a szülőknek. Hát nagyon meg voltunk ijedve, mert egyedül kellett bemennie. És mondta, hogy nyugodjunk meg, nincs semmi, mert mi azt hittük, hogy a hangszálon van valami. Tehát ő már picit kora óta, minthogyha sok serdülő mutál, ugye jól mondom?*

Igen.

- *Tehát olyan volt a hangja. Mint a mai napig. Olyan érdekes. És tényleg vittük minden fele és soha semmi.*

Tehát nincs semmi...(nincs befejezve a mondat).

- *Nincs, semmi, nincs.*

Olyan szervi elváltozás, amit az orvosok láttak volna. Jó. Járt-e bölcsődébe?

- *Bölcső, nem, nem,*

Óvodába?

- *Oviba igen.*

Hány éves korban kezdte el?

- *Hát három évesen.*

Addig ön volt vele itthon?

- *Igen.*

Hogy tetszett neki az ovi?

Nagy szünet.

- *Tetszett neki.*

Milyen volt a beszoktatás? Könnyen ment?

- *Hát könnyen, mert (szünet) itt a szomszédba volt egy fiú (szünet), egy idősebb, az Attila, és avval a mai napig jó barát. Tehát tényleg, mint a testvérek. A Kati néni mindig mérges volt, hogy beengedjük őket a lakásba, mert a szobába mindent csináltak, és ő, ő náluk ez nem volt. Tehát ha jó idő van, akkor legyél kint. Ők, ők másabbak voltak.*

Tehát akkor volt egy jó barátja...(nincs befejezve a mondat).

- *Igen.*

Jó volt a beszoktatás.

- *Igen, igen.*

Volt-e még akkor is a beszédével gond? Vagy akkor már megindult a szókincse?

- *Hát akkor már tudott beszélni.*

Oviba értették, amit mond?

- *Igen.*

Logopédusnak kellett-e vele foglalkozni?

- *Hát igen, kellett, mert a (szünet), tehát az „r” betű nem ment (szünet), meg az „s”, az „sz”, és akkor ilyen szívószálat kellett a nyelve alá tenni, ha jól emlékszem...(nincs befejezve a mondat). És akkor...(nincs befejezve a mondat).*

Úgy kellett pörgetni.

- *Meg a tükörbe nézni. Meg ilyenek.*

Szívesen végezte ezeket a feladatokat?

- *Igen, mert ott, tehát mindenki kedves volt. Igen. Meg hát szerintem az is, hogy (szünet) egy héten háromszor mentünk Oroszlányba, és akkor már gyorsan kellett ebédelni, mert 12.20-kor ment a buszt. És szerintem ezt ilyen kirándulásként fogta fel.*

Tehát egy héten háromszor...(nincs befejezve a mondat).

- *Igen.*

Átjártak Oroszlányba.

- *Igen.*

Oda a Logopédiára...(nincs befejezve a mondat).

- *Igen.*

És ott kapta meg a szükséges...(nincs befejezve a mondat).

- *Igen.*

Fejlesztését. Itthon szívesen gyakorolt?

- *Igen. Sok, ilyen, tehát házi feladatot is kaptunk. Igen.*

Iskolaérettségi vizsgálaton voltak-e a beiskolázás előtt?

- *Hát...(nincs befejezve a mondat). Kellott volna mennünk, és akkor hát ugye én mindig elsírom magam, és mondta az óvó néni, hogy hát, hogy jól van, akkor alszok rá egyet, mert lehet, hogy én olyan flegmán mondtam oda. Mondom, jól van Elvira, kibírjuk, már sok mindent kibírtunk. És akkor nem küldött. Tehát lehet, hogy jó lett volna, hogy ha még egy évet oviba marad, de utána meg sokat beteg volt, és így a második osztályt, tehát nem írták be, hogy megbukott, hanem szülő kérésére osztályismétlés.*

Tehát akkor ő rendes időbe kezdte az...(nincs befejezve a mondat).

- *Igen, igen.*

Első osztályt. Itt a faluban?

- *Itt a faluban, igen.*

Itt a faluban. Ha jól tudom, akkor itt ez egy német nemzetiségi falu, és nyelvoktatás is van. Rögtön első osztálytól van már nyelvoktatás?

- *Igen.*

Itt is van anyanyelvi német meg a normál német, mint Tarjánban?

- *Szerintem...(nincs befejezve a mondat).*

Tehát ott úgy van, hogy a (szünet), tehát mindenki tanul németet, az egyik osztály az hétfőtől péntekig, minden nap van órája, a másik osztályba pedig még bizonyos tantárgyakat is német nyelven tanulnak.

- *Nem, itt nincs olyan.*

Itt nincs olyan.

- *Nincs.*

Első osztályt hogy tetszett Jánosnak? Várta-e az iskolát?

- *Igen.*

Készülődött rá?

- *Készülődött, igen.*

Iskolatáska, tolltartó...(nincs befejezve a mondat).

- *Igen, igen, igen, igen, igen.*

Milyen volt ez az átmenet, az oviból az iskolába átmenet? Megviselte-e?

- *Hát talán annyiból, hogy ugye nem lehetett mindjárt kimenni, hogy ebéd, akkor leckeírás, olvasni, de szerintem az sem volt jó, ez az olvasás. Mert két olvasás, tehát nem is ismertek minden betűt, és akkor a képre rá kellett te,*

inkább ilyen memória én szerintem. Hogy repülőgép...(nincs befejezve a mondat). Tehát ezen csodálkoztunk mi.

Tehát nem a hagyományos módszerrel tanult...(nincs befejezve a mondat).

- Nem, nem.

Hanem a képolvasás módszerrel.

- Igen.

Akadt-e ebből olvasási nehézsége?

- Hát igen.

Miben nyilvánult ez meg?

- Hát, mert itthon, hogy ha nem olvastunk, akkor nem tudta eldönteni, tehát a betű formáját nem tudta felismerni.

Mit mondott erre a tanító néni?

- Hát ő is ott fogta, és akkor gyakorolt vele, de (szünet), de szerintem, amit meg már többször elolvasott, azt már mintha kívülről tudta volna.

Hogy érzi, már itt első osztályban voltak a tanulással problémák?

- Hát szerintem igen.

Ön minek tudja ezt be? A gyerekekben levő hiányosságnak vagy a módszerbeli?

- Inkább a módszer, én, én azt gondolom, meg a férjem is azt mondta. Hát, jó, hát nem tudunk mit csinálni.

Persze! Nagyon sok féle módszer van és nyilván nem a megfelelő, a Janira megfelelő módszerrel kezdett ő olvasni. De ugye ott maradt akkor egyszer korrepetáláson?

- Igen, igen, igen.

Mást tanácsolt-e a tanárnő?

- Hát akkor voltak kint Oroszlányból, és akkor mondták, hogy kell menni a logopédiára.

Tehát akkor ismételten be kellett járniuk Oroszlányra.

- Igen, igen. És ott akkor megszűnt és akkor mentünk Tatabányára, vagy talán már az iskola Tatabányához tartozott? Ebbe nem vagyok biztos.

Itt helyben, a faluban kezdte az iskolát?

- Igen.

Nem itt V.-en, hanem...(nincs befejezve a mondat).

- Hát itt az elsőől harmadikig...(nincs befejezve a mondat).

Igen.

- És azt hiszem, negyedikről mentek vagy akkor ötödiktől, és most negyedik, ebbe nem tudom biztosan.

Tehát itt csak alsó tagozat...(nem fejezte be a mondatot).

- Igen, igen.

Működik...(nem fejezte be a mondatot).

- Igen, igen.

A szomszéd települési iskolához csatlakoznak a gyerekek.

- Igen.

Második osztályban, említette, hogy sokat hiányzott.

- Igen. Mert hát ööö (szünet) a szeme. Tehát ez a betegség van neki, meg allergia. De soha nem mutat ki sem, nem mutatott ki semmit. Meg ilyen bőrproblémák voltak a száján, tehát tele volt naftával. Olyankor, hát most is néha előjön, tehát nem tud enni-inni. És ezért sokat jártunk mi is a Heim Pál Kórházba.

Más komolyabb megbetegedése...(nem fejezte be a mondatot).

- Semmi.

Volt-e...(nem fejezte be a mondatot).

- *Nem.*

Az élete folyamán? Kórházba...(nem fejezte be a mondatot).

- *Hát kórházba volt.*

Mivel?

- *Hát egyszer egy csúnya hasmenéssel. Nagy szünet. Meg ott Pesten volt.*

Amikor a bőrproblémával...(nem fejezte be a mondatot).

- *Igen.*

Voltak.

- *Igen.*

Jó. Tehát akkor itt tartunk, hogy második osztályban sokat hiányzott, és akkor önök kérték, hogy ismételhesse meg...(nem fejezte be a mondatot).

- *Nem. Hát a tanító néni mondta, mert hát nem tudom hány óraszám (szünet), hogy ha olyan sok hiányzás van, hogy akkor tehát azt mondta, hogy olyan törvény van, hogy nem kell beírni, hogy megbukott, hanem szülő kérésére osztályismétlés, és ebbe beleegyeztünk. De akkor is én nagyon szomorú voltam, mert mondom most ezeket a fiúkat megszokta, osztálytársait, és mondom, lehet, hogy gúnyolni fogják, de nem. És olyan érdekes, hogy Somlón is, hogy ha kellett neki felelni, akkor mondták a tanár, tanító néni, hogy jobbat érdemel, hogy jobb jegyet adjon neki.*

Tehát kedvelik...(nem fejezte be a mondatot).

- *Igen, kedvelik.*

Az osztálytársak?

- *Igen, igen.*

Vagy kedvelték...(nem fejezte be a mondatot).

- *Igen, igen.*

Alsó tagozatba is? Hogyan fogadta a férje azt, hogy vannak itt a tanulással gondok? Hogy évet kell ismételnie?

- *Hát (szünet), inkább nekem volt rossz. Ő, ő másabb természetű volt. Ő mondta, hogy hát ez jobb lesz, mert akkor ugyanazt ismétli. De én, én attól félttem, hogy csúfolni fogják. De nem.*

De nem csúfolták.

- *Nem, nem.*

Könnyen beilleszkedett az új osztályba...(nem fejezte be a mondatot).

- *Igen. Ott is volt egy nagyon jó barátja. Még a mai napig is hívja az a Peti, pedig ő nagyon jó tanuló, és azt mondta, hogy ha ő felnőtt lesz és viszi valamire, ő a Jánost fel fogja karolni. Nagyon szeretheti.*

Nagyon kedves gondolat.

- *Igen, igen. És, ööö, a vejem az meg Cipruson volt katona, és hozott ilyen sapkát, és akkor ment születésnap bulira a János, és vitt neki ajándékba. Mert ő ilyen katona akar mindig lenni, tehát, hogy harcol. És akkor annyira örült annak a sapkának. És mondta, hogy János, ez a legszebb ajándék.*

Mit tud még mesélni az alsó tagozatos eredményeiről az Istinek? Tehát megismételte a második osztályt. Jobban ment-e akkor neki így, hogy ismételte?

- *Hát jobban.*

Jobbak lettek a jegyei?

- *Igen.*

Volt-e valamiből nehézsége?

- *(Nagy szünet) Hát az olvasás, mert azt nem is nagyon szerette, meg a mai napig sem.*

Írás?

- *(Nagy szünet) Hát (szünet), azzal nem.*
 Azzal nem volt különösebb. Matematikával?
 - *Hát az, az, az ment neki alsóba, csak inkább a mértékegység, azt, azt nem tudja.*
 Azt nehezen tudja, meg az átváltást.
 - *Azt nagyon-nagyon nehezen.*
 Napközi otthonos volt-e?
 - *Nem.*
 Itthon ebédelt?
 - *Itthon, igen.*
 És, hogy ment így alsó tagozatban a menete a dolgoknak? Tehát hazajött, megebédelt, rögtön leckézett?
 - *Nem rögtön, mert mondták, hogy az nem jó, mert úgyis fáradt délután. Nagy szünet. Diavetítőztünk, azt nagyon szerette. A meséket is. De hát nem úgy, hogy egész nap ült a tévé előtt, inkább kint.*
 Szeretett...(nem fejezte be a mondatot).
 - *Meg biciklizni, azt nagyon szeret, mai napig. Azt nagyon.*
 És akkor utána leültek és közösen...(nem fejezte be a mondatot).
 - *Igen, közösen. Igen, ööö...(nem fejezte be a mondatot).*
 Készült el a házi feladat.
 - *Igen, igen.*
 Mennyi időt töltöttek a tanulással?
 Nagy szünet.
 - *Hát, 1,5 órát biztos, mert mire mindent megírtunk, meg nem igazán értette meg ő se meg én se, hogy ha olyan szöveges feladat volt. Aztán volt úgy, hogy este kellett a Katinak felolvasni és ekkor ő mondta, anyu: nem igaz. És mikor Kati elmagyarázta, mondom: ilyen butaságot, hogy milyen könnyű.*
 Tehát akkor besegített a...(nem fejezte be a mondatot).
 - *Igen, igen.*
 A nagylány is abba, hogy...(nem fejezte be a mondatot).
 - *Meg Katihoz is ment. Kati is nagyon sokat segített neki.*
 Nagy szünet.
 Eljött ugye a felső tagozat, átkerült a másik falu iskolájába. Hogyan sikerült ez a beilleszkedés ott? Gondolom ott már összevontak osztályokat, tehát nem (szünet) csak az itt megszokott osztálytársak...(nem fejezte be a mondatot).
 - *Igen. Hát a helyi gyerekek, igen a helyi gyerekek is. Hát itt a magatartással soha nem volt probléma. Meg, meg hát ott sem csúfolták, tehát nem volt semmi.*
 Tanulás?
 Nagy szünet.
 - *Hát végig mellette kellett ülnöm.*
 Egész általános iskolában?
 - *Meg kikérdezni. Mondom, olvasd el háromszor, és akkor meséld el. Nem kellett szóról-szóra. Azt mondta jó, és amikor mondtuk neki, hogy húzza alá és akkor azt tanulja meg. és akkor azt mondta, persze, akkor minek írnak ennyit? Minden fontos. Jaj, hát nehéz volt.*
 Volt-e elégtelene valamiből? Úgy más, felső tagozatban?
 - *Kémiából, kémia.*
 Kémiából. Évet kellett-e ismételnie?
 - *Nem, évet nem.*

Nem. Ajánlotta-e valaki, hogy menjenek el vizsgálatra, megnézni, hogy...(nem fejezte be a mondatot).

- *Hát ezen a...(nem fejezte be a mondatot). Na, hogy kell mondani? Tatán voltunk (szünet) ezen a (szünet)...(nem fejezte be a mondatot).*

Szakértői Bizottságnál?

- *Igen, igen.*

Ki küldte oda önöket?

- *Hát szerintem, mikor a férjem meghalt, hogy emelt családi pótlékot kapjunk, vagy nem tudom. Az igazgató nő. De ott meg mondták, hogy nincs evvel a gyerekekkel olyan probléma, tehát felejtjük el. Mert vittük a régi papírokat, a hölgy elolvasta, meg valamennyit beszélgetett velem, és mondták, hogy nincs baj. Tehát nem szellemi fogyatékos.*

Tanácsoltak-e valamit? Tanulással kapcsolatosan?

- *Nem.*

Nem.

- *Hát, hogy az maradjon, ami idáig.*

Igen. Tehát maradt a...(nem fejezte be a mondatot).

- *Maradt igen.*

Az iskolában?

- *Igen.*

Nem írtak elő fejlesztést?

- *Hát, amit a Klári néni ott Tatabányán.*

A Logopédián?

- *Igen, igen, igen.*

Igen. Oda jártak be?

- *Oda sokat, igen.*

Hányadikos koráig?

Nagy szünet.

- *Hát, ezt nem tudnám megmondani. Lehet, hogy végig? Hogy még nyolcadikba is? Hát én nem tudom ezt.*

Tehát nagyon sokáig?

- *Sokáig jártunk Tatabányára.*

Hosszú éveken keresztül.

- *Igen, igen.*

Hogy érzi, segített a szakember abba, hogy sikerüljön venni az akadályokat?

- *Hát szerintem igen. Nagy szünet. Meg ott is azért sikerélménye volt., mert ugye három fiú ment be és sokszor mondta, hogy hmm, semmit sem tud, hogy ő volt az első. Mondom jó, hát akkor figyelj oda. Nagy szünet. Meg olyan játékosan, mert ki is lehet hallani sokszor. Szerintem (szünet)...(nem fejezte be a mondatot).*

Tehát nem úgy volt szerintem, hogy leülni és most csak írni, írni, hanem inkább beszélgettek. És nem. Tehát tetszett neki. Soha nem panaszkodott.

Szívesen járt.

- *Igen. Szívesen, hogy ne menjünk...(nem fejezte be a mondatot).*

Most ő hányadikos?

Nagy szünet.

- *Negyedikes lesz. Jövőre végez.*

Tehát jövőre végez. Tizenkettedikes lesz. Melyik iskolába jár?

- *Kereskedelmibe.*

Tatabányára?

- *Ühüm.*

Vannak-e ott problémák a tanulással?

- *Hát vannak.*

Miből van most probléma?

- *Hát pont az a fő tantárgy, a kereskedelmi.*

Nagy szünet.

Hányas lett belőle?

- *Hát a kettést megkapta. Mert a második félévbe volt három kettese. De ő nagyon izgult, mert ugye az első félévben meg három egyes. János nem volt iskolába, természetesen volt, és egy barátja küldött sms-t, hogy nem buktál meg. Ő meg gondolta, hogy persze, csak ír valamit. Aztán nagyon, hát nem kérdeztünk semmit. Elment az évfázóra, és akkor tényleg áment. Mondom, milyen jó.*

Ha jól tudom, akkor voltak egy vizsgálaton a Nevelési Tanácsadóban.

- *Igen.*

Ki kezdeményezte ezt a vizsgálatot?

- *Az iskola.*

Tudja-e, hogy miért kezdeményezték?

Nagy szünet.

- *Hát én, na. Nekünk volt papír, és, hogy két évente kell ezt újítani. És akkor mondtam, mert új osztályfőnök van, hát mondom nem kellett idáig fizetni a könyvekért, azt mondja, hogy Istvánnak nincs papír. Hát mondom, én tudom, hogy leadtuk, legyen szíves utána nézni. És akkor kérdezte, hogy miért, és mondtam, hogy dyslexiás. És akkor mondta az osztályfőnök, hogy, de ő mondta, hogy ez nem avval kapcsolatos, mert mondta, hogy amelyik szülőnek nyolc osztálya van, nem kell ott mindenki előtt jelentkezni, hanem a gyerekkel üzenjen. Küldenek egy nyomtatványt, el kell vinni a hivatalba, hogy a jegyző úr igazolja, és akkor (szünet)...(nem fejezte be a mondatot). Utána meg, hogy (szünet) aláírom-e, hogy elmegy a gyerek, mivel már felnőtt. Hát mondtam, igen. És így kerültünk oda.*

Mi lett ennek a vizsgálatnak az eredménye?

Nagy szünet.

- *Hát ugyanaz, tehát ami gyerekkora óta, hogy betűtévesztés. Meg hát, hogy a logika jó neki, de hát ott is, hogy a matek, hát a négy műveletet azt tudja. Összeadni, kivonni, szorozni, osztani, de már a szöveges, az nem igazán megy neki.*

Tehát minden, ami így a szövegértésen...(nem fejezte be a mondatot).

- *Igen, igen*

Alapul, az még mindig nehezen megy.

- *Meg hát, mert annyiból rosszabb, hogy a felső iskolába, az első osztályba ott a németből fel volt mentve. És most meg kell itten. (Nagy szünet). Úgyhogy ez is egy...(nem fejezte be a mondatot).*

Igen, mert a szakmához...(nem fejezte be a mondatot).

- *Igen, igen.*

Kell a nyelv. Tudott-e erről az osztályfőnökkel beszélni, hogy valami megoldást keressenek?

- *Hát nem igazán.*

Tudott-e a némettanárral beszélni?

- *Hát nem is mentem (szünet), az az igazság.*

Tehát nem keresték egymást...(nem fejezte be a mondatot).

- *Nem.*

És ugye ez most probléma, hiszen évekig nem tanulta a nyelvet, és szakmai németből vizsgáznia kell majd ahhoz, hogy a bizonyítványát és a szakmáját meg tudja szerezni.

- *Igen.*

Milyen szakmacsoportban tanul?

- *Vas-műszaki eladó.*

Tetszik neki ez a szakma?

- *Tetszik.*

Szívesen jár iskolába?

- *Hát (szünet) munkahelyre szívesebben jár, gyakorlatra.*

Hogy megy ez most önáluk?

- *Egy hét iskola, egy hét gyakorlat. És most nyáron egy hónap gyakorlat.*

Az iskola választja ki a gyakorlóléhelyet?

- *Igen, igen.*

Hova jár ő most?

- *A Media Markt-ba.*

Tetszik neki?

- *Tetszik.*

Jól beilleszkedett?

- *Igen.*

Szeretne is esetleg ott elhelyezkedni? Van ilyen terve?

- *Hát arról még nem beszélünk.*

Mik a jövővel kapcsolatos elképzelései önnek, hogy a János, hogy fogja megállni a helyét, vagy mit tervez?

- *Hát én mondtam neki, hogy mivel kapjuk az árvaságít, hogy még kéne neki tanulni valamit. És most múltkor a Katinak is mondta, asszem anyunak szót fogadok és fogok még tanulni.*

Miben gondolkodnak?

- *Hát, ööö, festő, azt mondta festő lesz.*

Tehát valami szakmát.

- *Igen, igen.*

Utána is néztek már, hogy hol lehetne ezt...(nem fejezte be a mondatot).

- *Van Tatabányán valamilyen iskola, de most nem tudnám megmondani a nevét. Mert azt mondta, hogy a (szünet), nem is tudom Tatán, hát ezek valami nevet mondanak, csúfolják, tehát oda nem akar menni. Hát majd meglátjuk.*

Jól van.

- *Meg hát most nem tudom Tatabányán is van egy, de ott számítógépes, az, az, tehát az nehéz. És azt mondta, hogy ő számítógépes szakon úgyse vagy ilyen, nem akar elhelyezkedni.*

Tehát inkább a...(nem fejezte be a mondatot).

- *Inkább szakma...(nem fejezte be a mondatot).*

A tevékenységet kedveli ő.

- *Igen, igen, igen. Mert azt mondta, milyen jó lesz, majd én kimeszelek. Meg a faluba egy pár néninek. Hát mondom, ja.*

Igen, hát jó szakma, mindig szükség van rá.

- *Igen, igen.*

Tulajdonképpen jó szakemberekből hiány van, hogy...(nem fejezte be a mondatot).

- *Igen.*

...Nehezen lehet jó szakembert találni. Meséljen a barátairól. János barátairól.

(Nagy szünet.)

Ismeri őket?

- *Hát csak így, hát úgy, úgy nem tudnám elmondani, hogy...(nem fejezte be a mondatot).*

Gondolom a falubelieket...(nem fejezte be a mondatot).

- *Hát azokat igen. Hát itt laknak a faluba, de a mondjuk az Attila, az is ugyanott tanul a kereskedelmibe. Az is vas-műszaki eladó. Talán azért is akart oda menni, hogy legyen neki egy ismerőse. Vagy nem tudom. Nagy szünet. És a Gergő, az meg hegesztőnek tanult, de az is most, hát nem tud elhelyezkedni. Nagy szünet. Hát (szünet), nem tudom.*

És a lányok?

- *A lányok, hát, nem tudom. Van egy kislány, de hát nem...(nem fejezte be a mondatot). Szerintem nem olyan komoly ez most, hát csak vasárnaponként találkoznak. Nem tudom. Mondjuk én mondtam a kislánynak, hogy gyere hozzánk, én szívesen látlak. És úgy örült. Átkarolt, megpuszilt. Én, én nem akarok beleszólni, mert a lánynak se szóltam be, tehát nekem mindegy, ő válassza. De valahol még örülök neki, mert így talán (szünet), nem tudom ezt a szót. Tehát olyan komolyabb lesz vagy (szünet), hát nem lődörögnek, mert biciklizni szoktak a barátokkal az erdőbe. Aztán sokszor jön haza, és azt mondja, hogy Szárligeten voltam. Eltévedtek, akkor meg Csákváron kötöttek ki. Egy idős bácsitól a szőlőbe kérdezték, hogy hol vagyunk egyáltalán? Én meg akkor izgulok, és sokszor mondom, akkor inkább el se mesélted volna, hát mondom, ilyen butaságot! Tehát úgy rosszat nem mondhatok egyikre sem. A fiúkra. Tehát nem isznak, nem cigi... mondjuk, Attila az cigizik, de János meg a Gergő nem.*

Mi a kedvenc időtöltése? Ugye a biciklit már mondta.

- *Ugye a biciklit, azt nagyon szereti. Most, hogy kapta a motort. Meg hát ül a gép előtt. De inkább csak játszik, mert sokszor bemegyek, és ilyen (szünet) egy kertészetet kell neki, tehát, hogy van brokkoli, meg karfiol, meg karalábé, hogy miből mit vet, és akkor odaírják, hogy ebből már van, mit tudom én. Tehát ilyeneket.*

Gazdálkodik.

- *Hát, ja.*

Az jó játék.

- *Hát, ez, ez...(nem fejezte be a mondatot). Én csak háromszor ültem oda, de engem nagyon idegesít. Fogom azt az egeret, és akkor nem megy sehova, ő meg csak úgy csinálja, és már minden sikerül is. Meg, ha megkérem, hogy az újságba olvastam, hogy Oroszlányon lesz valami program, hogy akkor nézze meg, hogy azok milyen zenét adnak. Tehát morog, de megcsinálja. Meg ugyanúgy van a kertbe is, hogy mondom, hogy István most ezt kéne. Jól van. Na, eltelik egy nap, mondom: János! Jó megyek. És akkor mindjárt megy. Tehát volt már úgy, hogy mondtam neki, jól van, akkor én is úgy állok hozzá a dologhoz. És akkor jön, csinálja. Hát egy nagy autó fát is ő hasogatott el.*

Tehát akkor segít.

- *Tehát segít, szóval nem panaszkodhatok. Meg a pénzzel is. Nem úgy van, mint sok gyerek, hogy (szünet), na, most a visszajárót elrakja, tehát kérdezi, hogy anya ezt szeretnék, hogy lehet? Tehát megkérdezi. Tehát avval, ilyennel nincs probléma.*

Jól van. Külön szobája van a Jánosnak?

- *Igen.*

Oké. Miben tehetséges a János, Ön szerint? Mi az, amihez ő úgy jól ért?

- Szerelni. Nagy szünet. Sokszor mérges is voltam, mert a bicót is úgy szét tudta szerelni, mondom majd nem jól fog menni a lánc. Meg a motort is szétszedte. Megnézte mi van, azt...(nem fejezte be a mondatot). Apja is nagyon szeretett szerelni.

Ilyen bütykölős típus.

- Igen, igen.

Milyen jó tulajdonságot tud neked mondani Jánosról?

Nagy szünet.

- Hát...(nem fejezte be a mondatot). Tud szeretni, aranyos.

Van-e valami rossz tulajdonsága?

- Hát (szünet), van. Valaki bejön, és nem kopog. Hát mondom, ők már idősek, nem úgy van az, azt mondja. Meg a köszönésre. Hát köszön ő, utcán is. Valaki mondja, hogy hangosan, de nem csak így a bajsza alatt. Csókolom, helló. Tehát ez...(nem fejezte be a mondatot).

Hát, ami ilyen kamaszkorral együtt...(nem fejezte be a mondatot).

- És most volt a (szünet) Szűz Mária szobornál, itt lent a vár alatt. Nem tudom, hogy hallott-e róla? Barlangban van egy Szűz Mária szobor. És hát azt minden évben meg szokták ünnepelni, és azt egy beteg család, tehát két család, ööö vette meg azt a szobrot. Meg csináltak ilyen szép (szünet), kovácsolt vaskerítést. Lakat van rajta, tehát a néni be tudja tenni a szép virágokat. Minden héten gyönyörű friss virág van. És ide jött egy ember, aki a templomba dolgozik, és akkor mondja, hogy hát az István is volt ministráns és kéne vinni a zászlót meg az Úrnapi körmenet, körmenetet. Mondom, Jani! Keressél mást, mondom. János nem fog elmenni. Ő kicsinek nagyon szeretett menni templomba ministrálni, de azt kikötöttük és mondtuk, hogy olvasni ne kelljen.

Igen.

- Mert itthon se...(nem fejezte be a mondatot) Mondom, nem tud, és erre a pap belerúgott a bokájába, és attól kezdve nem lehetett elküldeni. Hát jó, valahol igaza volt, nem? Meg a papnak is olyan ízéje van, hogy ha olvas az a gyerek, akkor ő miért motyog ott magába? Akkor hagyja őket olvasni. Miért kell neki is mondani? Ott az a mikrofon, hallják. És (szünet) még jóformán meg sem jött a gyerek, ugye 5.20-kor jön a busz, és mondom neki, hogy itt volt a Jani bácsi. Jól van. De mondom János, ez nem úgy van, hogy jól van, hanem igen, megyek. Reggel ott kell lenned negyed kilenckor. És Már csörgött is a telefon és a Jani szólt, hogy na Teri, azt lefogtam, mert mondom majd fogja mondani, hogy...(nem fejezte be a mondatot). És olyan aranyos volt. És a faluban minden néni dicsért, hogy mit prédikáltam neki, hogy elment és, hogy olyan csinos volt. És mondom, higgyék el, hogy nem: ő magától, mindjárt. És akkor nem tudom, két hétre rá meg odamentek a Szűz Mária szoborhoz és oda is szépen elment, és azt mondja: anya tök elfáradtam, mert sokan így a vállukra tették ezt a nagy zászlórudat, én meg így vittem végig. Ja. Úgyhogy vannak ilyenek.

Akkor így a közösségi...(nem fejezte be a mondatot).

- Igen.

Programokon ő...(nem fejezte be a mondatot).

- Meg mondták, hogy ő...(nem fejezte be a mondatot).

Részt vesz.

- Menjen táncolni, mert kicsinek nagyon jól táncolt, mert anyu, apu is nagyon jó táncos voltak, én is szeretek. De azt mondta, hogy azt nem. Mert olyan lány volt a párja, aki neki nem szimpatikus. Mondom te buta, van ott annyi lány. Nem, ő már nem megy. Hát mondom, János, elmehetnél külföldre, milyen jó, ingyen. Persze, azt te csak gondolod - azt mondja - mindig így csinálja nekem, ha jár a szám. Anyu, már megint...(nem fejezte be a mondatot). Hát elvagyunk, hál' Istennek. Csak maradjon így.

Igen.

- Most is voltak születésnap buliba. Azt mondták, nagy nehezen egy üveg sört ivott. Tehát szerintem ő, ő nem is akarja, meg jó is, hogy nem. (Szünet). Meg így, így nem járnak bulizni. Tóparton szoktak bohóckodni. Mondjuk, múltkor kaptak is az Erzsébet férjétől, mert csónakáztak úgy, hogy az nem olyan tó, hanem horgásztó. De hát ebbe a nagy dög melegbe...(nem fejezte be a mondatot). Hát mondtam, jól van, ne menjél fiam. És akkor mentek a másik faluba, de most már ott is ki van írva, hogy tilos. Voltak a Villaparkba, hát ugye nem vettek belépőt, csak bemásztak a kerítésen. Azt ki lettek tiltva. Hát csinálnak ilyen dolgokat, de hát...(nem fejezte be a mondatot). Ja.

Mindent ki kell próbálni...

- De amiket lehet hallani, hát hála a jó Istennek, szóval nem. És én, én szeretem is. Meg volt olyan, hogy a várréten szalonnát sütöttek, hogy ott sátoroznak. Mondom, nem kell neked ott aludni, itt a nagy ágyad neked a szobádban. De miért anyu, miért? Én azt szeretem, ha itthon vagy és szépen itthon aludt. Telefonált, nem jövök. De, mondom, azt mondja miért, miért? Mondom, azért, mert nincs is akkora sátor, ami olyan magas, hogy kilóg a lábad és a vadak leharapják. Hát mondja, anyu te...(nem fejezte be a mondatot).

Anyu mindenre tud valami magyarázatot. Jól van.

- Meg így tehát nem feledkezik el születésnapról, névnapról, szóval az, az a fejében van. Szerintem jó gyerek. Jó hát, mert volt olyan, hogy mondta, hogy én annyira, hogy nem, nem, nem, és akkor ő mondta: apa élne, úgyis megengedné, mert jó fej, addig dumálnék neki. Mondom, milyen beszéd ez, hogy dumálnál? Na, jól van, azt mondja. (Nagy szünet) Meg, hogy ha én elmegyek valahova, mondom neki, de akkor a papának vacsorát adni. Jó rendbe. Engedd le a redőnyt. Tehát megcsinálja.

Visszatérve így még mindig a tanulmányokra. Ugye alsó tagozatban korrepetálást kapott. És fejlesztésre bejártak a Logopédiára. Felső tagozatban kapott-e korrepetálást?

- Igen, és nagyon kedves volt az osztályfőnöke. Tehát az annyira babusgatta. Tatabányai, de hát, ha tudnám a nevét. Ő nagyon...(nem fejezte be a mondatot). Múltkor is az unokáimmal sétáltam, és tornaórát tartott, és akkor is érdeklődött István felől.

Tehát kedvelte a Jánost?

- Igen, igen, igen, igen.

És akkor ott kapott korrepetálást és bejárta Logopédiára fejlesztésre heti egy alkalommal.

- Háromszor.

Alsóba. Klárikához felsőbe...(nem fejezte be a mondatot).

- Hát, szerintem kétszer.

Kétszer.

- Igen (szünet), kétszer, szerintem biztos.

Tudja-e ön, hogy milyen jogai és milyen kötelességei vannak a gyerekével kapcsolatban?

- *Nem.*

Nem. Iskolába felvilágosították-e, hogy milyen könnyítéseket kaphat a gyermek...*(nem fejezte be a mondatot).*

- *Hát a...*(nem fejezte be a mondatot).**

...Ha tanulási problémái vannak?

- *Annyit tudok, hogy ilyen gyereket kettőnek számolnak az osztályba *(szünet).**

De ezt, hogy kell mondani, nem tudom.

Két főnek számítanak.

- *Két fejkvóta.*

Így van.

- *Vagy valami ilyesmit mondtak.*

Így van, két főnek számítanak. Önnek volt-e tanulási problémája? Kisebb korában?

- *Hát, ha visszagondolok, ugyanez ment, igen.*

Ugyanez volt. Vissza a...*(nem fejezte be a mondatot).*

- *Igen, igen.*

Visszaköszönnek a tünetek.

- *Igen, igen, igen, igen.*

A férjének?

- *Nem, ő jó tanuló volt.*

Jó tanuló volt. Igen, mert, hogy...*(nem fejezte be a mondatot).*

- *Mert tudom, hogy itt voltak a nénik tollat fosztani, és akkor nagyba olvasom, hogy apróhirdetés, de nem azt olvastam, hogy apróhirdetés, hanem, hogy a próh hirdetés, a próh. És nekem is egy két évvel idősebb lány, tehát mindig óra el, vagy hát a mindig a reggel oda kellett menni fél nyolcra, és akkor a Lujzival kellett olvasnunk. Meg a bátyám két évvel idősebb, és akkor mondta a tanító bácsi, hogy a Teri sokkal ügyesebb, mint te, hogy a környezet valahogy az az nem tudom, az biztos érdekelt. És akkor azt úgy el tudtam mesélni, és akkor pedig mondta a tanító bácsi, gondoltam tegnap feleltetek, úgysem fog a Jóskával együtt, akkor meg tök olyan zártatos lettem, nem tudtam semmit. Azt mondja, jól van, akkor beírom az egyest. Hát írja.*

Tehát ilyen.

- *De szerintem én is. Mondjuk a jó helyesírásba vagy az írásba nem, de az olvasásba igen.*

Olvasással gond volt?

- *Meg, meg a fogalmazás. Pedig azt mondták, az olyan könnyű, hogy ami megtörtént, leírni. De attól mindig úgy féltem. Nagy szünet. Somlón is. Meg olyan érdekes, hogy azt is még élek, nem fogom elfelejteni, hogy miért kell felforralni a tejet? Hát, hogy kimenjenek belőle a baktériumok. És ilyen könnyű, és akkor nem mertem kimondani, mert mondom, kinevetnek a többiek. Meg, ha tudtam is, akkor is, tehát jobb volt, hogy ha leírtam és akkor a tanár döntse el, hogy most jó vagy rossz, tehát beszélni nem igazán. Tehát szóba felelni.*

Igen.

- *Meg...*(nem fejezte be a mondatot).**

János nem szeret szóban felelni?

- *Hát, ööö, szeretett, de most nem, mert kinevetik. Tehát olyan, hogy őbenne is van valami, de mondta, hogy ő anyu...*(nem fejezte be a mondatot).* Hát meg most a kicsinek is olyan vagy hát, na, kicsinek olyan szépen írt, még mondtuk*

is, hogy milyen gömbölyű betűk, a vonat, a vonal között. Most meg hát ó, legyen, aki elolvassa.

Tehát csúnya lett az...(nem fejezte be a mondatot).

- Csúnya, csúnya, igen.

...Írásképe is? Tanárok is panaszkodnak erre, hogy nehezen tudják elolvasni?

- Nem. Nem. (Szünet). Meg hát azt mondja, hogy gyors, gyorsan kell az órán írni. Mert felírják a táblára, és mire leérnek, ott már fönt letörlik, írják tovább, tehát ott nagyon...(nem fejezte be a mondatot). És olyan érdekes, soha nem hittem volna. Ebbe is ügyes. Ül a számítógép előtt, mert tanulta a gépírást. És tudja, és mondja, hogy a kisujj, a gyűrűsujj, hogy melyik mi. És akkor csak így, így és izé.

És nem is kell odanéznie.

- És nem, nem.

Úgy mondják, hogy vakon ír.

- Igen, igen.

Hogy a képernyőt nézi és...(nem fejezte be a mondatot).

- Úgyhogy ebbe is ügyes és elég gyorsan...(nem fejezte be a mondatot). És hát múltkor is hát kellett küldeni egy e-mailt, hogy az internetet lemondjuk, mert most máshol fizettük elő, és akkor, hogy mit írjon? Hát mondom, marha jó, neked kell írni. És akkor is olyan jól megfogalmazta. Aztán volt, ahol aláhúzta a gép pirossal, hogy nem jól írta, és akkor azt mondja, anyu akkor most mi van? Mondom miért, mi van? Ja, akkor ez két „t”. Tisztelettel.

És az mindjárt ugye ki is...(nem fejezte be a mondatot).

- Igen, igen.

Javíttatja vele.

- Igen, igen.

Oké. Ugye önök kis településen élnek. Okozott-e problémát, hogy az iskolában nehézségek voltak az Istivel?

- Nem. Én azt hittem igen, de nem.

Tehát ugyanúgy...(nem fejezte be a mondatot).

- Ugyanúgy.

...Ment az élet tovább...(nem fejezte be a mondatot).

- Igen.

...Nem volt kellemetlen mondjuk a szülői értekezleteken való részvétel?

- Nem.

Nem volt ezzel semmi probléma.

- Nem, mert, hogy ha probléma volt, akkor mindig megvártuk, és akkor négyszemközt beszélgettünk.

Tehát nem az osztály előtt...(nem fejezte be a mondatot).

- Nem, nem.

...Nem a többi szülő előtt zajlott.

- Meg hát úgyis mindent tudtunk, mert szerintem otthon mindenki elmesélte. De nem volt ilyen.

Jól van. Milyen jövőt gondol a Jánosnak?

- Hát...(nem fejezte be a mondatot). Nagy szünet. Hát legyen olyan, mint most. Tehát azért csak (szünet) legyen munkahelye, legyen felesége, családjá. Én nagyon szeretném. (Nagy szünet) Hát nem tudom. Megint sírni kell.

Nagy szünet.

Hát most már ez egy-két év, míg az első szakmáját megszerzi, ugye jövőre végez? Aztán esetleg még festőnek kitanul. Aztán olyan, hipp-hopp, itt lesz, hogy nőülhet.

Szeretné, hogy ha itt telepedne le a Jani, vagy akár itt, ebben a házban maradna? Majd, amikor családot alapít?

- *Hát ő itt szeretne. Mert az oroszlan yi lakás az, az övé, de hát oda nem akar.*

Tehát itt szeretne falun maradni?

- *Igen.*

Anyuval, papával.

- *Hát nem tudom.*

Jól van. Hát nagyon jó esély van rá, hogy ez így megvalósuljon. Hiszen, hogy ha nem is lett elégtelen az eredménye, akkor, akkor van rá esély, hogy szakmát szerezzen.

- *Meg azért csak komolyabb mindenbe. Tehát látszik rajta, hogy tényleg, hogy 18 éves. Hát nem tudom.*

Van-e valami, amit fontosnak tart és nem került szóba?

Nagy szünet.

Nincs? Akkor köszönöm szépen!

6. interjú

Készült: 2010. szeptember 16.

Helyszín: Egységes Pedagógiai Szakszolgálat, Tatabánya; 16.00-17.00

Interjúalany: O. Gyula édesanyja, 41 éves, jogász

Az anonimitás biztosítása érdekében megváltoztatott nevek szerepelnek a gépelt interjúleírásokban.

Először a családdal kapcsolatos kérdéseket tenném fel, majd azt követően a gyermek élettörténetét tárnánk fel, végül a problémára fókuszáló kérésekkel záránk az interjút.

Kikből áll a család?

- *Jelenleg három főből áll a családjunk. Van az édesanyám, van a fiam és én.*

Édesapával mikor szakadt meg az életközösség, mikor történt a válás?

- *2005-ben váltunk el, de lényegében előtte már egy 2-3 évvel megszakadt az életközösség. Többször, pontosabban háromszor újra kezdtük, de végül is hivatalosan 2005-ben váltunk el.*

Milyen a gyermek kapcsolattartása az édesapával?

- *Ez érdekesen alakult nálunk, mert korábban a láthatás az nálunk volt a lakáson, tehát nem vitte el éveken keresztül soha a gyermeket. Voltam júniusban egy gyermekpszichológusnál, aki azt a tanácsot adta, hogy ez nem megfelelő a gyermek számára, ezért próbáljak olyan kapcsolattartást kialakítani az édesapával, hogy elviszi a lakásból a gyermeket, és külön ők szerveznek maguknak valamilyen programot. Ezt nehezen élte meg az édesapa, de most már úgy hetente egyszer, hétvégén kétszer elviszi a gyereket. Tehát tudomásul vette, bár azt mondta a fiának, hogy én kitiltottam őt a lakásból. Úgyhogy eléggé megsértődött és zokon vette, de most már elviszi és tudomásul vette.*

Akkor ezek szerint Gyula közös programokon is részt vesz az apukával?

- *Igen.*

Tud Ön arról, hogy ezek milyen programok, vagy ők hova mennek ilyenkor?

- *Hát nem igazán számol be róla a gyermek, de ahogy én hallom elejtett mondatokból, olyan nagyon messzire nem viszi el a gyermeket, át szokta az édesanyjához vinni, tehát a másik nagyszülőkhöz, és zömmel ott vannak.*

Önök itt élnek Tatabányán?

- *Igen.*

Hármasban az Ön édesanyjával.

- *Igen.*

Ön hány éves most?

- *41 éves vagyok.*

Mi az Ön iskolai végzettsége?

- *Én jogász vagyok, egyetemet végeztem és jelenleg köztisztviselőként dolgozom.*

Itt helyben, Tatabányán?

- *Igen, itt Tatabányán.*

Édesapa hány éves?

- *Az édesapa 38.*

Mi az ő végzettsége, foglalkozása?

- *Hát alapvetően van egy szakmunkás bizonyítványa, és utána végzett egy középfokú és egy felsőfokú OKJ-s képzést. Tehát diplomája neki nincs.*

És milyen munkát végez?

- *Informatikusként dolgozik, itt Tatabányán.*

Jelenleg is dolgozik?

- *Igen.*

A nagymamával milyen a kapcsolat?

- *Hát az én édesanyám, ugye Ő az, aki velünk él, a lehető legjobb, nagyon sokat segít. Másfél éve, hogy ide költöztettük, addig én foglalkoztam zömmel a gyermekkel, most pedig már Ő az, aki átvette a tanulást. Reggel közösen indítjuk iskolába, de mivel én délután is dolgozom, ezért Ő az, aki várja haza a gyereket, és ő tanul délután a gyerekkel együtt.*

Hány szobás lakásban élnek?

- *Tulajdonképpen két szobás, csak mi átalakítottuk, úgy, hogy a nagyszobába bevitettem a konyhát, így lényegében lett 3 szoba, tehát mindenkinek van külön szobája.*

Tömblakásban élnek?

- *Igen.*

Tatabánya melyik részén?

- *Dózsakertben.*

Szeretnek-e ott élni?

- *Igen, szeretjük. Jó a lépcsőház is, meg jó a környék is, úgyhogy szeretjük.*

Van-e olyan tevékenység, amit Önök, mint család együtt végeznek?

- *Hát az édesanyámat nem lehet a lakásból kimozdítani, mert már idős, meg többször el volt törve a lába, tehát Ő nem jön ki a lakásból. Viszont a fiammal igyekszem olyan programokat szervezni, amiben Ő is szívesen részt vesz: megyünk moziba, fagyizni, strandra vittem nyáron, kirándulunk. Illetve van egy közös kapcsolódási pont: az én barátnőmnek van egy két évvel idősebb fia, és 18 hónapos volt Gyuszi, amikor ők megismerkedtek, és azóta ők nagyon jó barátok. És hetente, heti rendszerességgel megpróbáljuk a fiúkat összehozni, hogy tudjanak együtt játszani, meg persze közben akkor mi is találkozunk, szabadidőtől függően ez akár heti 2-3-szor is előfordul.*

Most Gyuszira vonatkozóan tennék fel kérdéseket. Ő most hány éves?

- *13 éves lesz szeptember végén.*

Van testvére?

- *Nincs, egyedüli gyermek.*

Tervezett gyermek volt-e?

- *Igen (szégyenlősen mosolyog)*

Volt-e valamilyen probléma a terhesség alatt?

- *Hát, úgy konkrétan magával a terhességgel nem, annyi volt, hogy nekem kinyílt a belső méhszáj, és ezért az utolsó 10 hetet feküdnöm kellett. Az utolsó előtti hónapban két hétre be is fektettek a kórházba, amíg a gyermek – azt mondta a nőgyógyász – el nem éri a 2,8 kg-os súlyt. Utána hazamehettem és otthon kellett végigfeküdnöm az utolsó 4-5 hetet.*

Valamilyen gyógyszert kellett-e szednie?

- *A szokásos multi vitaminokon, kismama vitaminokon, Folsav, vas, azon kívül semmit nem szedtem.*

Szeszes italt, cigarettát fogyasztott-e a terhesség alatt?

- *Amikor kiderült, hogy terhes vagyok, rögtön leraktam a cigarettát, egy kávét ittam reggel, mert alacsony volt a vérnyomásom, de még csak egy korty alkoholt sem.*

Érte-e valamilyen stressz-hatás, vagy valami, ami lelkileg megviselte a terhesség alatt?

- *Hát történt egy olyan eset, hogy ugye elmentem táppénzre, mert kiírt az orvos, veszélyeztetett terhes lettem, és ez a... hááát, nem is tudom, talán a 24-28. hét környékén lehetett, amikor kiderült, mert ugye előre megkaptam a fizetésemet, utána visszavonták a táppénzt, és nagyon kevés fizetést, illetve táppénzt kaptam, és lelkiekben ez akkor nagyon megviselt. Mert összetörtem, hogy hogyan tudjuk kifizetni a rezsit, olyan kevés pénzt kaptam. De végül is ez megoldódott, de emlékeim szerint ez nagyon megviselt engem akkor.*

Szüléssel kapcsolatosan egy pár mondatban, ha jellemeznéd: időre történt-e?

- *Igen, végül is időre, mert a 39. héten indult be a szülés.*

Milyen volt a lefolyása?

- *Hát én azt hiszem, hogy normális szülés volt, semmilyen külső segítséget, vagy gyógyszert nem kaptam, hajnal 3-kor elment a magzatvizem, akkor bementünk a kórházba, és délelőtt fél10-10 körül kezdődtek el már a fájások, de akkor már úgy tényleg fájt. Délután már nagyon ☺, és délután 16.55-kor lett meg a gyermek teljesen természetes úton.*

Emlékszik-e az Apgar értékre?

- *9/10 volt az Apgar értéke a gyermeknek.*

Mennyi volt a súlya, hossza Gyuszinak?

- *51 cm volt és 3550 gr.*

Szép nagy baba volt. Felsírt rögtön?

- *Igen, minden rendben volt.*

Gyermekgyógyászati ellátást igényelt-e?

- *Nem.*

Inkubátorba tették-e?

- *Inkubátorban volt, de csak azért, mert – érdekes volt, mert hideg volt szeptember 29-én, és bekapcsolták a hőszugárzót. Az pedig szépen kiverte a biztosítékot, úgyhogy nem volt, csak felső világítás, csak a felső konnektorokban volt áram, és ugye, amikor megszületik a baba, beleteszik melegítőbe, de ez nem történt meg. És szegénykém nagyon fázott, úgyhogy ezért rakták inkubátorba, de egyébként nem kellett volna.*

Besárgult-e?

- *Nem.*

Mennyi időre jöhettek haza a kórházból?

- *Normálisan, azt hiszem 5 nap, tehát az akkor szokásos időben.*

Valamilyen fejlődési rendellenességről vagy szülési sérülésről van-e tudomásuk?

- *Nincsen. (szünet, gondolkodik) Illetve annyi fejlődési rendellenesség, de ezt se annak mondanám, hogy kiderült, hogy mielőtt elvittem iskolába, akkor előtte a természetesen voltunk, hogy tompán lát. De ez így alakult. Tehát ez valamikor a magzati korban, így alakult, tehát ezt mondták nekem, hogy akkor alakult ez ki a gyermeknél, és ezt nem lehet úgy kezelni, mint a rövidlátást vagy a hosszúlátást, illetve távollátást, hát én ennyit tudok, hogy mondták, jegyezzem meg, hogy tompán látó a gyermek. Tehát azóta, 6 éves kora óta szemüveget hordunk.*

Hány dioptriás a szemüvege?

- *Az egyiket azt hiszem egy fél van, a másikon meg talán másfél. Tehát a dioptriák nem nagyok, csak azt mondták, hogy az egyik szemével szemüveg nélkül 15%-ot lát, tehát... 60-at, szemüveggel 60-ra tudjuk elősegíteni.*

Rendszeresen kell hordania?

- *Folyamatosan. Tehát nem lát nélküle. Nem is tájékozódik jól igazándiból szemüveg nélkül. Tehát az mindig, még tornaórán is rajta van.*

Visszatérve az újszülött korra. Tudott-e szoptatni?

- *5 hónapos koráig igen. Talán olyan 3 hónapos lehetett... Nem, másfél hónapos, amikor (szünet) egyszerűen elment. Nem, két hónapos, mert akkor ment haza az anyu, tehát két hónap, akkor valamiért elment a tejem, igazándiból ennek nem tudom az okát, de homeopátiás szerekkel úgy vissza tudtuk hozni, hogy reggel és este meg tudtam szoptatni, és 5 hónapos korban közölte: hogy elég volt, és onnantól kezdve nem volt hajlandó szopni.*

Előfordult-e olyan, hogy a szopás-nyelés reflex nem volt összhangban, félrenyelte, fuldoklott?

- *Volt egyszer-kétszer, hogy bukott, de nem ezért, hanem mert mohó volt.*

Jó evő baba volt?

- *Túlzottan is ☺ Igen.*

Most is jó étvágya van?

- *Igen. Igen.*

És jó alvó baba volt-e?

- *Nem. Illetve ezt sem tudom igazándiból, az biztos, hogy sokat fájt a hasa. 3 hónapos koráig – fiúknál ezt mondták is, tipikus. 3 hónapos koráig nagyon sokat küzdöttünk ezzel, aztán, mint akit elváltak. Viszont ha jól emlékszem, akkor hathetes korában már végig aludta az éjszakát, tehát ez sem, nem jól emlékszem: végigaludta 6 hetes korában az éjszakát, utána nem volt különösebb gond. Viszont egy olyan két éves kor környékén jött, hogy akkor éjszakánként fölkelte, és akkor ki kellett vennünk magunk közé. De aztán ezt is megoldottuk: egyszer-kétszer ugye nem vettük ki, aztán – úgy előttem van, hogy felállt a kiságyban, üvöltött, nem reagálunk, és egyszer csak így leült a fenekére és így nézett ki a fejéből (nevet, és mutatja). És egyszer csak eldőlt, és onnantól kezdve végig aludta az éjszakát. Egyébként most is nyugtalanul alszik. Bár ez is sokat javult, mióta különböző terápiákra járunk.*

Volt-e valamilyen komolyabb megbetegedése az első években?

- *Nem, semmi. A szokásos bányahimlő, torokfájás, nátha, illetve egyszer volt tüdőgyulladás, egy lábon kihordott vírusos tüdőgyulladás 3 éves korában. De, de ezt is lábon hordta ki, tehát úgy nem verte le, hogy le kellett volna feküdni, semmi extra olyan baja nem volt a gyerekeknek.*

Kell-e rendszeresen valamilyen gyógyszert szednie, például allergiára, asztmára?

- *Nem semmit. Allergiánk az volt, de úgy látszik, hogy kinőttük. Poratka allergiánk volt, ezzel voltunk Pesten a Szabadság-hegyen. Akkor szedtiünk Claritint, meg ha jól tudom .....spraet, egy másfél évig. De aztán rendbe jött teljesen, mert most már évek óta nem kell semmit sem használnia.*

Meséljen egy kicsit a mozgásfejlődésről.

- *Véleményem szerint minden szakaszon végig mentünk, ami volt. Illetve 10 hónaposan már elindult, rögtön szaladni kezdett. Előtte megvolt a szokásos, hogy felült, forgott, kúszott, mászott, tehát ami, ahogy teljesen normális volt, de egy picit mindent előbb, előbb elindult és akkor rögtön szaladt. Tehát nem ez a lépegetünk, hanem már rögtön mentünk.*

Mozgékony baba volt?

- *Igen.*

Mikor mondta az első szavakat?

- *Hát azt hiszem ezt is teljesen normálisan. Hát úgy egyéves korában, már ugye gügyögött, meg a hangutánzó szavakat mondta, de már akkor is olyan*

ügyes volt, hogy az alapvető dolgokat közölte velünk. Amikor éhes volt, akkor közölte, hogy „nyam-nyam”, amikor szomjas volt, akkor meg (tapsol, mutatja). Úgyhogy nagyon jól kommunikált. Aztán végül is beszélni később kezdett el, olyan két és fél éves korában, de akkor már mondatokban. Tehát a szokásos szavakat: apa, anya, mama, hinta, labda, ezeket Ő mondta, de a folyékony ... Tehát, Ő úgy kezdett el kommunikálni, hogy rögtön mondatokban kezdett el beszélni.

Addig hogyan értette meg magát?

- Tökéletesen.

Mutogatással?

- Igen. Meg hát ezzel a hangutánzó szavakkal, de inkább gesztikulálva kommunikáltunk.

Volt-e beszédhibája?

- Volt beszédhibája. Különböző hangokat, most nem biztos, hogy eszembe jut mind: a „k”-ra tökéletesen emlékszem, a „b”, a „p”, az „l”, szavakat, betűket nem tudta kimondani, az „l” betűt. Mi jártunk logopédiára egy évig. Az „l” betűt, azt tökéletesen megtanultuk már előre, előre. Tehát mielőtt logopédiára jöttünk, megmutattuk neki, hogy a nyelvét hogy kell tartani. Sose felejttem el, hogy a villa szónál a „vijjából” lett” lilla”, aztán megtanultuk, már volt tatató, abból lett kakaó, „napocsta”, ugye abból lett napocska. Hát azt hiszem a „k”, igen ezek voltak. Viszont egy év alatt teljesen tisztán tudunk beszélni.

Ide jártak Tatabányán a logopédiai ambulanciára?

- Igen.

Heti 1 alkalommal?

- Igen.

Az otthoni gyakorlást kedvelte-e?

- Nem! Nem. Tehát minden olyan, ami érdekes volt Gyusziban, hogy az ilyen rajzos feladatokat, soha nem szerette. Tehát Ő nem az a típusú gyerek volt, aki leült és rajzolt. Nem szerette ezt. Se színezni nem szeretett, adtunk neki ceruzát, meg ugye rajzolt a maga szintjén, amit kellett, de nem volt... Inkább autó, társasjáték, vagy ilyen szerepjátékokat, azokkal nagyon szeretett játszani. Vagy, ha éppen úgy volt, akkor Ő magában is eljátszott, tehát többet, van igénye arra, hogy egyedül legyen.

Említette a mozgásfejlődésnél, hogy elég korán elindult, sőt futott, szaladt. Mennyire volt stabil az egyensúlyérzéke?

- (szünet) Hát, én ha most visszagondolok, akkor inkább azt mondanám, hogy stabil nem volt. Tehát... Bár ez se tűnt föl, hogy mondjuk annyira nagyon ingadozó lett volna. Az, az úgy eszembe van, hogy szaladok, volt egyszer-kétszer, hogy fenékre ültünk, de nem tűnt föl, hogy bármi gond lenne az egyensúllyal.

Kerékpározni megtanult-e?

- Igen, megtanultunk, bár most már ezt is tudom, hogy aránylag későn tanult meg. Tehát a háromkerekűn nagyon hamar megtanult, előtte volt motor, tehát ezt is úgy fokozatosan végigjártuk. De magát a – nekem azt mondta a szakember, hogy aránylag ilyen 6-7 éves lehetett, amikor kétkerekűn megtanult biciklizni, akkor viszont azért küszködniünk kellett, tehát a gyakorlás volt. Mai napig nem engedem egyedül biciklizni, úgy, hogy ki az utcára felügyelet nélkül. Egy két éve van az, hogy most már ki merek menni vele az utcára úgy, hogy én megyek mellette, de nehezen tanultuk meg. Volt rá

példa, hogy vettem biciklit, s Ő ment az én biciklimmel, én meg az apja biciklijével, s a vadi új biciklimet „gallyra vágta” egy ilyen közös kirándulás alatt ☺. Elesett vele, nem tudja, tehát nem tudta megtartani az egyensúlyt rendesen. Tehát, ha a kezében van, mondjuk a bicikli, akkor egészen egyszerűen eldőlt a biciklivel együtt.

Visszatérve az egészen pici korra, mikorra lett szobatiszta?

- Hmm, azt hiszem ezt is olyan két és fél éves korára. Ez azért történt így, mert több volt, mint két és fél éves, mert akkor nyáron, nyár elején levittem édesanyámhoz, családi házba. És akkor ott ugye a mama mondta, hogy: menjél ki és locsold meg a virágokat. És akkor ott pillanatok alatt szobatiszta lett. Aztán ezzel nem is volt semmi gond. Tehát már éjszakára sem kellett pelenka, talán egy hétig, vagy még addig sem. És mind a vizelet, mind a széklettartás rendben volt utána már.

Előfordult-e utána, a későbbi életévek során, hogy egy-egy életszakaszban a szobatisztasággal gondok lettek volna? Éjszakai ágybavizelés, vagy nappali „balesetek”?

- Soha nem volt ilyen. Nem.

Klasszikus gyermekbetegségek közül volt-e valamelyik: bárányhimlő, rózsahimlő?

- Bárányhimlős volt (szünet, gondolkodik), aztán azt hiszem, ennyi.

Általában elmondható, hogy egészséges, tehát nem beteges alkatú a Gyuszi?

- Amióta iskolába járunk, én azt mondom, hogy nálunk úgy néz ki egy tanév, hogy általában a gyerek hiányzik egy hetet egy évben. S ezzel letudtuk. Általában egy ilyen január környékén, amikor bejön az influenzás időszak, akkor van, hogy már lázas is, tehát akkor már nem engedjük iskolába. Előfordul az, mondjuk most is taknyos, az idő is ilyen, de ezt leszámítva, mondom: a hét év alatt minden évben így, szinte napra pontosan egy hetet hiányzik, vagy csak 3-4 napot. Egyébként nincs semmi, tehát teljesen rendben van.

Járt-e bölcsődébe Gyuszi?

- Jártunk egy évet bölcsődébe, igen. Akkor 3 éves korában került be bölcsődébe, így utólag már nem biztos, hogy bölcsődébe kellett volna vinni, mert ott úgy zajlott, tehát Ő volt a legnagyobb a csoportban, és könnyen beilleszkedett. Azzal nem volt probléma, csak már ott is kezdődtek ezek a nem alvások, ami később az óvodában csak kumulálódott. És volt olyan, hogy Ő mesélt a többieknek.

Szeretett bölcsibe járni?

- Igen, szeretett bölcsibe járni.

Könnyen beszokott a közösségbe?

- Azt hiszem, igen.

Bölcsőde előtt Ön volt vele otthon GYES-en?

- Úgy oldottuk meg, hogy a gyerek egy éves koráig én voltam vele, egy és két éves korában az édesapja volt vele, kettőtől három éves koráig fogadtunk mellé bébiszittert.

Az óvodát akkor négy évesen kezdte?

- Igen.

Melyik óvodába írták be?

- Az Arany János óvodába járt.

Végig oda járt? Iskolakezdésig?

- Végig, sajnos. Végig oda járt, azt kell, hogy mondjam.

Volt valami probléma, hogy ezt így mondja?

- (nagy sóhaj) Több probléma is volt az óvodával. Először is maga a szemlélet. Tehát most már teljesen másképp látom a dolgokat, és hogyha egy hasonló gyermekkel rendelkező anyukával beszélgetnék, akkor nagyon sok mindenre fel tudnám a figyelmemet hívni. Egyrészt, mi végigjártuk a magunk kálváriáját kezdve a nevelési tanácsadóval, illetve az volt a kálvária csak, amíg a nevelési tanácsadóig eljutottunk, hogy mi az eredmény. A nevelési tanácsadó, akkor az iskolaváltások, csak hogy ne ugorjak annyira előre. Az óvodának az volt a szemlélete, hogy hagyni kell a gyereket, majd Ő leül feladatokat megoldani, amikor akar. Úgy mond: ne szorítsuk korlátok közé, és valahol a gyerek azt is csinálhat, amit csak akar. Ez, ez még elmegy egy középső csoportig, de nagycsoportban már én úgy gondolom, hogy kellett volna szoktatni a gyermeket, hogy vannak időszakok, amikor le kell ülni, és vannak feladatok, amiket meg kell oldani. Ők ahelyett, hogy ezt csinálták volna, és nem bántani akarom őket, nem azért mondom, de ezek tények, elvitték őket uszodába, és nem szorították rá... Amikor oda kerültünk, kiscsoportos korába, föl hívták a figyelmet, hogy van valami nem (szünet) nem ezzel a szóval használták, hogy nem normális; hogy valami lehet a fiammal, és vigyük el a nevelési tanácsadóba. Akkor közben volt kint egy logopédus kollega, mármint egy logopédus kollega, aki megállta... azt mondta a gyerekekről, hogy autista. Innentől kezdve én elvittem a gyereket maszekba pszichológushoz, aki azt mondta, - és ezt az óvoda arra alapozta, hogy nem, valami nem kerek a gyerekekkel, mert nem vett részt a csoportjátékokban. Ő elvonult, ő eltologatta a kisautóit, ő jól elvult akkor is magának. És azt mondta a pszichológus, hogy semmi baja nincs ennek a gyereknek, egyszerűen nem „12 egy tucat”, és soha nem is lesz „12 egy tucat”. És inkább legyek rá büszke, hogy egyéniség, és ha nem akar beállni, szó szerint idézem „a hülye körjátékokba”, akkor nem fog beállni. Tehát már itt valahogy egy kicsit megromlott a kapcsolat, illetve nem is a kapcsolat romlott meg, hanem a bizalom a részemről, és mindezt olyan stílusban is adták elő, szóval, hogy ezt nem így kellett volna. Mások előtt szóltak, nem négy szemközt, szóval nem úgy intézték ezt szerintem, mint ahogy intézni kellett volna. Az iskolaérettséget „zeneszóval” megkaptuk, akkor se mondták, hogy esetleg bármi van. Én ...

Bocsánat: az óvoda adta ki?

- Az óvoda, igen, januárban.

Tehát nem küldték el a nevelési tanácsadóba iskolaérettségi vizsgálatra, hanem ők saját hatáskörben ezt a döntést meghozták?

- Igen. És én, mivel úgy gondoltam, hogy ellenőrizzük már le magunkat, tényleg rendben van-e minden, elvittem ugyanahhoz a gyermekpszichológushoz, és ő azt mondta, hogy teljesen rendben van, iskolaérett a gyerek, mehet. El is kezdtük az iskolát. Mondjak még az óvodáról valamit?

Nem, nem, folytathatjuk tovább...

- Tehát elkezdjük az iskolát, mondjam azt, hogy nagyon, nagyon, nagyon nehéz volt. Már a gyerekek az sokat segített, hogy logopédiára járt, mert ott volt egy rendszer. Igaz, hogy csak 20 perc, de ott ülni kellett, de már akkor jelezte a tanár, a logopédus, hogy, hogy nehéz, nehéz vele dolgozni. És ezt mi annak tudtuk be, hogy nem szoktatták rá az óvodában, hogy rendszeresen oda kell ülni, 5 percre, 10 percre, nem tudom. Biztosan meg van ennek is egy folyamata, hogy hogyan lehet erre a gyerekeket megtanítani. A gyerek nem

tudott csendben, egy helyben ülni a fenekén. (sóhaj) Nagyon nehezen kezdtük, mert voltak magatartásbeli problémái, de egy nagyon nagyszerű osztályfőnököt fogtunk ki, aki szépen átforgatta a gyereket. Tudta az előzményeket. Jaj, azt még el sem meséltem, hogy közben a gyereknek kivették az orrmanduláját, mert állandó arcüreggyulladásunk volt, és amikor volt az arcüreg, tehát amikor mi a kórházban voltunk, akkor voltak az óvodában megnézni a tanító néni a leendő gyerekeket. És nekem visszamondta a tanító néni, hogy azt mondták az óvodában a gyerekekre, hogy nem normális iskolába való. Annak ellenére, hogy kiadták az iskolaérettségi papírt. Na, így vittem én el akkor a pszichológushoz a gyereket, hogy mondjon már róla véleményt. Már így akkor sok (nem fejezi be), nem nagyon adtam az óvónők szavára. És tulajdonképpen valahol az egésznek a háttérében az volt, hogy ők nem szerették volna, hogy a gyerek a Váci iskolába kerüljön, ők a Dózsa iskola felé orientálták az óvodából kikerülő csimotákat. És volt egy igen komoly vitám akkor a vezetőnővel, és én megkérdeztem, hogy mire alapozzák ezt, hogy nem normál iskolába való a gyerek? És hebegett, habogott, mert tudta, hogy ebből gond lehetne, ha én elindulok, és panaszt vagy feljelentést teszek. Végül is maradjunk annyiban, hogy elváltunk békében egymástól. Aztán jöttek a gondok az iskolakezdekor, az nagyon, nagyon nehéz volt. Egyrészt magatartásba, másrészt pedig a gyerekek, én tanultam vele otthon, az írás rendkívül nehezen ment. Elkezdtük a vonalakat. Nagyon nehezen állt rá a keze. Én még külön vettem egy táblát, hogy nagyobb mozdulatokkal próbáltuk gyakorolni, és még mielőtt elkezdtük az iskolát, egész nyáron hordtam egy pedagógushoz, aki, ami az óvodából kimaradt, azt megpróbálta a gyerekeknek minimum megtanítani.

Tehát magánúton próbált segítséget keresni, hogy felkészítse a Gábort az 1. osztályra?

- Igen.

Melyik iskolában kezdte?

- A Váci iskolában kezdtünk.

Hányan voltak az osztályban?

- 27-en. És ez is sok volt. Tehát sokan voltak, és Gyuszira külön oda kellett, meg is kapta ezt a figyelmet. Nagyon jó volt a tanító néni, az osztályfőnökünk csodálatos volt. Épp ezért gondolom, hogy valahogy utólag ez a hátrányunkra is vált, mert Gyula nagyon szerette, neki meg akart felelni, és neki ezért teljesített. A matek tanárnő már nem volt ennyire, és mondjuk őt nem szerette annyira a gyerek, és matematikából is már kezdődtek a – nem is a nehézségek, mert megtanultunk mi mindent, és jó bizonyítványt is kaptunk, csak mindannyian éreztük, hogy valami nem kerek! Nagyon hullámzó teljesítménye van, van, amikor a gyerek brillírozik, de olyan szinten, hogy az osztály zsenijéhez hasonlította az osztályfőnök, valamikor meg teljesen – nem azt mondom, hogy kezelhetetlen volt, de alig lehetett rábírni arra, hogy dolgozzon. És ez ilyen folyamatos hullámzó volt az első 4 ében.

Tehát már rögtön az első osztálytól kezdődően problémák jelentkeztek, de az alsó tagozatos tanár néni tolerálták ezt a tulajdonságát Gyulának, és így a többiekkel szépen tudott haladni?

- Így van.

Volt-e valamiből elégtelene?

- Soha. Sőt, ha úgy vesszük, akkor alsóban hármasa volt egyedül matematikából, talán nyelvtanból, hát a negyedik év végi bizonyítványunk –

nem is tudom, milyen tantárgyak voltak negyedikben (gondolkodik). Tehát kimondottan jó bizonyítvány... (nem fejezi be) Rajzból, rajzból azonnal kiugrott, hogy nem annyira megy. Környezetből négyes volt. (szünet)

Tehát jól vette az akadályokat...

- Igen, igen.

Napközi otthonos volt-e?

- Hát nem napközi otthonos, hanem iskola otthonos volt. Amit nagyon sérelmeztünk. Bár úgyse ment, mert tudtuk, hogy a gyerek ott nem csinál semmit, és amikor hazajött, 4 órákor, akkor kellett mindent újra kezdeni, és, és gyakorolni estig.

Ki tanult vele?

- Én.

Ez elég sok energiát felemészthetett. Mennyi volt fáradt már ekkor a Gyuszi?

- Hát már nagyon fáradt volt. Meg nehezebben haladtunk. De ez is érdekes volt, mert olyan hullámzó volt. Amikor jó passzban volt, akkor lehetett haladni, 20 perc alatt mindent megcsináltunk, ha – most már tudom, hogy miért, meg, hogy milyen napokhoz tudom kötni – akkor viszont nem lehetett még, nem azt mondom, hogy erőszakkal, de, de fenyegetéssel lehetett csak szinte munkára bírni.

Ajánlották-e az alsós tanító nénik, hogy keressék fel a nevelési tanácsadót vizsgálat céljából?

- Nem. Soha nem került ez szóba.

Eljött ugye a felső tagozat. Szintén ugyanabban az iskolában?

- Nem, mi időközben iskolát váltottunk. És ennek az volt az oka, hogy a gyermekem perifériára szorult. Azt tudni kell, hogy a Gyuszi egy jóindulatú, a korához képest nagy növésű gyerek, és kicsi korától azt tanítottuk, hogy nem szabad egyrészt a másikat bántani, másrészt olyan testi ereje is volt, mert 1-2 fejjel mindig magasabb volt, mint a korosztálya, hogy ha Ő esetleg valakit tényleg visszaadja, vagy valamit megtorolna, akkor tényleg valami komolyabb sérülést is okozhatott volna. Főleg már iskolában azért. És ő, egy kicsit, ilyen „birkatürelmű”, és valahol, nem tudom, lehet, hogy nem, nem jól tanítottuk ezt meg neki, hogy véd meg magad, és mindig mindenért őt találták meg. Ő volt az, akinek eldugták a tornaszákját, a sapkáját, a táskáját eltüntették, ő volt az – ahogy az osztályfőnök megfogalmazta – teljesen mindegy az, még ott se volt a gyerek, mindig, mindenért ő volt a hibás. És ezt már negyedik év végére, sőt már 3. év végén is teljesen nyilvánvaló volt, de az utolsó évet már nem akartam másik iskolába. Ezért, hát rendszeres beszélgetésekkel próbáltuk egy kicsit benne tartani a lelket, és mi iskolát váltottunk a felső tagozatra és a Váci iskolából átvittem a Sárberki általános iskolába. Mégpedig az elsődleges – kettő indoka volt, hogy abba az iskolába vittem. Az egyik az az, hogy azt az információt kaptam, hogy ott a „más” gyerekeket is befogadják és tolerálják, illetve van egy alapítványi része az iskolának, a M. alapítvány, ami azt jelenti, hogy havi X összegért az osztályt bizonyos órákon, több tantárgyból is külön veszi, és kiscsoportos oktatásban részesülnek. Ezt Gyuszi meg is kapta ötödikben, illetve hatodikban. És tíz fővel zajlott főleg a nyelvóra, az irodalom, a matematika, azt hiszem a történelem és a biológiai is. De az a lényeg, hogy amiből ugye neki – a nyelvtan és a matematika, ami fontos, azokat kis csoportra bontották, tehát kis csoportban tanulta. És így több idő is jutott a gyerekre.

Említette, hogy hallotta, hogy ebben az iskolában milyen oktatás folyik. Milyen forrásból származott ez az információ?

- Szülőktől elsősorban, és hát én voltam bent az akkori igazgatónál, és ő is ezt a tájékoztatást adta. Nagyon sok mozgáskorlátozott, illetőleg siket, vagy gyengén látó gyerek jár az iskolába, és hogy az ilyen gyerekeket tolerálják.

Hogy sikerült az iskolaváltás?

- Én azt hiszem, hogy ez az életünk legjobb döntése volt. Így utólag azt mondom, - nem szoktam soha semmit megbánni, de két dolgot bánok. Az egyik, hogy nem vittem el a gyereket az óvodából. Első év után, azonnal el kellett volna a gyereket vinnem. Illetve, hogy előbb el kellett volna vinnem a Váci iskolából. Nem azt mondom, hogy szeretünk iskolába járni, de az osztályfőnök is azt mondja, és én is úgy érzem, hogy ott is vannak konfliktusok, de megközelítőleg nem annyit bántják és székálják, mint a másik iskolában. Beilleszkedett, sosem lesz (hosszú szünet) teljesen otthon az iskolában, hogy így mondjam, de én úgy érzem, hogy jól érzi magát és megközelítőleg nincs annyi bántás és most már elkezdte megtanulni megvédeni saját magát. (szünet) és, ez a kiscsoportos foglalkozás is nagyon bejött, sajnos már hetedikben, mivel az iskolát felújítják, ezt nem. Átkötöztek egy másik iskolába és ott nincs annyi hely, úgyhogy most hetedikben nem tudják megoldani ezt a kis csoportos foglalkozást, de 18-an vannak így is az osztályban.

Mikor merült fel Önökben, vagy Önben elsőként, hogy szakemberhez kellene fordulni?

- Ez érdekes, mert valahogy én, most így utólag vagyok okos, már az alsó tagozatban így a szívem mélyén kezdtem érezni, hogy valami nem kerek. Mivel nem tudtam, hogy mi az oka, és én nem vagyok szakember, én nem ismertem fel akkor a tüneteket. Most már tudom, hogy az, hogy például később tanultunk meg biciklizni, nehezen tanulta meg a hintát hajtani, nehezebben tanult meg gombolni, azt sem sokkal később, csak nem annyira egyszerűen és gyorsan, mint mondjuk egy átlag gyerek... De, hát most már nem azt mondom, hogy késő bánat, de nyilván okosabb lennék. Alsóban is már éreztem. Még nem is az első két osztályban, hanem ez a hullámzó teljesítmény, és ami nekem rendkívül dühítő volt, hogy nem tanulunk a hibáinkból. Hogy elmondtam valamit 525-ször, megcsináltuk mondjuk 3-szor, 4-szer, 5-ször, és jön egy alkalom, és akkor megint nem csináljuk. És én ezt nem értettem, hogy hát egy majmot már megtanítottunk lassan, és hogy Ő, Ő miért nem? Se a hibáiból, se amiket így megbeszéltünk, ott is ilyen hullámzó teljesítmény előjött. Most már persze tudom, hogy ez minek a jele. Tehát ott kezdtük el, ott én már valamit éreztem, hogy én már elvittem ugye óvodában pszichológushoz, illetve iskolaérettségi vizsgálatra. Ami konkrétan kialakult, tehát amikor már szakemberhez fordultunk, ötödikben, ötödik félévtől édesanyám átköltözött hozzánk, és ő vette át Gyuszival a tanulást. És ő magyar – történelem szakos tanár, és ő 5. év végén már elkezdte nekem mondogatni, hogy valami nem „stimol”, valami nem kerek. Ő is tanár, harmincvalahány évig tanított, ő még ilyen gyerekekkel a pályája során nem találkozott. Tegyük hozzá, hogy édesanyám 74 éves, de amikor ő még aktív pedagógus volt, nem hallottunk semmilyen „disz”-ről. Neki feltűnt - ami nekem is -, mert 5.-ben leromlott annyira a gyerek írása és a helyesírása, hogy arra már mondhatnám, hogy „katasztrófikus”.

- *És ami megint ilyen, már tudom, hogy minek a jele, szóban tökéletesen lebetűzünk mindent, csak ne kelljen leírni. És akkor tudjuk a helyesírást, amikor meg elkezdünk írni, akkor kimaradnak betűk, akkor kettőzünk ott, ahol nem kell, nem kettőzünk, ahol kellene. S alsóban még volt idő írni, és ha Ő akart, akkor gyöngybetűkkel tudott írni. De valahol nem akart. Illetve, ha rá volt kényszerítve. De ötödikben már nem nézte senki és nem adtak időt, és egyszerűen a füzetek úgy néztek ki, hogy gyakran még ő sem tudta elolvasni, hogy mit írt le órán. A mai napig, ha margót teszünk, oda teszi az ujját, hogy úgy tudja kezdeni, ahogy tanultuk. Oda teszi az ujját. És hatodik év elején anyukám is mondogatta, és az egyik műsorban hallottam az ilyen disz-ekről. Diszkalkulia, diszlexia, diszgráfia. És akkor én leültem az internet elé és elkezdtem utánanézni, hogy esetleg. És akkor döbbsentem meg, az egyik oldalon megtaláltam a diszgráfia 10 tünetét és abból 9 megvolt az én fiamnál. Ez, hogy hogyan írjuk a betűket, hol kezdjük nagybetűvel a mondat elejét, hol nem; ékezetek, nagyon rossz a helyesírásunk, olvashatatlan az írás; hol nagybetűvel írunk, hol kis betűvel – már a betű nagyságáról beszélek, a sortartás. Szóval 10-ből 9 megvolt a gyermeknél. És akkor kezdtem el gondolkodni, hogy na, akkor most már szakember kell. Mert ha tényleg diszgráfias a gyermek, akkor ennek a végére kell járni. És így jutottunk el a nevelési tanácsadóba.*

Tehát hatodik osztályos korban volt először vizsgálaton. Mit állapított meg ez a vizsgálat?

- *Hát nagyfokú kezeletlen figyelemzavart és diszgráfiát, ebből adódó diszgráfiát.*

Mi történt ezt követően?

- *Lett egy szakvéleményünk, aztán kezdődött a harcunk az iskolával. Én bevittem a szakvéleményt, az elkészült január végén. És bevittem az iskolába, hogy lám-lám, akkor mégiscsak Gyuszi teljesítménye, illetőleg hullámzó teljesítménye mögött ez van. És a toleráns iskolából rögtön nem toleráns iskola lett. Igazándiból nem is azt mondom, hogy nem foglalkoztak velünk, de a szakvéleményben egyértelműen le volt írva, hogy szóban kell a gyermeket számon kérni. Azt elfelejtettem mondani az előbb, hogy ahogy így kibukott az egész, és nem értettük, és elkezdtünk gondolkodni, még mielőtt én felfedeztem volna a diszket az interneten, hogy nagyon – nagyon sokat írtak. Tehát az egy kezemen meg tudom számolni, hogy egy félév alatt hányszor felelt szóban a gyerek. És otthon elmondja tökéletesen, minden kérdésre válaszolunk, a dolgozatai pedig nem tükrözték azt a tudást és teljesítményt, ami benne volt. És itt kezdtünk el az anyukámmal, plusz még jött a külalak és egyéb dolgok, hogy valami nem „stimmol”. Ezt még hozzátenném azért az előzőekhez. És én bevittem, és (szünet) nem történt igazándiból semmi. Majd, hogyha – azt mondták. Tehát nem fogadták el a szakvéleményt. Én konzultáltam a szakvélemény készítőjével, aki elmondta nekem, hogy – és ennek én is utána néztem, mivel jogász vagyok – hogy ezt a szakvéleményt el kell fogadni. Azt mondták, hogy ha majd voltunk szakértői bizottságnál, és megkaptuk az SNI-t, majd akkor, esetleg, megkaphatja a gyerek azokat a kedvezményeket, ami egyébként jár. Tehát itt már vita volt az iskolával. Mivel sikerült elintézni, március végén bekerültünk az SNI-re, tehát a szakértői bizottsághoz, ahol az SNI kategóriát csont nélkül megkaptuk. De úgy megkaptuk, hogy menni kell majd 2 év múlva felülvizsgálatra, de ez igazándiból változni már nem fog. Amíg a gyerek iskolába jár, addig megkapjuk ezt az SNI-t. és meg is kaptam*

március végén az egy oldalas szakvéleményt, ezzel megint bekocogtam az iskolába, megint nem történt semmi. Azért ez annyira nem igaz, mert az osztályfőnök megpróbált a tanárokkal beszélni, hogy kicsit többet feleltessék. De ugyanúgy írt a gyerek, ugyanúgy nem használhatott matematikánál számológépet, lehet, hogy egy pár perccel esetleg több időt kapott, de érdemi változás nem történt. Mivel március végén kaptuk meg a szakvéleményt a szakértői bizottságtól, ezért már fejlesztést sem kapott, mert már nem fért bele abba a keretbe.

Tehát az iskolában nem kapott fejlesztést. Próbált-e Ön valamilyen fejlesztést keresni a gyermeknek, vagy kapott-e máshol fejlesztést?

- Igen. A nevelési tanácsadóban felajánlották, hogy oda eljárhatunk. El is jártunk heti 1 órában. És amikor vége lett az iskolának, akkor én próbáltam, én nem nyugodtam ebbe bele. Úgy döntöttem, hogy biztos van erre valamilyen módszer, valamilyen lehetőség, hogy a gyereket fejlesszük, bár mindenki azt mondta, hogy – 12 és fél éves lehetett akkor – hogy már elkéstünk. És milyen a szülő: nem adja föl! Azért kaptam információt innen-onnan, és elkezdtünk lovagolni jární. A terápiás lovaglás – egyébként ehhez tudni kell, hogy Gyuszi nagyon sok sportot kipróbált. De mivel – most már ezt is tudom – a koncentrációképessége ugye hosszú távon nem fenntartható, ezért igazándiból élsportoló belőle soha nem lesz, és ezért az átlag gyerek nem nagyon kell egyik edzőnek sem, mert hozni kell az eredményeket. Ő nem az, akivel villogni lehet. Hát innentől fogva szerintem a gyerek is érezte, mert mi voltunk focizni, voltunk, egy évet jártunk vízilabdázni, egyébként hamar megtanult úszni, és gyönyörűen úszik. Voltunk újászkodni, jártunk teniszre, megmondom őszintén a teniszt nem bírtam anyagilag fedezni, úgyhogy azt azért hagytuk abba. És akkor kaptam egy ötletet, hogy lovaglás. Ugye, az ember látott, Suttogó, meg ilyen filmek, olyan filmek. És elkezdtük. Ő maga akarta, tehát ő maga mondta, hogy szeretne elmenni lovagolni. És a mai napig járunk lovagolni, most már lassan 3 hónapja, és a terápiás lovaglásból örömlovaglás lett. Indultunk negyed órával, most már fél órát ülünk a lovon. És mondhatom, hogy lóra termett a gyermek. Úgyhogy nagyon szépen csináljuk, gyönyörűen ül a lovon, és nagyon elégedett vele az edző is. Mint említettem, fontos a gyereknek az, hogy megtalálja a közös hangot azzal, akivel tanul, vagy dolgozik. A lovász, vagy a srác, aki tanít bennünket – nem tudom, hogyan nevezik – ő vele nagyon jól megtaláltuk a hangot, úgyhogy ennek eredményeképpen egy hétig voltunk a nyáron lovas táborban. Gábor lovat csutakolt, segített – ő volt éppen a legnagyobb, tehát azt hiszem ez is egy jó dolog volt. És még emellé találtunk egy nagyon jó mozgásterapeutát. Úgyhogy kéthetente járunk hozzá. Ő megcsinálta – azért tudom ezeket a dolgokat, mert ugye egyrészt a nevelési tanácsadóba is felhívták a figyelmünket 1-2 dologra, plusz a mozgásterapeuta, amikor elmentünk hozzá, első alkalommal majdnem 2 órát foglalkozott a gyerekekkel. És ezeket a jeleket ő mind mondta, hogy egy szakembernek már 3-4-5 éves korban ki kellett volna szűrni ezeket a dolgokat a gyereknél. Nem nekem, mert nem én vagyok a szakember, és arra felé kellett volna bennünket orientálni. És azt is elmondta, hogy ha ezt 5 éves korban észrevesszük, akkor ennyi idősen már teljesen helyre lehetett volna állítani az agyműködését a gyereknek. Amilyen módszerrel mi most dolgozunk, ez egy Hollandiában az 50-es években kifejlesztett módszer, ennek az a lényege, hogy agysérült felnőttekre dolgozták ki, és e szerint a módszer szerint haladunk a gyerekekkel. Eljutottunk oda, hogy aki az első alkalommal egy lábon

nem bírt 2 másodpercig sem megállni, most csodálatosan dolgozik. Az egyensúlyérzéke önmagához képest fantasztikusan fejlődött. Jó, vannak kisebb ellenállások, ugye kamasz. Hogy, de miért kell csinálni – de megcsinálja. Kéthetente megyünk, akkor 3 elemből álló mozgulatsort betanítanak, amit minden este otthon 5 percben, eszköz nélkül együtt meg tudunk csinálni. És most már az a menetrend, hogy elmegyünk, bemutatjuk a gyakorlatsort, és ha megfelelő, akkor tanuljuk a következőt. És én látom Gyuszint az önmagához képest rendkívüli fejlődést, és még pluszban annyit megcsináltunk, hogy elvittem júliusban homeopátiás orvoshoz Tatára. Ott megint felmérték, másfél órán keresztül kérdezték, hogy a neki megfelelő homeopátiás szert szedjük. Kétfélét szediünk: egy Foszforsz nevűt, azt kéthetente IX kell. És egy Nátrium-klorátumot, azt pedig egy héten kétszer. És Gyuszinál voltak olyan tünetek, hogy amikor bejött az esős idő, és most a tavasztól kezdve ez folyamatosan így volt, akkor előtte 2-3 nappal már impulzívabb lett a gyerek, egy kicsit nem azt mondom, hogy agresszívebb, de jobban visszaszólt. Feleselősebb lett. „Nem akarom, hagyjál békén, nem csinálom”.

Tehát nehezebben tudta kontrollálni önmagát?

- Igen. Ez viszont lecsökkent annyira, hogy vagy csak előző nap viselkedik csak így, vagy már aznap. Ez a lovaglás, a homeopátia, és a mozgásterápiának az eredményeként.

Tudja-e azt, hogy milyen jogai és kötelezettségei vannak a gyermekének, Önnek, a családnak? Mivel ő most ugye, különleges gondozásra jogosult.

- Én azt hiszem, hogy (szünet) igen. Tehát utána néztem akkor, ezért is vagyok elkeseredve, hogy az iskola ennyire nem partner. Nem azt kértem, hogy kivételezzenek a gyerekekkel, akkor át is beszélünk a nevelési tanácsadóban a szakemberrel, a szakvélemény készítőjével, hogy mit és hogyan. Utána olvastam és én ezeket próbálom közvetíteni, próbáltam közvetíteni a pedagógusok felé. Én azt is felajánlottam, hogy egyesével bemegyek, mindenkivel beszélek, nem... Azt mondták, hogy nem érdemes, tök fölösleges, tudják, miről van szó. Vannak pedagógusok, akik tolerálják, de azt, hogy megkapná, ami le van írva a szakvéleményben – olyan nincs. De tolerálja a matek tanárnő, az osztályfőnök, 1-2 pedagógus, de nem érzem azt, hogy – mert mindig azt kapom, hogy sokan vannak, nem lehet mindig feleltetni, én nem hiszem. Ez csak hozzáállás kérdése. Röpdolgozat helyett, mondjuk, amíg a többiek röpdolgozatot írnak, én felállítom a gyereket és fölteszek neki 4 kérdést. Nem muszáj ugyanazt megválaszolnia, amit a többiek írnak, de én úgy gondolom, hogy ez, ez csak hozzáállás kérdése.

Önnek volt-e hasonló problémája fiatal korában?

- Nekem nem. Nekem ezért is volt rendkívül nehéz ezt az egészet feldolgozni. Én teljesen más... vagyok. Viszont, ami érdekes, hogy mik derülnek ki. Nem olyan rég mondta az apuka, hogy bizony ő is, hetedikben újra kellett megtanulnia írni, mert nem lehetett elolvasni, amit írt. És ezért, - mivel szerelmes lett – ezért meg kellett tanulnia olvashatóan írni, hogy a kislány el tudja olvasni. Úgyhogy azt hiszem, anélkül, hogy bárkit vádolnék, hogy az édesapának ez itt most öröklődött. Tehát az édesapa hasonló problémákkal küszködött.

Mi jelenti jelenleg a legnagyobb problémát?

- Ez a hullámozó teljesítmény. Tehát, nem az iskola, hanem, ha rá tudnám venni a gyereket arra, hogy ne kelljen mindig erőszakkal, fenyegetéssel – nem mindig, ez se jó szó – mert ez is hullámozik. De mivel most többször van rossz

idő ☺, meg most kezdtük az iskolát, a legnagyobb probléma a tanulás. Így leegyszerűsítve. A tanulás, mert ha Ő odafigyel, s akar odafigyelni – márpedig, hogy ha akar, akkor megtanul mindent egy óra alatt. De úgy, hogy brillírozik. És én ettől kapok „síkító frászt” – ezt, ha gondolja, törli, vagy benne hagyja – tehát én ettől vagyok megütközve, hogy nekem van egy rendkívül okos gyermekem, tudom a képességeit, és ha tényleg olyan, akkor szárnyalunk. Tehát akkor van igazi tanulás. Amikor viszont kínlódunk, akkor nagyon kínlódunk. És ebbe már tönkre mentem én, - ha szabad így fogalmaznom – tehát már ilyenkor ott tartok, hogy na, akkor nem tanulsz meg, engem nem érdekel... Már az édesanyám kiborult, már ő si olyan szinten van. Nagyon, nagyon nehéz megemészteni, és minden nap, vagy, ha nem is minden nap, de sokszor – úgymond – odakényszeríteni tanulni.

Véleménye szerint az, hogy a gyermeke ilyen nehézségekkel, problémákkal küszködik, megváltoztatta-e valamiben a család életét? Másképp élnének-e, ha nem így történnének a dolgok?

- Teljesen. Teljesen másképpen. Azt nem mondom, hogy teljesen, de sok mindenben másképp élnénk. Ővele még a mai napig tanulni kell. Tehát én úgy gondolom, hogy egy hetedikes gyerek már réges-régen önállóan kell, hogy tanuljon. Vele nem lehet. Oda kell ülni, oda kell ültetni, ő olvassa a leckét, de segíteni kell kiemelni a lényegét. Amellett, hogy vannak kis stiklijei – nem, nem stiklik, inkább bogarai. Ez egy jobb szó. Bogarai. Nem lehet beleírni a tankönyvbe. Na, most hogy emelem ki a lényegét, ha nem húzom alá. Nem lehet bekarikázni, egy ceruza-vonás ne legyen abban a tankönyvben. Úgyhogy olvastatjuk, és megpróbáljuk, segíünk neki kiemelni a lényegét. Amikor, utána már ő gyönyörűen tudná elmondani, összefoglalni az anyagot. Összefüggően, illetve a kérdésekre tud nagyon jól válaszolni. Tehát ha ez nem lenne, ez a napi tortúra – mert én annak nevezem -, akkor mondjuk, hazajön a gyerek, leül, megtanul 1-2-3 óra alatt, teljesen mindegy. Nekem csak annyi dolgom lenne, hogy leellenőrzöm, 1-2 ellenőrző kérdés, mert erre már – mint mondtam az előbb – felőrlődtünk, mindannyian. Akik a közvetlen környezetében vannak. És ez így nagyon nehéz. És így nehéz türelmesnek lenni, pedig tudom, hogy kell hozzá. Igyekszünk is, de néha minden kiborul. Néha anyukám azt mondja, hogy: hazamegyek, nem csinálom tovább. Néha én azt mondom, hogy: menj, költözz apádhoz, élj ővele. Ami, megint tudom, hogy nem helyes. De, de már nem bírjuk idegileg. Mert egyszerűen már eljutottunk a végső utánig.

Milyen jövőt gondol Gyulának?

- Ez érdekes, hogy én mit szeretnék és mi lesz, és hogy Ő mit akar, azt hiszem, ez három dolog. Én mit szeretnék? Kiegyensúlyozott, boldog felnőttet, stabil háttérrel. Hát, hogy legyen megfelelő, stabil munka, amit szeret. Az teljesen mindegy, hogy micsoda, ha WC pucoló, akkor WC pucoló lesz. Nem az lesz ☺, de teljesen mindegy, hogy mi. Hogy diplomához, vagy szakmához, vagy bármihez köt, teljesen mindegy. Nem. Ezt szeretném, hogy boldog, kiegyensúlyozott legyen, aki megtalálja a munkájában az örömet, tehát a hobbija legyen a munkája. Aztán azt hiszem, hogy a többi mind majd már ez hozza maga után. Tehát, ha sikeresek vagyunk, elismernek. Ha szeretjük, amit csinálunk, akkor minden téren tudok teljes egészé válni. A családban, a munkahelyen. Ő mit akar? Most per pillanat, ő most per pillanat rendőr akar lenni. Amit én megint támogatok, ha ő így gondolja, akkor legyen. Érdekes kombináció a gyermek. Matek, nem is azt mondanám, hogy nem szeretjük a

matekot. A logikai készsége nagyon jó. Számolni viszont már nem szeretünk. Emellett a nyelvtan, ugye, nem szeretjük. De valahogy abban is van egyfajta logika, ugye anyukám segíti. Azért megoldjuk. Tehát amikor írni kell, akkor a dolgozat tartalmi része nem rossz, olyan hármás szint. Angolból négyes. És, ha egy kicsit akarna abból is több lenni, ez érdekes, mert az angolból tökéletesen le tudjuk, ott betűzzük. Tehát ott nincs annyira gond a (nem fejezi be). Ott is fel van mentve a nyelvtanból, de ha nem lenne, akkor is meg lenne simán a négyese. Mondom, tehát ez megint érdekes. Irodalmat, azt annyira nem szereti. Ezt nem csodálom, mert nem, tehát a tanárnő nem, tehát ezt nem szereti. És amit viszont szeretünk, az a fizika és a kémia. Bejött a kémia, tavaly tanultunk egy fél évet. Tehát ő egy kicsit se ilyen, se olyan. Tehát, hogy csak reál beállítottságú, vagy csak humán beállítottságú. És mivel érdekes a kémia, érdekes a fizika ezért szeretjük. Meg kísérletek voltak tavaly fizikából, és nagyon megfogta a tanárnő. És mivel a tanárnőt is szereti, meg érdekes a tantárgy, így azt is szereti. Történelmet szerettük, szeretné, ha nem ez a tanár néni tanítaná. Hát a rajz: azt hadd ne mondjam, nem szeretjük. Nem érdekes, egy ilyen gyerekből sosem lesz festőművész ☺. Nem ebből kell megélnie. A testnevelés. Megcsináljuk, mert muszáj. De konkrétan ilyen kötött tevékenység, amikor megmondják, hogy most csak ezt kell, azt nem szereti. Futni, hát alapvetően lusta. Tehát Ő ezt akarja most. És aztán ami lehetőségként most, és amitől én el vagyok keseredve, mert látom, hogy milyen a szakmunkásképző. Tehát, ha oda a gyerekem bekerül, (szünet, sóhaj), meghal. Tehát amilyenek a gyerekek, ahogy viszonyulnak egymáshoz, amilyen agresszió, erőszak, szeretetlenség van a szakmunkásban, abban a gyerekem elveszne. Csak, ha meg nem tanulunk, akkor meg nem tudunk olyan középiskolába bekerülni, amiből később, ha szeretné, hogy rendőr legyen. És itt megint konfliktus van. Hogy hogyan értessem meg vele azt, hogy muszáj egy kicsit – nem kéne sokat – csak ezeket a nyűglődéseket hagyjuk el. És, ha csak úgy tempósan tanulnánk. Nem kell nekünk kitűnőnek lenni. Tehát már az is jó, amilyen az év végén volt, mert azzal már bekerülnénk egy szakközépbe. De ezt nem fogja még föl. Nem. Fejben még nagyon gyerek, a korához képest. Bizonyos szempontból. Bizonyos szempontból már nagyfiú, de egyébként még nagyon gyerek. És ezért bíztam abban, hogy nem késtünk még el nagyon sem a mozgásterápiával, sem a homeopátiával – egyébként a homeopátiás orvos, doktornő azt mondta, hogy ilyen nincs, hogy lezárul, meg már nem megy. A homeopátiának épp az a lényege, hogy rávezeti a szervezetet az öngyógyításra. Úgyhogy most per pillanat itt tartunk, nem egyszerű. És, ami a, valahol elkeserítő, hogy az ember egyediül van. Tehát – most nem a nevelési tanácsadóról beszélek – hanem ilyen, hogy amit én hallok, hogy egyre több ilyen gyerek van, és (szünet) nem (szünet) buták, nem szellemi fogyatékosak. Valamiben mások. És, ha személyre szabott oktatást kaphatnának, akkor ezek a gyerekek nem elkallódnának, mert ezt is olvastam, hogy nagyon sokan periféria, bűncselekmények, egyebek, más magatartások. Hanem, ha egy kicsit is odafigyelne a társadalom, és lassan nem kicsit, mert nem tudom, hogy hány százalék, de biztosan nem kevés gyerek van, mert én hallom, hogy egyre több ilyen van – akkor esetleg egy személyre szabott oktatással a társadalomnak tényleg olyan tagjává tudnának válni, mint mi.

Szeretném még megkérdezni, hogy mennyire egységes az Önök elfogadása Gyulával kapcsolatosan?

- Én elfogadtam, nem azt mondom, hogy – ez sem jó szó, hogy nem ilyen gyereket képzeltem magamnak – nem így képzeltem el. De ő ilyen, ilyennek fogadom el. Az elején kudarcnak élttem meg, amikor még nem tudtam, hogy mi a baj. És úgy gondoltam, hogy én nem vagyok megfelelő, én nem vagyok jó anya. És aztán rájöttem, hogy Ő, Ő más. Tehát, hogy neki vannak ezek a dolgai, és őt ilyennek kell elfogadni, bár van már benne „rafkó” is a gyerekebe sokszor. Ugye, most már 13 éves lesz. De én úgy érzem, hogy az apa, nem is az, hogy nem tudja elfogadni, nem tudom igazándiból, hogy ő (szünet) Saját magát látja-e benne? Legyint. Tehát neki van egy olyan érdektelenség, egy olyan közöny. Hogy ez most, a közöny, abból adódik, hogy nem tudja földolgozni, hogy a gyereke ilyen, vagy, vagy nem is érdekli tényleg, a lelkéből jön-e a közöny – azt nem tudom megítélni. De szerintem, egy ilyen közönnyel reagál. „Ó, nem csinálod – hát akkor nem csinálod”. Elfelejtettük befizetni az ebédet, szóltam apucinak is, hogy szóljon rá, már amikor meggyérte a suliba, hogy: befizetted? Apuci is természetesen elfelejtette megkérdezni, hogy befizették-e. Tehát elfelejtettük. Mi volt a reakció: „Hát, akkor nem fogsz ebédelni”. És mindenben valahol ez az „így jártunk”, „ez a te dolgod”. Ami nem biztos, hogy jó, amellet, hogy én úgy gondolom, hogy nincs apaképünk. Mert most nem bántani akarom a gyerek apját, de infantilis, és az is marad örök életére. Tehát se apamintánk, se pedig férfimintám nincs a gyerekeknek. Férfimintát sehonnán nem tudok neki adni.

Van-e valami, amit kihagytunk, és fontos. Ami esetleg jó tanácsként szolgálhat másoknak?

- Hát, nem tudom. Mindig azt mondtam, hogy gyereket nevelni: az életben – szerintem – a legnehezebb. És sajnos, ez az, amit sehol nem tanítanak. Legalábbis itt Magyarországon nem, információim szerint Németországban van már ilyen „szülők iskolája”. És tényleg olyan gyereket, amilyen – nem is az, hogy mi szeretnénk, hanem tényleg boldog, kiegyensúlyozott gyereket neveljünk, ahhoz nagyon sok minden kell. (nagy sóhaj) Nem tudom, hogy esetleg hol lehet, hol van olyan fórum, vagy, vagy akkor olyan szakembereket mondjuk, akik felismerik kicsi korban, ami javítható. Hogy akkor változtassunk. Illetve, valahogy ezt is úgy érzem, hogy a szőnyeg alá van még söpörve. Már van a rákos gyerekekért alapítvány, már van leukémiás gyerekekért, van étkeztetésért, nem tudom még mi. Tehát van egy csomó minden, amit úgy már fölkaroltunk. Az ilyen „disz”-gyerekek, valahol a diszlexia kivételével, mert a diszlexiára már mindenki odafigyel. És, hát nekem az alsós osztályfőnök el is mondta, miután kiderült a gyerekről, hogy diszgráfiás, hogy annyira beléjük van sulykolva a diszlexia, hogy valahogy a diszgráfia és a diszkalkulia úgy félrecsúszik. És, hogy a példából tanulva, ő is most már jobban oda fog figyelni. Meg a pedagógusokat is tanítsák erre, hogy mik a jelek, mire kell figyelni. Tehát valahogy (szünet) jobban kommunikálni erről? Tehát információkat adni? Hogy tudja esetleg a szülő, ha ilyennel találkozik, és mondjuk – esetleg – a szakember nem ismeri fel se az óvodában, se a bölcsődében, se az iskolában. Akkor tudja, hogy esetleg érdemes odafigyelni és a lépéseket előbb elkezdni? Tehát nekem ez az egy fájdalom van, hogy ha most mi ezt 8 évvel ezelőtt elkezdjük, akkor nincs annyi keserűség, annyi kín, annyi fájdalom és annyi gyötrelém. Nem csak a mi részünkről, mert nem hiszem, hogy ez a gyerekeknek is jó. De nem hagyhatom, hogy, hogy, hogy elkallódjon. Illetve: hát én nem hagyom. Sok szülő hagyja azt hiszem, mert nem tudja, hogy a gyerek nem azért nem olyan, mert

szimplán rossz vagy lusta, hanem egyszerűen így működik. Tehát talán meg kellene valahogy, megoldani, hogy az emberek erre is figyeljenek. Hogy ilyen gyerekek is vannak, és nem rosszak, buták. Nem figyelemzavarosak vagy hiperaktívak, hanem egyszerűen máshogy működnek. Más nevelés, más hozzáállás kell. És, hogy ez esetleg teljesen korrigálható. Hogy ne járjanak így, mint én.

Nagyon szépen köszönöm a beszélgetést.

- Nagyon szívesen.

A magnetofon kikapcsolását követően még elmondta az édesanya, hogy mielőtt a helyileg illetékes nevelési tanácsadóban jelentkeztek volna, előtte egy másik város nevelési tanácsadójában dolgozó gyógypedagógus munkatárs megvizsgálta a gyereket. Azt mondta, hogy nincs a gyerekekkel semmi gond, „szimplán lusta”. A gyermek nem nyílt meg a vizsgálat alatt, nem válaszolt, nem is tudja az anyuka, hogy mi alapján értékelte a teljesítményt az adott szakember. Ekkor döntött úgy, hogy mégis felkeresi a helyi nevelési tanácsadót

8. interjú

Készült: 2010. szeptember 24.

Helyszín: Egységes Pedagógiai Szakszolgálat, Tatabánya

Interjúalany: V. Róbert édesanyja, 38 éves, jelenleg gyés-en. A beszélgetésen részt vett Róbert nővére is, aki 20 éves.

Az anonimitás biztosítása érdekében megváltoztatott nevek szerepelnek a gépelt interjúleírásokban.

Először a családdal kapcsolatos kérdéseket tenném fel, majd azt követően a gyermek élettörténetét tárnánk fel, végül a problémára fókuszáló kérésekkel záránk az interjút.

Kikből áll a család?

- *Hát, nálunk válás, ugye közel 10 éve válás, elváltam. És házasságként 2-2 gyerek. Önálló család tulajdonképpen.*

Tehát akkor van egy édesanya, és (közbevág)

- *És 4 gyerek.*

Négy gyermek.

- *3 kiskorú és egy nagykorú. Most már ☺*

Róbert az első házasságából született?

- *Igen.*

Milyen a kapcsolattartása az apával? (szünet) Az édesapával.

- *Elég hektikus, de (hosszú szünet). Amikor az apja, most például nyáron nem találkoztak. Most, most hétvégét nála fogja tölteni, tehát bírósági határozat szerint minden második hétvégén így kéne zajlódni, de nem tesz eleget az apja. Így nem jön érte, tehát a gyerekek küld pénzt és „utazz le”.*

Ezek szerint nem Tatabányán él az apuka?

- *Nem, az apuka másik településen él.*

Nem vesz különösebben ezek szerint részt a (közbevág)

- *Egyáltalán nem.*

...a gyermek nevelésében?

- *Nem. Problémákkal is hiába keresem, nem veszi fel a telefont, kinyomja a telefont.*

Ön jelenleg párkapcsolatban él?

- *Igen. Igen, tehát a házasságból én léptem ki és, és ezt én nem tudom, de ő, ő, az a tapasztalatom, hogy, hogyha a kapcsolat megromlik, akkor a válás után, általában ez kiterjed a gyerekekkel való kapcsolatra is. Ezt nem gondoltam volna, de teljesen elfordult a gyerekeitől. Neveli a felesége gyerekét, mert tulajdonképpen a nevére vette, neveli, mellé született még egy, és teljesen őket érzi sajátjainak.*

Értem. Jelenlegi párjának milyen a kapcsolata Róberttel?

- *Hát ez sem. Hát, ugye kamaszkor, azért az apja behatása, volt anyósoméék behatása, tehát nagyon nehéz.*

Nehéz ez a helyzet?

- *Nagyon nehéz, nem is gondoltam volna.*

Önök itt élnek Tatabányán?

- *Igen.*

Tatabánya melyik részén?

- *Újváros.*

Tehát egy központi részen?

- *Igen.*

Tömblakásban?

- *Igen.*

Hány szobás lakásban élnek?

- *68 m²-en.*

Van-e a Robinak külön szobája, vagy megosztja valakivel?

- *Van, van, van. De, hát megosztja, nyilván, hát az öccsével.*

Robi ott is szokott tanulni?

- *Nem. A Robi nem tanul. Tehát nekem a problémám a Robival, így közel olyan négy, negyedik-ötödikes kora óta, ez, hogy szépen, egyre, egyre nagyobb a probléma, egyre több. Jött a nem tanulás mellé a magatartás, (szünet) problémák, mert nem zavar, problémák. És most tartunk ott, hogy egy ilyen hatósági, mert ugye meg, a gyámhatósághoz fordultam, hogy nem bírok vele, nem tanul. Most már olyan (nem fejezi be). Ugye, na, jó – négy iskola után kerültünk, ugye így szóba került az iskola, hogy nem partner. Hát egyáltalán nem. Tehát ha problémás gyerekek kerülnek szembe, leginkább passzolják, minthogy megoldják. Tehát egyáltalán nem partnerek. Hiába szaladgáltunk be szinte nap, mint nap. (szünet) A gyereket elítélik, és onnantól nincs, tehát nem volt – mondom már negyedik iskola, ugye: mi újváros, nem Bánhida, nem voltunk ugye a – hogy mondják ezt?*

Körzet.

- *Nem voltunk a körzetükben, és elsőként ugye elkezdtek tisztogatni. És ugye kikerültünk a Remédiumba, na, ott szállt el a gyerek teljesen. Most, hála istennek ezt befejeztük, de ott tartunk, hogy ugye a gyámhatóságot kértem, hogy segítsenek, és védelem alá vették, és az Ildikó javaslatára, mert ez most, egy átmeneti otthonban lakik hétfőtől péntekig. Most ezért súlyos összegeket kell fizetni, de legalább tanulnia kell, odafigyelnek. Kimenő, ha nem úgy produkál: nincs kimenő. Vissza kell érni „től-ig”. Mert egyáltalán a szabályokat nem tartja be. Tehát ez egy, egy nagyon – hogy mondjam – ez közel két évvel ezelőtt vált még súlyosabbá, hogy az apu meghalt.*

Tehát a nagypapája?

- *Igen. És egyedül maradt a mama. Igen. És, telje-telje-teljesen, úgy gondolta, hogy ő akkor a mamához költözik. Gondolta Ó. De mondtuk mi, nem lehet. Hajnalban hazajárni, mert a mama falazott egy ideig. Most már ez nincs, mert végre belátta anyu is, hogy olyan szinten elszállt a gyerek, hogy nem, nem. De, de most meg itt vagyok én, akinek mindezt valahogy helyre kéne rakni, és ugye, most már 16 és fél éves. Hát, nagyon nehéz.*

Igen.

- *Mit tegyek vele? És, jó, egy pár hónapig most menni fog, mert ők is küzdenek vele, mert ugye hazugság, hazugság hátán. Nagyon nehéz. Hogy, hogy fogjuk megfogni. Mert ez most egy pár hónapig mehet, hát úgy egy évig. Ugye elkezdjük a Fellnert (középiskola). Épp tegnap jártam bent, már van 4 igazolatlan. Na, most, most nem tudom, mi lesz? És most mi lesz? Mert...*

Visszatérve a családra, Ön jelenleg hány éves?

- *38.*

Mi az Ön legmagasabb iskolai végzettsége?

- *Mint irodavezető végeztem.*

Jelenleg hol dolgozik?

- *Hát, gyed-en vagyok. Gyed-en vagyok, van még egy picit lány. 4 éves, Zita. ☺*

Édesapának mi a végzettsége?

- *Burkoló, hidegburkoló.*

Dolgozik jelenleg is?

- *Igen.*

Nevelőapának?

- *Jaj! Bocsánat! Fordítva akkor. A nevelőapáról beszéltem, és akkor a volt férjem CNC esztergályos.*

Említette, hogy a nagyszülők belevonódtak a nevelésbe. Mennyire volt támasz ez Önöknek? Most, ha a pici korra visszagondol.

- *(szünet) Hát támasz egyáltalán... hogyha a férjem oldaláról nézzük, akkor egyáltalán nem. Mert a volt anyósoméék elhatárolták magukat Robitól. Mert ne, nem igazán volt a szíve csücske. Hát sajnós igen, az anyu. Tehát az anyu, ugye, mivel két lánya van anyunak, mindig is fiúra vágyott. Megszületett az első fiú unoka, mert a tesómnak is 3 lány van. Nos, megszületett az első fiú unoka. Teljesen a sajátjaként kezelte, én úgy gondolom. S ennek is iszom a levét. Mert következetesség, határozottság soha nem volt rá jellemző.*

Tehát mondhatjuk azt, hogy „kettős” nevelést kapott Róbert?

- *Hát meg, meg még ahány! Igen. Ugye a válás után ráadásul még az apja is, nagyon nehéz. Ráadásul én nem tudom, most biztos, hogy gén, vagy öröklődhet. A volt férjem testvére teljesen dettó. Ugyanez az agyontetovált, pirszing, nem tanulás. Még jó, hogy a volt apósom a Vízműnél volt főnök, és akkor ott tudta elhelyezni, mert nem tudott volna dolgozni. Ez most, most már 35 éves, de hát, amit volt anyósom végigcsinált vele, az hasonló. Hasonló.*

Hasonló, mint a Róbert életútja most?

- *Hasonló. Sőt, a Robi erre határozottan, teljesen olyan, teljesen a Zsolti. Hogy még külsőre is Zsolti. Szóval még ez is, ráak erre.*

Akkor, ha jól értelmeztem, ketten édestestvérek?

- *Igen.*

És van két féltestvér?

- *Igen. Anyáról, igen.*

Milyen a gyerekek kapcsolata egymással?

- *(szünet) Hát, mint ilyenkor lenni szokott. Eleve a két édes testvér se, tehát érdekes, tehát ők sem, nem igazán. Hát milyen a kapcsolatotok a Robival? (lányától kérdezi) Hát, én úgy látom, hogy nem jó.*
- *Robi testvére: Hát, nem.*

Tehát azért vannak konfliktusok?

- *Vannak. Hát, csak az van. Ugye, a Robiról tudni kell, hogy lehazudja a csillagos eget. Tehát képes egy fals történettel előállni, (szünet) és éveken keresztül megvezetett. És most még mindig sajnós képes behúzni a csőbe, tehát még most is (idegesen felnevet). Tehát ez azért évekre telt, amíg az ember: te úristen, nem gondolná a gyerekeről. Tehát amikor a saját gyerekem, megyünk, 4. osztályos a Hermanban, oda jártunk akkor épp, és, és, és sí szünet volt és ő meghosszabbította, mit tudom én: 3 nappal. És pofátlanul, tehát... Amit a Fecókám, aki szín kitűnő tanuló, belehalna, ha ez lenne. Tehát ő pofátlan módon. Ő már második osztályos korában nem csinálta meg például a leckét. Még egy kisiskolás ilyet nem mer. A Robi meg merte tenni. Jó, de azt is hozzá kell tennem, hogy én úgy gondolom, tehát visszatekintve, az, hogy Ő így áll az iskolához, és egyáltalán a tanulásához, (szünet) nem egy személyre akarom ezt kenni, mert ez nem szép dolog. De a keze benne van. Tehát azért, (szünet) nem volt már a kezdetek kezdetén sem a tanár néni kedvence. És ez a későbbiekben sem változott, sőt! És ő meg is*

mondja, hogy utálja is. Tehát ha ő látja, Ő rosszul van tőle. Tehát valahol (nem fejezi be). És egy helyen, és itt kell megemlítenem, itt mondtam az iskola nevét, hogy ott nagyon, tehát befogadták, nagyon szerette az osztályfőnöke, meg minden. Sajnos, ugye adta le őket, mert ment a felső tagozatba. De ott semmi gond nem volt a gyerekekkel. Tehát itt nagyon sok minden múlik a pedagóguson, rengeteg. Úgyhogy ez is, ez is besegített, hogy idáig jutottunk.

Tervezett gyermek volt-e a Róbert?

- *Nem. Nem.*

Mennyi idős volt az Önök kapcsolata akkor?

- *Olyan 3-4 éve voltunk együtt. Egyedül őt nem, tény és való.*

Volt már egy gyermekük, az Éva, és akkor Ön teherben maradt. Mi történt ezután?

- *Az, hogy őt nem vetetjük el. Mert volt előtte ugyanis egy abortuszom. Alბérletben laktunk. És előtte körülbelül egy évvel, és akkor megbeszéltük – mert engem ez lelkileg nagyon megviselt, mert én ilyen lelkis vagyok. Tehát ne. Én úgy gondolom, hogy ez így nem lenne a normális, de megbeszéltük, hogy több ilyen nem lesz. És így akkor jó. De tény és való, hogy a legkönnyebb szülésem volt, már a Robi, nagyon. De nem várt.*

Volt-e valami probléma a terhesség alatt?

- *Semmi.*

Kellett-e gyógyszer szednie?

- *Megfázásom volt. Egyikkel se volt, vele nagyon. Kaptam egy, egy ilyen vírusfertőzést.*

Ez a terhesség melyik szakaszában volt?

- *5 hónapos terhes lehettem.*

Kórházba kellett mennie?

- *Nem.*

Antibiotikumot kellett szednie?

- *Nem. Nem. Mert vírus volt, úgy emlékszem, hogy magas lázam is volt. Tehát lázam. Nem szoktam lázas lenni, de akkor igen. Így emlékszem rá.*

Vitaminokat, vérképzőt szedett-e?

- *Nem.*

Nem kellett semmit. Cigarettazott-e a terhesség alatt?

- *Nem.*

Szeszes italt, vagy kábítószer fogyasztott-e?

- *Nem, nem, nem (nevet)*

Nem véletlenül kérdezem, sajnos az élet hozza magával ezeket a kérdéseket...

- *Persze, persze.*

Veszélyeztetett terhes volt-e?

- *Nem.*

Valamilyen stressz érte-e terhesség alatt?

- *Hát nem éltünk jól.*

Tehát már akkor kezdődtek a konfliktusok?

- *Persze. Ma már egészen másképp tennék.*

Tettlegességre nem került sor?

- *Nem. Nem, ilyen nem volt.*

Milyen volt a szülés?

- *Hú, nagyon könnyű volt. G. doktor, G.-nál szültem, Tatán. A Robi, mint a kő, mint az izé, a gőzmozdony. Én, én nem is, talán (nem fejezi be). Jó, mondjuk erre talán oxitocint kaphattam este, de azt mondta a szülésznő, hogy ez egy*

kisegítő, tehát indító. Én utána se, soha ilyet nem, mint a Robinál. És tény és való, hogy én hajnalban úgy keltem, és mire kiértem, szülhettünk.

Nagyon gyors lefolyású volt tehát.

- *Nagyon gyors volt, igen.*

Időre történt a szülés?

- *Igen.*

Tehát oxitocinnal indított, ami a tágulást segítette...

- *Igen, igen. De, időre, igen.*

...és gyorsan meglett. Apgar értékre emlékszik-e?

- *9/10.*

Tehát minden rendben volt. Köldökzsinór volt-e esetleg a nyakán?

- *Nem.*

Volt-e valami komplikáció?

- *Nem, semmi.*

Mennyi volt a súlya, hossza?

- *Hát, 3 és fél kiló volt és 53 centi. Most vagy 53, vagy 51. szerintem Ó 51. ő 51, igen. Fecó volt 53, igen.*

Inkubátorba kellett-e tenni?

- *Nem, semmi, viszont pár hetesen tüdőgyulladást kapott. Tehát hazajöttünk a kórházból és már otthon tüdőgyulladást kapott.*

Kórházban mutatott-e valami jel arra, hogy megfázott volna, vagy a szeme, füle begyulladt?

- *Nem, semmi. Amikor hazamentünk, nagyon-nagyon rondán köhögött.*

Időre mehetek haza a kórházból?

- *Igen.*

Sárgasága volt-e?

- *Nem, nem.*

Tehát otthon, egy pár hetesen kapott tüdőgyulladást...

- *Igen.*

...vagy akkor derült ki, hogy beteg...

- *Igen, igen.*

Vissza kellett-e menniük a kórházba?

- *Nem.*

Tehát otthon kapott antibiotikumot?

- *Antibiotikumot, igen.*

Tudott-e szoptatni?

- *Hát, én nagyon rövid ideig.*

Mennyi ideig szoptott Patrik?

- *Talán 1-2 hónapot. Talán.*

Azt követően milyen táplálást kapott?

- *Tápszert.*

Előfordult-e olyan, hogy a szopás-nyelés reflex ne lett volna összhangban, és emiatt bokákol, köhög, félrenyel?

- *Nem volt gond a, a ... (nem fejezi be). A náthája végett volt, úgy emlékszem, de nem volt vele gond.*

Jó étvágyú baba volt?

- *Kicsinek igen...*

És most?

- *Hát, most fogyasztja magát. Van miért magát fogyasztani! De kisgyerekként is nagyon válogatós volt. Nagyon. De nem volt, tehát teljesen átlagos, szerintem.*

Jó alvó baba volt-e?

- *Róbert? Hát, szerintem átlagos. Jó csecsemő volt.*

Előfordult-e olyan, hogy huzamosabb ideig az éjszakákat és a nappalokat felcserélte?

- *Igen, igen. A betegségből adódóan, mert nagyon rosszul volt, sokat köhögött és sokat volt kézben, és utána nagyon sokat szenvedtem vele. Tehát rászokott, hogy ölben alszik.*

Éberré is vált ilyenkor éjjel, mikor megébredt?

- *(szünet)*

Tehát, igényelte volna azt, hogy játsszanak?

- *Nem.*

Inkább csak a testközelséget igényelte?

- *Igen, igen. Igen, inkább az utóbbit, igen.*

Hogyan lehetett megnyugtatni, amikor picike volt?

- *Ölben.*

Cumizott-e?

- *Igen. Nekem mind, mind.*

Mennyi idős koráig cumizott?

- *Jó sokáig. Sokáig. És a cumit váltotta a cumisüveg. Érdekes, mert ez a másik fiamnál is így történt, és ő kitűnő tanuló (büszke hangsúly). Tehát egész más jellem. De, sokáig a cumisüveg, talán 4 éves, 4 éves koráig biztos. Ugye? (lányától kérdezi). Tehát a kórházba, amikor mentünk, akkor mondtuk azt, hogy ott maradt a cumisüveg, és így sikerült. Lógott a szájában a cumisüveg.*

Volt-e valami komoly megbetegedése az első életévekben?

- *Nem.*

Nagyon magas lázzal járó betegsége volt-e már életében? Lázgörcs esetleg?

- *Nem, nem.*

Bármi, ami eszméletvesztéssel járt?

- *Nem volt semmi ilyen.*

Meséljen egy pár szót a mozgásfejlődésről!

- *Nem volt vele semmilyen probléma, amiket hallok, hogy ez kimarad, az kimarad. Nem. Semmi, semmi probléma.*

Mikor kezdett el járni?

- *Egy éves kora körül.*

Mennyire volt stabil a járása?

- *Nem volt vele semmi gond. Robival semmi.*

A szobatisztaság mikorra alakult ki?

- *Hát, viszonylag hamar. Olyan 2 éves kora körül már mindent rendesen.*

Előfordult-e olyan, hogy későbbi életévekben, ovis, kisiskolás korban bepisiléses balesetek érték volna akár nappal, akár éjjel?

- *Nem. Vele ilyen nem volt.*

Beszédfejlődése hogyan alakult?

- *Ez teljesen rendben volt vele. Logopédushoz sem kellett járnunk.*

Az első szavakat körülbelül mikor mondta?

- *Hát, talán olyan 2 éves kora körül. A körül. Tehát teljesen, a Robi teljesen rendben volt. Tehát én tényleg...*

Tipikus fejlődésmenettel...

- *Igen.*

... És nem vetítette előre semmi, hogy a későbbiben probléma lesz.

- *Nem, sőt. Sőt, ilyen jó gyerekek egyik sem volt, mint Ő. Annyi talán a másikkalhoz, hogy Ő már akkor nagyon lusta volt. Tehát feküdt, órákig. Így elvult. Feküdt, autót tologatott. A mai napig, tehát effektíve ezt csinálja. Tehát kirobbantani nem lehet, ilyen lassú, a mai napig ilyen lassú. De lehet, van, van, amikor ilyen gyors. Hogy azért csinálja, hogy ez valamire utal: nem. Tehát, ha neki valamit tenni kell, még ahhoz is lusta szinte, hogy kimenjen WC-re, és azért megy csak ki, mert muszáj. Szóval ez is nagyon jellemző, hát nagyon... és ő is kényelmes volt marhára, ugye. Tologatta a kisautókat.*

Mennyi ideig volt Ön otthon gyes-en a Robival?

- *Hát, 3 éves koráig. Szerintem. (lányához fordul) Utána mentetek oviba. És mentem, akkor mentem dolgozni.*

Tehát akkor bölcsődébe nem járt?

- *Hmm. Talán egy, talán igen. Talán egy évet igen. Volt Ő bölcsis, volt Ő.*

Milyen volt a beszokása a bölcsődébe?

- *Semmi, a Robival semmilyen probléma nem volt.*

Jeleztek-e a bölcsődében valamilyen problémát? Akár a nevelésével, akár a gondozásával kapcsolatban.

- *Nem, nem volt vele gond.*

Melyik óvodába járt?

- *(hosszú szünet) na, járt a – soroljam fel?*

Óvodaváltások történtek?

- *Persze, persze. Volt bölcsődés, válás, kertvárosi, dózsakerti, majd a Gyerekkert.*

Tehát három év alatt...

- *Hát, igen.*

... három óvoda.

- *Hát, tulajdonképpen Dózsakertbe bölibe jártunk.*

Tehát Dózsakertben bölcsőde?

- *Igen. De, aztán lehet, hogy ovi is volt ott. Lehet, hogy volt, igen, volt még ovi. Igen.*

És akkor történtek a családban ezek a változások?

- *Igen.*

És emiatt lakóhelyváltás is történt?

- *Igen.*

És óvodaváltás.

- *Igen.*

Hogy viselkedett a Róbert az oviban?

- *Nem volt vele soha úgy különösebben gond.*

Jól megtalálta a hangot óvó nénikkel is, társakkal is?

- *Igen, igen.*

Voltak barátai?

- *Igen. Igen.*

Hány évesen kezdte az iskolát?

- *Ő visszamaradt. Hát Ő 7 évesen kezdte.*

Mi volt az oka, hogy Ő egy évet még az óvodában maradt?

- *Az óvónők is így látták. Én is, illetve én úgy voltam, hogy jó, hát akkor még egy évet akkor (nem fejezi be) Közbe akkor jött a Fecó.*

Tehát született egy kistestvér.

- *Igen, és akkor kezdtük az elsőt. Igen, Fecó volt pár hónapos. 5-6 hónapos (ujjain számolja).*
- Voltak-e iskolaérettségi vizsgálaton itt a nevelési tanácsadóban?
- *Voltunk.*
- Ki kezdeményezte ezt a vizsgálatot?
- *Szerintem a Gyerekkert ovi.*
- Zömében minden gyereket beküldenek, aki iskolába megy?
- *Szerintem igen.*
- Tehát nem jeleztek különösebb problémát?
- *Nem, sőt ők nem...*
- Tehát, mint egy rutin vizsgáló eljárásra beküldték Robit?
- *Igen.*
- Mit állapított meg ez a vizsgálat?
- *Hát, azt hiszem, minden rendben volt. Azt hiszem. Azt hiszem, hogy igen (egészen halkán mondja).*
- És akkor még egy évet maradt oviban.
- *És akkor még egy évet maradhattunk, igen.*
- Melyik iskolában kezdte meg a tanulmányait.
- *Itt a Kodály suliban.*
- Mit gondol az iskola szemléletéről, illetve tanítási módjáról. Mennyire erős vagy mennyire gyenge ez itt, városi viszonylatban?
- *Hát, miután a másik fiam is ide jár, és Ő hozza, tehát erős. Látom, hogy nagyon, nagyon fáradt. Tehát Ő csütörtökön már sír-rí, minden baja van. Nagyon erős iskola. De, én akkor is azt mondom, hogy nem iskolát kell választani, nagyon sokan mondják, hanem tanár nénit. Mert, ha az a tanár, ha olyan a kapcsolatuk, akkor az a gyerek produkál. Én akkor is ezt mondom.*
- Robinál ez így történt?
- *Nagyon, nagyon nem. Nem jól sikerült ez a választás. Nagyon nem.*
- Hány fős osztályba került?
- *Talán, ilyen átlagos 25-26.*
- Jelentkeztek-e problémák az első osztályban?
- *Megmondom őszintén, hogy a Robi, egyedül a Robim kis kreol bőrrű kisleány. És, ugye első nap a suliban, az évnyitón, egy szem cigány kisleány volt az osztályban, megmondom őszintén, és hát a Robi leült mellé. És én úgy gondolom, és, és ez utána igazolódott is, őt megbélyegezték. A gyereket. Az osztályfőnök, és ez rajta is maradt. Tehát, a szülők is. Megkapta a gyereket, hogy mert fél – fél cigány. Holott, nem fogok senkivel leállni, vitatkozni. Rádadásul, aki – mindegy, teljesen mindegy, és utána Ő nem pártolta a kisleányt. Én csak rosszat tudok mondani, tényleg. Én jót nem tudok. Nem. Most nem tudom, nevet mondhatok-e, vagy nem, de Ő a E.-né tanárnő. Én, én nagyon elítélem. Nagyon elítélem. Mert a Robi (szünet) hozzáállását, illetve az iskola szeretetét, a tanuláshoz való hozzáállását részben neki köszönhetem, hogy idáig jutottunk. És ezt a Robi a mai napig nem, a mai napig – tehát... (nem fejezi be), és ez volt az oka.*
- Várta egyébként az iskolát Robi?
- *Igen. Kedvvel ment.*
- És utána úgy alakultak a dolgok, hogy ez egy ellenállásba... (közbevág)
- *Igen.*
- ...Ment át?

- *Igen, nekem erre oda kellett volna már, hogy figyeljek. Hogy a fekete pont, hogy folyamatosan kapta a fekete pontot. Hogy a, hogy a nem, a leckét nem csinálta meg. Tehát a mai eszemmel már, már ez egy jel, hogy Ó, hogy Ó nem (nem fejezi be). Mert, ugye a Fecó, hát meghalna. Hogy hát te úristen, mi lenne... úristen. Meg a Csilla néni, meg a Niki néni, ugye tanár néni váltás volt, és hát ilyet a Fecó, hát belepusztulna. Hát ez már egy jel lehetett volna. Mai eszemmel már, hogy itt valami nem jó. Én a mai eszemmel tehát hamarabb lépném meg, hogy elvinném innen.*

Említette, hogy történt iskolaváltás.

- *Igen.*

Ezt megelőzően jártak-e bárhol vizsgálaton, hogy mi lehet itt a teljesítményproblémák mögött?

- *Nem, nem.*

Mikor történt az iskolaváltás?

- *Harmadikban talán. A negyediket jártuk a Hermanban. A Hermanban a ... néninél. Most pontosan nem tudom, de egy áldott jó tanár néni volt. Imádta a gyerek, a gyerekek úgy várták az osztályban, hogy felírták, hogy „szeretünk”. Én még ilyen jó tanárnővel nem találkoztam, hála a jó istennek. Tehát a mai napig ha találkozunk, úgy el van képedve, hogy a Robiból mi lett. Csak ez volt a gond, hogy egy évig tanította. De a Robi: hát, az ... (nem fejezi be, szünet)*

Nekilódult?

- *Persze. Egészen. Hát, matekból hármas! Tehát azért mondom, hogy az ilyen gyerekeknek pontosan egy ilyen fajta, a szeretet. Robinál is mondjuk, sokat számít. De, de, de ez.*

Napközi otthonos volt-e a Robi?

- *Igen. Igen. Igen.*

Elkészítette-e ott a házi feladatát?

- *Hát, igen, részben igen. De akkor még a mostani igazgató, G.-né Zita néni volt a napközis. Nagyon kedvelem, nagyon aranyos. És sokat beszélgettünk mi, mert ő volt a napközis tanár néni, és sokat beszélünk erről, de annyira részleteiben nem emlékszem. De voltak, voltak. Beszéltünk arról is, hogy akkor volt a Fecó nekem pici, hogy annyit nem tudtam. Persze foglalkoztam vele, odafigyeltem, de így nehéz volt, hogy ráadásul sumákkolt, nem volt bejelölve... (szünet) hogy hogyan lett végül is nem napközis, arra nem is emlékszem. Mert úgy kezdtük, ugye, hogy általában ezt referálja ugye az osztályfőnök. Hát, hogy, hogy úgyis napközis. Hát ennek tényleg csak a jó oldalát látom.*

Alsó tagozatban mi jelentette a nagyobb problémát: a tanulás vagy a magatartás?

- *A tanulás, csakis.*

Volt-e valamiből elégtelene?

- *(szünet) Hát, hogy buktatták volna, ha lett volna osztályozás?*

Igen.

- *Nem. Annyira nem, de az biztos, hogy Ó, mint egy kisiskolás, azért többre lett volna képes. Tehát ezt minden tanár elmondja a mai napig, hogy többre lenne képes.*

Ki tanult vele otthon?

- *Én tanultam volna vele, ha partner lett volna. Jó, tegyük hozzá, a Róbert diszlexiás. A Vadaskertben voltunk vizsgálaton, csak már elég nagy volt, mire erre rájöttünk. Igen, mert ugye nem jelezte, nem - visszatérve a Kodály*

iskolára, a tanárnőre, hogy nem volt, nem volt ez téma, hogy figyeljük, vagy vizsgáljuk, vagy egyáltalán. Tehát a Robi elég nagy volt, mire ez kiderült.

Korrepetálásra járt-e?

- *Járt. Járt.*

Egy évig, ugye, akkor a Hermanban jó tanár nénit fogott ki...

- *Utána maradtunk mi még, igen, igen. Tehát mi maradtunk még. Utána jött a S.A., akit nagyon szeretek, még a mai napig, tényleg, barátnői lett a kapcsolat. Hát már nagy, ugye ők már akkor felső tagozat. Már annyira nincs olyan, mint addig, hogy a... (nem fejezi be). Ugye, már csak nagyobbak. És jó volt, mert tulajdonképpen ott sem volt annyira... (nem fejezi be). Most már azt mondom: ehhez képest annyira nem volt rossz.*

Tehát vette az akadályokat, évet nem ismételt?

- *Hát, pótlóra buktunk, németből. A tanárnő végül is felkészítette, ő mondta, hogy „én még ilyet nem láttam, hogy a gyerek 10 percen keresztül beszélt németül, ilyent hogy csinál, nem hiszem el”. Tehát, ha Ő akar – tud. Hogyha akar – tud.*

Felső tagozatban jártak-e Önök már valamilyen vizsgálaton?

- *Hát, ugye jártunk. A Vadaskertet megjártuk.*

Akkor hány éves volt Robi, vagy hányadik osztályos?

- *Hat. Hét. (nagyon bizonytalan) 6-7. (értsd: osztályos)*

Ki irányította Önöket Vadaskertbe?

- *Talán a S. doktornő.*

Milyen problémák alapján gondolta, hogy szükséges ez a vizsgálat?

- *Hogy nem tanul, hogy nem tudok vele mit kezdeni. Hát, olyan szinten nem... (nem fejezi be). Mi büntethettük, büntethettük bármivel, nem gépezhetsz egy hétig – nem, nem. Hát, bebújt az íróasztal alá. Ülj le tanulni; gyere, tanuljunk – hát elbújt az íróasztal alá. Nem! Mintha nem is tudom, nem is tudom, mit kértem volna tőle!*

Szóba került-e, hogy esetleg jöjjenek be a nevelési tanácsadóba?

- *Hát, igen, igen. Volt erről is szó, igen.*

És végül a Vadaskertbe mentek?

- *Végül a Vadaskertbe, igen. Végül is maradt. De, hát nem – a Robi volt, hát hogy mondjam: megbeszéltük, hogy bent is marad. Befeküdt kétszer egy hetet. Hát megbeszéltük, mi lesz majd a napirend, és Ő is: jó, persze, persze, menjünk már. De amikor beült az autóba, már közölte: persze, a napirend – hagyjuk a fenébe (nevet). Tehát azért a Róbert ilyen ebből a szempontból. (szünet) Ő nem, nem, a szabályokat, azt egyáltalán, egyáltalán nem tartja.*

A Vadaskertben született egy vélemény. Ezt az iskola figyelembe vette-e?

- *Én bevittem, én azt hiszem, hogy még kapott, egy ideig kapott – tehát egy, nem is tudom, önkéntől járt ki talán, aki foglalkozott? Külön, ilyen foglalkoztató órát tartott. (szünet) De, hogy (szünet), de ez is csak egy ideig. Sőt, utána már, mikor elkerültünk Bánhidára, hiába kértem, nem volt. Tehát ígéretések voltak.*

De megvalósulás nem?

- *Megvalósulás nem. Azért mondom, hogy itt az iskolák... (lemondóan legyint)*

Miért volt szükség ismét egy iskolaváltásra?

- *(hosszú szünet) Hát, elcsesztem. Megmondom őszintén, hogy én nagyon elcsesztem, mert a Hermanból nem kellett volna elvinnem. De akkor, nem, én úgy gondoltam, hogy átmegy alapítványosba, akkor ott: kis létszám, odafigyelnek, ó, az nagyon jó lesz! Ez volt életem egyik legnagyobb hibája.*

Tehát elkerült egy alapítványi iskolába?

- *Igen.*

Egy olyan iskolába, aminek pont az lett volna a feladata, hogy a peremhelyzetbe került illetve a problémás gyerekekre jobban odafigyeljen. Hányadikos volt ekkor Patrik?

- *5? 7? Nem, 6. Talán 6. Igen, talán 6. Úgyhogy akkor előbb készült a Vadaskerti, az olyan biztos negyedikes, nem ötödikes? Az szerintem ilyen ötödikes kora körül. És ez utána történt... (nem fejezi be, szünet). Úgyhogy nagyon bánom, hogy – a tanárnőt is sikerült vele megbántanom, mert ő szinte sírt, és én igazán nem tudom, mi történt. Egyik napról a másikra: hoppá, átviszem a Kincskeresőbe. Alapítványos, kevesen vannak. (szünet) Hát, háromból bukott!*

Tehát átkerült a Kincskeresőbe, és...

- *Háromból megbuktatták.*

Évet is kellett ismételnie?

- *Ha jól emlékszem, ez félévkor volt. (szünet)*

Igen?

- *És én nem vártam meg az év végét, mert... Mentem be, és a tanár úr szó szerint kinevetett. Hát, hogy sajnál, mert én szaladgáltam be ugyanúgy, hogy ő sajnál, mert ezt a gyereket nem lehet munkára fogni. És szó szerint kiröhögött. Hogy, hogy ez a gyerek engem totál hülyére vesz. És a gyereket nem lehet munkára fogni. Hát arra nem képes, hogy órán, fizika órán írjon. (szünet). Úgyhogy... (szünet)*

Ezek szerint kevésbé volt partneri viszony az iskola és önök között?

- *Hát, igen.*

És akkor történt egy újabb iskolaváltás?

- *Akkor, hát úgy voltam, hogy ez így nem maradhat. Akkor nem ment át ugye németből, és a tankönyvet intéztük, meg voltak kisebb problémák, és – tehát ahogy beszéltek velünk, ahhoz képest, hogy az ember fizet. Tehát ott már, már eleve az volt, hogy na, a Robi. Hát, már ott láttam, hogy jó, azon túl, hogy igaza volt persze. Mert a Robi megint vetített, a Robi megint izé, inkább nem tanulok, de ezzel nem tudtak, vagy nem akartak kezdeni semmit. A pedagógusok ezt kerülik, az ilyen problémás gyerekeket. (szünet) És ezt nem csak én mondom. Hanem tényleg, aki hasonló helyzetben van. Tehát nem, inkább háritják.*

Átmentek akkor egy másik iskolába?

- *Át. Igen.*

Ez melyik iskola volt?

- *Jókai.*

A Jókai iskola. Kisebb, családiasabb környezet.

- *Gondoltam, igen.*

Hogy sikerült ez az iskolaváltás?

- *(szünet) Ott lehúztunk, ugye, 2 évet. Közel 2 évet. XY volt az osztályfőnökünk, aki nagyon kedves hölgy. Szimpatikus. Igaz, ő megmondta előre, hogy sok a problémás gyerek. Ráadásul megint fiú jön... Sok fiú van, rosszak. Nem tud mit ígérni. Hát ebből ez lett. Addig a Robit csépeltek, aztán ott már a Robi. Tehát addig inkább a Róbert visszahúzó volt. És, ott, valahogy... (nem fejezi be) ott elkezdett a magatartása is. Ott kezdett el romlani. És akkor már jött a nem tanulás mellé az is. És, ugye nem tartoztunk a körzetbe, elkezdtek szépen elküldeni a gyerekeket. Gondolom, hogy az iskola hírneve. Mert mindenkit*

összeszedtek, és gondolom az iskola hírneve elkezdett romlani, ezért akit lehet, gyorsan szelektáljunk.

Tehát ezzel az indokkal, hogy nem laknak a körzetben?

- *Ezt nem mondták ki, de lehetett tudni. Lehetett azért ezt tudni. Volt ismeretségünk, és már első év után el akarták paterolni a gyereket, és volt – a férjem beszélt ismerősével, és na, akkor jó, kap még egy esélyt. Hát, az osztályfőnök ki volt akadva: hogy tudtátok ti ezt elintézni? Hogy még mindig itt vagy. (szünet) Bizony.*

Kellett-e valamilyen terápiára járni Robinak?

- *Nem.*

Kellett-e valamilyen gyógyszert szednie?

- *Nem, nem.*

Felmerült-e a diszfunkciók mellé a hiperaktivitás, figyelemzavar?

- *Nem, nem.*

Kontrollvizsgálaton voltak-e a Vadaskertben?

- *Voltunk.*

A kontrollvizsgálat mit állapított meg?

- *Hát, hogy a családon belül így nem akarja elfogadni a nevelőapát. De ez is sok mindennek köszönhető, mert az ő kapcsolatuk nagyon jó volt, ugye jött az, hogy nem tanul. Akkor jött ilyen is, hogy az ember akárhányszor megcsinálta, hogy az ember ég, csak ég vele. Meg hát: „nem igaz, hogy nem tudod magad összeszedni, meg legalább minimálisan tanulni!” Persze, hogy ez mind-mind konfliktus. Ugye, utána jött a többi. (szünet)*

Ez Önök között is okozott konfliktust?

- *Persze, persze.*

A gyerekekkel való konfliktus kihatott a jelenlegi párkapcsolatára?

- *Persze, persze. Nem csak a gyerekekre, persze. Amúgy, úgy tudom, hogy igaza, mert tudom, hogy igaza van – az isten áldja meg, igaza van. De: mégis más, ha én hülyézem le a gyereket, meg más, ha ő hülyézi le a gyereket. Tehát, én... Nehéz.*

Mennyire érzi Ön egyedül magát ezzel a problémával?

- *Volt egy idő, amikor nagyon. Inkább nem mondtam. Mert inkább nem is mondtam a férjemnek, mert, (hosszú szünet) mert jobbnak láttam, és inkább magamba fojtottam. De most már jó a kapcsolat, jobb a kapcsolatuk, most már haveri a kapcsolatuk. Mert, hogy a Patrik már egy felnőtt, kész férfi. Most már jobb a kapcsolatuk. Meg szerintem már a férjem is belefáradt. Mert, mert úgy van vele, hogy most már, most már valami lesz belőle. De megmondja most is, hogy ebből nem lesz semmi. Nem lesz. Jó, most a Fellnerbe járunk (szünet) de, de szakmája nem lesz. Nem érti meg. Tehát elviszi, elvitte magával dolgozni; próbálta. Hát így nem lehet, ahogy ő...*

Azt említette, hogy átkerültek a Remédiumba. Mikor történt ez?

- *Hát hetedikben. Azt hiszem, 7-8. Igen, 7-8. Igen.*

Ott járták ki a Remédiumban az általános iskolát?

- *Igen, hetedikről ott jártuk ki, aztán és akkor még a nyolcat. A hétből volt valamennyi még és akkor a nyolcat is. És azt mondtam akkor, hogy nem. Nem fejezzük be itt.*

Tehát ez az iskolatípus ugye olyan, hogy van egy általános iskolai része és egy ráépülő középfokú képzés.

- *Igen.*

Az elmondottak hangsúlyából ítélve: nem volt megelégedve az iskolával?

- *Hát, ha azt mondom, hogy oda nagyon sok (hangosan nevet) átlag polgár bemegy, és nem mer belépni, (nevet) akkor nem mondom, akkor, hú de nem mondom nagyot! De, tényleg így van, ahogy mondom. Amilyen arcok ott vannak! Én mondtam a Robinak, mondtam, én nem is tudom, hogy mersz te ide belépni? Szóval, ott órát nem tudnak leadni, mert ha éppen olyan, mit tudom én, egy cigány csapatnak táncolni van kedve, meg ilyen, akkor az. És a többiek meg nézik. Mert, én a tanárokat sajnálom. Én sajnálom. Mert, a Robi egy dolog, de van a másik része. Tehát (szünet) én nem, nem is tudom, azokkal mit lehetne kezdeni. Hát tényleg csak azért járnak oda, hogy ne unatkozzanak, hogy „valahol legyünk”. Azokat a tanárokat sajnálom. Tényleg. Amit ők ott... (nem fejezi be) És, szeretettel, amit ők ott – láttam, hallottam. A legutolsóval is tudnak olyan hangnemben beszélni, hogy én nem tudom. Meg is mondtam nekik, hogy honnan ez az erő, meg honnan tényleg ez a... (nem fejezi be). Hogy én csak néztem, hogy a tanárok – szerintem – szuperek. Tényleg.*

Kapott-e Ön az általános iskolás évek alatt bármelyik pedagógustól olyan segítséget, ami segítette az otthoni nevelést-tanulást?

- *Hát, ahol gond volt, (szünet) ahol igazán gond volt (nem fejezi be). Tehát én a Herman iskolára mondom, hogy ott – igazság szerint – olyan gondok nem voltak. De, azon kívül: nem. Azon kívül, nem. Csak az, hogy „elhiszem, hogy nagyon nehéz lehet”.*

Említette, hogy most a Fellnerbe járnak.

- *Igen.*

Hányadikos most Robi?

- *Hát, kilenc.*

9. évfolyamos, és most történt egy változás: mivel Ő akkor most egyhetes bentlakásban van, és a hétvégét tölti a családdal.

- *Igen, igen.*

Hogy élték meg Önök ezt a változást?

- *Őszinte legyek? Tudom: hol van, meg is bízom benne, tudtam, hogy jó helyen van. Hát, ennyi (egészen halkan).*

Patrik hogyan élte ezt meg?

- *Hát, ő ki volt akadva. Hogy őneki megmondják, hogy mit csináljon? Hát, az valami katasztrófa! Úgyhogy szenved, meg mindent megígér, csak onnan kerüljön ki.*

Pszichológusnál jártak-e Önök?

- *A R.E.-nél.*

A R. E., Ő gyermekpszichiáter szakorvos. De olyan pszichológusnál, ahol rendszeresen leülni, beszélgetni, vagy egy családterápiában részt venni?

- *Nem. (nagyon halkan)*

Tudja-e, hogy milyen jogai vannak a gyerekek ezáltal, hogy van egy Vadaskerti papírja, illetve, hogy van most már egy nevelési tanácsadói papírja?

- *Ez is érdekes, mert most hallottam egy szülői értekezleten, hogy ha van papírom arról, hogy a Robi diszlexiás, akkor bizonyos tárgyakból felmentést kap az osztályzat alól. Ugyanakkor én hiába kérdeztem – ezt mondták, ezt most mondták. De itt hiába kérdeztem a Jókaiába is rákérdeztem: ilyen nincs! Mi az, hogy felmentik. Ilyen nincs, hogy felmentik, osztályzás alól. Holott, én úgy tudtam, hogy igen. De, közölte velem az osztályfőnök, hogy ilyenről ne is álmodozzon a Róbert.*

Mikor kerültek kapcsolatba a nevelési tanácsadóval?

- *Húha. Hát, nem is tudom. Hát, ez már évekkal ezelőtt. Évekkal ezelőtt, ugye jöttek a problémák, én próbáltam valamit tenni. (szünet) És, akkor mondta a Sallai doktornő, hogy ne szórakozzunk, akkor vigyem oda fel. Mert ott, ott tényleg befektetik, és akkor ez meg is történt. Akkor derült ki, hogy diszlexia, nem igazolt diszgráfia, átlagos IQ. Különben semmi olyan extra dolog nincs vele, ott teljesen jól érezte magát, együttműködött mindenkivel. (szünet) De, azért a Robinál tudni kell azt, hogy vetít. Tehát, Ő folyamatosan. Ő leül, és elő tudja adni magát úgy, hogy én rólam például egy olyan kép alakult ki, aki nem ismer: úristen, ez egy anya? Ő ilyenre képes. Tehát, ő erre képes. Hát itt, nem tudok vele mit kezdeni. Tehát ez is egy probléma kettőnk között. Hogy, ugye évek alatt, hogy fiam, hogy fiam. Hát, amit a R. E.-nél is leművelt! Hát, komolyan mondom: azok a gomb szemek, meg az a ízé, szóval... és mondtam a problémákat, mondtam a problémát, és visszakérdez a doktornő: tudok jót mondani a gyerekről? Mert csak a rosszat mondom. Hát, azért jöttem ide, hogy elmondjam, mi a probléma! Mit kezdjünk vele. Hát nem találunk rajta, nincs fogás. Nem tudom semmivel motiválni. Semmit nem tudunk. Próbáljuk így, próbáljuk úgy. Átver, hazudik, megvezet. Mit mondjak? De, tényleg mit mondjak ilyen esetekben? Az ember azért megy oda. Persze, hogy szeretem, mert szeretem. Nagy, ló gyerelem. Pár hónappal ezelőtt is még ölelget, puszilgat, ha olyanja van. De, ez csak akkor van, ha akar valamit. (szünet) Olyan, olyan, olyan fura. Olyan fura. Most érzem, hogy távolodik el tőlem. Tehát azért... Pedig volt vele gond, volt vele nagyon sok gondunk, de, de így megvolt az, az érzelmi kötelék. Tehát, így ránéztem, még most is, mert nagyon szeretem – de, úgy érzem, hogy most távolodik. Most érzelmileg. Gondolom: jönnek a lányok, meg már nagyfiú – tehát most érzem úgy, hogy már kicsit más a kapcsolatunk. Kezd önállósodni. Szeretne.*

Vannak-e barátai a Robinak?

- *Sajnos igen. Tehát azt mondom, azért mondom, hogy sajnós, mert a Remédiumból van egy pár, olyan, aki – aki beleviszi a rosszba. Tehát most is probléma, mert hívják inni. Hogy nem ment, ugye a múlt héten, mert ugye most nagyon szoros... (nem fejezi be). Tehát, itthonról is, megmondtam: nem mész el itthonról. Most ezzel tudom, tudom fogni, hogy én hívom a koleszt. Meg, meg egyáltalán. Mert, most még ezzel tudok machinálni, de hát, hogy utána mi lesz, nem tudom. Mert még ezzel itthon tudom tartani. Hát, most legutóbb, két hete átvert, hogy az apjánál van. És nem az apjánál volt, kiderült egész véletlenül. Kiderült. Tehát ilyen szinten vagyunk már.*

Valamilyen deviánsviselkedés jelentkezett-e?

- *Számomra ez az, hogy simán előad egy olyan történetet, élethűen.*

Rendőrségi ügye volt-e már?

- *Nem, nem volt még.*

Mi a kedvenc időtöltése?

- *Hát, szerintem az internet. Biztos, hogy a gép előtt ül.*

Miben tehetséges?

- *(hosszú szünet) A Róbert? (nevet) Hazudik (nevet), ebben nagyon profi. (ismét nevet) De, különben bütyköl, ügyesen összerak bármit. Tehát az apjára ütött ebből a szempontból, mert ő is folyamatosan bütykölt, szerelt. Tv, videó, bármi tönkrement, ő azt ügyesen... tehát, a Robi is, ugye? (lányához fordulva kérdezi). Tehát, a Robi, ebben jó a Robi, ügyes ebben.*

Említette a volt sógorát is, a vele való hasonlóságot.

- *Igen.*

Robinál is előfordul már ilyen, hogy pirszing, tetoválás, egyebek?

- *Ajaj! Hazajött úgy, hogy most, hogy az alkarja teljesen ki van varrva, a vádlija. Pirszing: a szemöldök – hol van még? – meg az ajkában is. És ezekről mind (nem fejezi be). Vagy az anyu(anyai nagymama) – ugye kezdtük a fülbevalóval. Nem engedem. Anyu finanszírozta. Hazajött a gyerek. Most mit csináljak vele? Akkor a fülbevaló, a pirszing a szemöldökbe. Tehát, most meg úgy jött haza, hogy eltűnt, és hazajött és ki volt varrva az alkarja, vádlija. Mit csináljak vele? Nem tudom már leszedni róla. Nem tudok vele... Ezért mondtam: nincs. Most egyre, tehát egyre – én nem is tudom, mit gondol? És én most ettől tartok, hogy ez egyre rosszabb lesz. Hogy megyünk ugye a nagykorúság felé. Mert ugye már azt várja, ugyanúgy, mint az Évi, hogy nagykorú legyen. És akkor mi lesz? Ha a 18 évet betöltöm, akkor azt csinállok, amit akarok. Akkor nagykorú leszek. Szóval, én tudom, hogy még kemény idők jönnek, de (nem fejezi be, hosszú szünet).*

Van-e az ismeretségi körében olyanok, akik hasonló problémákkal küszködnek?

- *(hosszú szünet) Hát, olyan van, aki nem tanul. Tehát, épp tegnap derült ki, hogy egy régi, kedves ismerősömmel beszélgettünk, és az ő fia Fellneres, (nevet) már egy pár éve, és hogy úgy, ugyanez. Hogy nem tanul. Nem tanul a gyerek. Viszont nem csinál ilyent. Tehát, ilyen húzásai nincsenek. Mert a Robinál azt már elkezdte, erre, hogy megpróbálok eltűnni éjszaka. Ugye, most már próbálok, mert eddig meg tudott vezetni, meg sokszor anyu (anyai nagymama) falazott neki, és ugye, sokszor éjszaka nem anyunál volt, hanem lumpolt. 16 évesen. Tehát most már, most már – emiatt is, hogy kértem a segítséget, meg hogy most már valahogy, valamit csináljunk. Így, hogy ide bekerült, így most tudjuk, valahogy, valamilyen szinten szabályok közé tudjuk – úgy, ahogy – szorítani. Őhöz képest. De, attól tartok, hogy nem tudom: utána mi lesz. Mert mondom, ez pár hónap, max egy év. Ő, őrá nem is tudom, hogy mivel lehet hatni.*

Ezen kívül, hogy kollégiumban, bentlakásos elhelyezést nyert, tud-e arról, hogy ott esetleg szakember célirányosan foglalkozna vele?

- *Nem, de hát most bent voltunk, mert szokott lenni egy ilyen iskolavezető, meg kollégiumi nevelő, és akkor beszélgetünk. Hogy tulajdonképpen és nem ez a profiljuk. Hogy nem is értik valahol, hogy az Ivett (gyámhivatali ügyintéző) miért ide, miért nem a javító-nevelőbe? Hogy eleve egy esélyt kapott a Róbert, hogy nem egy javító-nevelőbe intézetbe került, hanem ide, mert ez egy átmeneti otthon. Elárvult gyerekek részére, nem a problémás gyerekek van ez. És, hogy az Ivett ide irányított. Úgyhogy, most még ez is lóg a levegőben, hogyha Ő együttműködik, akkor maradhat, hogy ha nem, akkor megy keményen a javító-nevelőbe. Mert fölötte ez ott lebeg.*

Mennyire partner a családgondozójuk a problémák megoldásában?

- *(szünet) Tulajdonképpen (szünet), végzi a munkáját.*

Ön hogy érzi: maga a gyermekvédelmi rendszerünk tényleg hathatós segítséget nyújt, vagy inkább úgy van, hogy kipipálom, mert ez a feladat is kész van?

- *Hát most legutóbb ez, hogy hívogatta a családgondozó Robit, de nem vette föl. És mondta neki, hogy legközelebb vegye föl, hogyha hívja. (szünet) Nem tudom, mert nincs előttem egy minta, hogy milyennek kéne, tehát mi lenne a jó. Nem, nem tudom. Igazság szerint mi sem beszélünk. De, most, hogy ott van a Robi, gondolom azért Robival tartja inkább a kapcsolatot az Ági. Aki volt előtte, az Ákos, a Nagy Ákos, az nagyon, én szerintem egy nagyon rendes srác. Csak aztán „elhaveriasodott” a kapcsolat. És akkor kértük, hogy legyen*

más, mert itt már inkább haverok, mint (nevet) más. Tehát azért inkább legyen már komolyabb íze a dolognak. De, az Ákosról csak jót tudok mondani.

Milyen jövőt gondol Róbertnek?

- *Én sötéten látom, meg mondom őszintén. Nem jó, mert hogyha a vonzás törvényét nézzük, ugye ezzel bevonzom. De, (szünet) hát, ha ez így marad... Én sötéten látom (suttogva mondja). Pénz az kell, az legyen. Elvárások vannak. Bár ebben sem annyira, mert ugye mindig az volt, mert Nike meg Adidas, azon kívül nem veszek fel mást. Most kapott mást és fölvette. Nem tudom, mi történt vele. Tehát, hogy mondjam: ilyen téren Ő nem egy harcias, tehát ez van – ez van. Felveszi a pólót, szakadt: nem baj. Tehát most még ennyire nem figyel oda. De gondolom, nem tudom, pedig próbálkozik, ugye, lányoknál. Most én még úgy látom, hogy ez annyira nem szempont nála. De (szünet) – hát, mi volt, elnézést a kérdés?*

A jövő.

- *Ja, hogy a jövő. Hát, nem tudom. Egy munkahelyen meg kellene állni a helyét. Tól-ig, ugye, ott kell lenni. El kell végezni a munkát. (szünet) Hogy erre milyen esélyt látok? Nem sokat. Tehát, ha azt nézzük, hogy Ő a szabályokat áthágja, be igazán nem tartja, öntörvényű, (lányához fordulva: valami még esetleg eszedbe jut?). Nem tudom. Nem tudom, hogy mi lesz, nem tudom. Tényleg nem tudom. És 18 éves elmúlik. Iskolát nem tudom, iskolában is nem tudom, hogy mi lesz. Tehát, hogy befejezi – nem fejezi be? Mit akar, mit nem. Nem tudom. Abban bízok, hogy csak elkezd változni. Én abban bízom, hogy valami jön. Nem tudom mi, de egyik pillanatról a másikra egyszerűen a Robi fordul egyet. Én ebben bízom, megmondom őszintén. Mert másban nem tudok. Nem tudok, másban nem. Csak az a baj, hogy vannak körülötte ezek a „nyomorékok”, szó szerint. S ez az eset is, akivel MSN-ezett, borzasztó. Tehát borzadály. Fellnerből ugye ő átment a Remédiumba, szóval kirakták a Remédiumba – gondolom én, mert ő ott marha jó. Szóval... (szünet, nem fejezi be). Ez, hogy egy helyre rakták az ilyeneket, ráadásul nem szelektálnak. Nem nézem miért nem tanul, nem nézem a családi hátteret, semmit nem nézek, csak mindenkit bedobok egy helyre – szóval, én ezzel – nem, hogy jót tettek (nem fejezi be). Tehát ez így nem állapot, ez így nem állapot.*

Ha még egyszer bejárhatná fiatal korától az életutat, Róbert nevelésével kapcsolatban csinálna-e valamit másképp?

- *Persze, persze. Sokkal, sokkal szigorúbb lennék. Én sokkal. Pici kora óta. Ő mindig az én kis kedvencem volt, megmondom őszintén. Mindig. Én nagyon, nagyon szerettem. Most is szeretem, de hát már nagy, meg tele vagyunk gonddal. Tehát Ő mindig az én kis kedvencem volt, és én, én, én maximálisan megbíztam benne. Én nem gondoltam volna, én a mai napig nem hiszem el, hogy ilyen simán átver – ahogy átver. Én mai napig. Elképedek, hogy ezt meg tudja velem csinálni. És gátlástalanul megteszi. Én mai napig. És megteszi. Szóval... sokkal, ó, hát már a kezdetektől. Már ovisan. Bár nem voltam én, nem tudom. Jó, már más, persze, mert látom, de - mert én a Fecóval sem vagyok kevésbé szigorú. Nem tudom. Így, hogy ezt tudom, már persze, hogy máshogy állnék hozzá. Hogy ez, ez... Meg, hát az iskolák. Persze, hogy az iskola, hogy jobban odafigyelni a jelekre. S nem azt nézni, hogy „jaj, te, mit csinálsz!” Mert te nem, mert miért a tanár néire fogod, nem hiszem, hogy – pedig igaza volt. Amikor elmondta. Csak én úgy voltam vele: te nem tanulsz,*

hogy gondolod ezt? Neked kell tanulni, ez a te dolgod. Holott... igen. Ez is, az elején.

Van-e valami, amit nem érintettünk, de fontosnak tart elmondani Róberttel kapcsolatban?

- *(szünet) Hát, nem tudom. (hosszú szünet) Erős dohányos. Azt azért hozzá tenném.*

Hány éves kora óta?

- *Hát nem tudom. 2 éve szerintem, 2 éve már biztos. Én nem biztosítottam – anyu megvette. Teljesen rászokott a gyerek. Jó, hozzáteszem, hogy a lányom is. Úgyhogy szépen mindent, ami rosszat jelent elleste Évától.*
- *A lány közbeszól: azért ez nem így van!*
- *Hát, részben igen.*
- *A lány ismét közbeszól, rosszallóan: na, jól van, nem rólam van szó.*
- *Hát, igen, igen. Úgyhogy én egy ideig úgy gondoltam, mindkettőnkől összeszedte az összes rossz tulajdonságot, és magába szívta. Komolyan. Nem tudom, hogy a szeretete, az őszinte-e. a szavai, azok nagyon ritkán. Nem is értem, hogy hogyan lett belőle ez. Nem értem. Nem értem. Mert, mert amit lehetett: megpróbáltunk. Jó, lehet, hogy esetleg a nevelőapja néha úgy szólt, hogy a nevelőapja esetleg... (nem fejezi be). De az apja, ha ezeket megtette volna a gyerek, nem is tudom mit csinált volna! Hát lenyakazza. Lehet, hogy durvábban, vagy nagyon nem válogatta a szavait. De, hát az vesse rá az első követ, aki ebben a helyzetben – mert, mert nagyon sok gond volt vele, nagyon sok! Szóval, mondjuk a Jókaiban is, megmondta a tanárnő, hogy másnak a saját édesapja nem tesz meg ennyit a gyerekért, mint a férjem. Hát, ez naponta ment, naponta érdeklődött, ott volt reggelente. Hát, persze, mikor látjuk, hogy dugába dől minden, és sehol, sehol nem vagyunk vele, hogy próbálkozunk – az embernél elszakad a cérna. Ez. Én, én azt mondom, hogy más erről beszélni, meg más olvasni, meg megtanulni, más benne élni. Megint más. Szóval ezt egész más megélni, és úgy kezelni, mint erről beszélni vagy olvasni, vagy tanulni – szóval egész más. Hogy egy ilyen gyerekkel, igen, együtt élni. Mert könnyű azt mondani, hogy dicsérni és magadhoz húzni, de könnyörgöm: X év után már kinek van erre... (nem fejezi be). Amikor szíve szerint kitekerné a nyakát! Amellett én szeretem! De, hogy lenne már ahhoz energiám, hogy én még annyi rossz után, amikor gátlástalanul átvert, megvezetett, hülyére vett, kibeszélt. Volt anyósoméknál, a volt férjeméknél megcsinálta a bonyodalmat, hogy... (nem fejezi be). Akkor ezt a kicsi jót megtalálni benne. Persze, az ember próbálkozik. Nagyon nehéz. Nagyon nehéz. És ráadásul, ugye elveszi, mert ugye nekem van még két kicsi. Teljesen, tehát az ember energiáját teljesen leköti. Elveszi az életkedvét. Én nagyon sokat köszönhetek a Fecókámnak, az én, az a fiam. Olyan, olyan önálló. Tehát az a gyerek! 9 és fél éves, az a gyerek, de túltesz a Róberten. Nem szeretik. Érdekes módon a lányom sem szereti, a Robi sem szereti, a lányom azt mondta, hogy – őszinte azért, mert nagyon az apja. Már, hogy a férjem. És ők nincsenek túl jóban a nevelőapjukkal. Persze, vannak elvárásai. Tehát ő ugyanazt csinálja a saját gyerekeivel is, mint ahogy velük. Csak hogy ők nem tudom, ő ilyen különc. Én vagyok a „Varga”, és éntőlem késznek kell lenni. Nem tudom, szóval a két gyerek. De a lány már nagykorú. Meg valamivel egyszerűbb, meg lány. De, hát ő is egy külön történet.*
- *A lány ismét közbeszól: a Robiról van szó.*
- *Igen, róla, róla (idegesen nevet).*

- *Lány: Ha tovább folytatod, akkor el is mehetek.*
- *Mondom, hogy egy külön történet, tehát hogy most a válásnak köszönhető, vagy a gének, nem tudom. Nagyon nehéz. Tehát nekem ő, én mondtam: egy kereszt. (szünet) Én nagyon sokat beszélek neki, próbálom a tapasztalatokat, hogy: hidd el, én is annak idején kiröhögtem, aki mondta, mert, hogy hülyeség. És rá kellett jöjjenek X év után, hogy: bizony, ó, de hülye vagyok. Erre mondtam, ugye, hogy az okos a más hibájából tanul, a hülye meg a sajátjából. Hogy, nehéz. Nagyon nehéz. Úgyhogy én, tényleg ebből a szempontból a Fecónak köszönhetek, mert tényleg vele van a legkevesebb gondom. Főleg a sulis terén. És hozza tényleg a jót. Na, most nem – vele is vannak, azért ő, ő szerintem túl is teljesít, mert látni rajta, hogy feszült, voltak néha-néha, hogy bepisilt. Úgyhogy nagyon, tehát ilyen téren Fecóval, tehát vele. De ebből a szempontból tényleg, én köszönhetek neki, mert ő valahol tehermentesít engem. Így. Tehát, ennyi, ennyi izé, rossz után nekem ez egy, ez egy felüdülés, egy, egy... (nem fejezi be). Holott ez lenne a normális, tehát én ezt, ezt sokszor lereagálom, hogy úristen. Ez volna a normális. Ahogy ő, ő él. Már most olyan tudatos, hogy az, hogy az... (nem fejezi be). Szerintem. Ez már valami. Én ennyit tudtam elmondani, hát remélem segítettem (nevet).*
- *Köszönöm az interjút.*

A beszélgetést követően megkerestem Róbert iratanyagát. 2 éve járt a nevelési tanácsadóban, ahol a vizsgálatokat nem tudtuk teljes körűen elvégezni, mert a gyermek nem jött el intelligenciavizsgálatra. Ezt követően a szülő nem jelentkezett, ezért szakvéleménye csak pedagógiai jellegű lett. Nem diszlexiás. Vadaskerti előzményeket az akkori iratanyag nem tartalmaz, a 2 éve felvett anamnézisben sem tett az anya utalást erre a vizsgálatra.

10.interjú

Készült: 2010. október 07.

Helyszín: Egységes Pedagógiai Szakszolgálat, Tatabánya

Interjúalany: L. Dániel édesanyja, 39 éves, óvodai dajka

Az anonimitás biztosítása érdekében megváltoztatott nevek szerepelnek a gépelt interjúleírásokban.

Először a családdal kapcsolatos kérdéseket tenném fel, majd azt követően a gyermek élettörténetét tárnánk fel, végül a problémára fókuszáló kérésekkel záránk az interjút.

Kikből áll a család?

- *Hát, van a férjem, igen. Hát, ugye akkor vagyok én, meg van a fiamnak ugye egy nővére. Aki 19 éves, és ugye Ő 17 éves, a Dani. Meg hát van az apukám.*

Önök egy háztartásban élnek?

- *Nem, nem. Egy háztartásban végül is négyen lakunk. A férjemmel és a két gyerekkel.*

Jó. Ő az édesapa?

- *Igen, igen.*

És még az édesanya, és két vér szerinti testvér.

- *Igen, igen. Igen, igen.*

Dani ezek szerint a kisebbik gyermek.

- *Igen, igen. Ő a kisebbik.*

És a tágabb család, ha már említette a papát...

- *A tágabb család. Tehát apukám van, mert az édesanyámat 94, illetve 2004-ben meghalt. (nagy sóhaj) Nagyon megviselt mindenkit, őket is, és igazából a gyerek nem nagyon mutatta ki. A párom részéről is, már ott is meghalt az apósom 97-ben. A mamával jó a kapcsolatunk, szeretnek oda menni, úgyhogy ő is szokott jönni. Ő Dunaalmáson lakik, úgyhogy... (nem fejezi be) Hát, apukámmal volt, hogy – tavaly – így gond, mert nem tudta feldolgozni anyukámnak a halálát, és elég drasztikus dolgok történtek. Olyan szinten, hogy el kezdett, ugye inni. Hát, volt neki munkahelye, nyugdíj mellett ő dolgozott, és, hát sajnos olyan szintre süllyedt ezzel az alkoholizmussal, hogy hallucinálni kezdett. És, hát sajnos a pszichiátriára kellett beutalni, és aztán – ugye – gyámság alá kellett venni. Most, idén ez már megoldódott, mert – hál istennek, ugye – át lett helyezve egy otthonba. Az otthonban helyre rázódtott, úgyhogy most bírósági úton – ugye – fel lett oldva, már nincsen gyámság alatt. Hál, istennek jól van. Úgyhogy most úgy néz ki, hogy rendeződtek a dolgok. Szóval még ez is így rátett arra, hogy – szerintem biztos, hogy megviselte (Danit), mert jó, jó kapcsolatuk volt a szüleinkkel. A férjem is nagyon szerette, szeretünk feljárni, és – sőt, mindig fönt voltunk, minden hétvégén, amikor a gyerekek kisebbek voltak. Ugye, aztán, amikor az anyukám, ugye meghalt, azután így ment az idő... Hát úgy nem mentünk olyan gyakran. Öcsémekkel is nagyon megromlott, ugye a kapcsolat. (Itt sajnos technikai okokból megállt a magnó, és csak késve vettem észre. Az volt a beszélgetés lényege, hogy az öccsével és családjával az örökségen való osztozkodás miatt szakadt meg a kapcsolat. Látszik, hogy megviseli az interjúalanyt, hiszen könnybe lábadt szemmel mesél öccséről. Elmondja, hogy tömbjellegetű társasházban élnek, szeretnek ott lakni – de ezt nem túl*

meggyőzően mondja. A gyerekek kevésbé kedvelik ezt a lakóhelyet, mert baráti kapcsolataik a lakókörnyezetben szegényesek, barátaik a családi házban, vagy a lakótelepi környezetben vannak, ami viszonylagos távolság lakóhelyüktől.)

Ön mennyi idős?

- 39.

Mi az Ön iskolai végzettsége?

- 8 általános, és varrónő szakmunkás és dajkaképzőm van.

Jelenleg dolgozik?

- Igen, a Kertvárosi óvodában vagyok dajka.

A férje mennyi idős?

- Most lesz decemberben 40 éves.

Mi az ő végzettsége, szakmája?

- 8 általános és kőműves.

A szakmájában dolgozik?

- Igen, a szakmájában dolgozik.

Dánielnek van egy nővére...

- Igen, ő 19 éves lesz novemberben.

Ő tanul még?

- Igen, a Közgázban, az egészségügyi területen, az egészségügyin. Ő masszörnek indult, hogy mi lesz, nem tudom, mert már más (szünet).

Más területet szeretne?

- Igen, igen. Aztán nem tudom, hogy még mi lesz. De az egészségügyin fog végezni, a szakközépben.

Milyen a gyermekek kapcsolata egymással?

- Hát, nem jó.

Régebb óta nem jó? Vagy csak mostanában.

- Hát (szünet), kamaszkortól. Kamasz, kamasz, ahogy elkezdtek kamaszodni. Mert előtte is voltak veszekedések, de az inkább olyan, olyan gyerekes dolog, amit úgy meg lehet – idézőjelben játékból. Mi, most már, most már inkább – ugye, azt mondtam is az elején, hogy azért is nem nagyon szeretnek úgy például ott lakni, mert ugye két szobás a lakás. És, ugye egy szobában van a két gyerek, és ugye mindegyiknek jó lenne egy külön kis kuckó. Jó, hát megvan mindegyiknek a külön kis íróasztal, mind a kettőnek van külön íróasztala, de ugye nincsen egy külön kis zug, ahol el tudnának így ugye – különvonulni, elbújni, a kis dolgaikat ugye, a gondolataikat ki tudják ö,ö, (keresi a megfelelő kifejezést) fejezni, meg egy szobában vannak, és ugye – tehát, szóval mostan én nézem a TV-t. már megint a Discovery megy, meg ilyen, ilyeneken megy a veszekedés. Szóval sokat veszekednek. Aztán úgy, azt, hogy most a discóba megyünk, hogy mit vegyek föl, meg ilyenek – az, ott, ott azért meg van rá az egyetértés, úgy megbeszélnek. Tehát vannak dolgok, amit úgy egymás között megbeszélnek. De többször van a veszekedés. De, ilyeneken.

Ezek inkább ilyen szóbeli veszekedések, vagy tettelesen is bántják egymást?

- (szünet) Igazából nem, mert amikor – szoktak így, hogy mondjam így, így összeszólalkoznak, de ez inkább, inkább olyan játékosan van, és utána úgy elkezdnek verekedni, de, de az, az olyan nem annyira, szóval játékosan verekednek. Szóval nem, nem az, hogy most kap egy pofont, meg minden, hanem szórakoznak egymással, így inkább ilyen szórakoznak. De aztán az, szoktam mondani: na, figyeljete! Most legyen vége, mert baj lesz. Mondom:

valamelyikőtök bögni fog, vagy kék – lila lesz. Igazából, ugye a lányom szokott, mert a gyerek egy kicsit, úgy erősebb – jár ő, ő gyúrni. Van neki ilyen súlyzója, és (szünet) erősebb. De ez, ez úgy annyira nem. Nem, nem mondhatnám, hogy ez olyan nap, mint nap. Szóval, olyan hébe-hóba, mikor rájuk jön a rapli, és akkor szoktak így szórakozni.

Van-e olyan tevékenység, amit a család együtt végez?

- *Hát, (sóhaj) most már nagyon nincs.*

És régebben?

- *Régebben volt, hogy együtt elmentünk, na, hát boltba, vagy éppen lent voltunk a kertben. Nagyon nehéz őket rávenni bármire is, hogy most velünk jöjjenek, vagy, vagy azt, hogy most a kertben segítsenek nekünk, meg ilyenek. Játszottunk, társasoztunk, meg kártyáztunk együtt, amíg ilyen kisebbek voltak. Szóval úgy volt, megvoltak ezek a dolgok, TV nézés.*

Kirándulás, mozi mennyire fér bele az életükbe?

- *Hát nem nagyon. Nem nagyon, mert, ugye a párom ő ugye a szakmájában, ő ugye kőműves. Majdnem, hogy mondhatnám azt, hogy idénymunka. És, ugye nyáron „látástól Mikulásig”. Van úgy, volt úgy, hogy nem is találkoztak vele. Hogyha volt úgy, hogy maszek munka: hazajött, megette a kaját és ment a következő munkahelyre, úgyhogy volt úgy, hogy este 10 óra, 11-kor jött haza. Úgyhogy igazából velem voltak többször, az apával, avval ritkábban találkoztak ilyen téren.*

Mennyire egységes az Önök nevelési stílusa az apával?

- *Hát, (szünet) nem, nem annyira, nem annyira egységes. Mert amiben én nem engedek, ő abba enged. Vannak ilyen dolgok. Nem, nem annyira következetes.*

Okoz ez Önök között konfliktust, vagy át tudják beszélni az eltéréseket?

- *Okoz, okoz konfliktust, igen. Okoz, hát végül is megbeszéljük. Jó, volt úgy, hogy most előtűnik, tehát ők is ott voltak. De, de, végül is meg tudunk egyezni igazából. Mert részben neki is igaza van, részben nekem is. Csak igazából a, a, közös pontot nem tudjuk megtalálni. Úgyhogy igazából ez. De, (keresi a megfelelő kifejezést) igazából hozzám jönnek, bármi olyan van. Nekem mondanak el dolgokat. És mindig apa mondja: persze, mert nekem nem mondtok el semmit sem; én később tudok meg dolgokat. (sóhaj) De, de úgy megoldjuk, megoldjuk. És ő végül is először – hogy mondjam – egy nagy hullám, hogy: na, most izé van, utána, később, amikor higgadtak vagyunk, akkor utána másnap megbeszéljük, hogy ugye: tán ezt nem így kellett volna, mert ez így nem jó. Most gondolja el, gondolj bele, mind a kettőre ez vonatkozik, mert Ivett is szokott csinálni olyanokat, hogy azt, hogy azt meg kell beszélni.*

Jó...

- *De, de megoldjuk. Ha nem aznap, ha nem tudunk dűlőre jutni, akkor, akkor másnap újra elővesszük a dolgot és dűlőre jutunk és mindenki higgadtan, úgy megbeszéljük.*

Számíthattak-e Önök korábban is, vagy akár most is bárkinek a segítségére a gyermeknevelésben.

- *Nem.*

A nagyszülők mennyire folytak bele a gyermeknevelésbe?

- *Hát, anyukámék, ők itt Kertvárosban laknak. Ők, ők – végül is – beleszóltak, de annyira nem, igazából. Hát ők is, hogyha ott voltak fent a gyerekek, akkor úgy azért terelgették őket. De, de jó irányba, igazából.*

Tehát besegítettek.

- *Be, be, be, igen, igen, igen.*

Tehát vigyáztak rájuk?

- *Igen, igen, vigyáztak rájuk, meg, meg ilyenek, úgyhogy fönt aludtak, játszottak velük ugyanúgy. Volt úgy, hogy elmentek sétálni, vagy éppen volt úgy, hogy amikor voltunk kirándulni együtt is. Szóval ezért felmentünk, úgy, a Turulhoz, hogy az előző témához visszatérjek ☺. A kirándulásra. Úgyhogy voltak közös programok. Csak ugye már mind a kettő, az Ivett is ilyen kicsi – nyolcadikos kora után már, már nem. Addig még a Danika jött velünk. Bocsánat: nem Danika, a Dani ☺ jött velünk. De aztán ő is, most már, hogy a nyolcadikat kijárta, utána már ő is így leszakadozott. Inkább megy a saját kis útja, kezdi élni a saját kis életét.*

Tervezett gyermek volt-e a Dani?

- *(szünet) Nem. „Véletlenke”.*

Amikor kiderült, hogy babát vár, hogyan reagálta ezt le?

- *Én el, én örültem is, meg nem is. Én vártam, mert az az igazság, hogy akkor még, ahol most lakunk, ott akkor még albérletben laktunk. Abban a lakásban. És hiába volt két szobás, az egyik szoba le volt zárva. És ugye egy szobában lettünk volna, ugye négyen. De, úgy hozta a sors, hogy, hogy aztán rendeződtek. Úgyhogy a baba is megmaradt, már hogy a gyerkőc is maradt és lakásunk is lett. Tehát, ugye, amikor kivettük albérletbe ezt a lakást, én akkor voltam a lánnyal terhes. És, ugye, hogy ne a szülőknél legyünk fönt, így hirdetés útján találtuk ezt a lakást, és (szünet) oda mentünk le, miután az Ildikó megszületett. Úgyhogy az Ivett novemberben született, 91-ben, és akkor december 31-én leköltöztünk oda. De, hát a főbérlő megmondta nekünk akkor, hogy hát ő majd el szeretné adni a lakást. És én akkor már mondtam neki, hogy ha úgy gondolja, akkor hogy eladja, akkor először nekünk szóljon. És akkor, elő... igazából úgy véletlen lett a Dani, hogy én beteg voltam. Vesemedence gyulladásom volt. És nem tudtam, hogy, pontosan, hogy terhes vagyok. De valamilyen szinten én belülről éreztem, hogy, hogy mintha. Mert én az Ivettel is úgy lettem terhes, hogy fel voltam fázva, és elmaradt ugye a menstruációm. Késett. És akkor utána derült ki, hogy terhes vagyok. És ugyanígy a fiammal is.*

Tehát az volt az első tünet, hogy ilyen húgy-ivarszervi gyulladás jelentkezett?

- *Hát az Ivettel igen, hogy késett a menstruációm, ott annyira nem volt ilyen. A fiammal, ott, ott már, ott kimondottan vesemedence gyulladásom volt. Ott vesemedence gyulladásom volt, és a körzeti orvos úgy is kérdezte, hogy nem-e vagyok terhes. És mondtam neki, hogy nem tudom doktor úr, most kellene megjönni, és úgy is adott akkor nekem gyógyszert. És akkor, ahogy elmúlt a vesemedence gyulladásom, utána kiderült, hogy igen, terhes vagyok.*

Elmúlt a gyulladás, azt követően a terhesség milyen volt? Volt-e valami probléma?

- *Az elején volt az, hogy egy picit úgy vérezgettem, hogy na, most akkor „maradunk vagy nem maradunk” – ugye, hogy ebből kifolyólag. De, úgy különösebben: nem. Nem volt semmi olyasmi. Volt úgy hányingerem (szünet), vagy nem is? Nem, de éreztem, hogy fiú lesz. Azt akkor éreztem, igen, végig. Az elsőnél is éreztem, hogy ott, ott lány lesz. A férjem azt mondta, hogy kislány lesz. Nem, mondom, hát ez... vagy mondta, hogy fiú. És mondom: nem, nem, ez kislány. És a másodiknál ő végül is, a párom azt szerette volna, hogy elvetessem. Hát azért, nem azért, mert hogy nem akartunk, mert kettőt szerettünk volna, csak ugye a, a lakás szempontjából. De mondom, rendeződtek a dolgok. És végül is sokat sírtam végette, és igazából én nem*

akartam, de, de jól tettem, hogy nem... Éreztem, hogy ez fiú lesz. Mert nem a süteményt kívántam. A kovászos uborkát előtte én nem szerettem, én utáltam. És akkor a kovászos uborkáért. Én, én meghalok érte. Úgyhogy én, én éreztem, hogy fiú lesz. Nem volt semmi.

Valamilyen gyógyszerrel kellett-e szednie?

- *Terhesség alatt?*

Igen.

- *Nem, csak azt, amit, vitamint.*

Vérképzőt?

- *Igen, Folsavat szedtem, meg, ugye nem volt ez a Materna – vagy nem tudom, hogy most mit szednek a kismamák. Azok nem voltak, csak a Folsavat, meg ilyeneket. Aaa, kellett arra vigyáznom, hogy a, a, a súlyommal, mert nagyon sokat híztam. A lánnyal is és a fiammal is. Úgyhogy ottan toxaemiás voltam, ilyen sószegény étrendet kellett követnem, mind a kettővel.*

Csak ilyen megfigyelésekre kellett menni, kontrollokra – súlykontrollra, vagy be is kellett feküdni a kórházba?

- *Volt, igen, hogy – mind a kettővel be kellett feküdnöm.*

Mennyi időt töltött a kórházban kismamaként?

- *1-2 hetet. Nem sokat, nem, nem sokat. Nem sokat töltöttem.*

Szeszes italt fogyasztott-e a terhesség alatt?

- *Nem.*

Kábítószerrel, cigarettával?

- *Nem, nem.*

Kávét?

- *Nem, azt sem.*

Valamilyen stressz hatás érte-e a terhesség alatt?

- *(hosszú szünet, sóhaj) Nem.*

Családban előforduló betegség, haláleset? Vagy valami, ami lelkileg megviselte volna? Vagy valamitől nagyon megijedt volna?

- *(szünet) Hát, nem is tudom. Mert ő 93-ban született (hosszú szünet). Nem, nem volt semmi olyan. Jó, hát volt, hogy... végül is, ilyen halálfélelmem, meg ilyenek voltak. Meg a terhességi, a terhesség alatt is, hogy ugye 6 évig voltam otthon, és volt egy ilyen terhességi, ilyen depresszió-szerűség, ilyen halálfélelem. Nem érdekelt semmi. De azt hiszem, hogy ez akkor már, amikor meg volt, meglett a gyerkőc. Én, én legalábbis úgy emlékszem. Úgy, úgy, úgy rémlik, hogy nem a terhesség alatt.*

Időre történt-e a szülés?

- *Ő egy héttel korábban jött.*

Spontán indult?

- *Igen, igen. A kórházba befektetett a doktor úr, mert azért, hogy megfigyelés alatt – mert ugye, hogy ugye volt ez a túlsúly. És, mert, hogy volt az előző terhességgel is, ugye, hogy vizesedtem, meg minden. Ezért a doktor úr befektetett. És akkor az alatt az idő alatt megindult. Hát bejött az anyukám, meg a kislányom, behozta őt is, hogy ugye a kórházba, meglátogatni. És, hát 2 éves még nem volt a kislány, az Ivett, mert ő ugye novemberi, én meg ugye, hát – másfél éves volt. Hát anya, meg minden, „vegyél fel”, meg ilyesmi. És ugye, amikor úgy fölvettem, úgy, akkor úgy éreztem, hogy, hogy elkezdett szurkálni. És mondtam is anyukámnak, hogy „anyu – mondom – lehet, hogy itten még lesz valami”. És úgy is volt. Mert szeptember 15-én született a Dani, és akkor ez ilyen kora délután kezdődött el, így a, ilyen fájások. És*

akkor, ugye, már éreztem, hogy lesz valami. Akkor ugye többet sétáltam, de még nem mentem be a szülőszobára. És ugye, hát mondtam anyukámnak, hogy lehet, hogy lesz valami, és ő már úgy telefonált be, hogy a szülőszobára. És, hát akkor kérdezték, hogy „hát maga?” – én ugye sétáltam a folyosón. És kérdezték, hogy: Maga a L.D.-né? És, akkor mondtam, hogy igen. Magának már fájásai vannak? Mondom: még csak olyan 10, 10 percesek. Úgyhogy igazából még elmentem megfürödni, úgy igyekeztem, hogy azért mondom, rendbe rakom úgy magam. És akkor utána kellett csak bemennem a szülőszobára, és akkor nézték azt, hogy na, úgy kezd, hogy már vannak úgy fájások. Nem sokára lett meg. Úgyhogy délután kezdődött meg így – nem is tudom, olyan 3 óra körül, amikor anyuék jöttek be. Úgy kora délután, és akkor olyan este környékén volt az, hogy szültem. Úgyhogy 11 órakor felfeküdtem, vagyis 11 óra 10-kor felfeküdtem, 15-kor megvolt.

Tehát egy átlagos vajúdas, egy spontán hüvelyi szülés.

- *Igen. Végül is a doktor úr – végül is – burkot repesztett. De, de azon kívül semmi más.*

Infúziót, injekciót?

- *Nem kaptam semmit.*

Vákuumot nem kellett használni?

- *Nem, nem.*

Köldökszínő volt-e a nyakán?

- *Nem. Őneki – hát, azt hiszem, hogy igen. Vagy az, az Ivettnek volt? (egészen halkán mondja, gondolkozik). Nem, mert nem, nem. Ivettnek volt, és őneki, őneki nem.*

Apgar-értékre emlékszik-e?

- *Az, az mi is?*

A megszületés után két számot mondanak az újszülött életfunkcióiról. A maximum érték a 10-es.

- *Nem tudom, nem emlékszem rá.*

Nem minden orvos mondja, lehet, hogy a doktor úr sem mondta. Mennyi volt a súlya, hossza?

- *3 kg 75, és 55 centi.*

Születés után gyermekgyógyászati ellátást igényelt-e?

- *(hosszú szünet) Én nem tudom, hogy esetleg... Amúgy nem, nem.*

Inkubátorba kellett-e tenni?

- *Nem, nem kellett, nem, nem.*

Mennyi időt töltöttek bent a kórházban?

- *Egy hetet. Egy hét után hazakerültünk, igen.*

Kellett-e rendszeresen visszajárni bármi miatt kontrollra?

- *A kórházba?*

Igen.

- *Nem, nem kellett.*

Valamilyen fejlődési rendellenességről tudnak-e?

- *Nem.*

Vese, vagy bármi. Fiúknál ugye a herék...

- *Nem, nem, semmi, nem. Nem volt semmi ilyesmi.*

Szüléskor sérült-e valami? Például a kulcscsontja, vagy a szemébe belenyúltak-e?

- *Nem, nem semmi. Minden rendben volt.*

Tudott-e szoptatni?

- *Igen.*

Mennyi ideig szopott Dániel?

- *3 hónapos koráig. Ő többig, mint a lányom, mert a lányom az csak egy hónapos koráig szopott. De, a Dani az tovább, három. Úgy, hogy próbáltam ugye a teát is, ugye fejtem a tejet, úgyhogy végül is a Daninak volt is tejtestvére. Hát, azért volt tej. De utána, nem is tudom miért, de abbamaradt. Nem, nem szopott tovább. Nem volt elég. Nem volt elég tápértéke. Mert, ugye mentiünk föl a tanácsadásra, és volt próbaszopás is, meg minden ilyesmi. Aztán, utána úgy beindult, de, de valahogy úgy a súllyal nem nagyon akaródzott úgy menni. És akkor aztán nem, nem, nem szopott.*

Tápszert kapott ezt követően?

- *Igen, tápszert. Pótlásként végül is, mert azért volt, ugye szopott, és akkor pótoltam neki.*

Előfordult-e olyan, hogy a szopás-nyelés reflex ne lett volna összhangban, ami miatt félrenyelt, köhögött, fuldokolt?

- *Nem, nem volt semmi ilyesmi. Nem volt, nem volt. Hát, ugye mikor hirtelen szopott, akkor úgy esetleg visszabukott, de ez sem, nem volt rendszeres.*

Jó evő baba volt?

- *Igen.*

Most is jó étvágyú?

- *Volt egy időszak, amikor rosszul evett, és most, hogy így kamaszodik, most megint jól eszik. Szóval, ilyen: egyszer fent, egyszer lent.*

Jó alvó baba volt-e?

- *Az jó! Az bizony, hogy jó. Mert őmellette mindent meg tudtam csinálni. Ő volt úgy, hogy nem 3 órát, hanem 4-5 órát aludt. És volt úgy, hogy odamentem megnézni, hogy szuszog-e, vagy fönt van-e. jó lenne, ha felkelnél, mert mondom: már, most már érzem... (mutatja a mellét)*

Szoptatni kéne?

- *Igen ☺. Én már jelzek, hogy úristen! Ő, ő nagyon jó. És most is jó alvó. A lányom, az nem.*

Amikor sírdogált, vagy nyűgösebb volt, akkor hogyan lehetett megnyugtatni?

- *Hát, hogy fölvettem és úgy elringattam, és úgy.*

Cumizott-e?

- *Igen.*

Mennyi idős koráig?

- *(hosszú szünet) 3? 2-3? Talán két és fél éves, vagy valahogy így. A Mikulás vitte el, és hozott helyette csokit. Így oldottuk meg. ☺*

Volt-e valamilyen komoly megbetegedése az első életévben?

- *Nem. Annyi volt őneki is, meg a lányomnak is – mert annak idején ezek a lakások kályhával fűtöttek voltak, és, ugye, megfogta a kályhacsövet. És odakapta a kis ujjacskáit. A tenyerét. Ő is, meg a lányom is. A lányomnak ez, ugye, a mamánál volt. Fönt voltunk a mamájánál és volt egy ilyen tea-tűzhely, és elgurult a dió, begurult a kályha alá, és a kis butus megfogta, így tenyérrel (mutatja). Ővele kórházba mentiünk, mert hát ugye, gond volt. De, a fiamnál már rutinosabb voltam, volt ez a kenőcs, azzal bekentem, ő nem volt annyira vészes. Úgyhogy, de mind a kettő megégette a kezét.*

És megtanulták, hogy az forró és nem szabad megfogni.

- *Hogy nem szabad hozzányúlni.*

Más baleset, sérülés érte-e az élete folyamán?

- *Igen. Kicsi volt – nem is tudom, mennyi volt. 3-4 éves? Hát, ugrált az ágyon. Ugrált az ágyon, és mondtam neki, hogy nem szabad. Ugrált le az ágyról. És*

egyszer úgy ugrott le, hogy a lábfeje, ráugrott, és eltört neki itt a lábfején a kisujj és a mellette levő ujjnál levő rész. Úgy más – másra nem emlékszem.

Eszméletvesztéssel járó megbetegedése volt-e?

- *Nem, nem volt.*

Nagyon magas lázzal járó, 40 fok fölötti láz, vagy lázgörcs?

- *Nem, nem volt. Ilyesmi nem volt.*

Mozgásfejlődésre, ha visszaemlékezik, végigment-e mindazokon a fázisokon, amin a babák szoktak, vagy hagyott-e ki valamit?

- *(sóhaj) Mászás az megvolt. (szünet) A fordulás is megvolt. Hogy, hogy ugye átforduljon (szünet). Akkor mászni is mászott. Hintázní is szeretett. (szünet)*

Mikor kezdett el járni?

- *(szünet) Egy éves elmúlt már, és utána 1-2 hónappal.*

Tehát olyan 14 hónapos kor körül?

- *Igen, így körülbelül, igen.*

Mennyire volt stabil a járása? Tehát gyakran esett-kelt, vagy megtartotta az egyensúlyát?

- *Megtartotta, nem esett olyan gyakran.*

Mikor kezdett el beszélni?

- *Huh (szünet). 2 év, vagy 3 éves kor környékén, valahogy így. 2 és fél, 3, már ilyen: apa, anya, ugye az ilyen kis...*

Volt-e beszédhibája?

- *Annyi, hogy ahogy cumizott, és ugye a fogak végett, ahogy fogzott, és ugye kicsit pöszén beszélt.*

Logopédus foglalkozott-e vele?

- *Nem, nem kellett. Nem kellett, mert igazából a cumi végett volt. Aztán elhagytuk, és jártunk fogszabályzásra. Mert, ahogy fogváltás volt, az egyik, itt az első két foga (mutatja), az egyik így nagyon ki volt fordulva, úgyhogy kénytelenek voltunk menni fogszabályzásra, de időben elmentünk, és rendes, szépek a fogai.*

Mikorra lett szobatiszta?

- *(szünet) 1 éves, másfél éves korára? Hamar, mert (szünet) – vagy 2? 3 éves korára ő már szobatiszta volt. Csak így pontosan már nem, nem tudom.*

Úgy tűnik, hogy normál időben?

- *Normál, normál. Normál időben, mert ugye – hogy mondjam – ugye, szeptemberi, ugye elkezdtek, hogy na – igen, mert elkezdett járni... Olyan 2-3 éves kor, igen. Mert jó idő volt, kiscatya, bepisiltél, nem probléma, ennyi. Kilötyköltük, és akkor így rájöttünk, hogy... Meg, bilizett is, úgyhogy a bili, azt használtuk.*

Előfordult-e olyan, hogy már későbbi életkorokban egyszer-egyszer „baleset” érte? Eljátszotta az időt és bepisilt, vagy éjjel bepisilt?

- *Volt, volt ilyen, igen. Ahogy eljátszotta az időt, az is volt, igen. Meg hát, éjjel? Egy, Ritkán, ritkán. Nem volt az a nagyon, hogy most minden éjszaka bepisilünk, vagy ilyesmi. Nem kellett olyan gyakran.*

És rendeződött-e ez viszonylag könnyen?

- *Könnyen, persze, úgyhogy nem volt gond. Nem volt. Szóval ilyen kis. Vagy nagyon mélyen aludt, meg volt úgy, hogy volt alatta pelenka is és tök szárazan vettem le róla. Úgyhogy nem, nem volt. Meg hát utána is, hogy bepisilt, és aláraktam a pelenkát, hogy hátha most mégis esetleg – mégse vagyunk teljesen szobatiszták, de nem volt. Úgyhogy volt úgy, hogy száraz volt a pelenka. Úgyhogy ez ilyen átmeneti időszak volt.*

Igazából itt most arra gondoltam, hogy ugye szobatiszta lett, mondjuk 3 évesen, és például 6 évesen történtek-e bepisilések?

- *Ja, nem, nem, nem volt. Olyan nem volt, nem.*

Volt-e már kórházban valami miatt, műtét, vagy bármi miatt?

- *Igen. Igen, orrmandula műtét volt neki, meg garatműtét. És az borzasztóan megviselte.*

Ez hány éves korban volt?

- *Hát, várjunk csak! A lányomnak olyan 3 évesen lett kivéve, és őneki később, 4-5 évesen. És őt ez nagyon megviselte. Bent voltam vele a kórházban, de nagyon haragudott rám. Ő, ő nagyon, borzasztóan, őt nagyon megviselte az.*

Mi volt az oka, hogy ki kellett venni az orrmandulát?

- *Nagyon sokszor, hát be volt neki gyulladva, mindig ugye torokgyulladás, akkor állandóan horkolt. Horkolt, mindig, sokszor volt beteg ez végett. És ki lett véve, és utána megszűnt. Mind a két gyereknél ugyanez.*

Fülgyulladás is volt ilyenkor? Tehát a gyulladás ráterjedt a fülére is?

- *Arcüreggyulladás, arcürege volt, igen. A füle (szünet), a fülét... Igen, volt úgy, hogy egyszer, de nem volt úgy, hogy olyan nagyon gyakran, úgyhogy inkább igazából – igen, igen, inkább arcüreg. Igen, igen, a füle nem volt annyira gyakran, hogy begyulladt. Nem, nem volt.*

Járt-e bölcsődébe?

- *Nem.*

Ki volt vele otthon, ki gondozta óvoda előtt?

- *Én, én voltam vele otthon.*

Gyes-en volt?

- *Igen, Gyes-en voltam. Igen, mind a két gyerkőccel.*

Említette, hogy Önnek ilyen neurotikus, vagy ilyen depressziós tünetei lettek... Ami így a Gyes-es kismamáknál gyakrabban előforduló kedvetlenség, ez önnél is jelentkezett.

- *Igen, igen, igen.*

Már az első gyermeknél is, vagy csak a Dani születése után?

- *Nem, a második, a második gyermeknél.*

Miben nyilvánult ez meg?

- *Hát, (szünet) nem volt semmihez sem kedvem, a TV se érdekelt, a Tv-ben bármi olyan volt, akkor azt, azt, szóval felidegesített. Halálfélelmem volt, hogy most úristen, nem tudom. Hogy valahogy úgy tudatosult bennem, hogy felnőttem, úristen. Szóval most megszülettünk, most van két gyerekem, és majd előbb-utóbb meg fogunk halni. És, hogy ettől, ettől félni, félttem, vagy, hogy nem is tudom. Szóval ilyen halál, mindentől, ha rosszul nyeltem. Úristen, most! Szóval bepánikoltam minden ilyesmitől. Úgyhogy inkább sötétben, ne halljak semmit se. Hogyha sírt a gyerek az is egy kicsit, ugye, idegesített. Nem tudtam úgy megvigasztalni. Gondolom érezte ő is rajtam, hogy valami nem stimmel.*

Mikorra rendeződtek ezek a dolgok?

- *Hála istennek elég, hát: gyorsan? Egy 2, 2 hónap, az tuti. Mert természetgyógyászhoz mentem el, úgyhogy nem orvos volt, és hát a természetgyógyász, az segített. És akkor próbáltam társaságba menni, kikapcsolódni, gyerekekkel együtt elmenni. Játsszóterre mentünk, úgyhogy összeismerkedtem ott más, több kismamákkal, hát úgy kimozdulni.*

Igazából ez segített?

- *Igen, ez segített, hogy az, hogy be voltam zárva, hogy csak a gyerek. Reggel felkelek, ez a monotonitás, hát ez, ez egy kicsit úgy megviselt. Szerintem ez volt az, hogy most ugye, a párom éjjel-nappal dolgozott, és minden rám hárult, és nem tudtam úgy kikapcsolódni.*

Igen. Hány évesen kezdte az óvodát Dani?

- *Hány évesen, 3, 3 és fél. Igen, 3, mert mini csoportban kezdett.*

Melyik óvodába járt?

- *A Kertvárosi óvodába, a Bakony úti óvodába.*

Milyen volt a beszoktatása?

- *Hát, igazából azt hittem, hogy könnyű lesz, mert ugye akkor a lányom már járt az óvodába, és együtt mentünk, ugye, az oviba érte. És, ugye az akkor tetszett is úgy neki, meg minden. Ugye egyszer-egyszer bement a csoportba, körülnézett, meg minden. De, amikor el kellett válni, az borzasztó volt. Neki nagyon nehéz, nehéz volt az elválás.*

Szeretett azután oviba járni?

- *Hát, addig szeretett, amíg az óvó nénije el nem ment szülni. Mert, szerette a dadus nénit is, de volt egy kedvenc óvó nénije, és akkor az elment szülni, és ugye, nagyon sok volt neki a változás az életében. Már ilyen kicsi korban is. Szóval, ugye, hogy beszoktattuk, beszokott, és akkor utána elment az óvó néni szülni, akkor ugye másik óvó néni. Megint azt megszokni. Akkor ugye azokkal, mert hát úgy vegyes csoport, hogy ő volt minis, és volt, aki már, már kiscsoportos. És, ugye, amikor a fele csoport elment iskolába, a másik fele meg, ugye ott maradt. Szóval sok változás volt ez az életében. Így óvónők is, sok volt az óvónő. A váltás.*

Ugyanabban az óvodában maradt iskolába lépésig?

- *Igen.*

Hány évesen kezdte meg az iskolát?

- *Azt hiszem 7 évesen.*

Tehát, akkor év vesztes?

- *Igen, év vesztes. És, hát én vissza akartam tartani az óvodában, mert láttam, hogy nem igazán annyira megy ez neki. Láttam, hogy neki még egy évet kellene. De, hát azt mondták, hogy igazából még egy évet ne, menjen nyugodtan, mert nem lesz semmi gond.*

Iskolaérettségi vizsgálaton voltak-e?

- *Hogy az óvoda küldte-e?*

Igen, ide a nevelési tanácsadóba.

- *Nem, nem voltunk.*

Beiskolázás céljából, hogy vizsgáljuk meg a gyermeket...

- *Azt hiszem, hogy nem. Nem voltunk.*

Mit tud mesélni az alsó tagozatos tanulmányokról?

- *Hát, (sóhaj) nem szeretett iskolába járni.*

Melyik iskolába járt?

- *A Kölcseyben kezdte, ott elkezdte az iskolát. Az elsőt, azt kétszer járta, mert nem nagyon ment. És akkor volt az, hogy vissza lehet tartani. És én, én mondtam, hogy szeretném. Még akkor is, ha most 32-en lesznek az osztályban. De éreztem, látszott rajta, hogy nem, nehezen ment neki, nem ment neki a tanulás.*

Mik voltak a problémák?

- *Hát a, a, a betűk, az írása, az, hogy bal kezes is volt, vagyis, hogy bal kezes. Az írással volt neki probléma.*

A számolással is volt gond?

- *A számolással is volt, igen. Nem tudta, hogy most a 3, most kiraktuk neki pálcikával, vagy éppen cukorral, mindegy volt. Nagyon nehezen. Most ha nekem van 3 neked meg itt 2, és hogy összeadjuk vagy most elveszem tőle, ide rakom, visszaadom – akkor most hány cukorka van... Meg az összeolvasással is gond volt.*

Mit javasolt az akkori első osztályos tanár néni?

- *(szünet)*

Ő is ezt javasolta, hogy még egyszer járja az első évet?

- *(sóhaj) Hát, nem is tudom. Nem tudom.*

Vagy mondta-e azt, hogy érdemes lenne kivizsgáltatni, hogy mi állhat ennek a problémának a hátterében?

- *Nem is tudom, hogy utána kezdtünk-e eljárni a nevelési tanácsadóba? Mert aztán lekezdünk végül is, de szerintem nem az elején. Nem az elején. Ő nem értett teljesen egyet velem, de, de végül is nem mondta azt, hogy, hogy, hogy nem. Hogy, hogy jó, persze akkor nem megyünk, mármint akkor, hogy visszamarad, hogy újra legyen elsős.*

És akkor végül is Ön meghozta ezt a döntést, közösen a férjével?

- *Igen, igen.*

És neki is ez volt a véleménye?

- *Igen, igen.*

Még egyszer járta Dániel az első osztályt. Ugyanott maradt, abban az iskolában?

- *Igen, ugyanabban az iskolában maradt 4 évig. És aztán 4. év után meg átvittem – ugye, egy újabb változás szegénykémnek. Nem tudom, hogy jó ötlet volt-e, de a Bolyaiba átvittem.*

Visszatérve még az alsó tagozatra. Napközi otthonos volt-e Dani?

- *Igen.*

Sikerült-e a házi feladatait ott elkészíteni?

- *Nem, nem mindig. Otthon kellett még pótolni. Gyakorolni, meg, meg még ilyet.*

Egyedül tanult otthon a Dani?

- *Nem. Velem. Együtt ültünk le és tanultunk.*

Ez végig így volt az alsó tagozatban?

- *Igen.*

Felső tagozatban is esetleg?

- *Igen, volt olyan, amikor észrevettem azt, hogy hát, mert ugye, hát jó: most akkor megpróbálkozunk egyedül. És amikor észrevettem, hogy nem működik, akkor igenis akkor én kikérdeztem, együtt tanultunk. Mutasd a leckét, mit csináltál, házi feladat ellenőrzés. Úgyhogy úgy figyeltem rá, figyeltünk rá.*

Alsó tagozatban az első osztályt ismételte. Másodszorra hogy ment neki?

- *Jobban. Volt sikerélménye. Volt sikerélménye.*

Sikerült-e annyira motiválttá válnia, hogy jól vegye az akadályokat másodikban, harmadikban, negyedikben? Vagy vissza-visszatérően voltak problémák?

- *Vissza-visszatérően voltak. Nem volt, nem, bizonytalan volt. Nem mert, még ha tudta is, hogy az, az, ugye kiszámolta és tudta, hogy most az jó – nem mert, bizonytalan volt inkább. Ha tudta is, inkább meghúzódott így, szóval nem volt az, hogy én önként jelentkezzem, hogy én ezzel jelentkezek matematikából. Magyarból, maikor verset kellett tanulni, a verstanulás az is először nehezen ment, de aztán az, az ment valahogy. Utána azon úgy túlestünk. Úgy igazán a matek maradt az, ami problémát okozott számára.*

Mikor gondolták úgy, hogy szakemberhez kell most már fordulni?

- *Hú, azt hiszem, hogy amikor átvittem a Bolyaiba. És ott a matek tanár, a matek tanár mondta, hogy, hogy menjünk el és nézessük meg a gyerkőcöt, hogy ott valami, valami nem stimmel.*

A Bolyai egy tagozatos iskola, ha jól tudom, akkor matematika tagozatos. Csaba tagozatos osztályba került?

- *Nem, nem. Sima osztályba.*

Normál tanmenetűbe?

- *Igen, normál. Igen, normál tanmenetűbe. Nem is akartam semmiképpen oda.*

Miért döntöttek iskolaváltás mellett?

- *Igazából (zavartan nevet) a tanár, a tanári hozzáállás volt. Tehát nem, nem volt a megfelelő. Nem úgy foglalkoztak a gyerekekkel. Ott is úgy volt, hogy ő egy kicsit visszahúzódó, ő nem az a nagyon vagány, hanem mindig valakihez hozzácsapódott, hogy most akkor vele együtt. És vagy rosszul jött ki a lépés számára, nem aki belevitte, hanem a számára, és, és – így, így nem volt, na, nem volt úgy neki sikerélménye.*

Mennyire voltak partnerek a régi iskolában a tanárok Önökkel?

- *Hát, annyira nem, nem.*

A Bolyaiban?

- *Ott inkább. Ott inkább.*

Eljöttek tehát akkor egy vizsgálatra?

- *Igen. Igen.*

Mit állapított meg ez a vizsgálat?

- *Hát, azt, hogy matematikai nehézségei vannak a gyerkőcnek, úgyhogy diszkalkuliás tünetek. Meg lett állapítva. A szövegértésével, nem is tudom, a szövegértése is egy kicsit nehézkes, de nem annyira. Többszörösen, hogyha újra olvassa, többszörösen fel van olvasva, akkor úgy megérti.*

Kaptak erről szakvéleményt, ugye?

- *Igen.*

Mennyire vette figyelembe az iskola ezt a szakvéleményt?

- *Hát, szerintem nem nagyon. Ők próbálták – mert én beszéltem az osztályfőnökkel – és próbáltam azt, hogy ugye a Daninak kellene matematikából korrepetálás. Nehezen, de, de aztán végül is sikerült bekerülnie (szünet).*

Beosztották egy csoportba...

- *Igen, igen a gyermeket, de úgy külön nem. Tanulósobás is volt, mondtam, hogy őneki szigorúan, nyolcadikig muszáj vagyok, mert, mert el fogja linkeskedni. Most ugye délután jön haza, nem biztos, hogy én – ugye ötig dolgozok – már nem biztos, hogy, hogy meg tudjuk úgy oldani azt a feladatot, hogy na, már a gyerek elmegy otthonról, vagy mire behozom, már nincsen kedve, legyen kész a házi feladat úgy, hogy azt a tanár is megnézi és leellenőrzi.*

Tehát tanulósobás volt, korrepetálásra járt...

- *Igen, igen.*

Fejlesztőpedagógus az iskolában foglalkozott-e vele?

- *Nem foglalkozott, mert nem tudta bevenni.*

Nem fért be a csoportba?

- *Nem fért be a csoportba.*

Máshova jártak-e fejlesztésre?

- *Ide jártunk a nevelési tanácsadóba.*

Milyen időközönként? Hetente?

- *Heti egyszer. Heti egy alkalom volt. Azt hiszem egy alkalom volt, igen.*

Tantárgyi könnyítést kapott-e? Valamiből méltányos osztályozást, vagy osztályozás alóli felmentést?

- *Hát, igazából ez a papír, ugye megszületett. Én mondtam az osztályfőnöknek, és mondtam, ha úgy van, én a gyerekeknek nem mondom el. De nem, igazából nem vették úgy annyira figyelembe, mert azért, azért a kettes szintet teljesítette. Szóval nem volt – voltak, amikor rosszabb jegyek voltak, de volt úgy, hogy volt hármasa is. Amit, ugye nem kell, a logikai készsége az, ami, ami nem annyira alakult ki neki és a, a, amikor olyan feladatok voltak, amikor a logikát kellett ugye, meg kellett tornáztatnia a kis agyát, az úgy nem nagyon ment. Ami meg, ami meg ment, az jól ment neki. Szóval nem minden esetben volt neki úgy probléma a matematika.*

Tehát, ha jól értelmezem, akkor bár volt javaslat arra, hogy mentsék fel matematikából az osztályozás alól...

- *Igen, igen.*

...de sikerült ezt a pedagógusokkal úgy megbeszélni, hogy a gyerek nem tudott róla...

- *Igen, igen.*

...és osztályozták – nyilván meg nem buktatták volna, de elérte a minimális szintet.

- *Igen, igen. Hát gondolom, akkor vették volna figyelembe, ha a gyerkőc annyira, de nem volt annyira problémás és teljesítette azt, amit kell.*

Ebben az időszakban, tehát felső tagozatban, mennyire kellett melléülni még tanulni? Vagy már inkább csak leellenőrizni, amit Ő önállóan tanult?

- *Már annyira nem kellett leülni, de ellenőrizni azt mindenképpen. Mindenképpen meg kellett tenni.*

8. osztály után hova ment továbbtanulni?

- *Hát, a továbbtanulás, igazán nem nagyon tudta, hogy merre induljunk. Már, hogy mit válasszon. Ő volt ezen a pályaválasztási tanácsadáson a Sportszarnokban, elmentünk oda és ott volt egy ilyen teszt. És a teszt alapján, hát kijött... hú, mit is mondtak? Végül is ilyen gépészeti dolog jött ki neki, és, hogy, hogy érettségi, meg ilyesmi. De, hát nem jött, nem jött be. Mert, mikor, végül is voltak, voltak az iskolákban ezek a látogatások, elment. Azt hiszem volt a Bánkiban is, volt a Fellnerben is, és talán volt a Bláthyban is – ahova végül is ő szeretett volna menni.*

Hova került be 9. évfolyamra?

- *Hát, a Bánki Donát iskolába. De, ő nem oda szeretett volna, hanem a Bláthy Ottóba, Tatára. De oda nem vették fel.*

Megkezdte akkor itt a tanulmányait?

- *Igen.*

Mit tud mondani erről az első középiskolás évről?

- *Hát, nem, nem a legjobb. Nem, nem volt jó.*

Tudtak-e a középiskolában arról, hogy Daninak tanulási nehézsége van?

- *Nem. Nem tudtak róla. Nem tudtak róla.*

A 9. évfolyamot itt elvégezte és átkerült a Bláthyba?

- *Nem, nem került át. Nem mentünk át a Bláthyba. A kilencediket végül is a Bánkiban elvégezte volna, ha nem bukott volna meg. De nem végezte igazából. Úgyhogy elkerült a Fellnerbe. Úgyhogy a Fellner iskolába jár most jelenleg. A Bláthyval nem is próbálkoztunk. Mondtuk neki félévkor, mert ugye félévkor is megbukott már több tantárgyból. Olyanból, hogy például magyar*

irodalom, kémia, fizika, történelem. Szóval, igazából itt már nem csak a matek volt, hanem hozzá jött olyan tantárgy is, amivel általános iskolában nem volt gond, nem volt probléma. És, hát mondtuk neki, hogy akkor menjen át félévkor, hogy ha akar, még akkor átmehetett volna vagy a Bláthyba, vagy keresünk egy másik iskolát, hogyha kell. De azt mondta, hogy nem, megpróbálja itt. De, hát nem ment neki.

Kapott-e valamilyen segítséget ott a Bánki Donát szakközépiskolában?

- *Nem, semmit.*

Fejlesztőpedagógus vagy gyógypedagógus által?

- *Semmit, semmit.*

Végül is akkor elégtelene lett...

- *Igen.*

...nem sikerült elvégezni a 9. évfolyamot...

- *Nem.*

...és átjelentkeztek a Fellner iskolába?

- *Igen.*

Milyen szakmacsoportra?

- *Ő itt géplakatosnak. Igazából hegesztőnek szeretett volna menni, kezdetektől. De olyan sokan jelentkeztek, hogy nem sikerült neki. De géplakatosnak felvették.*

Hányan járnak egy osztályba?

- *Hát, papíron 32-en, de elég problémás osztály.*

Itt, ebben a jelenlegi iskolájában tudnak-e a Csaba tanulási nehézségéről?

- *Hát, én megemlítettem az osztályfőnöknek, hogy volt, volt az első osztályfőnöki óránk – osztályfőnöki ☺, miről beszélek! Szülőértekezlet. És utána említettem a tanár úrnak, mert ugye, most van ez az új törvény, hogy ha hiányzik a gyerek, igazolatlanul, rögtön küldenek egy papírt. S felhívott a tanár úr, meg rögtön küldött egy papírt, hogy a gyerek nem jelent meg, és hogy igazolatlan óra. És akkor én föl hívtam, és akkor mondtam neki, hogy ha lesz szülőértekezlet, hogy elég-e akkor, ha beszélünk, vagy menjek be előtte. És mondta, hogy nem kell, mert én telefonon mondtam neki, hogy igazoltan hiányzott, mert ez és ez van (megjegyzés: kontrollvizsgáltra jött a nevelési tanácsadóba). Úgyhogy igazából a tanár úr tud róla.*

Más jellegű kivizsgáláson, mint itt a nevelési tanácsadóban – jártak-e?

- *Nem, nem.*

Magánúton próbáltak-e valamilyen megoldást keresni, akár pedagógiai, akár homeopátiás szerekekkel, bármivel?

- *Nem, nem. Igazából nem tudtam, hogy esetleg még ilyesmivel is lehet próbálkozni.*

Tudja-e Ön azt, hogy Önöknek ezzel a szakvéleménnyel, hogy van egy diagnózis – milyen jogaik és kötelezettségeik vannak?

- *Nem, nem tudok róla.*

Volt-e Önnek hasonló problémája fiatal korában bármilyen tantárgynak a megtanulásával?

- *Nem, hanem amikor felelni kellett: én izgultam. Azt, hogy visszaadjam a tanárnak a dolgokat, az nekem okozott gondot, de, de megtanulni megtanultam mindent. Jó, nem – a matek nekem sem volt az erősségem, de egy olyan jó erős kettessel, hármas környékén, azért ott voltam. Szóval azért megértettem. Logikai gondolkodással, azzal nincsen úgy probléma.*

Édesapának volt-e valamiből tanulási nehézsége?

- *Őneki volt, igen. (szünet)*

Szintén matematikából?

- *Igen. Igen, igen.*

A Dani testvérének, Ivettnék hogy megy a tanulás? Mutat-e ő is valami hasonló dolgot?

- *Hát, őneki is... Igazából, az Ivettnél az van, hogy ő szerintem lusta. Lustaság, nem fordít annyi időt a tanulásra, amennyit kéne. Mert, hát őneki is volt problémája. Ő is, végül is ő már itt végzett volna, de egy évet, hát megbukott. Pótvizsgán nem ment át. Amiből megbukott, az a matematika és a történelem. Történelemből átengedték, de matematikából megbukott. Ő most az idei évben is matematikából megbukott. De itt is, hajszálon – szóval igazából itt az ő – hogy mondjam – a felületességén múlt az, hogy, ilyen kicsin, egy hajszálon csúszott el az egész dolog.*

Ha a két gyermeket összehasonlítja, ezek szerint akkor úgy érzi, hogy Ivettnél, ha akarná, akkor tudná?

- *Igen.*

Dani pedig akarata ellenére nem tudja igazán?

- *Hát ő, ő, őneki, őneki többet kell odatenni. Őneki, ő nagyobb erőfeszítést tesz, őneki nem, nem annyira fog a feje. Őneki többször, többször is, monotonon, igen. Tehát – érted, nem érted: újra. Őneki jobban.*

Tehát különbség van a két gyermek között?

- *Különbség, igen, igen.*

Tehát Dánielnél ez egy valódi tanulási probléma?

- *Igen, igen.*

Amíg a lánynál inkább egy motiváció, vagy egy odafigyelés és szorgalom hiánya?

- *Igen, igen, így van. Mert, mert nem volt, őneki nem volt. Ő, igaz rögtön a Bolyaiban kezdte, igaz, hogy a matek tagozaton, de, de utána átkerült egy másik – a "b" osztályba, de nem volt vele semmi úgy. Igazából neki a lustaság az, hogy egy kicsit jobban oda tegye magát.*

Vannak-e barátai a Daninak?

- *Vannak, igen.*

Ismeri őket?

- *Nagy részét igen.*

Megfelelőnek tartja a barátokat az Önök értékrendjéhez?

- *Vannak, igen, van. Igen, igen.*

Van-e valamilyen nevelési problémájuk, ami mondjuk, a deviancia irányába mutat? (szünet) Csavargás, lopás, hazudozás, cigizés, italozás, drogozás, tetoválás, bármi?

- *Hát, a cigarettázás, az beindult. A csavargás (szünet) – ő hazajön, hazajön ő, leteszi a cuccát, és akkor utána vagy minimális időt tölt azzal, hogy na, most tanul így felületesen. Letudja, és: na, akkor majd jövök. Ő, hát a drogot is kipróbálta már. Igazából, ööö, nagyobb, ööö, idősebbekkel volt akkor el, és én akkor nagyon megijedtem: nem tudtam, hogy mi van a gyerekkel. Annyi volt, hogy elment 4 évvel idősebbekkel, végül is utcabeli, mert a lányomnak volt a barátja. De, elmentek egy szórakozóhelyre. Vasárnap volt, és ő, hát: söröztek. És valami... Nem, a gyerek tudta-e, hogy most beletették az italába, vagy, vagy nem: azt nem tudom. De valami, valami bogyót. És a gyerek annyira kiütötte magát, hogy én úgy megijedtem, hogy mondtam, hogy ez nem igaz. Hogy, hogy, és kérdeztem tőle, hogy: Mit ittál? És mondta, hogy 4 üveg sört. Mondtam: 4 üveg sörtől – gyerek – nem nézel így ki! (szünet) És akkor aztán kiderült, így innen-onnan, msn-en, meg stb., hogy valami bogyó, valami*

„Valentin-bogyót”, vagy na, nem tudom, nem tudom. Valami ilyesmi. Valami az volt, hogy kipróbálta, és borzasztóan nézett ki. Borzasztóan rosszul volt. Másnap nem is tudott menni iskolába, és mondta, hogy ő többet nem csinálja. Gondolom, mert... hát remélem. Igazából azóta én nem vettem észre.

Figyeli rendszeresen a jeleket?

- Persze, egyértelmű. És azt is figyeljük, hogy most – hát, nem tudok vele mit csinálni, hogy most dohányzik. Azzal nem tudok. Egyikőnk se dohányzik. Egyikőnk se dohányzik (egészen halkán mondja), úgyhogy... (nem fejezi be)

Mi jelenti jelenleg a legnagyobb problémát?

- (szünet) Hogy nem őszinte. Hogy, hogy nem mondja el, hogy most mi van. Mindig próbáltam neki mondani, ha egyest is kaptál, bármi van: mondd el, mert úgy tudunk segíteni! Jó, mondjuk most már talán, talán annyira nem, mert azért, mert azért őszinte. Vagy én rájövök. Tehát, igazából hazudni nem tud, mert én rájövök. Rájövök, hogy, hogy valami nem stimmel, és kihúzó belőle, és kiderül.

Okozott-e az Önnek, vagy Önöknek a férjével problémát, vagy lelki válságot, hogy kiderült, hogy a Daninak tanulási problémája van?

- Hát nem is tudom, talán igen-igen.

Szégyellték-e, ha szülői értekezleten voltak, vagy baráti körben?

- Igazából nem. Az én gyerekem ilyen, én így fogadtam el, megpróbálok neki segíteni és nem szégyelltem. Mindenki más és más. Valaki ebben jó, van, aki másban. Attól Ő még lehet szuper szakember. És valószínű, hogy őneki érettségije nem lesz, hacsak nem érik be valamikor később.

Pont ez lett volna a következő kérdésem.

- ☺

Milyen jövőt gondol a Daninak?

- Hát, igazából én úgy érzem, hogy őneki, ő szakmunkás, szakmunkás lesz. Aztán, aztán ki tudja? Mondom, lehet, hogy beérik, és aztán menet közben azt mondja, hogy nekem ez nem, és, és, és egy picit ráfekszik és tanul. Nem, nem tudom. Igazából nem tudom. Most jelenleg – mondom – az iskolában jól megy, tényleg, hármasai, hármasnál rosszabb jegye nincs.

Szeret ide járni?

- Én úgy veszem észre, igen. Hát, amikor úgy van, hogy elfelejtettük a nevelési tanácsadós időpontot, elfelejtettük, teljesen odavolt, hogy neki most az iskolából el kell jönni. Hogy ő nem akar eljönni. De azért, mondtam neki, fiam – mondom – itt vagy Sárberekben – mondom – szólj a tanárnak, átugrasz, mondom, és, és visszamész, és nem probléma.

Van-e valami, amit nem érintettünk, de fontosnak tart elmondani Danival kapcsolatosan?

- (szünet, fejével int, hogy nincs)

Csinálna-e valamit másképp, főként a nevelésre-oktatásra vonatkozóan?

- (szünet) Hát, (szünet) hát, talán azt, hogy kár, hogy nem vettem korábban észre. De igazából már az óvodában is ő nem volt – nem, nem, nem tudom. Mert, mert azért úgy érzem, hogy megtettünk mindent. Én, én úgy érzem, hogy odafigyeltünk, megpróbáltam, tényleg volt az óvodában, amikor úgy volt, hogy észrevettem, hogy valami nem stimmel, az óvodából hazahoztunk olyan játékokat, és azzal játszottunk. Mert én, van egy ilyen Figurix, és azt is hazahoztam, együtt játszottunk... Nem tudom. Én úgy érzem, hogy megpróbáltunk... Meg, azért az, igazából az óvodában is megkaptam, most is azért megkapom úgy a segítséget, hogy „Te, próbáld meg ezt, vagy azt” is.

Tehát a munkájából adódóan a munkatársai segítenek?

- *Igen, igen. azért elmondom, mert nincs mit ezen igazából szégyellni, hát most ennyi. És azért kapok úgy segítséget, hogy hogyan próbáljam, ha most van valami, vagy bármi olyan gondom, hogy úristen, most olyan kamaszkori akármilyen, és, hogy mit csináljak. Azért kapok segítséget. Mert ugye van aki már, nekik idősebb a gyereke, ugye már 18 vagy 19 évesek, és na, mi ugyanilyen cipőben jártunk, akkor próbáld meg ezt, mert mi így csináltuk. Lehet, hogy ez neked vagy bejön, vagy nem. Szóval, azért próbálnak segíteni.*

Nagyon szépen köszönöm a beszélgetést.

- *Nagyon szívesen, remélem, hogy tudtam segíteni.*